

ЕЛЕНА ЧУДИНОВА
ДЖАМИЯТА „ПАРИЖКАТА
СВЕТА БОГОРОДИЦА“: 2048
ГОДИНА

Превод от руски: Надя Попова, 2013

chitanka.info

Авторката изразява сърдечна признателност на всички, съдействали и съпреживявали ѝ при написването на тази книга.

ПРОЛОГ

ЧЕТИРИЙСЕТ И ШЕСТ ГОДИНИ ПО-РАНО

До дванайсетата си година Соня обичаше Англия, паважа на която докосваха сега подметките на маратонките ѝ. Между дванайсет и тринайсет не обичаше нищо и никого — дори баща си, който излезе калпав вълшебник — тя плачеше, викаше го, а той все не идваше, не бързаше да я вземе на ръце, да я отнесе надалеч, вкъщи, жестоко да ги накаже. По-рано той можеше всичко: отрупваше стаята ѝ с облечени в най-различни премени клонинги на Барби, които тя не понасяше, купуваше ѝ средновековната серия „Лего“, която пък обожаваше, обещавахе да я заведе през ваканцията в Англия, спасяваше я от училищните неразбории и кошмарните съновидения, а когато започна кошмарът наяве, се оказа възмутително лишен от всемогъщество. Трябваше ѝ още една година, за да прости на баща си и да го обикне отново. За да се случи това, наложи ѝ се да порасне, да стане съвсем голяма, да угаси в себе си последните отблясъци на топлата детска реалност, в която баща ѝ бе най-голям и най-силен от всички. Иначе нямаше никакъв начин да му прости, на своя с нищо непровинил се баща, толкова отчайващо бързо престанал да бъде и млад, и красив.

Той стоеше в навалищата, прегърнал я през раменете, поради което му се налагаше да се понаведе надясно. През последните три години Соня почти не беше пораснала на височина. Около дванайсетия си рожден ден се източи до метър и четирийсет и осем сантиметра и изглеждаше обещаващо да порасне все повече — не чак до топ модел, но поне до метър и шейсет и пет, колкото бе майка ѝ. Сега, на петнайсет години, тя беше метър и петдесет. Витамините на дражета с всички цветове на дъгата не помагаха кой знае колко. Баща ѝ гледаше как Соня се повдига на пръсти, за да не пропусне зад гърба си шумните и весели хора с видео— и фотокамери, лъскавите благополучни хора с кръгли черни микрофони, в момента, когато вратите към широките стълби ще се отворят. Та нали Соня не я пуснаха вътре.

Колко му се искаше да я отведе оттук, от този перленосив, обточен със зеленото кадифе по моравите, грациозно старинен площад, украсявал някога страниците на първите Сонини учебници по английски език. Той самият я занимаваше, отделяше по половин час не от бизнеса си, разбира се, но във всеки случай, от съня си. Да научи език детето можеше и с частни уроци при скъпо платен учител, но да обича езика, да си пада по граматиката и самичко да посяга към нея — това вече не беше по силите на никой учител. Техният ред идва после — да шлифоват, да задълбочават знанията. Естествено, дъщеря му трябва да научи английския по-добре, отколкото го знае той, нали на родителите му и през ум не им минаваше навремето, че тяхното дете ще види Англия. А той е напълно сигурен, че Соня не само ще види страната още много пъти, ами ще може, ако поиска, да има в нея старинна къща, обвита с бръшлян, с тюдоровски кръстообразни подпорни греди или с внушителна джорджианска фасада — както ѝ харесва повече. Иначе за какво даже не успя да забележи онези радости, които са в състояние да донесат парите? Но засега Соня няма да живее в Англия, дори едва ли ще поиска повече да дойде тук. Той няма право сега да я отведе, но по-добре тя изобщо да не беше тук, да не се взираше със стеснили се като ледени цепнатини очи в лицата на съотечествениците си — и руснаци, и евреи, което е още по-обидно, макар че дълбоко в себе си той отдавна не се усеща една кръв с тях. Сега роднини са му само онези евреи, които не са негови сънародници, във всеки случай — засега. Колко често напоследък си мисли за това: да продаде бизнеса си, да вземе Сонка и да замине през девет земи в десета. Може би там не е най-спокойното място, но на нея ще ѝ е по-спокойно, особено когато след три години отиде да служи в армията като всички момичета. Само че *дачи ще я вземат* в армията? Там е въпросът. Не, по-добре да си стоят у дома, слава Богу, че нещо наоколо започна да се променя. Какви са сега тези мисли, всъщност, има ли значение! Важното е едно, той няма право да я отведе оттук, далеч от тези лица, които тя познава всичките, защото гледа по телевизията всички новини, а не музикалните канали.

Соня наистина ги познаваше всичките, въпреки че никога не ги бе виждала събрани на едно място по телевизията. Те се бяха скупчили заедно, под жадните за зрелища стъклени очи на камерите, възбудени като футболни запалняковци. Например този, дотичал още при първия

сигнал, депутат със селяндурска физиономия, навремето се опитал да спечели с все същото — селяндурското си име — в своите предизборни видеоклипове: на тях се беше снимал ту с крави, ту с „майчицата“ си, облечена в старомоден вехт сукман и пребрадена с шал от козя вълна. Говори се, че когато Соня е била още малка, той направо окрал стотина нейни връстници от дом за сираци. Служителите на посолството в Америка цяла нощ опаковали хуманитарна помощ, за да я натоварят в самолета, за късмет, съвсем празен, с който той хвърчал насам-натам самичък, то се знае, на държавни разноси. Но на сутринта депутатът изхвърлил кашоните направо на летището — трябвало да натовари купения за личната му вила санитарен фаянс. Говори се, че дори вестниците писали за това, но нямало никакви последици за депутатския статут на нашия герой, на него и окоето му не мигнало. „На нашите деца не им прилича да приемат подаяния от чужбина!“ — заявил той по телевизията, когато журналистите го притиснали с въпроси. Той беше пристигнал тук, за да провери добра ли е затворническата килия, има ли в нея всички удобства за обитателя ѝ. „Ами какво, всичко му е напълно благоустроено, има си и душ, и телевизор!“ — споделил той с журналистите, като помагал на оскъдния си речник с жестове — показвал коя от „екстрите“ къде се намира.

А тази висока, слаба жена с модно подстригани прошарени коси, тя пък наистина беше журналистка. Само че сега не взимаше интервюта от никого, а самата тя ги даваше. За сто и първи път разказваше как седяла на дъсчения нужник, а войниците тайничко се прокраднали някъде отзад, дали откъм септичната яма, и ѝ разказали колко не искат да се бият тук, но се страхували от началството. А от тях изобщо не се страхували, *те* били добри и разбрани. А пък Коля, който цяла седмица прекара заедно със Соня в един зимник, същият този Коля за нищо на света не би се прокраднал зад оня нужник. Той изобщо не приличаше на никакъв герой — по-скоро на ученик от горните класове, облякъл с няколко номера по-голяма войнишка униформа. Наричаше Соня сестричка и се опитваше да я научи без компютър, по памет да играе на „Цивилизацията“, в което се беше специализирал, преди да го пленят. „Коля, ти наистина ли вярваш толкова много в Бог?“ — не се стърпя Соня, когато разбра каква е работата. „Ох, сестричке, де да беше така — Коля прокара между

пръстите си синджира на окаченото на врата му кръстче. — Просто ходех с другите момчета нощем срещу Великден да обикаляме църквата. Красиво е, разбира се. А кръстчето ми го окачи леля ми, преди да ме вземат войник. Казваше, че щяло да ме пази. Е, не ме опази, както виждаш...“ — „Тогава — *защо?*“ — „Ами защото, сестричке, ако на *тях* толкова им се иска да го сваля самичък, значи в никакъв случай не трябва да го свалям. Значи, в него има повече смисъл, отколкото съм смятал, когато бях щастлив глупак. А катапулт няма как да изобретиш, не си открила ти математиката!“ А после Коля го... А пък за седенето си в нужника журналистката получи награда, дори и никой да не се бе прокрадвал зад него.

А до нея... този също е журналист, но Соня не го беше виждала по телевизията. Приличаше на джудже, на пубер с прекалено голяма очилата глава. Той много пъти се беше снимал с *тях* пред камерите, ох, колко мрази сега Соня тези видеокамери! Тяхната, дето я имаха вкъщи, баща ѝ я изхвърли направо на боклука, за радост на някого, който не знае, че във видеокамерите няма нищо хубаво. А на тези до тях им е приятно, как се мъчат само да влязат в кадър. Например невероятно дебелината лелка, която прилича на разплута жаба, направо се навира в обектива. Друга някоя, ако беше толкова шишкава, щеше да се притеснява да я снимат, но тази май безумно се харесва точно такава, каквато е: трътлеста, с тройна гуша, с омазнено рехаво бретонче, навиращо се под очилата ѝ. Нейните очила са с дебели пластмасови рамки, виж, на изящното старче, което галантно я крепи подръка, очилата му са с тънък метален обков. В другата си ръка старчето държи някак прекалено преднамерено протрита старомодна чанта. Лицето му е честно и одухотворено. Панталонът му е с трогателно издути колене — направо добрият дядо, когото внуците се надпреварват да прегръщат. Когато представители на една от многобройните обществени организации, чиито абривиатури Соня не успява да запомни, му бяха уредили среща с нея, той задряма, докато тя разказваше за преживяното. Беше му скучно. И той е тук, няма как да мине без него.

Вратите се разтварят, тълпата се раздвижва като вълна. Соня не чува думите, долитащи на висок глас някъде отдолу, пък и не ѝ е нужно да ги чува. Киноактрисата, която се задава подръка с елегантен, строен хубавец, сияе. Ръката ѝ в зелена ръкавица докосва лилавите

устни и раздава наоколо въздушни целувки. Десетки целувки. Старчето ръкопляска, ръкопляска и дебеланата, ръкопляска джуджето, ръкопляска журналистката, ръкопляска депутатът. Камерите се движат, микрофоните се тикат напред. Спътникът на актрисата не изразява толкова явно удоволствието си, само се подсмивва в кокетно оформената си брадичка и грижливо подстриганите мустаци. Но му е приятно да е в центъра на вниманието, нали и той е актьор.

— Татко — шепне Соня, — те победиха, чуваш ли, те победиха!

— Детето ми, нали го знаехме предварително! — Бащата се мъчи да притисне лицето ѝ към гърдите си, но Соня се отскубва и гледа. — Ако не бяха купени, те щяха да ти позволят да свидетелстваш!

На актрисата ѝ е горещо, тя разкопчава мантото си, докато слиза по стълбите. Освежителният ветрец развява косите ѝ, изрусени до цвят на лимонова кора. (Уви, само младостта може да си позволи да е negliже!) Тя няма високо мнение за цялата тази ръкопляскаща тълпа, макар че след още няколко крачки театрално ще разтвори прегръдките си за тях. Всички те, честно казано, са второ качество, колкото и да се натягат пред цивилизованото общество. Всичките — довчерашен совок^[1], а не горди избраници, родени в люлката на либералните ценности. И за свободата на нейния придружител, върху ръката на когото сега ѝ е толкова приятно да се обляга, те се бориха не просто заради идеята, те си изработиха парите, то се знае, че нямаше да им плати лично, но нали все пак той е господар, а те — шестъорки^[2]. Разбира се, те дори не могат да се мерят с нея, защитавала справедливостта и... любовта. Това последното уж се пази в тайна, но май всички го знаят... Колко ѝ е приятно сега да усеща, че нейното тяло, надупчено от хормонални инжекции, тегелирано със златни нишки, десет пъти прекроявано и въпреки всичко предателски увяхващо, е събудило страст у този наглед цивилизован, но толкова първичен, толкова възхитително брутален мъж. Ако, разбира се... Тя потиска неприятното подозрение. Няма съмнение, че той е увлечен по нея, тя го ослепи, омая го, такива като нея няма в неговата страна на покорни жени, криещи под куп смехотворни дрехи всичко, което може да се скрие. А дори и да е вярно нещо от онова, което тези руски окупатори се опитаха да изкарат по време на съдебното дело, за него са си виновни единствено те, руснаците. Защо воюват с малкия горд народ, със свободолюбивите чедата на дивите планини?...

Историческата им вина е толкова огромна, че струва ли си да се учудва човек на някакви единични случаи, в които е проявена жестокост? Жената отпъжда досадната мисъл, може би защото не иска да си признае, че в действителност я възбуждат физически подозренията в правдивостта на някои повдигнати срещу избраника ѝ обвинения.

И така, любовта възтържествува. Е, днес той ще ѝ се отблагодари, тя така красиво се сражаваше за него. Изглеждаше като истинска героиня от собствените си филми. Впрочем, доста добра рекламна акция, защото тя, уви, вече има нужда от реклама. Не, стига толкова, да отпъдим надалеч всички тъжни мисли, днес е възхитителен ден, денят на тяхната победа!

Остава още малко до края на размяната на прегръдки и актрисата изведнъж леко се спъва по стъпалата. Разсеяният ѝ, сияещ поглед се сблъсква с погледа на тъмнокосо момиченце в бяла канадка и тъмнорозов гащеризон, което стои сред навалищата. То е на не повече от тринайсет години, но по всичко личи, че не е от почитателките ѝ. Твърде странно я гледа, едва ли му трябва автограф. Очите на момичето са присвити, но не поради късогледство, погледът е бодлив като късчета тъмен лед. За миг на актрисата ѝ става студено, тя се загръща в наметнатите върху раменете ѝ кожи.

Момиченцето с безсилен гняв стиска ръце. Пръстите му се впиват в дланите — пет пръста на дясната ръка и три на лявата. Два липсват — те са отстреляни пред видеокамерата, за да накарат бащата бизнесмен по-бързо да събере парите за откуп на детето.

[1] *Совок* (рус.) — дума, която се използва за назоваване на съветския начин на живот, неговите поддръжници, самият СССР, хората от бившия Съветски блок, както и целият период на съществуване на СССР в историята на Русия. — Бел.ред. ↑

[2] *Шестъорка* (рус.) — дума от жаргона на криминалния свят, една от най-ниските степени в йерархията на крадците, означаващи слуги, хора за дребни поръчки. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА I

ПОСЛЕДНИЯТ ШОПИНГ НА ЗЕЙНАБ

Йожен-Оливие вървеше по „Шанз-елизе“ с бърза крачка, толкова бърза, колкото му позволяваше неудобната дреха. (Зависи от коя страна ще я погледнеш, в известен смисъл нищо по-удобно не може да бъде създадено.) Той в никакъв случай не тичаше, тичащият човек привлича вниманието на околните, но крачката му в действителност беше по-бърза от бягане. Във всеки случай, малко са бегачите, които да не се спрат цели шест часа, а осемнайсетгодишният Йожен-Оливие можеше, без да подвие крак, да обиколи по този начин целия Париж. Току-що подмина Люксембургската градина, а ето вече и Мостът на инвалидите остана зад гърба му, и „Шанз-елизе“ проблясва отдясно и отляво с витрините на магазините си или с късогледо примижалите прозорци със спуснати завеси на кооперациите. Но на „Шанз-елизе“ жилищните сгради не са много. Повечето са търговски обекти като този, който Йожен-Оливие приближаваше.

* * *

Зейнаб излезе от къщи пеша. Тя никога в живота си не бе чувала дори думата „импресионизъм“ и то се знае, като жена от добро семейство, нямаше къде да е виждала платната или репродукциите, които бяха оцелели, на тези безделници — живописците. Затова играта на златна и синкава светлина, в която се къпе Париж в слънчевия следобед на ранната пролет, едва ли бе в състояние да покори въображението ѝ. Междувременно лекият ветреца браздеше водите на Сена в сребърно, оловносиво, пепеляво, сребрееха белите дънери на чинарите, златни пламъчета танцуваха върху всичко, което можеше да хвърля отблясъци, силуетите на отдалечените сгради се забулваха в перлена мъгла. Но ако хубавото време бе оставило Зейнаб съвсем

равнодушна, тя щеше да тръгне на шопинг с колата и нямаше да го съчетае с разходка. Забавна дума е „шопинг“, остаряла, от лингва-евра. Или може би дори от лингва франка? Впрочем, не е важно откъде е дошла думата „шопинг“, важното е съпругът ѝ да не я ограничава в разходите за шопинг. Днес в женския отдел на един от магазините на „Шанз-елизе“ ще се проведе модно ревю.

Не е съвсем прилично, разбира се, една жена да ходи по магазините сама, но дори благочестивата стража си затваря очите, че това правило непрекъснато се нарушава и в кварталите на богатите, и в бедняшките квартали. За бедняците е ясно — всички мъже в семейството работят, докато жената тича по бакалниците и месарниците, та дано успее да купи по-евтино парче овнешко. Ако дори един-единствен мъж, вместо да припечелва с труда си, започне да пилее времето си за спазване на благоприличието, парчето месо ще се окаже много малко. В богатите квартали нещата са по-деликатни. Но нали, ако не можеш да нарушиш и с йота онова, което задължително трябва да спазват другите, какво ти е удоволствието от това да си влиятелен човек? Дори благочестивата стража разбира тази тънкость и притиска само обикновените хора — не са бедни, но не са и високопоставени.

Разбира се, не бива да се прекалява. Например Зейнаб не е излязла точно да пазарува сама, може да се каже, че тя просто е излязла да посрещне кади^[3] Малик, който после ще дойде с колата до магазина, за да я вземе. Голяма работа, че е повървяла малко по кея „Д’Орсе“ през Моста на емигрантите до „Шанз-елизе“.

На пресечката с улица „Осама“ Зейнаб с неудоволствие направи път на жена, както личеше по всичко, много млада, която я блъсна с лакът. И накъде се е завтекла в такова хубаво време, глупачката! И походката ѝ една такава смахната — рипа като жребче. Много неженствена походка.

Докато размишляваше върху походката на наглата особа, Зейнаб внезапно закова на място — колко бързо разкошният магазин се изпречи пред нея, сякаш и той самият не беше стоял на едно място, а като бавен шлеп бе плавал към жената по вълните на хорската, небързаща за никъде, тълпа. По стъклата на витрините играеха прозрачни отблясъци, те привличаха вниманието към онова, от което бездруго нямаше как да откъснеш блеснал поглед: костюмите от фин

черен вълнен плат, светлите летни костюми с панталон и сако от лен с лъскава нишка, снежнобелите ризи от копринен поплин и от тънко памучно хасе, пъстрите блузи поло, кашмирските палта, обувките с кожена подметка (а към тях удобно извитите обувалки от кост), бродираните мокасини, копчетата за ръкавели и иглите за вратовръзка, ръчно изработените вратовръзки, тежките швейцарски часовници-гривни, масивните пръстени, елегантните бастуни с резбовани и инкрустирани дръжки — към всичко, което би могъл да си пожелае в този живот един мъж.

Женският отдел, то се знае, не излагаше на показ нищо — тонираните стъкла само отразяваха улицата. Но там, в загадъчната им тъмнина, като в пещерата на Али Баба се бяха притаили къде поинтригуващи съкровища. В такова хубаво време Зейнаб не бързаше към тях, както обикновено. Когато е готова за излизане от магазина, придружена от натоварени с пакети и вързопи момчета от персонала, вече ще трябва да звъни по мобилния телефон на кади Малик. И веселата утрин ще си остане зад стъклата на мерцедеса. Прозорците на колата, разбира се, са затъмнени — гледай колкото си искаш навън — никой няма дори да обърне лице към теб. Е, добре, може да се поразходи още петнайсетина минути, най-много да изпусне един-два модела от ревюто.

Колко е хубаво! Днес не я дразнят дори просяците, скимтящи над своите мизерни панички за подаяния. Не я дразнят дори пронизващите писъци и силните викове на играещите деца. Меката питка разтваря бялата си паст в пъргавите пръсти на продавача, готова да бъде напълнена с горещата си пикантна плънка, а след миг да я поемат ръцете на купувача. Лъщи пръхкавият кускус, когото разпределят от казана в книжни кесийки. Мухите лакомо се въртят над баклавата и локума, посетителите на уличните кафенета бавно отпиват от димящата черна течност и водата с кубчета лед. Ах, колко е хубав напролет „Шанз-елизе“!

А хората кой знае защо бързат към Триумфалната арка. Какво ли интересно може да се случва там?

* * *

След като едва не събори някаква дебелана, Йожен-Оливие рязко спря под неоновата плетеница от табелите над универсалния магазин. Лошо, много лошо! Дошъл е поне половин час по-рано, отколкото би трябвало, дори и предвид най-големия толеранс от време. Това е половин беля. Може да се разходи до Триумфалната арка, бездруго натам са се запътили всички зяпачи. Страшното е друго — зле е пресметнал времето си. Онзи, който е дошъл по-рано, току-виж закъснял. Севазмиу винаги и навсякъде се появяваше точно на минутата.

Казват, че някога до Триумфалната арка можело да се стигне само през подлез, обаче тогава и автомобилите в Париж са били където-където повече. Откакто Йожен-Оливие се помнеше, площадът пред Триумфалната арка беше пешеходна зона. Дали не са започнали да я преустроят? В кръг около арката, на равно разстояние един от друг, бяха наредени десетина железни контейнера като онези, които се използват за боклук. Контейнерът отдясно се оказа пълен догоре с камъни, а над друг такъв отляво тъкмо опразваше каросерията си малък камион.

И още един автомобил бавно се движеше през пешеходната зона, но не товарен, а полицейски, зелен на цвят, с отделена от кабината покрита каросерия за превозване на арестанти. Йожен-Оливие се напегна, но веднага невидимият наблюдател, който винаги живееше някъде вътре в него, отбеляза, че не е прав и че сега никакви странности не бива да го разсейват. Дори всичко наоколо да е с краката нагоре, неговата задача е да изпълнява заповедта. Той изобщо не любопитства, а само се преструва на любопитен, за да замаже някак прекалено ранната си поява.

Йожен-Оливие настигна движещия се през навалицата със скоростта на костенурка автомобил и с демонстративно внимание се взря в решетъчната задна врата. Зад решетката седеше човек. Зеленият пикап спря. Защо са докарали тук този нещастник? Нали наоколо няма нито затвор, нито съд.

Едва сега забеляза прясно отпечатаните афиши, разлепени по стените на Арката и по кръглите колони за обяви. Ох, колко не му се ще да вниква в гадните червеи на буквите *им*! А и не се налага. Онзи арабин, седнал на пейката, тъкмо е разгърнал един афиш и явно се кани да го чете на глас на заобиколилите го деца и жени. Да се

престорим и ние на неграмотни, помисли си Йожен-Оливие, промъквайки се през тълпата.

— „Нарушавал е юридическите задължения, които самият е подписал при встъпването си на работа“ — с усмивка четеше арабинът.

— Това как да се разбира, господин Хюсеин? — попита снажна жена със светлосиня паранджа^[4]. — Много засукано е казано!

— Гяуринът е обещавал, лелю Мариам, че цялото отгледано на земята му грозде ще бъде предавано в цеха за производство на сушени плодове — снизходително поясни четящият. — А самият водел фалшиво счетоводство. Уж, че реколтата му пострадала от акари, от измръзване. Е, криел част от гроздето. Сама разбираш за какво.

— Нима е правел вино?! Ах, кучият му син! — плесна с ръце лелката.

— Куче!

— Невярно куче!

— Ще види той едно вино! Куче краставо! — надвикваха се едно през друго момчетата.

Междувременно полицаите изведоха арестанта. Оказа се, че е старец, въпреки, все още *млад старец*, изпълнен със сили, ако се съди по походката му и по загорялото лице, слаб, но жилав, с железни мишци, които се очертаваха под захабената от пране памучна риза. Възголемият му джинсов гащеризон бе протрит, а сивата бейзболна шапка толкова избеляла от слънцето, че по нея вече почти не се четеше рекламата на някакви отдавна забранени спортни състезания. Типичен селянин, веднага си личеше, дори човек и да не знаеше, че е лозар. Накъде го водят? Към някакъв идиотски бетонен стълб, забит под свода на Арката. Доскоро го нямаше.

— Кямран, ей, Кямран, сега ще започне! — Младеж с пъстра хавайска риза, явно напушен с трева, който знае защо се спусна към железния сандък и започна да загребва с ръце камъни, един, два, няколко камъка с големината на едра ябълка. Да не беше решил наистина, че това са ябълки? Я, какъв му е замъглен погледът!

Като притискаше с лявата ръка камъните до гърдите си, младежът продължаваше с дясната да граби още. Наведе се неловко и един камък падна върху крака му. Вместо да изругае от болка, момчето кротко се усмихна. Добре се е надрусал от сутринта!

— Хайде, помести се, вече взе достатъчно! — Лелката в синьо заобиколи момчето, прихвана краищата на полите си, направи нещо като престилка и също започна да трупам камъни.

След нея вече се бяха подредили две по-малки момчета, дебелак, стиснал пура между зъбите си, за да са свободни ръцете му, и съвсем малко момиче с все още незабулено лице, които бързаха да напълнят джобовете си с камъни.

Възможно ли беше всичките да са изгубили разума си?

Йожен-Оливие от дванайсетгодишната си възраст смяташе себе си за войник, а и строго погледнато си беше такъв. Тъкмо затова не се побоя наистина да проумее онова, което някой кротък еснаф би завоалирал с по-пристойни думи — и го обзе страх.

Отговорът на въпроса му не искаше да бъде възприет от мозъка му. Загадката беше толкова разбираема, толкова проста, че той я виждаше, но не съумяваше да я разпознае. Успокой се, слабако! Трябва да се вземеш в ръце и незабавно да разбереш какво става. Та той просто не иска да разбира. Така не може.

* * *

Зейнаб се колебаеше. И на нея ѝ се искаше да се запаси с камъни. Дланите си после ще изтрие с мокри ароматни кърпички, каквито винаги носеше в чантата си, обаче какво ще се случи с маникюра ѝ? Жалко, вчера ѝ го направиха. И какъв сполучлив лак само ѝ сложиха! Между другото, биха могли срещу заплащане да осигуряват за почтената публика нещо по-удобно. Дори същите тези камъни, но увити в целофан. Мъжът ѝ е прав, мрънкат за увеличение на социалната помощ, оплакват се от липса на средства, а когато се иска просто навреме да се задействат, за да припечелят нещо, мислят само за развлеченията си. Защо тя да трябва да се въздържа или да се оприличи на онази беднячка с окърпената синя паранджа?

Но беднячката, която нямаше работа в такъв престижен квартал, така ревностно се запасяваше с камъни, че Зейнаб не издържа. Да му се не види и маникюрът, в крайна сметка ще го пооправи криво-ляво в стаята за жената на универсалния магазин, а утре ще извика вкъщи опитната си маникюрстка.

* * *

Полицайте вече закопчаваха специалните белезници, за да приковат стареца към стълба. Йожен-Оливие вече бе разбрал всичко, разбра го, преди да се е насилил да се вслуша отново в одумките на тълпата. Напълно спокоен — какво ли не бе му минало през главата за неговите осемнайсет години — той стоеше на трийсетина крачки от осъдения, когато изведнъж се случи още нещо странно.

Отскубнал с все сила от полицаия ръката си, вече почти извита назад, селянинът (бейзболната шапка отхвъркна и косите му, наполовина прошарени, наполовина руси, се развяха от лекия ветреца) внезапно вирна брадичка, сякаш с достойнство кимна на самия себе си, вдигна окованата си в желязо ръка към челото си, бавно го докосна с върховете на пръстите, бавно прокара дланта си надолу, към слънчевия сплит, оттам — към лявото рамо, от лявото рамо към дясното.

Старецът се прекръсти!

Това сякаш послужи за сигнал. Полицайте едва успяха да приковат селянина към стълба и се пръснаха тичешком с доста изплашени лица.

— Бисмилла-а-а!!!

Няколко камъка профучаха, без да го улучат, после един го удари по бузата и като кибритена клечка, драсната в ръба на кутийката, изсече от нея кръв. Оттам нататък настъпи пълна неразбория, хората крещяха, дюдюкаха, смееха се, камъните летяха един през друг, засрещаха се, падаха, като градушка се сипеха по асфалта.

— Иншалла-а-а!!!

— Смърт на кафира^[5]!

— Смърт на кучето!

— Смърт на винаря!

— Субханалла-а-а-ах!^[6]

Йожен-Оливие изведнъж забеляза момченце на не повече от три години с пухкаво бяло костюмче, с кестеняви къдрици, уверено топуркащо с дебелите си крачета — в ръчичките си държеше камък.

— Ами ти какво стоиш, гледаш да не изцапаш ръцете си ли? — Младеж с черна риза, с не чак толкова еуфоричен вид, се доближи до

Йожен-Оливие. Сигурно беше от доброволците на благочестивата стража. Трябва да изчезне оттук, докато не е станало твърде късно.

Вилнеенето на тълпата продължи не повече от петнайсет минути и стихна много бързо. Окървавеното тяло безсилно бе увиснало на синджирите. Камъните стигаха до коленете му. Вероятно смъртта бе настъпила още преди камъните да са престанали да хвърчат.

* * *

Зейнаб бършеше дланите си с ухаеща на жасмин мокра кърпичка. Все пак един нокът беше ѝ се счупил, но маникюристката ще успее внимателно да го подлепи отдолу, под лака изобщо няма да си личи.

* * *

Йожен-Оливие полека се измъкна от тълпата. Още една картина от техния живот, само една от десетки подобни. Още една смърт, една от хилядите други смърти. Какво необикновено имаше в това?

Докато са живи лозята на Франция, ще има и тайни винари, ще има черен пазар. А лозята няма как да ги унищожат, прекалено много обичат стафиди, май няма нито едно ястие, в което да не ги слагат. А има ли черен пазар, значи и винарите и винотърговците ще ги преследват и измъчват до смърт публично, по всички закони на шериата. И все пак, нещо докосна душата му, нещо твърде важно. Нима това беше странно величественото кръстно знамение, широкият жест на петте пръста, превърнали се в символ на петте Христови рани. Нима все още са останали вярващи? Двайсет години, след като е отслужена последната меса!

Йожен-Оливие не вярваше в Бог, затова си имаше причини от семейно естество. Семейство Левек, населяващо фамилното имение в тихия Версай не по-малко от десет поколения, бе принадлежало в миналото към властимащите. „Ние, разбира се, сме плутократи, телцекрати — казвал хлевоустият дядо Патрис, когото Йожен-Оливие никога не беше виждал. — Друга власт в републиките просто няма. Но

нашият Телец поне е расов. Либералите се надпреварват в остроумие по повод нашите старомодни морали. А какво да кажем за тяхната тройна охрана и електроника като в ЦРУ, и в името на какво? Да не би в залата, където стотина пубери се кълчат под звуците на рап музика, случайно да влезе сто и първият, когото го няма в списъка. Така че, да си се смеят на воля. Смисълът на пазара е примитивно матримониален. Младите пари не си омесват кръвта с нашата дори когато са значително повече. Тъпанари! Какво са техните милиони в сравнение с нашите хиляди? Ако някой от нашите хора се спъне, стотици ръце ще се протегнат към него, за да му помогнат да стане. А в техния случай това ще са сигурно сто чифта крака — за да го стъпчат и натикат вдън земя. И Веспасиан е бил глупак — парите миришат^[7]. А първичният едър капитал направо вони. Парите с най-пристойна миризма растат бавно. Само две неща могат да облагородят парите. Първото нещо е времето. Парите, също като доброто вино, трябва да отлежат. Второто са традициите. Ако не сме подвластни на традициите — ние сме никои.“

И семейство Левек си имаше своя традиция. Трябва да се признае, че сред жените не се срещаха много често монахини. А пък мъжете ставаха духовни лица още по-рядко — прекалено деен и земен характер носеха гените им. Обаче от поколение на поколение главата на семейството, облечен в стихар върху скъпия костюм, прислужваше по време на празничните меси в „Нотр Дам“. Левек бяха потомствени министранти^[8] на „Нотр Дам“. Тази привилегия им струваше скъпо. Те винаги даваха щедри пожертвования за църквата — за реставрационна дейност, за благотворителност, за богослужебни дрехи на клира. Това също беше традиция.

Прапрадядо му, Антоан-Филип, е бил министрант по време на Втория Ватикански събор^[9]. Тогава, през седемдесетте години на миналия век, мнозина от приятелите им, близки в продължение на няколко поколения, минали на страната на седевакантистите^[10], оглавявани от Монсеньор Марсел Льофевр^[11]. Хората с традиционна закваска, дори и не толкова набожните, не могли да се примирят с „демократизирането“ на месата, с отхвърлянето на латинския от богослужението, с отмяната на старите олтари. Мнозина тогава се присъединили към разкола. Но не и семейство Левек, макар че също им се гадело от Novus Ordo^[12]. Причината, която принудила семейство

Левек да останат в лоното на „обновената“ Католическа църква, била проста и се наричала „Нотр Дам“. Невъзможно било да я изоставят, както е невъзможно да изоставиш в беда стар беззащитен приятел. И Антоан-Филип търпял заедно с катедралата. Търпял петнайсетминутната „меса“ на свещеника, застанал с лице не към Господ, а към публиката, търпял, когато раздавали Светите Дарове^[13]. Търпяло цялото семейство, гледайки със завист видеозаписите на „разколническите“ литургии, които приятелите щедро споделяли с тях. „Ние можем да избягаме от модернистите — казвал Антоан-Филип, — но катедралата, катедралата не може да го направи.“

Последен министрант на „Нотр Дам“ се оказал тъкмо Патрис. Дядото на Йожен-Оливие бил на петдесет и няколко години, когато ухабитите^[14] нахлули в катедралата да рушат скулптурите и кръстовете. Свещеникът, който в този ден изнасял службата, бързо свалил найлоновата наметка, изобразяваща риза, облечена върху албата^[15], и я хвърлил в ризницата. В действителност към червения плат отгоре била защита бяла яка, а отстрани се закопчавали бели ръкавели. Но платът бил червен — почитали паметта на мъченик. Свещеникът не искал самият той да стане мъченик, затова хвърлил богослужебното облекло, измъкнал от якичката на синята риза бялата пластмасова пластинка, изсулил се от ризницата и се втурнал към изхода. Никой не го спрял. Пък и цялото внимание на ухабитите било погълнато от Патрис Левек, препречил пътя им със смехотворно оръжие в ръцете — пръчка с кука накрая, с която обикновено оправяли високо окачените драперии. Той ударил с нея двама или трима по главите, отблъснал още неколцина, като им нанасял бодящи удари. Схватката продължила само няколко минути, след което дядо му с прерязано от ухо до ухо гърло паднал, обагряйки с кръвта си подножието на Божията Майка — същата, която както казват, протягала на Младенеца каменна лилия. (Сега, когато вече всички статуи са разрушени, няма как да разбереш наистина ли Младенецът е протягал ръце към цветето на Франция, или това са го съчинили по-късно, за да звучи красиво.)

Детските години на Йожен-Оливие минали под знака на тази картина: министрантът, умиращ в безсмислено застъпничество за „Нотр Дам“ и свещеникът, който бягайки изважда с треперещи пръсти

пластинката от яката си и след това незабележимо хвърля малката опасна ивичка под краката си заедно със своя сан.

Йожен-Оливие не можеше да си обясни защо не горестта заради страшната смърт на дядо му, а най-вече мисълта за свещеника-предател изпълваше с яростен протест всяка негова мисъл за Бога. Нима Бог съществува? Съществуват само дяволите, а те, дяволите, ще си намерят майстора. Ръката му неволно опипваше тайния джоб, зашит отвътре на идиотската дреха. То е на мястото си. Единственото нещо, в което той вярва.

* * *

Приятно възбудена, Зейнаб най-после се потопи в прохладата на големия магазин като в огромен аквариум, струящ вълните си от ласкаещ полумрак. Осветеното със стотици лампи помещение изглеждаше полутъмно само на влезлия отвън, където властваше блесналото от слънце утро. Пухкавият мокет меко обгърна леко уморените ѝ нозе.

— Желаете ли госпожата да присъства на модното ревю? — угоднически се осведоми продавачката със сиво-виолетов (това беше фирменият стил на магазина) хиджаб^[16]. — Току-що започна, в залата има удобни места.

Зейнаб с удоволствие влезе през разтворилите се пред нея стъклени врати в не много голяма уютна зала, където около подиума вече седяха четирийсетина жени. Ето я и Асет, точно до нея има свободно кресло.

— Цялата колекция ли изкупи вече, или все пак остави половината за мен? — прошепна Зейнаб на ухото на приятелката си, докато се настаняваше до нея.

— Как ме позна? — Асет се изкиска иззад плетената на една кука дантела на фереджетто. Въпросът не беше зададен насериозно: младата жена прекрасно знаеше, че друга такава пясъчнозлатиста премяна няма никоя друга в залата. Плътна коприна, от най-хубавата китайска, наистина има неща, които е трудно да купиш дори в Париж.

Междувременно водещата обяви по микрофона представянето на модела „Първата роза“. На подиума, кокетирайки с равномерния си

изкуствен тен, изприпка девойка, обута в черно панталонче със златна нишка с дължина три четвърти и късо горнище от същия плат, разголващо корема. Наметнатият отгоре дълъг елек от тъмночервена коприна без закопчаване се диплеше, подчертавайки стремителните движения. Устните, начервени с тъмноалено червило, бяха очертани с почти черен молив, черните коси бяха украсени с червена роза от коприна, „поръсила“ листенцата си по дългите къдрици.

— Ах, колко чувствено! — огорчено възкликна Асет. — Но подхожда само на ярки брюнетки!

Е, да, ако Асет със сламенорусата си коса облече такова нещо, мъжът ѝ направо ще избяга през глава! Тя, Зейнаб, трябва непременно да купи този тоалет, защото може да зарадва кади Малик с такава ярка хубост. Че е пълничка — не пречи! И манекенката не е слаба. Ще го купи и ще се похвали после пред Асет.

Зейнаб хвърли на приятелката си снизходителен поглед, както често я гледаше. Все пак Асет е правоваерна едва първо поколение, тя е от богато семейство на франкски индустриалци, успели преди другите да приемат вярата. Приятелки са от детинство и Зейнаб е наясно, както се казва на лингва-евро, с всички скелети в гардероба в дома на дружката си. Старата ѝ зла баба, която умря едва преди пет години, упорито наричаше внучката си Анет. Дори пред съученичките ѝ! Какъв срам! Асет ту се опитваше да отвлече вниманието на момичетата с играчките си, ту започваше да крещи на баба си, като по навик се пазеше от шамарите ѝ. Беше забавно. Така че, колкото да го въртиш и сучеш, Асет не може да се мери дори с някоя туркиня, какво остава с жена от истинско арабско семейство. Нещо не им достига на тези, покръстените, нещо липсва у тях и никога няма да го има. На думи са охooo, а когато се стигне дотам да вземат камък и да го хвърлят по някой кафир, веднага започват да шикалкавят и да се отмятат.

* * *

Йожен-Оливие по навик, мърдайки беззвучно устни, повтори всички инструкции на Севазмиу. Обикновено той преговаряше всичко дума по дума на всеки час, но този път го правеше едва ли не на половин час. Не че се опасяваше да не забрави нещо, просто му беше

приятно, повтаряйки, да извиква отново в паметта си гласа, интонациите, очите, движението на ръката с цигарата. Не му се случваше чак толкова често да получава разпореждания лично от Севазмиу. Чувството, което изпитваше, можеше да се нарече влюбеност, но то не беше такава. Това беше особено чувство на обожание, каквото човек е в състояние да изпитва само през юношеството си, когато душата му израства, попивайки идеала. Обожание, което не познава възраст и пол, безплатно и неистово, по-сродно на смъртта, отколкото на живота.

Лъскавият виолетов мерцедес плавно спря пред универсалния магазин. Самият кади Малик беше на волана. Това, че съдията обичаше да шофира сам новите си коли, беше предварително известно. Но си имаше и личен шофьор, така че можеше точно днес той да изпълнява служебните си задължения. А в такъв случай всичко щеше да отиде по дяволите, трябваше да се бие отбой. Шофьорът винаги е и охранител, може докато чака да люпи семки, но може и да провери за всеки случай колата. А невзривената бомба е лоша работа, по нея има и пръстови отпечатъци, и какво ли още не. Може да се каже, че тя направо е облепена с визитни картички. Следващ опит ще е двойно по-труден. Впрочем, какво толкова да му мисли, днес този тип е сам.

* * *

Кади с усилие измъкна дългото си тяло от автомобила. Зрението на Йожен-Оливие изведнъж стана необикновено остро, както се беше случвало и преди. Сякаш съвсем отблизо, като че ли беше на една ръка разстояние, той видя закръгленото лице с курортен тен (преди седмица кади се беше върнал от Ница), грижливо подстриганата брадичка, очилата с тонирани стъкла в тънка златна рамка, трийсет и двата неправдоподобно свършени порцеланови зъбни импланта, открили се в непроизволна усмивка на доволство. Кади Малик се усмихваше.

Кади Малик се усмихваше. Честно казано, няма и час, откакто той бе казал талак^[17] на апетитното парче, с което преди четири часа сключи брак при имама. Парчето, а сега де, как му беше името, приятелите от клуба ненапрасно го хвалеха. Беше палаво червенокосо момиче със сини очи и чипо носле, закръглено, но стегнато, не можеше

да става и сравнение с телесата на горката Зейнаб. Уж тя не е много по-дебела, но работата не опира до дебелината. Кълките, задните ѝ части са като малеби, тресат се направо като плътта на медуза. И го привличат не повече от тази морска твар. А пък на другата, ах... Колко ли лакомства си изяла, негоднице, за да се сдобиеш с такова разкошно дупе?

Затова пък сега не му се свиди да си губи времето и да се влачи до магазина, за да вземе оттам жена си. Зейнаб също трябва да получи своето. Никакви дрешки вече не могат да я направят по-хубава в очите на мъжа ѝ, но нали дрешките сами по себе си радват жените. Нека се радва. Разумният човек държи в дома му да има мир и проявява подобни снизходителни жестове на внимание към жена си.

* * *

Йожен-Оливие прекъсна безкрайно дългия миг. В действителност той беше се вгледал в кади Малик не повече от няколко секунди. Край, време е! Пет, четири, три, две, едно, хайде!

* * *

Кади Малик се намръщи, докато затваряше вратата на автомобила. Някаква младичка жена, а ако се съди по отсечените движения и явната кльощавост, която дори дрехата не можеше да скрие, дори момиче, заляпало се във витрината, изпусна торбата си с продукти. Белите главички чесън направо заподскачаха по тротоара. Ама че глупачка! Изобщо, какво търси тук с мизерните си покупки? Сигурно цял час е зяпала витрината, от която никога нищо няма да може да купи, а в същото време вкъщи я чакат за обяд!

Няколко глави чесън се бяха търкулнали под колелата на автомобила. Жената се наведе да ги вдигне. Така ти се пада, лази сега, да ги събираш! Някой друг вероятно нарочно щеше да настъпи веднъж-два пъти жалкия зарзават, но кади Малик само подритна с върха на обувката си един домат, който се бе търкулнал на уличното платно.

Няколко момчета спряха, за да се посмеят. Жената припряно прибираще покупките си обратно в торбата.

Затъмнените врати на магазина вече бяха понечили да се отворят, но кади се спря и с досада се тупна по челото. Сега ли трябваше да си забрави мобилния? Да, беше оставил телефона си вътре в колата. Едва ли щеше да се върне, ако не очакваше онова телефонно обаждане от Копенхаген. Всяка минута можеше да му коства огромни пари, борсовите котировки нямаше да чакат.

Одевешната смотанячка уплашено се метна встрани. Телефонът звънеше. Кади Малик забързано натисна дръжката на вратата и влезе обратно в колата. Той можеше да не влиза вътре, можеше да не затваря вратата, можеше просто да се пресегне, за да вземе звънящия джииесем, и да говори в движение. Разбира се, че би могъл, и подобен избор щеше да подари на уважаемия кади на шестнайсети парижки окръг още половин час живот. Но той предпочете отново да седне на тапицираната с крокодилска кожа удобна седалка и да притвори вратата.

* * *

Йожен-Оливие натисна копчето на дистанционното.

* * *

Събеседникът от Копенхаген дълго не можеше да разбере защо в отговор на твърде важната информация отсреща изключиха телефона. Той опита отново да се свърже, но номерът на кади Малик не отговаряше.

* * *

Зейнаб и Асет стояха на щанда за бельо. Продавачката вече опаковаше в сиво-виолетов хартиен плик прелестното розово боди,

избрано от Асет. Зейнаб бе предпочела по-сочен, малинов тон. Но за зла участ, петдесети номер имаше само в бял и небесносин цвят! И едното и другото не ставаха — не може да се измисли нищо по-лошо за брюнетка с бледа кожа. Направо си беше жива подигравка! Щели специално да поръчат, то се знае, че ще поръчат, само че на нея ѝ се иска да е днес! Искаше ѝ се да ощиπε до болка скромната продавачка, а също така и Асет, която безгрижно попълваше чека с кокетна писалка, инкрустирана с изумруд.

— Ще се отбием ли до кафенето, скъпа? — Асет завинти златната капачка на писалката. — Не мога да устоя на баклавата, която правят тук.

— Да се отбием — като криеше досадата си, каза Зейнаб, но за себе си реши, че ще пие само сок от нар. Скъпата ѝ приятелка случайно ли спомена за баклавата, или това е намек, че не всеки може да си угажда с подобни лакомства. Баклавата тук наистина е великолепна, е, може все пак да си позволи едно парченце.

Приятелките вече приближаваха къта с уютни масички от червено дърво, когато стъклената стена, отделяща кафенето от улицата, изведнъж се пръсна на хиляди късчета. Ослепително яркото слънце, нахлуло в аквариумния полумрак на магазина, заигра по покривите и стените на къщите отсреща. Из синьото небе плуваха къдравите овчици на облаците, а отдолу, открита за погледите от високия втори етаж, откликна хилядогласата тълпа.

Наоколо къртяха викове, чуваха се писъците на жени — и продавачки, и купувачки, и техните деца, захвърлили играчките в специалния за тях кът, ревяха оглушително. Но всички викове бяха заглушени от мощна сирена.

Сирената виеше над изпадналата в паника тълпа като смъртно ранен Левиатан^[18]. Йожен-Оливие се надигна от асфалта. Както можеше да се предположи, никой не бе забелязал, че един от минувачите се беше хвърлил на земята миг преди взривът да избухне.

Колата на „Бърза помощ“ разсичаше човешкото множество. Не беше ясно накъде са се втурнали хората — дали бягат ужасени далеч от мястото на взрива, дали любопитстват да погледнат по-отблизо. Впрочем, както винаги налице бе и едното, и другото, което задълбочаваше неразборията.

Една от най-младите служителки на магазина, не продавачка, а чистачка, без да е свалила дори силиконовите си ръкавици, внимателно прескачайки парчетата строшени стъкла, беше се показала от дупката в счупената витрина, без да се притеснява ни най-малко от напълно откритото си лице — нещо, което е позволено само в помещение, посещавано единствено от жени. Кой ли ще я накаже сега!

— Какво става там, Шабина? — извика жена със значка на администратор, без да се показва иззад щанда с мостри на копринени драперии.

— Избухна бомба! — звънкият глас на момичето бе в дисонанс с баса на сирената и се чуваше надалеч из етажа, изпълнен с вопли и стенания. — Взривили са кола, виолетов мерцедес, вдигнали са го във въздуха! Такъв един разкошен джип, видях го като паркираше! Леле, шофьора дори не се опитват да го извадят, колата гори като факла, дойдоха пожарникари, но дори не гасят огъня! Вижда се как човекът седи зад волана, целият в пламъци! И бързата помощ дойде, но лекарят само махна с ръка! Махна и отиде да оглежда ранените, дори не се приближи до мерцедеса! Ама направо на нашия паркинг го взривиха!

Зейнаб се вкамени. Виолетов джип, марка мерцедес, паркиран пред магазина! Преди десет минути, когато двете с Асет тъкмо се насочваха към щанда за бельо, кади Малик ѝ се обади, че приближава магазина. Но дори не затова, в края на краищата, нали има най-невероятни съвпадения, просто Зейнаб безпогрешно усети, че вече е вдовица. Ужасната сигурност в случилото се ѝ даваше друго — незнайно откъде появилото се, обхванало цялото ѝ същество, също както огънят бе обхванал мерцедеса на мъжа ѝ, остро чувство на обида, сякаш я бяха излъгали, окрали, нагло ѝ се бяха присмели в очите някакви незнайни врагове — и сега те ѝ се подиграваха, сочеха я с пръст, кривяха ѝ се. Напразно бе платен костюмът „Първата роза“, напразно бе поръчано тъмнорозовото боди, напразно бе опакован марковият парфюм „Опиум“ и разноцветните гелове за коса. Ами кадифените пантофки, ами бродираната с бисери чантичка?! Тези покупки бяха направени напразно, а други нямаше да има. Жената на девера ѝ, подлата Емине, нищо и никаква туркиня, която винаги е завиждала на Зейнаб, отсега нататък ще следи вдовицата да спазва приличията. *Всички приличия.*

Асет не успя да потисне треперенето и внезапно си спомни за своята баба Мадлен, която не излезе от къщи цели десет години, до самата си смърт, за да не слага хиджаб. „Вие сте отвратително грозни, всичко ви е грозно, вие не сте жени, по-отблъскващи сте и от жаби — като клатеше упорито глава, нареждаше тя с пресеклив гласец. — Щом устата ви е закрыта с плат, значи не трябва изобщо да я отваряте! Е, как изглежда чувалът без уста, ако крещи?!“

Чувалът без уста до Асет крещеше, та чак се захласваше и беше толкова отблъскващо грозен, че тя, изведнъж вцепенена от ненадейно отвращение, нямаше сили да се притече на помощ на приятелката си. Викът секна. Чувалът се килна, започна да се свлича настрани, падна.

Зейнаб загуби съзнание.

* * *

Разбира се, никой не се и опитваше да гаси алените до бяло пламъци, които се изтръгваха от металната черупка. Когато огънят загасне, ще дойдат криминалистите. Зяпачите край Йожен-Оливие спореха за достойнствата и недостатъците на догарящия автомобил, макар че вече нито недостатъците, нито достойнствата му имаха някакво значение. Той пусна дистанционното в най-дълбокия си джоб и отстъпи няколко крачки назад. Обърна се, тръгна. Спокойно, по-спокойно!

Да залепиш устройството с магнит към високо повдигнатото дъно на джипа е нищо работа. Най-трудното, много по-трудното от това да предизвикаш взрива, е да не ускориш крачка, докато се отдалечаваш от мястото. Йожен-Оливие, въобразил си по навик, че сега Севазмиу го вижда, нарочно се насилваше да се спира или да забавя крачка, да се обръща, сякаш естественото любопитство надвива също толкова естествения страх. Дрехата ще го защити, трябва само да се преструва все така добре.

— ДО ВСИЧКИ! ОСТАНЕТЕ НА МЯСТО! ДА СЕ БЛОКИРА УЛИЦАТА ДО ПРЕСЕЧКИТЕ!

Ама че номер! Високоговорителят, предаващ обикновено само провикванията на мюезина, изведнъж заговори с глас на полицаи. Преди не се бяха сещали за такова нещо. Сега ще препречат с

автомобили платното, а след това ще започнат да проверяват всички без изключение.

За късмет пресечката беше съвсем наблизо. Йожен-Оливие се втурна към нея като към затваряща се врата на асансьор.

Сега той тичаше. Така препускаше, че вятърът развяваше неудобната дреха, издуваше ръкавите като платна, вдигаше подхванатите поли: вече не му беше до правдоподобие. Млад негър, вероятно от доброволните помощници на благочестивата стража, се опита да му подложи крак — ръцете му бяха заети с току-що купена питка, която той не възнамеряваше да хвърли заради някакъв си престъпник. Но все пак на благочестивия помощник му се наложи да се раздели с питките, напълнени с червен пипер и овнешка кайма, когато Йожен-Оливие го ритна по капачката на коляното. Питките се търкулнаха и заподскачаха по платното, а момчето изохка и падна. Другите минувачи просто се отдръпнаха към тротоара, опасявайки се, че бягащият има револвер. Йожен-Оливие нямаше оръжие, затова пък полицаите имаха, което се потвърди от пукота на няколко изстрела, прибавили неизразителните си обертони към оглушителния вой на сирената.

До укритието му оставаше да тича още малко, десетина минути. То беше някакво много особено, щом го използваша само в извънредни случаи. Честно казано, той не можеше да си представи, че близо до „Шанз-елизе“ има място, където да се скрие.

Адресът, който чу едва тази сутрин, бе запечатан в съзнанието му така, сякаш винаги е бил там. Ето я, двуетажна къща от деветнайсети век, не някаква архитектурна забележителност, а просто стара сграда с апартаменти под наем.

Йожен-Оливие отмина тичешком мраморните стъпала на парадния вход и се отправи към задния изход. Стар електрически звънец, вероятно стогодишен, издаде извънредно пронизващ звън. Допотопният домофон, сигурно и той на същата почтена възраст, почти веднага изщрака.

— Ало?

Идиотска думичка, но и арабите я използват, удобно е. А гласът бе млад, женски.

— Артос?! — Не се налагаше да гадае кой е измислил паролата. Кой друг толкова обича гръцките думички!

— Инос!^[19] — Вратата се откряна, дребна фигура на момиче се очерта в полумрака, в който съвсем се губеха контурите на дървена стълба, тясна и стръмна.

— По-бързо! — Девойката отвори вратата по-широко. С гримаса на нетърпеливост и досада сграбчи госта за ръката и насила го издърпа вътре. Резето се върна в гнездото си и залости вратата.

— Върви след мен! — Момичето не тръгна по стълбата, а я заобиколи и го изведе на малка остъклена веранда, чиято врата водеше към вътрешно дворче. Обикновено на такива веранди подреждат саксии с цветя, а на тази се виждаха купчини прашни стари вестници и току-що начената пластмасова опаковка с бутилки „Перие“.

— Ама само как ти тупа сърцето! — момичето блъсна с крак отворената врата и измъкна бутилка от опаковката — Сваляй този парцал! Искаш ли вода?

— Не искам — с дрезгав глас отговори Йожен-Оливие. Той последва момичето в дворчето, някога оградено само с жив плет, отдавна изсъхнал, а сега, според мюсюлманските правила за приличие, скрито от външния свят с висок бетонен зид. Няколко кълбовидни и пирамидални дървета, избуяли, отдавна неподрязвани, тревна площ, врата върху стената на обърнатия към улицата гараж. Йожен-Оливие подробно огледа това скучно място, преди по-внимателно да се вгледа в момичето.

Тя бе на около шестнайсет години, с кестеняви, не, тъмноруси коси, леко чупливи, небрежно окълцани с ножица. Така подстригана, приличаше на средновековен паж. Облеклото ѝ също беше момчешко — изтъркани джинси и риза на сини и бели карета, с навити до лактите ръкави и разкопчана яка. Но фигурата ѝ съвсем не приличаше на момчешка — все още неоформена, поради което момичето изглеждаше по-закръглено, отколкото в действителност бе.

— Отпусни се — момичето отвинти капачката и отпи вода от зелената бутилка. — Това е най-безопасното място в цял Париж. Можеш да се заемеш със своя стриптийз.

— Да, бе! — каза Йожен-Оливие, но въпреки всичко започна да сваля своята паранджа. — Дори на теб самата документите да са ти наред, къде ще денеш чужд човек като мен, когато те тръгнат да обискират квартала? След петнайсет минути може вече да са тук.

— След петнайсет минути няма да ни има тук — усмихна се тя. Устата ѝ бе малка, нежно розова, и когато престана да се усмихва, сянката на усмивката се спотаи в ъгълчетата на устните ѝ. Сърцето на Йожен-Оливие наистина туптеше още по-силно, отколкото преди малко — когато хвърчаха парчетата огледално стъкло и виеше сирената. Той все още преживяваше простотата и естествеността на нейния жест, когато малката здрава длан уверено сграбчи неговата ръка — на непознато момче, както би могла да го направи на младини баба ѝ, но не и другите му връстници. И последните постъпваха така, но само за да не пропуснат случая да докажат на самите себе си, че не са никакви жалки мюсюлманки. Но престъпвайки *харам*^[20], те се напругаха вътрешно, неволно спомняйки си какви последици крие това, и движенията им ставаха сковани. Докато тя сграбчи ръката му така, сякаш това не я заплашваше с нищо.

Без да подозира каква буря е предизвикала у Йожен-Оливие, момичето стоеше пред него и допиваше своята кипяща от весели мехурчета „Перие“. Опънатата шия, увисналото на конец полуоткъснато бяло копче на разкопчаната яка, вдигнатата ръка, опънала протрития плат така, че не оставяше никакво съмнение — нямаше и помен от сутиен.

Йожен-Оливие беше пътувал на няколко пъти из райони, където мюсюлманите още разрешаваха на жените да ходят по улиците с незабулена горна част на лицето. Задълго бе запомнил очите на мюсюлманките — с мигли, удължени със спирали или залепени изкуствени мигли, с плътна очна линия, със сенки в цвят металик на клепачите или с перлени сенки, или с такива, които сменяха цвета си. У тях можеше да се намери толкова скромност и целомъдрие, колкото примерно би могло да се намери любов към закона и правовия ред у някой закоравял престъпник, затворен в единична килия с бодлива тел наоколо, по която тече ток. Само заради тези очи жените изглеждаха по-предизвикателни, отколкото, ако бяха напълно разголени. А това момиче с голия си врат, с откритите си ръце, с малката си гръд, готова да пръсне отеснялата риза, беше озарено отвътре от целомъдрие.

Тя отпи още една глътка. На Йожен-Оливие много му се прииска да допие водата след нея, от която той така лекомислено се бе отказал в началото, но вече не заради жаждата.

— Ей, какво има, да не би ушите ми да са зелени? — Празната бутилка полетя към дървения сандък за смет, който се намираше наблизо. — Време е да тръгваме!

В друга ситуация Йожен-Оливие много по-рано щеше да се досети, че от това място трябва да има таен изход или към някакви подземни комуникации, или към лабиринтите на изоставените тунели на метрото. (Нали сега в метрото половината линии бяха закрити.) Момичето се приближи до гаража. Зад отворената врата се виждаше старичък ситроен, който не заемаше кой знае колко място. Тя отмести сандъка с инструменти, доближен до отсрещната стена.

Йожен-Оливие я последва и се наведе над сандъка. Той се отместваше трудно, сякаш инструментите в него бяха чугунени.

— Аз съм Йожен-Оливие — каза той, без да вдига глава.

— А аз съм Жана.

Никога в живота си Йожен-Оливие не бе виждал с очите си момиче, което да се казва Жана. Баща му беше му разказвал, че в края на XX век това име, популярно в продължение на столетия, почти изчезнало. Гражданите, чийто брой се увеличавал, започнали да го третират като прекалено „селско“, простонародно. На свой ред селяните се надпреварвали да покажат на гражданите, че и те не са вчерашни, че могат не по-зле от тях да кръстят дъщерите си Рене или, да речем, Леони. „Да бяхме разбрали още тогава, че нещо лошо се случва с Франция, щом девойките й не се казват Жани! — казваше баща му. — Ако ни се беше родило момиче, непременно щяхме да го кръстим така. Но за зла участ ти нямаш сестри.“

— Какво рядко срещано име имаш! — каза Йожен-Оливие.

Те се спогледаха и се засмяха, като почти се удариха челата, надвесени над грубо одяланите дъски. Сандъкът изведнъж се отмести встрани.

Стълбата, водеща началото си от замаскирания отвор, изобщо не приличаше на обикновените дървени стълби в парижките къщи. Сглобена от лек метал, тя поразяваше с някакво допотопно изящество. Макар да беше само стълба, тя таеше нечия мисъл, отдавна излиняла, вече неразбираема и никому нужна. Защо бяха пробити симетрични дупчици в завинтените върху стоманената ос квадратчета на стъпалата, защо ту се разширяваха, ту се стесняваха перилата?

Жана и Йожен-Оливие стояха в правоъгълника, осветен от противната светлина на луминесцентната лампа. След натискане на някакво копче стоманените плоскости се плъзнаха встрани като врати на асансьор. Зад тях се оказа, че има малко пространство и още едни подвижни врати. И чак след тях започваше дълъг крив коридор.

Не, това подземно убежище не приличаше нито на канализационна шахта, нито на изоставено отклонение на метрото, които обикновено бяха мокри и тъмни, гъмжащи от плъхове. Още по-малко то приличаше на подземен тунел от едно време (доста такива имаше под Париж), тунел, отвеждащ към крипта или осуарий^[21]. Гладък керамичен под с вишневочервен цвят, гладки стени, може би от бетон, боядисани със сива блажна боя. Мъждива редица крушки на тавана, която сякаш бе гръбнакът на този криволичещ коридор. Метални врати, здраво залостени в мощните си каси.

— Никога ли не си бил на подобно място? — В гласа на Жана прозвуча снизходителна хвалба, като че ли тя самата беше построила това подземно съоръжение или поне го владееше от три поколения насам. — Бива си го, нали?

— Дори прекалено си го бива. — Йожен-Оливие не можа да скрие смайването си, за удоволствие на Жана. — Какво е това?

— Бомбоубежище. Много е старо, почти на сто години.

— От Втората световна ли? От времето на Хитлер? — Йожен-Оливие обичаше понякога да блесне с историческите си познания.

— Не, от двайсетина години по-късно.

— Че от какви бомби са се криели тогава? — Май не биваше да избързва с историческата си осведоменост. Сега му беше двойно по-неприятно да изглежда като профан.

— От никакви. — Жана вървеше напред, походката ѝ бе стремителна. — Просто ужасно са се страхували от атомна война. Тогава мнозина направили такива скривалища за всеки случай. И ето — дошло време да влязат в употреба. Тук има няколко входа от различни места, сигурно обитателите на всички апартаменти в сградата са се обединили, поне десет семейства.

Коридорът завършваше с друга метална врата. Овално закръглена, с все същата претенция за „красота“. Пред вратата върху табуретка бе сложена бяла пластмасова паничка с вода.

— Водата пък за какво е?

— Ами, ако тук се въдят *риби*? — Жана се развесели от собствената си детска шега, която ѝ се стори доста остроумна, защото се изкиска няколко пъти. — Както и да е, да вървим при другите.

Вратата напълно изолираше звука. Когато се отвори, Йожен-Оливие чу съдържаното бучене на десетки гласове. Огромната стая с подредени в нея столове и пейки бе препълнена с хора. Някои седяха с книги в ръце, други, скупчени на малки групички, тихо разговаряха помежду си. Висок старец с напълно побелели коси, хванати на опашчица, приличащ на някой велможа от XVIII век, приветливо кимна на Жана и спътника ѝ. В бомбоубежището имаше доста възрастни хора. За изненада на Йожен-Оливие сред възрастните се виждаха и деца на не повече от годинка. Децата се държаха учудващо кротко, по-скоро нормално. Те по нищо не приличаха на децата от мюсюлманските улици. Момченце на около три годинки, седнало на пода, задълбочено се залисваше с простичка играчка — нанизани на връвчица сини мъниста с различна големина. Дрехите на жените пренебрегваха дори високите яки, закриващи изцяло врата. Повъзрастните жени очевидно предпочитаха блузи с обърнати яки, младите — ризи и тениски от момчешки тип, нали се намираха по-лесно.

От другата страна на стаята се отвори още една малка врата. Влезе човек, при вида на когото Йожен-Оливие осъзна, че и Жана, и това странно разкошно подземие от времето на несъстоялата се война, пък и всичко останало просто му се е присънило.

Влезлият бе свещеник, не от онези, които Йожен-Оливие познаваше от оцелелите снимки, запечатали последните дни на „Нотр Дам“ като църква, а някак прекалено истински на вид, все едно, че зад железната врата течеше времето на Пий Х. Твърдите поли на черното му расо почти докосваха пода и човек можеше да се хване на бас, че малките, облечени с плат копченца на това расо, са точно 33, с нито едно по-малко. Висок и светлокос, свещеникът бе по-скоро млад, макар че застиналото, дори някак ледено изражение на лицето му силно го състаряваше.

— Днес няма да има меса — прозвуча в настъпилата тишина звучният му суров глас. — Нашият снабдител на вино е бил заловен от мюсюлманите. Упокой, Господи, душата му.

[3] *Съдия* (араб.) ↑

[4] Женска връхна дреха в мюсюлманските страни, с дълги ръкави и със закриваща лицето мрежа. — Бел.ред. ↑

[5] *Кафир* — непосветен в исляма; синоним на гяур. — Бел.ред. ↑

[6] *Бисмила* — в името на Аллах; *иншалла* — с помощта на Аллах, *субханаллаах* — всичката слава на Аллах (араб.). ↑

[7] *Тит Флавий Веспасиан* (лат. Titus Flavius Vespasianus) — римски император (I век сл.н.е.). За да увеличи попълненията в бюджета, Веспасиан вдигнал данъците, като най-голям присмех заслужил с данъка за обществените тоалетни. Синът му Тит Флавий изразил открито несъгласие с налагането на този данък, но в отговор Веспасиан взел една шепа монети, пъхнал ги под носа на сина си и му казал: „Не миришат, нали?“ Оттук тръгва и станалият нарицателен израз „парите не миришат“ (лат. *Pecunia non olet*). — Бел.пр. ↑

[8] *Министрант* (лат. minister — прислужник, служител) — в католицизма, мирянин, който помага на свещенослужителя по време на богослужение. ↑

[9] *Вторият Ватикански събор*, състоял се между 1962 и 1965 г., свикан за разработване и утвърждаване на програма за „обновяване“ на Римокатолическата църква. Много от приетите на Събора положения предлагат линия за модернизиране на догматичните, канонични и обредни страни на католицизма и съществено се различават от положенията на традиционното католическо вероучение. Съборът провъзгласява фактическото равенство на католицизма с другите християнски течения, полагайки основа за развитие на католическия икуменизъм (на практика отричане на истинността на самата Католическа църква); признава за достойни за уважение и съдържащи елементи на святост и истина нехристиянските религии като будизъм, ислям, юдаизъм и дори езичество; декларира правото на всеки човек на религиозна свобода (като по този начин прави невъзможно осъществяването и развитието на мисионерството и на християнската проповед) и др. В богослужебен план Съборът санкционира извършването на литургическа реформа, променила до неузнаваемост цялото католическо богослужение. Католиците, изразили несъгласие с решенията на Събора и осъществяваните реформи и в една или друга степен отделили се от „официалната“

Католическа църква, получават името_ традиционалисти_ или интегристи. ↑

[10] Младият Йожен-Оливие не е съвсем добре осведомен за отдавнашните събития. Архиепископ Марсел Льофевр никога не е оглавявал седевакантистите. Името на това направление говори, че във връзка с еретичната същност на реформите на Втория Ватикански събор, седевакантистите са сметнали Папския престол за „вакантен“, т.е. престанали да признават действащите папи. Междувременно традиционалистите, получили впоследствие името „льофевристи“, се отличавали с не толкова последователна система от възгледи. Те едновременно и провъзгласявали съвременното папство за изпаднало в ерес, и продължавали да го признават. В същото време сред многобройните седевакантистки разклонения на католическата опозиция не се намерила фигура, равна с личното си благочестие и с харизматичността си на Марсел Льофевр. Може би поради това движението на традиционалистите било най-силното и най-популярното. Но седемдесет години по-късно е трудно да се очаква, разбира се, осемнайсетгодишният юноша да знае такива исторически тънкости. ↑

[11] *Марсел Льофевр* (1905–1991) — католически архиепископ, организатор и духовен лидер на най-значимото движение в католическия *традиционализъм*. Роден в дълбоко религиозно семейство. Баща му, индустриалецът Ръоне Льофевр, загива през 1944 г. в концлагер, брат му впоследствие става мисионер в Африка, а трите му сестри — монахини. Начално образование получава в йезуитския колеж „Св. Сърце“, след това учи във Френската семинария в Рим и в Папския Грегориански университет, които завършва със степени доктор по философия и доктор по богословие. През 1929 г. е ръкоположен за презвитер. От 1932 г. до 1945 г. служи и мисионерства в Габон (Екваториална Африка). През 1947 г. е ръкоположен за епископ, а през 1948-а — назначен за апостолски делегат на цяла френскоезична Африка. През 1955 г. става първият архиепископ Дакарски (Сенегал, Западна Африка) в епархия, създадена де факто благодарение усилията на самия Льофевр. До голяма степен благодарение на организираната от Льофевр мисионерска дейност броят на католиците африканци в Дакар нараства до 2 млн; броят на африканците, станали свещеници — почти до 1000 човека. През 1962

г. монсеньор Льофевр напуска Сенегал, оставяйки за свой наследник в Дакар ръкоположения от него епископ африканец, а самият е назначен за архиепископ-епископ Тюлски (Франция). Участва в работата на Втория Ватикански събор, на който оглавява групата на противниците на „обновяването“ на Римокатолическата църква, настояващи за запазване на традиционното католическо вероучение и богослужение. През 1968 г. е принуден да подаде оставка от всички постове и се оттегля в Рим. По молба на група семинаристи, желаещи да получат традиционно (а не реформирано) католическо образование, през 1969 г. Льофевр основава Свещеническо братство на Св. Пий X и открива семинария в Екон (Швейцария), а след това във Флавини (Франция). Свещениците и семинаристите, влезли в Братството, отказват да признаят богослужебните и вероучителните реформи на Втория Ватикански събор. През 1974 г. Льофевр подписва декларация, в която заявява за отказа си „да следва Рим в неговите неомодернистки и неопротестантски стремежи“, но подчертава, че членовете на Братството нямат намерение да се отделят от Папата и от Католическата църква. В отговор на това Ватиканът забранява на Льофевр да ръкополага свещеници, на което той не се подчинява. През 1988 г. предвид старостта и наближаващата смърт, Льофевр и неговият съратник епископ Антонио дьо Кастро-Майер вземат решение да ръкоположат за епископи свои последователи. Без да са получили от Ватикана съгласие за тези ръкополагания, на 30 юни 1988 г. Льофевр и Дьо Кастро-Майер ръкополагат четирима епископи за Братството без папски мандат. На 2 юли 1988 г. папа Йоан-Павел II обявява за отлъчването от църквата на Льофевр и на неговите привърженици, обаче самите „льофевристи“ отказват да приемат законността на това отлъчване, както и обвиненията в разкол, и досега продължават да смятат себе си за част от Католическата църква. ↑

[12] *Novus Ordo* (лат. нов чин [на месата]) — официално наименование за новия чин на месата, въведен от Папа Павел VI през 1969 г. в рамките на богослужебните реформи, започнали след Втория Ватикански събор. Наред с католиците, в работата по съставянето на новия чин на месата вземат участие протестанти и представители на Англиканската църква, в резултат на което от гледна точка на *традиционалистите*, в новата меса в скрита форма е привнесено протестантското учение, отричащо реалността на присъствието на

Христос в евхаристичния хляб и виното. Самият чин на месата е силно съкратен и видоизменен, според предписанието той трябва да се извършва с лице към вярващите и с гръб към олтара (в което мнозина съзират прилика с „черната меса“ на сатанистите), вместо на сакралния език — латинския, месата започва да се отслужва на съвременните езици. Често извършването на новия чин на месата се съпровожда с народни песни и танци, със светска музика (включително и рок музика) и като цяло повече прилича на протестантските сбирки, отколкото на католическа служба. ↑

[13] След въвеждането на новия чин на месата в съвременната Католическа църква широко разпространение получава практиката по време на причестяване Светите Дарове да се дават в ръцете на миряните, което противоречи на каноните (според които Светите Дарове има право да докосва само свещенослужителят) и общата практика на Православната и Католическата църква. ↑

[14] *Уахабизъм* — политическо и религиозно-консервативно течение в исляма. — Бел.ред. ↑

[15] *Алба* (лат. *alba* — бяла) — дълга бяла ленена дреха с тесни ръкави, обличана под ризата. В съвременната практика на Римокатолическата църква вместо алба често свещениците слагат само бели маншети и бяла якичка. ↑

[16] Практиката на носене на забрадка или покривало за глава от жените мюсюлманки, както и самата забрадка. — Бел.ред. ↑

[17] *Талак* (араб.) — думата за развод в исляма; произнесена три пъти на глас от мъжа, тя превръща развода във факт. ↑

[18] Библейско чудовище. — Бел.ред. ↑

[19] *Артос* — хляб, *инос* — вино (гр.) ↑

[20] *Харам* — забрана в исляма (араб.). ↑

[21] *Осуарий* (от лат. *os, ossis* — кост) — костница. ↑

ГЛАВА II

ВАЛЕРИ

— Горкият мосю Симулен! — Много възрастна жена с лилава блуза, красиво открояваща прошарените ѝ коси, говореше с равен глас, но Йожен-Оливие забеляза, че тръпки разтърсват слабото ѝ тяло. — След като овдовя, той забрави всяка предпазливост, не точно я забрави, ами я заряза, както зарязват на боклука ненужна вехтория.

— Онзи ден говорих с него по телефона — меко произнесе дългокосият старец. — Той разбираше, че ще е по-добре да се скрие за седмица-две, но много искаше днешният празник да се състои. Нали знаеше, че е свършила и последната бутилка вино, че на миналата месабе излята и последната ампула^[22]. Днес би трябвало богослужебните ризи да са червени, нали Апостол Йоан се е готвел да приеме мъченическия венец. Добре е, че ризите са червени, сега към днешния празник се прибавя и паметта за мъченика.

— А аз го помислих за спекулант от черния пазар — със сломен глас прошепна на Жана Йожен-Оливие.

— Помислил си го... — Жана стисна юмручета. — Ти... видя ли? Видя ли нещо?

— Да. Преди един час.

Останалите говореха един през друг, някои от жените плачеха. Но свещеникът, без да допълни нищо повече към думите си, се обърна и се насочи към отдалечената стена. Как така Йожен-Оливие не бе забелязал веднага върху нея Разпятието? Покритото с бяла тъкан възвишение, стигащо до гърдите, е олтарът. Свещеникът коленичи. Възцари се мълчание, шумоляха само страниците на малките книжки с лентички за отбелязване.

Тишината зарадва Йожен-Оливие, защото му даваше възможност да си събере мислите. Откъде се беше взел тук свещеник? Щом има свещеник, значи трябва да има и епископ, а има ли епископ, трябва да има и папа. Но папа отдавна няма, той се беше отрекъл от Престола на

Свети Петър още през 2031 година. Те отдавна са изравнили със земята Ватикана и сега трупат там сметта от цял Рим^[23].

Малкото момченце продължаваше да прехвърля своите мъниста, но как Йожен-Оливи не беше забелязал сред тях малкото кръстче?

Всичко му изглеждаше по-различно. Няколкото изображения, окачени по стените, представяха етапите от Христовия път. На особена кукичка висеше сребристая кандилница, която днес така и нямаше да потръбва. Олтарната част, лишена от естественото си възвишение, поради непригодността на помещението, бе отделена със символична оградка — отдясно и отляво имаше по две стълбчета върху поставки, а всяка двойка бе свързана с въженце.

А какво носеше само на главата си свещеникът! Подобно нещо не бяха слагали дори в средата на миналия век, такова чудо дори льофевристите не бяха носили, ако се съди по снимките. Черна шапчица — квадратна като кутийка, от всеки ъгъл започва твърдо окръглено „ушенце“. Ъглите са четири, а ушенцата само три, единият ъгъл е свободен, върху него пада пискюл от черни вълнени конци^[24].

От време на време свещеникът сваляше шапчицата, притискаше я до гърдите си, свеждаше глава, после пак я слагаше.

В молитвената тишина се чуваше как постепенно утихват сподавените ридания.

Колко ли беше продължило това мълчание, изпълнено за всички, освен Йожен-Оливи, с някакви задължения, с някаква работа? Най-накрая свещеникът стана.

— Той, мосю Симулен, много обичаше да се занимава с дърводелство — каза Жана, без да се обръща към някого определено.

— Във фермата им всичко беше изработено от него — и вратите, и мебелите, правеше ги от дъб.

— А най-трудното беше да намери дърво! — усмихна се дългокосият старец. — Мебелните работилници вече от сто години правят дори и най-скъпите предмети от млад дъб. Когато изсъхнат, такива мебели се напукват. Затова Симулен купуваше повредени, вече негодни бъчви за сайдер, после изправяше дъските като ги наkisваше... Затова пък се хвалеше, че онова, което ще направи от такъв материал, щяло да издържи стотици години. Имаше си цяла философия. Казваше, че дървото, от което майсторят нещо, не умира

с отсичането, а се сдобивало с нов живот, също като човека след физическата му смърт.

— А колко мразеше лака за мебели! — допълни друг мъж. — Помня го как казваше, че дървото също трябва да диша, ами ако взема сега да ви покрия вас с лак, след една седмица ще ви погребва!

Разговорът изведнъж секна.

— Забраних на Жак Льо Дифар и на младия Том Бурдел дори да опитват да се промъкнат до гробищния ров — остро каза свещеникът.

— Стига ни за днес една жертва.

— И сте прав, Ваше Преподобие. Предишният опит беше несполучлив и загубихме още трима.

Свещеникът още бе заобиколен от хора, но събралите се започваха лека-полека да се разотиват. Всеки, който си тръгваше, коленичеше пред свещеника, измолвайки благословия, както някога в ония далечни времена.

— Benedicat te omnipotens Deus^[25]...

Латински! Истински латински език, който според роднините е знаел дядо Патрис, но го знаел само за себе си, така й не успял да научи докрай баща му...

— Кои са всички тези хора? — шепнешком попита Йожен-Оливие.

— Нито веднъж ли не си ги срещал? Нали имаме общи убежища? По-точно, това убежище е тяхно, но ни пускат и нас, за да се крием в него. Е, понякога и те се крият при нас. Но те не се бият със сарацините, само отслужват Литургия.

— Ами да, я виж колко старци има сред тях, не стават за битки.

— Ти не разбираш, те просто не искат. Те вярват, че вече няма да се повторят времената на Кръстоносните походи, че на земята вече няма да има нищо добро. Ами, не знам как да ти го обясня, ако не си чувал за Свършека на дните. Те искат, докато все още са живи поне няколко души християни, да има и меса. В Париж има три общини. Християните са тръгнали от катакомбите и пак там са се върнали.

— А къде живеят всички те?

— То се знае, че в гетото.

Йожен-Оливие потръпна. Той често посещаваше всяко едно от петте големи гета, където живееха французите, които не са приели исляма. Страшен и безизходен е този живот зад бодлива тел, но

мнозина го приемаха, намирайки, че е приемлива цена срещу правото да останат самите себе си. Жестока бедност и теснотия, за най-малкото провинение — смърт от ръката на всеки полицаи, приравняващ „езичника“ към куче. Колко весело е обаче да плюеш на провикванията на мюезините, докато отпиваш от кафето си, приседнал край масичката на някое улично кафене. Внасянето на вино криеше смъртна опасност. Жените излизаха от къщи, увили с шал главите и шиите си, защото жена с непокрита глава можеше да бъде пребита до смърт от полицаите. Но все пак лицата са им открити! Жителите на гетата си оставаха французи, образоваха децата си с малкото оцелели книги: всеки комикс с Астерикс, всяка серия за слончето Бабар се предаваха от семейство на семейство, докато все още можеше да се различи нещо върху протритите им страници. Периодично в гетата се извършваха обиски. След това оскъдните лични библиотеки забележимо намаляваха. Но много по-лошо беше друго. Понякога случайно или по някакви техни си съображения, това оставаше неясно, благочестивата стража изведнъж се лепваше за някое определено семейство. В дома им започваше да идва често имамът или някой от натрапчивите му млади помощници. Бе страшно да гледаш напрегнатите, вкаменени лица на тези хора. И те самите, и всички край тях знаеха, че ще минат три месеца и някоя сутрин съседите ще видят или камионетка, откарваща новите правоверни в мюсюлманските квартали, или къщата им ще е със заковани капаци и широко зейнала врата. На прага на опразнените жилища младежите рискуваха да палят свещи.

Но да има сред жителите на гетата тайни вярващи!

— И откъде са се взели? Нали папата разпусна църквата!

— Той не е имал право нищо да разпуска. Знаеш ли, имало е и такива, които още преди нещата да се объркат, са станали разколници начело с Монсеньор Марсел Льофевр. Тъкмо те са слезли в катакомбите.

— Защо непрекъснато казваш „те“? Нима ти не си от същата общност?

— Аз съм от Маки^[26]. — Жана сърдито прехапа малката си долна устна с цвят на ягоди. — Не съм от тази общност. И не ме питай нищо повече, става ли?

Е, щом не трябва да пита — няма да пита. Но ако Жана е също от армията на Съпротивата, значи ще се срещнат пак. Как да ѝ предложи

да излязат на среща някой път? Може да му се присмее. По-лесно ще му е да хвърли във въздуха още няколко кадии! Колко е хубаво, че не трябва нищо да й предлага, защото със сигурност ще се срещнат отново! А освен това ще трябва да прекара тук не по-малко от едно денонощие! Ами тя?

— Да отидем при отец Лотар. — Жана вече бе станала, без да се съмнява, че Йожен-Оливие ще я последва.

Интересно име, Лотар! В прихлупеното подземие направо се размириша на хералдични лилии! Колкото и да снобееха в семейство Левек, чак дотам не бяха стигали. Обаче на Йожен-Оливие не му се искаше да беседва със свещеника, дори той да се казваше просто отец Пиер! Но какво да се прави, тук го бяха изпратили по работа, а свещеникът е най-главният. Да, ще му покаже, че всичко е на работно ниво, а духовните материи изобщо не го засягат.

Междувременно Жана, крадешком погледна към госта си, сякаш й доставяше удоволствие да го шокира, подгъна едното си коляно и сведе глава.

— Jube, domne, benedicere!^[27]

— Здравей, малката ми Жана! — Устните на свещеника се усмихваха, но в погледа му се четеше болка. — Benedicat te omnipotens Deus...

— Отец Лотар, това е Йожен-Оливие, той е от Съпротивата. — Жана вече отупваше джинсите си. — Той ще изчака при нас, докато му донесат новите документи от Коломб.

— Спомням си, Жана. — Отец Лотар не можеше да гледа момичето, без да се усмихва, впрочем, усмивката му беше добродушно-насмешлива. Той се обърна към Йожен-Оливие. — Мисля, че тази сутрин за вас не е била от леките.

— Затова пък, както изглежда, сега ще имам късмет да си отпочина цяло денонощие дори по-добре, отколкото на Лазурния бряг. — Йожен-Оливие изпита радост, че не се поддаде на съблазънта да спомене уж небрежно — за мен това си беше фасулска работа. Би прозвучало твърде евтино, а този свещеник с проникателен, прекалено изучаващ поглед веднага щеше да усети фалша. Нямаше да го покаже, но щеше да го забележи със сигурност.

— Виждам, че сте тук за пръв път. — Отец Лотар оглеждаше Йожен-Оливие внимателно, но без да го крие, явно осъзнаващ правото

си да изучава някого с поглед. — Странно място, нали? Тук всичко е от времето, когато хората са смятали религията за безобидна, старомодна прищявка и то само защото са успели да завъртят около грешната ни планета няколко кучета и маймуни. Те са мислели за бъдещето като време на някакъв немислим разцвет на всички науки, на всички форми на разум. Чел съм книги от онова време. Единственото, което в никакъв случай не би могло да мине през ума на тогавашните почитатели на прогреса, е нашето настояще. И вече съвсем не би им хрумнало *на кого* и *за какво* ще послужат техните подземия.

— Аз не вярвам в Бог — Йожен-Оливие погледна свещеника право в очите. — Нима Той би могъл да допусне... Да допусне те да напълнят „Нотр Дам“ с легени, в които да си мият краката?

— А нима Той е допуснал това? — възрази отец Лотар — Допуснали сме го ние, по-точно, допуснали са го нашите предци, и то от момента, в който са започнали да се отнасят към „Нотр Дам“ не като към място на Престола Божи, а като към паметник на архитектурата. През целия XX век те не са правели нищо друго, освен да допускат и да допускат^[28], да отстъпват по късче, по педя... Впрочем, като заговорихме за предците... Вашите трябва да са с корени от Нормандия, обзалагам се, че е така.

— Може, не помня със сигурност. — Не би могло да се каже, че въпросът за нормандските корени кой знае колко вълнуваше сега Йожен-Оливие. Но беше ясно, че свещеникът бяга от спора. — Ние много отдавна живеем във Версай, тоест живели сме във Версай.

— Обзалагам се, че съм прав. Вие дори си приличате с Жана, по горната част на лицето. — Отец Лотар отмести поглед към момичето.

— А пък по-голяма нормандка от Жана направо не можеш и специално да измислиш. Като малък съм виждал портрета на Шарлот Корде, нарисуван трийсетина години след гибелта ѝ. Безлична красота, според мен, сякаш няма никакво отношение към оригинала. Докато понякога ми е приятно да мисля, когато гледам Жана, че пред мен е живият портрет на истинската Шарлот. И вероятността е голяма. Нали Шарлот е била канско момиче. А и досега в Кан има стотици, които приличат на Жана.

— Ужас! Стотици момичета с рядка косица и къси крачета? — веднага откликна Жана.

— А ти би ли се съгласила да смениш приликата си с Шарлот Корде срещу приликата с Мис Вселена 2023 година? — париращ я свещеникът.

— Ама и вие сте един, Ваше Преподобие! — По довольното лице на Жана си личеше, че подобни наддумвания отдавна са им станали навик. — Коя точно е Мис Вселена — най-високоплатената манекенка на годината ли?

— А, не, просто победителка в конкурса по красота. В такива конкурси са вземали участие не само манекенки, а и студентки, и фризьорки, и библиотечарки, дори офицери от полицията се е случвало да има — въздъхна отец Лотар. — Всеки път се чувствам старец, когато открия за пореден път колко малко знаете за стария свят.

Отец Лотар изобщо не беше старец, той изглеждаше на не повече от трийсет — трийсет и пет години. Но за да не се чувства още по-стар, Йожен-Оливие на свой ред реши да не го пита коя е Шарлот Корде. Дали не беше милосърдна сестра, разстреляна през Първата световна война? Май че беше чувал нещо такова.

В това време в църквата влезе още една жена, висока и стройна, както забеляза с крайчеца на окото си Йожен-Оливие, преди да я познае.

— Я виж ти, та това е... — очите на Жана се разшириха.

Влязлата вървеше към тях по пътеката между редиците от столове. Отдалеч жената изглеждаше съвсем млада — дали заради стройните си бедра и дългите крака, дали заради някак момичешката си стремителна походка. Правите ѝ дълги тъмни коси, сякаш озарени отвътре със сребърен блясък, младежки падаха по раменете ѝ. Те бяха красиви — иначе правите коси, дори когато са наистина гъсти, рядко изглеждат тежки, но тежестта на тази грива биеше на очи, може би поради контраста с крехките рамене. Когато тя приближи, стана ясно, че косите изглеждат така, сякаш светят само защото тъмните кичури обилно са прошарени с побелели. Тя не само че не беше млада, ами изглеждаше на не по-малко от шейсет години и никой нямаше да ѝ даде по-малко, виждайки слабото ѝ изострено лице, твърдите волеви гънки, подчертаващи решителните устни. Но същевременно и никой не би посмял да я нарече старица. В черните си прилепнали джинси, с черното поло, с маратонките и широкото леко яке София Севазмиу, най-лудата глава от всички седмина, оглавяващи армията на

Съпротивата, иначе казано, Маки, сякаш съществуваше извън всякаква възраст.

Йожен-Оливие забеляза как погледът на Жана, като че ли пряко волята ѝ, се плъзна по лявата ръка на София с опъната върху нея сива ръкавица от тънък велур.

— Свалям я, когато обикалям нощем из техните квартали — усмихна се София. — Нали знаеш песничката? Добър ден, Ваше Преподобие.

— Да... — Жана се изчерви и Йожен-Оливие с възхищение откри за себе си, че руменината ѝ е някак английска, не топла, а възхитително студена. Впрочем, ако отец Лотар е прав, нищо чудно — Ламанш навсякъде си е Ламанш. По някакъв начин той успя и да се възхити от руменината, и да изпита съчувствие към Жана за това, че се изложи. Ако не беше така смутена, тя нямаше да се обърка още повече, признавайки, че е чувала тази мюсюлманска приспивна песничка за Трипръстата старица, с която сплашваха децата.

— Радвам се да ви видя, Софи! — по младежки открито се усмихна отец Лотар. — Това е Жана Сентвил, а младежа, надявам се, не се налага да ви го представям. Нали се познавате? А доколкото разбирам, днес вече сте се виждали.

— Е, отче, от вас нищо не може да остане скрито, колкото и да се опитвам да ви праметна и така, и инак! — София посегна към широкия си джоб, но като плъзна поглед по олтара, се отказа.

— Можете да поседите в ризницата, щом и половин час не издържате без вашите цигари с онова месопотамско име. — Отец Лотар направи приканващ жест по посока на малката вратичка.

— Колкото до цигарите, те се казват „Беломорканал“^[29] и смея да ви уверя, че не са от най-евтината контрабанда. А що се отнася до младежа, то оня кади... Поразително съвпадение, наистина... С една дума, покойният е прокарал онова решение за новото използване на Триумфалната арка. Разбира се, ние не знаехме, че първата жертва ще е Симулен. Ако разполагахме поне с още два дена, може би щяхме да успеем да го спасим, но времето е работело за тях.

— Не трябва да го съжаляваме, сега той съжалява нас. — Отец Лотар отвори металната вратичка и пусна пред себе си София, Жана и Йожен-Оливие. — Само че вече имам тук една гостенка. Но не мисля, че тя ще възразява срещу дима на вашите цигари.

В така наречената ризница, стая с гардероб, маса и няколко кресла, на пръв поглед нямаше никого. Вниманието на Йожен-Оливие бе привлечено от непретенциозните стоящи закачалки, на всяка от които бяха окачени по няколко богослужебни одежди от кадифе и брокат. Най-близко се оказа изрядно проядената от молци тежка на вид риза от вишнево кадифе, изкусно обточена с тъмна позлата. Златните нишки се сплитаха и образуваха буквите I, H и S^[30], чийто смисъл Йожен-Оливие не че не знаеше, но някак не можеше да си спомни.

В същото време Йожен-Оливие забеляза, че зад закачалката се беше притаило едно от доведените за месата деца, което май си играеше с тях на криеница.

— Ей, намерих те, излизай! — тихичко подвикна той.

Малкото момиченце отначало надникна иззад ризите от едната страна, после от другата и чак след това излезе. На не повече от осем години, а може би и по-малко, красиво като картинка от детска книжка — то с целия си вид накара Йожен-Оливие стреснато да се отдръпне. И имаше защо — светлите му къдрици, най-вероятно по рождение лепеноруси, изглеждаха пепеляви от мръсотията и падаха до кръста му на невчесани валма. Момиченцето нямаше върху себе си други дрехи освен сивата мъжка тениска с реклама на веригата супермаркети „Монопри“. Тениската като рокля покриваше колената му, но от прекалено широкия отвор за главата щръкваше ту едното му слабичко рамо, ту другото. Изваяните боси стъпала бяха стъпили върху теракотения под толкова сигурно, сякаш момиченцето никога не беше носило обувки. Не е за учудване, че то бе успяло някъде да се нарани — по крачетата му имаше кръв.

Момиченцето впери в Йожен-Оливие огромните си яркосини очи. Една къдрица му попречи, като падна върху лицето му. То нетърпеливо я отмести с ръка. На малката, сякаш изрязана от слонова кост длан, също имаше кръв.

— Валери! — тихо я повика отзад Жана. — Валери, имам нещо за теб, ела тук!

Момиченцето не й обърна никакво внимание, като продължаваше втренчено да оглежда Йожен-Оливие.

— Върнал си дявола в пъкъла и си мислиш, че си направил кой знае какво? — най-накрая звънливо проговори момиченцето. — А в същото време Божията Майка плаче. Знаеш ли къде живее тя? Има си

голяма-преголяма красива стара къща с цветни прозорчета. Но в нейната къща сега ходят задниците, тя не ги е викала, но въпреки всичко те ходят там. Божията Майка не иска задниците да ходят при нея. Ами направете нещо, нали сте големи хора!

Отец Лотар и София гледаха момиченцето с горчивина, но без каквото и да било учудване. Жана, приклепнала, извади от джоба на джинсите си близалка на клечка и започна да примамва детето, като му я протягаше.

— Не искам! — Момиченцето сърдито отмести с две ръце близалката. Лявата му ръчичка също беше наранена и то някак много особено — на същото място, както и дясната, в средата на дланта. И босите крачета бяха наранени еднакво, малко над пръстите. Всичките четири рани още кървяха.

— Хайде, моля те, Валери, вземи! — увещаваше я Жана. — Откраднах бонбона специално за теб. Задниците можеха да ме хванат! А пък ти не го искаш, обиждаш ме.

Момиченцето, смръщило идеално изписаните си руси веждички, с нежелание се приближи и взе лакомството, но не започна да го яде, а като го стисна в юмрук, отиде при Севазмиу.

— Софи, добричка Софи, направи така, че те повече да не ходят там! Ти можеш, знам, че можеш!

— Не, Валери, бих го направила заради теб, но в действителност не мога. — София Севазмиу разговаряше с детето без сянка от снизходителност, като равна с равна, само гласът ѝ малко омекна. — Разбери, с моите войници можем да изгоним „задниците“ от Нейната къща, както искаш ти. Но когато ни избият всичките до един, задниците отново ще се настанят там. Армията ми е недостатъчна дори да задържим за седмица „Нотр Дам“. Аз наистина не мога да го направя.

— Можеш, но не искаш да разбереш как! А пък аз не мога да ти подсказва! Божията Майка не позволява да се подсказва! — Валери заплака, като размазваше по лицето си стичащите се сълзи.

— Какво, тя самичка ли се е наранила така? — тихо попита Йожен-Оливие Жана. Те бяха се отдалечили от свещеника и София, които продължаваха някакъв свой разговор само двамата. Макар че какво имаше да говори толкова дълго София Севазмиу със свещеника? — Защо някой не я превърже?

— Тя не се е самонаранила. — Жана някак особено изглежда Йожен-Оливие.

— Слушай, няма как случайно да се нарежеш така! Тогава откъде са тези рани, кой е посмял да й причини това?

— Ама ти наистина ли не знаеш какво е това стигмати?

— Не... — Впрочем, думата му се стори смътно позната, толкова смътно, колкото и буквите IHS, колкото увереността, че Пий X е бил много корав мъж.

— Това са Христовите рани... Те сами се отварят и кървят. При някои светии, при праведниците. Валери е юродива. Тя знае всичко за всички, нея не можеш да я излъжеш.

— За какви „задници“ говореше тя?

— Някога виждал ли си намаз?

— Е...

— И отгоре на всичко питаш. Какво им се вижда най-вече?

Йожен-Оливие прихна от смях.

— Ами да... Нали е мъничка. Каквото вижда, това казва. Знаеш ли колко се страхуват те от нея? Тя обикаля целия Париж, заканва им се с юмручета и им тропа с крак... А най-много обича „Парижката Света Богородица“.

— „Нотр Дам“ ли? — Йожен-Оливие неволно се изуми от съвпадението, та нали през целия днешен ден „Нотр Дам“ не му излизаше от главата, мъчително му напомняше за себе си.

— Ами да, точно нея Валери нарича къщата на Божията Майка. От нея моли те да бъдат изгонени. Тя често обикаля около църквата и непрекъснато плаче, плаче затова, че сега е джамия.

— Твоят дядо е бил добър. Той е в рая. А ти, ти ще ги изгониш ли? — Валери, която почти се бе приближила до Йожен-Оливие, изведнъж се обърна и тръгна към вратата.

Мелничарю, напразно спиш!

Мелницата прекалено силно мели!

Мелничарю, напразно спиш!

Мелницата е много бърза!

Тихичко си тананикаше тя с някакво немислимо сребърно, немислимо чисто, немислимо неземно гласче.

*Мелницата, мелницата
силно мели!
Мелницата, мелницата
толкова бърза!*

Фигурката-статуетка, облечена в дрипи, се изниза през вратата. Но преди това момиченцето се обърна, още веднъж погледна Йожен-Оливие и строго му се закани с пръст.

— Не знам нищо за дядо ти, но нали сега ти самият разбираш защо всички се страхуват от нея? — Жана гледаше след Валери със своите не много големи, но кадифеносиви, засенчени с дълги черни мигли очи и от тези очи по бузите ѝ тихо се стичаха няколко прозрачни сълзи. Тя като че ли не забелязваше, че плаче. — Никой не знае откъде се е взела, къде се е дянало семейството ѝ. Тя дори и през зимата ходи боса, спи по улиците. По-добре е изобщо да не ѝ се предлагат обувки или топли дрехи. Понякога успявам да я поизмия или поне да я среща, но трябва да е в особено добро настроение. Изобщо нямам представа какво яде. Според мен, понякога по цяла седмица не слага нищо в уста освен Светото Причастие. Впрочем, много обича да гризе залчета нафора, отец Лотар винаги ѝ оставя повечко от тях.

— Казах на твоя отец Лотар, че не вярвам в Бог, а той нарочно смени темата — върна се Йожен-Оливие към мисълта си.

— Той е хитър човек, предупреждавам те отсега.

— Ами ти... ти вярваш ли?

— Разбира се — каза учудено Жана. — Да не съм някаква глупачка?

— Е, много ти благодаря. Ами тогава защо се биеш срещу тях, вместо да си седиш и да се молиш? — подкачи я Йожен-Оливие.

— Нали те помолих да не разпитваш! — Жана с досада стисна юмрук. — Е, от мен да мине, настъпи ме по болното място. По много болното. Във времето на Кръстоносните походи щях да си живея добре, а до Свършека на дните очевидно още не съм дорасла душевно. Или не ми достига кураж, не знам. Да, няма защо да се смееш — да се

молиш и да чакаш кога ще те убият, за това се изисква много повече кураж, отколкото, за да се биеш.

— Разбирам — Йожен-Оливие наистина разбираше, макар че само преди час дори не би могъл да си представи нещо подобно.

* * *

Междувременно София най-после извади кутията с грубо отпечатана върху капака ѝ част от карта, измъкна от нея цигара, по навик сплеска с пръсти картонения ѝ мундщук.

— Горкото момиче — каза тя, докато издухваше дима.

— Да, момичето е много нещастно — отзова се отец Лотар — Само че аз говоря не за малкото момиче, а за по-голямото. Валери стои над човешките ни представи, на нея са ѝ достъпни утехи, които не можем дори да проумеем. Тя е цялостна натура, цялостно е дори страданието ѝ. А Жана Сентвил я разкъсват на две сърцето и душата ѝ — също като коне с еднаква сила.

— За вас това за различни неща, доколкото си спомням. За мен не са.

— Така ли е, Софи? А не забравяте ли какво се заканвахте наскоро?

— Разбира се, че не съм забравила. Аз наистина искам да ви разкажа някои неща, отче. Може би дори тази вечер. Удобно ли ще ви е?

— Някъде към полунощ — да. Сега трябва да вървя в гетото при един умиращ. Бог знае колко време ще прекарам там. Но ще ви чакам непременно.

* * *

В същото време Жана вече тичаше по коридора и теглеше госта след себе си. Пред поредната овална врата от метал тя се спря и натисна някакво копче.

— Е, това е килията за гости. В нея често отсядат монаси, които не са оттук.

Миниатюрната стаичка приличаше повече на корабна каюта, както ги показвах в старите филми. Липсваше само илюминатор. Но таванът направо те прихлупваше, а леглото бе закрепено за стената. Жана бутна веднъж-два пъти вратичките на вградения гардероб, за да покаже празния рафт за дрехи и полиците, върху които бяха подредени сгънати одеяла и няколко книги. Зад матово стъкло в ъгъла се виждаше малка душкабина. Освен стъклена масичка на единствен извит метален крак, нямаше нищо друго в стаята. Йожен-Оливие не се учуди на малкото дървено кръстче върху стената, украсено със забодени зад него сухи кипарисови клончета.

— Суперлукс. Хотел „Лютеция“.

— Ето го и плана на хотела. — Жана измъкна от гардероба листче с някаква схема. — Бомбоубежището в действителност не е толкова голямо, колкото изглежда. Но когато не познаваш разположението му, можеш да се загубиш. А какви документи ти правят?

— Обикновени, за жител на гетото с право на излизане като работещ. А като какъв работя извън гетото, все още не знам. Най-вероятно като уличен чистач.

— Колаборационистите са по-добри, имат по-голяма свобода на движение.

— И да правя гимнастика? За нищо на света!

Жана кимна с разбиране, погледите на двамата се срещнаха. На техния жаргон „гимнастика“ означаваше намаз. Що се отнася до документите, радикалният шерият без да иска, бе направил услуга на нелегалните: те можеха да сменят документите си до безкрайност, без изобщо да се взима под внимание носителят им, ако щеш — можеше да извадиш женски документи на мъж, важното беше да съвпадат пръстовите отпечатаци. Пръстите бяха единствената определяща подробност, но за да те хванат по тях, трябваше да се прерови цялата електронна картотека. Никой нямаше да се занимава с подобно нещо за цяло и нецяло. Това не ти е снимка, която може да се окачи на всеки ъгъл, не е компютърен портрет, който да бъде показван на свидетелите. Още през първото десетилетие на ХХІ век жените мюсюлманки си бяха извоювали правото да си закриват на снимките косите и ушите. След още десет години се наложи да разрешат жените мюсюлманки изобщо да не бъдат снимани, за да не откриват пред безсрамните

държавни чиновници целомъдрените си лица. А след преврата остана само да се допълни и това, че всеки портрет е изобразяване на човешкото лице, което значи, че е греховен сам по себе си.

Йожен-Оливие знаеше, че във висшите и средните ешелони на полицията, където работеха образовани потомци на европеизирани семейства, такива, които от три-четири поколения живееха във Франция, с всички сили се мъчат да наложат връщането на документите от стария образец, поне за мъжете. Те разбираха до каква степен това ще облекчи техния живот и ще затрудни живота на нелегалните. Но всички техни опити, за щастие, се разбиваха в несговорчивата ограниченост на правителствените кръгове.

— Е, хайде тогава, ако нещо ти потрябва — движи се строго по картата! Тук винаги има някой, който да те упъти — и Жана излезе от стаята.

Йожен-Оливие остана сам. Сам и в пълна безопасност — за пръв път през този ден. Разкош! Той надникна в гардероба — там бяха четирите еднакви томчета с кожени подвързии, с монограмите на Христос, Бревиарий, виж ти, дори не „*Liturgia horarum*“. Според годишните времена, значи. А нормалните книги бяха обидно малко: житие на Монсеньор Марсел Льофевр, издадено в началото на века от издателство „Клови“, тя също с уговорки можеше да бъде отнесена към нормалните книги. Имаше и няколко детски: „Малкият херцог“ от Шарлота Йонж на английски и „Лагерът на светците“ от Жан Распай^[31]. Преди време той беше започнал да чете последната, но не успя да я дочете, тогава живееше в гетото, книгата бе иззета.

Йожен-Оливие с удоволствие разтегна леглото от стената и се изтегна на него. Може да си чете цяло денонощие! Ама че ден беше днешният! „Върна дявола в пъкъла“, видя още едно шериатско убийство, попадна на истински християни, още веднъж се срещна със София Севазмиу и отново разговаря с нея, а освен това, май че... Отворената книга се изплъзна от ръцете му. Но лицето, което изгря пред затварящите му се очи, не бе милото, вече непоносимо скъпо лице на Жана, а неистово красивото, пламтящо от профетичен гняв лице на Валери.

[22] Католиците използват по време на месата два съда — за вода и за вино, с обем колкото чашата потир. За разлика от православните,

католическите свещеници използват ампули в хода на Литургията. ↑

[23] Шейх Юсеф Кордауи в изказване по телевизионния канал Al Jazeera: „Попитали Пророка кой град ще бъде превзет пръв, Константинопол или Рим?“ Отговорът му бил следният: „Пръв ще е Константинопол. Остава вторият град, надяваме се, че и той ще бъде завоюван. Това означава, че ние ще се върнем в Европа като завоеватели, след като два пъти са ни прогонвали, първия път на юг от Андалусия, втория — от Изток.“ Било е допълнено, разбира се, че „този път Европа ще бъде завоювана не с меч, а с молитва и идеология“. Но дори да повярваме на това, от голямо значение ли ще е за нас дали с война, или по мирен път ще бъде постигнато падането на Рим? (CORRIERE DELLA SERA: „Провъзгласена е фетва за Рим: Градът ще бъде отново завоюван“; 15 март 2004. Публикувано в сайта www.inopressa.ru). ↑

[24] Тук е дадено описание на т.нар. *бирета* — шапка, използвана от католическото духовенство (напомняща православната *скуфия*), почти изцяло излязла от употреба в съвременната Римокатолическа църква. ↑

[25] Да те благослови Всемогъщият Бог. (лат.) ↑

[26] *Маки* — първоначално корсиканска дума, означаваща „шумак“, „гъсталак“. Да станеш „маки“, е значело да се криеш от властите. По време на Втората световна война така се е наричало партизанското движение. Оттук води произхода си вече чисто френската дума макисар. Не е чудно, че след трийсетина години тези славни думи отново изплуват в паметта на хората. ↑

[27] Благоволете, господине, да ме благословите! (лат.) ↑

[28] Само два примера за правотата на отец Лотар. През пролетта на 2004 г. Католическата църква на Германия сама организира в Музея на епископството на град Майнц изложба, наречена „Свещени войни няма“, предлагайки на посетителите да „погледнат критично“ към „безславните деяния“ на кръстоносците. Кошунственото твърдение, че обреклите себе си на нечовешки тегоби в Святата земя рицари са били тласкани по пътя не от вярата, а от „жаждата за власт и обогатяване“, изразил при откриването ѝ кардинал Карл Леман. Как другояче може да бъде наречено това оплюване на гробовете, освен предателство към християнството? Вероятно, за да се докара пред влиятелната мюсюлманска диаспора в Германия, кардиналът

специално подчертал, че „тази експозиция ще сложи началото на нови контакти между исляма и Европа“. През същата година в Испания по инициатива на църковния капитул от катедралната църква на Галиция — „Сантяго де Компостела“ — е прибрана статуята на Сант Яго Матаморос (Мавроубиеца). Свети Яков на бял кон, вдигнат на задните си крака, сече с меч главите на маври с тюрбани. Под копитата на коня се въргалият бездиханни тела на маври. По мнението на капитула, скулптурата „може да засегне чувствата на мюсюлманите, също посещаващи храма, който е известен архитектурен паметник“. За всички подобни случаи е характерна играта на отстъпки — онова, което би могло да подразни мюсюлманите, се премахва още преди те да са започнали да настояват за него. Трябва да се отдаде дължимото на католиците — играта на отстъпки е била водена не само в полза на мюсюлманите, но пък те, мюсюлманите, са успели да оберат всички награди. Няма как да не си спомним ликвидирането на мощите на младенеца Симон Трентски, за да не се „оскъряват“ юдеите. Когато религията се превърне от откровение свише в културно наследство, започва рефлексия, озъртане — да не би да настъпим някого по мазола. Всичко, което казва отец Лотар, е вярно — променило се е възприемането, а оттам като следствие — и отношението. ↑

[29] „Беломорканал“ — марка цигари в производство от времето на СССР, кръстени са в чест на Беломорско-Балтийския канал, построен в периода 1931–1933 г. Популярни и евтини заради изработката им само от хартия, тютюн и картонен мундщук. Върху лицевата част на кутията е отпечатана карта на канала. Подобни цигари се наричат *папирози* — Бел.ред.; Не бива да се забравя, че въпросният мегаломански обект от епохата на СССР е проект осъществен от ГУЛаг, т.е. резултат е от робската експлоатация на десетки хиляди политзатворници. — Бел. NomaD. ↑

[30] Изначално гръцки монограм на името Христос, изписан с латински букви — IHS, по-късно често е бил интерпретиран като *Iesus hominum Salvator* — Иисус, Спасител на хората. С този монограм в Западната църква са били украсявани свещеническото облекло и други богослужебни предмети. ↑

[31] Жан Распай — известен пътешественик, изследовател и автор на пътеписи. В романа си „Лагерът на светците“ от 1973 г. действието се развива в бъдещето, когато имигранти от Третия свят,

допуснати от хуманни съображения в Европа, унищожават
християнската цивилизация. — Бел.прев.] [↑](#)

ГЛАВА III

СЛОБОДАН

Поривите на пролетния вятър лудуваха в тъмнината като добри нощни духове. Те развяваха косите, провираха се под яката на копринената пижама. Да стои на балкона на двайсетия етаж беше хладничко, но не му се прибираше в топлите, ярко осветени стаи. Долу се простираше Париж — притихнал, спящ, какъвто е винаги освен по време на рамадана, когато по улиците е шумно и навсякъде примигват светлини: правоверните, любувачи се на Сена и на джамията „Ал-Франкони“, която някога е била катедралата „Нотр Дам“, седят до сутринта в разкошния ресторант „Арабски свят“, в „Максим“ или „Прокоп“, а ако средствата не им позволяват да влязат нито там, нито в „Гран Вефур“, нито пък във „Фуке“, тогава си пълнят тумбаците с печено на въглени месо в ресторантчето на Площада на Бастилията или се натъпкват с кускус в някой „Шарли дьо Баб-ел-Уад“. За щастие, рамаданът свърши. Парижките нощи са безлюдни.

Колко добре си почива той в тази тишина и колко е хубаво, че си избра жилище на висок етаж, много по-нависоко, отколкото правилата забраняват да имаш прозорци навън.

Дори не му се спи, прекалено са му скъпоценни останалите няколко часа. Скоро от тонколоните ще гръмнат воплите на мюезините, а шейтанът ще тръгне да обикаля Париж, да пикае в ушите на онези правоверни, които не са достатъчно благочестиви и не са станали за ранната молитва.

Така ви се пада, французи, Боже Господи, нима не си го заслужихте? Нима вие самите довчера не моделирахте със собствените си ръце днешния ден? Сега живеете в него, защото има Господ.

Вие не знаехте нищо за историята на Сърбия, вие не знаехте нищо за Косово. Вие не знаехте как *славно са гинели* сърбите на Косово поле, когато, защитавайки своята люлка, войните на княз Лазар са препречили пътя на неизброимите войски на султан Мурад. Вие не знаехте как Баязид я е прегазвал, по-смъртоносен и от чума, а върху

пепелищата, останали по следите му, са се заселвали мюсюлмани албанци.

Петстотин години под османско робство! Вие не знаехте какво проклятие е била Османската империя, вие не знаехте колко сръбска кръв се е проляла, за да бъде тя победена. Минаха по-малко от трийсет години, откакто сърбите се върнаха по бреговете на Ситница — и отново изгнание. Адолф Хитлер се оказа новият Баязид, как така забравихте за това, хуманни европейци? Кой от вас, които ръкопляскахте на бомбардировките над Белград, поне е чувал в училище, че не друг, а Хитлер, сваляйки сърбина Петър II, е подхвърлил Косово като милостиня на албанеца Зоґ I? И след новия Баязид на сръбските земи албанците отново вървяха като хиени, надушили мърша, отново се заселваха в опразнените къщи, отново обираха реколтата от сръбските ниви. Обаче колко войска се налагаше да държат по тези земи Хитлер и Мусолини, за да остане Косово албанско! Вие, европейци, надули такъв балон от своя прекалено закъснял Втори фронт, благодарихте ли поне веднъж на сърбите за това, че армията на четниците на Драже Михайлович започна да бие хитлеристите много преди вас?

От какъв зор се заловихте да помагате на албанците да възстановяват картата от времето на Хитлер, какво ви накара с такава лекота да вярвате на всяка, дори и на най-нелепата лъжа за зверствата на сърбите?

Е, ясно е — не какво, а кой. Насъскваха ви, вашите собствени мюсюлмански диаспори дърпаха конците, а вие — играчки в ръцете на кукловодите, се изживявахте като борци за някакви си „човешки права“, като просветени хуманисти, а в същото време бяхте единствено предатели на християнската цивилизация.

*Християнин за турка — на Христа?!
Християнин — защитник Магомета?
Позор на вас, отступници креста,
Гасители божественного света!*^[32]

Така бе, нали? Тогава вие все още четяхте Достоевски, можехте и да си спомните това стихче. Сега вече не знаете кой е Достоевски. Така

ви се пада.

Милошевич бе печен, стар вълк, но вие го заградихте с червени флагчета, карахте го да отстъпва все повече и повече. И върху белите му коси легна позорът на Дейтънския мир, но и това не ви бе достатъчно. А когато той разбра, че вече няма накъде да се отстъпва, започна нова война. О, колко зорко следяха вашите „миротворци“ да не би сърбите да надигнат глава! Да речем, че внимавахме за това, обаче през 1997 г. не видяха нещо, което бе направо под носа им. А когато в сянката ви израсна като отровна гъба АОК^[33] и започна вече не митично, а истинско „етническо прочистване“, вие бяхте слепи, повече от слепи. Вие въртяхте по телевизионните си канали трогателни филмчета, показващи как косоварите покриват ковчезите на загиналите си другари с червени знамена с черни орли, как гърмят оръдейни салюти, как диви рози се полюшват на пресните гробове. А зад кадър вашите герои извършваха кланета на цели семейства, убиваха учители и свещеници. А когато Милошевич се опита да се опъне, върху Сърбия се посипаха бомби.

Храмове, оцелели почти десет века, се превърнаха в руини под вашите бомби. Както и да е, тези светини не бяха ваши. Но по какво се различавахте от афганистанските талибани, взривили скалните статуи?

Милошевич неведнъж беше предавал сърбите, а после сърбите предадоха Милошевич. XX век бе неблагоприятен век. На нашите родители, уморени да противостоят на целия Запад, Милошевич им се стори онази лапа, която могат да отхапят, за да се измъкнат от капана. Смешно.

Та нали на вашите собствени, толкова цивилизовани мюсюлмани им трябваше Косово като пътен възел за наркотрафика. Ставаше дума за прекалено големи пари, та да имат сърбите някакъв шанс.

И в центъра на европейската наркотърговия, в Косово, настъпи спокойствие. Когато и последният сърбин беше прогонен или заклан, когато и последният православен храм беше разрушен и осквернен. И миротворците бяха изтеглени, защото вече нямаше нужда от тях.

А отровата бълбукаше в котела, мръсната пяна се надигаше, докато най-накрая не преля. И Буяновац, Прешево, Медведже споделиха съдбата на Косово.

А сърбите ги изтласкваха все повече и повече. И когато Белград стана столица на Велика Албания, Евросъюза го хвана страх. И

продължаваше да дава от страх онова, което преди даваше от глупост.

Нека сега парижанките ходят с фереджета, щом техните баби са въздишали над кадрите с рози над гробовете на косоварите.

Слободан Вукович беше на петдесет години, но събитията от ранното си детство той помнеше с неправдоподобна яснота.

Помнеше къщата, приличаща отвън на недообелено великденско яйчице: прясно варосана, с кафяво-червеникав керемиден покрив. Вътрешните ѝ стени бяха боядисани в топъл теракотен цвят. Застлан с керамични плочки под, излъскан до блясък, скърцащи дървени стълби. Като се държеше за долната част на парапетите им, двегодишното момченце изпъзляваше по стълбите към камината, където майка му вече редеше коледните бъдници. Те трябваше да се посипят с бяло брашно, да се полеят с вино.

Това беше последната Коледа в родната къща в Прищина. Великден, който дойде след нея, също го празнуваха все още вкъщи, но това беше твърде безрадостен военен Великден. Войната. Ако може да се нарече война падащите от небето бомби, вездесъщото присъствие на безнаказаност, невидим, недосегаем враг. Имаше и други врагове — наоколо, тържествуващи, сигурни, че сега не може да не дойде денят, в който в Косово да няма повече междуетнически конфликти. И той ще настъпи, когато и последният сърбин го напусне с краката напред. Той не знаеше със сигурност къде и кога детските му очи бяха зърнали запомнената до най-малките подробности картина: монахини с червени ореоли от собствената си кръв, всяка — с прерязано гърло, върху спечената земя — парчета от натрошени икони, разбитата врата на храма... Толкова ли е важно кога и къде? Имаше толкова много такива мъченици, такива храмове! Бягството от Косово в Белград — когато беше на три години, майка му четеше молитви часове наред, притиснала детето до себе си, обхваната от безумен страх, докато старата малолитражка се друсаше по разнебитения военен път...

Вече не толкова страшната, но още по-безнадеждна емиграция от Белград. Напускането на Белград. Напускането на Сърбия.

След това юношеството му в Белград на Амур, чисто нов град, поникнал нависоко като гъба след дъжд. Кой ли могъщ ум бе измислил този план — да се предостави на триста хиляди оцелели сърби автономия близо до границите на Китай? Някои казваха тогава, а и по-късно, че Русия просто е решила да извади горещите кестени от огъня

с чужди ръце, но Слободан никога не е смятал така. На демобилизирания военен му е трудно да се приспособи към цивилния живот, това всеки го знае, но колцина разбират, че не по-лесно е на един демобилизиран народ? Кръвта не изстива веднага. Напрежението от съседството, заредено с агресия, бе изиграло положителна роля. Нали в руската история вече е имало казаци? А изобщо не са възниквали сериозни гранични епизоди. Кое то, впрочем, също е разбираемо.

Такова юношество не го разнежи. И все пак мнозина от връстниците му, съзрявайки, влизаха в коловоза на мирното, макар и „казашко“ съзидание, създаваха семейства, започваха да отглеждат първото поколение сърби, родени извън Сърбия. Слободан не можа. Деветнайсетгодишен хлапак, той пристигна (именно пристигна, а не долетя, самолетният билет от Амур не му беше по джоба) в Москва. Тогава сръбските младежи ги освобождаваха от военна служба, къде по-читав заместител бяха редовните местни лагери за момчета от шестнайсет до двацет и пет, по един месец в годината. Младият Слобо имаше зад гърба си разряд по стрелба, приличен брой скокове с парашут, шофьорска книжка и свидетелство за правоуправление на самолет, познания на сапърор. Освен това притежаваше враснало в плътта и кръвта му, подобно на мръсотия, която не може да се изтърка, познаване на мюсюлманите — генетично, детинско, жадно всмукано във всяка пора и фибра от разказите на старците, прочетено от книгите. Той копнееше само за едно — да се върне в Косово.

Но вместо Косово след седем години му предложиха Франция, една от трите страни лидерки на евроислямския блок. Какво пък, детинската жажда за отмъщение вече беше уравновесена от зрелите амбиции на интелекта. Той прекрасно разбираше, че френското поле за действие е много по-интересно и по-широко. Съгласи се, макар, честно казано, истинското и най-важно съгласие да не даваше блестящо образованият двацет и шест годишен аспирант Вукович, а самоувереният в невежеството си деветнайсетгодишен Слобо.

Оказа се, че е неподготвен за доста неща, въпреки цялата си подготовка. Той винаги се настройваше за контакт с тъпи, лишени от индивидуалност скотове, издялани грубо от алчност, похот и садизъм, излезли от пещта на религиозния фанатизъм. Но задълженията му налагаха да се движи повече сред съвсем различни мюсюлмани —

интелектуалци, притежаващи изрядно количество напълно човешки черти. Именно те се бяха отдали на научна работа, самите те преживели шок от сблъсъка с една действителност, в която пътят към властта се бе оказал, ако не напълно затворен, то свързан с твърде много огорчения.

О, мнозина от тях, колкото и да напругаше фантазията си, той не можеше да си ги представи, гавреци се с човешката агония, прерязващи със собствените си ръце живо гърло! Те бяха твърде културни за такова нещо, твърде нормални — мюсюлманите от трето или четвърто френско поколение. Те бяха завършили добри английски и френски училища, те не всеки ден в детството си помнеха кои са и какво носят на този гостоприемнен свят. И въпреки всичко, бяха получили онова, за което са се борели, макар и с парадоксален резултат за самите тях.

Нали това беше собствената им приказка, за пуснатия от бутилката дух. Образовани, с европейски финес, доста умело орнаментиращ мюсюлманския бит, те се сдобиваха с все по-силно влияние, за което използваха подкрепата на тълпите невежи бедняци, за които широко бяха отворили границите. Те си мислеха, че след стотина години в една прекрасна утрин Европа просто ще се събуди напълно ислямска и никой няма дори да забележи кога точно се е случило това. Можеха ли да знаят, че много преди това тъмните тълпи, необучени на никакви стратегии, а по тази причина неумеещи и нежелаещи да чакат, ще кипнат, ще прелеят, ще се разтекат като смъртоносен поток, на чието движение те, просветените европейци от второ или трето поколение, ще са принудени да се подчинят, за да не бъдат самите те удавени.

Само затова бяха възникнали Маки и катакомбите, защото нетърпението на плебса бе изригнало твърде рано.

Френската съпротива не извикваше у Слободан нито симпатия, нито състрадание. Той само взимаше под внимание съществуването ѝ, но без да има съществена причина, при никакви обстоятелства и с нищо не би се застъпил за тях. Нека сами се оправят. Той близо трийсет години стои във Франция заради благополучието на православния свят. Макар да трябва да си признае, че личната цена, която той, косовският сърбин Слободан Вукович, плаща за това

благополучие, е прекалено висока. Ох, не всеки православен би се решил на такова разхищение!

Може би на стари години, ако има късмет да ги дочака, ще успее да изкупи своя грях. Най-добре да е в Атон, в някой от най-затънтените скитове^[34]. Ах, гърци, разбира се, вие се отървахте по-леко от италианците! Гърция си остана християнска страна. Но с какво национално унижение ви се отплати предишната надменност! Във всички преуспяващи в края на XX век страни процъфтяваха гръцките диаспори и навсякъде гърците живееха по подобие на евреите. Микрокосмос в макрокосмоса, помагаха си един на друг, но дори и през ум не им минаваше да подкрепят истината. Гърците по рождение са свикнали да смятат православието за своя национална привилегия, а православните не-гърци — за второкачествени и ненужни. На ти сега „няма елин“^[35]! Гръцките общини не дразнеха никого и никъде — нали не се занимаваха с мисионерство. Единственото, което в края на краищата успяха да направят, те го направиха също само за своите хора. Когато евроислямът се приближи до Гърция, милионерите от всички диаспори се обединиха и предложиха откуп. Сумата беше толкова неправдоподобна, че съвкупното правителство на Франция, Германия и Англия не можа да ѝ устои. И ето че сега гърците са данъкоплатци на исляма, те плащат за неприкосновеността на своята родина, както Русия е платила на татарите. С едно изключение — и срещу него гърците нямаха възможност да протестират, — защото за запазването му не приемаха пари! Ислямът искаше на всяка цена да заличи Атон. Има страшни кадри, запазени от документалната хроника — как монасите се готвят да сложат край на живота си. Страшният камбанен звън стене над светата планина, вещаейки за края, призовавайки към мъченичество. А кораби и камиони, натоварени с развеселени юнаци със зелени кърпи на главите и в камуфлажи, с вечните калашници, с превъзходно алпийско снаряжение, вече се движеха към Атон в утрото на Великден през 2033 година.

Корабът, приближил пръв, се пречупил през средата като бисквита в ръцете на дете. Водата стремително напълнила трюмовете — никой не разбрал какво точно се случва, преди да се окаже, че вече няма кой да разбира каквото и да било. По същото време, както се разбрало по-късно, избухнал резервоарът на пилотния камион. Вторият кораб получил пробойна в носовата си част и мнозина,

давещи се във водата, успели да ги вдигнат на третия кораб, преди той да е споделил участта на първия. На няколко от камионите просто им загаснали двигателите.

Войските се оттеглили в очакване на подкрепление срещу ненадейния противник. Но противник нямало. Никой не стрелял откъм „монашеските скали“ по трите хеликоптера с десантчици, които се разбили, преди да стигнат до Атон. Хеликоптерите паднали просто така, без всякаква видима причина. Три месеца продължила необяснимата война. Топовете се задавяли със собствените си снаряди, осакатявайки обслужващите оръдията. Съвсем здрави войници сядали да си починат в сянката на кипарисите и повече не помръдвали, а на военните лекари само им оставало да констатираят сърдечен разрыв. На някого му се парализирали краката и той виел, загребвайки с ръце белезникавата прах, но вече никой не бързал да му се притече на помощ, войниците с ужас се дърпали назад, сякаш се страхували от зараза. Някои от оттеглилите се започвало да ги тресе, пулсът им се забързвал лудешки. Трима ослепели, двама оглушали. Един просто полудял и понеже се мислел за малко дете, плачел и се молел за лимонова близалка на клечка.

Войските не били изтеглени, те просто побягнали — бягали панически, въпреки заповедите, при което толкова много от бягащите били стъпкани, колкото не се случвало да пострадат по време на ежегодния хадж^[36].

Атон се защитил сам, но в Европа дори не разбрали за това. Телевизията и вестниците отдавна строго се цензурирали, използването на интернет било ограничено чрез информационни филтри, за пръв път внедрени навремето в Китай и Корея.

Какво пък, Атон не е на Гърция, Атон е на всички. Излиза, че пороците на нацията се отплатили на гърците с позор, а поляците май спечелили от своите недостатъци.

Нали те винаги са били безумни националисти, тези стиснати ляхи^[37]. И инатът им винаги е бил по-силен от стиснатостта, по-силен от всичко. След Втората световна война, когато ошашавеното от Хитлер човечество се страхувало като от чума от обвинения в антисемитизъм, поляците били единствената нация, която не се поддала на всеобщата рефлексия. За десетина години те лека-полека изтикали еврейството от страната си — моментът бил твърде

подходящ, нали фашистите значително го намалили! Кога друг път ще ти падне такъв случай? Поляците винаги са вървели на терсене, по свой си начин. Поляци, поляци, народ, който не прилича на никой друг... В едни по-предишни времена смаяли цяла Европа с неуморимия си стремеж да се забъркват в гешефти, сигурно заимстван от прогонените от тях евреи. Жестоки, почти неспособни на великодушие, дребнави прагматици. И все пак, и все пак — дълбоко вярващи, вярващи до самозабрава. Вярващи много по-всеотдайно, отколкото някои по-изискани и по-малко заземени нации. И през ХХI век поляците не тръгнаха по общия път. Първи от бившия соцлагер, те не се побояха да разберат, че изобщо не са им притрябвали мюсюлмански човешки потоци от Третия свят. През първите години от полското членство в ЕС не е и имало обилни потоци, жизненото равнище отстъпвало на това в стара Европа, което правело Полша, Унгария, Литва и Латвия по-малко съблазнителни за несретните имигранти. Хайде, опитай се в началото на ХХI век да помързелуваш с естонска помощ за безработни! Но разликите лека-полека се изглаждали и имигрантите залели бившите соцстрани. Все още раздирани от комплексите на новия си статут, новоизпечените членове на европейския съюз търпели, страхувайки се да покажат недостатъчна привързаност към идеалите на демокрацията. Обаче поляците веднага оказали съпротива. Първо, това бил тих бюрократичен саботаж, но той се оказал недостатъчен. И тогава поляците направили ход с коня — тогавашният президент на Полша, Марек Стасински, обявил, че страната излиза от ЕС и НАТО! За доброволното излизане на Полша оттам, накъдето тя се стремяла толкова години! И президента Стасински го тачели като национален герой.

Усещайки, че започва да зъзне на балкона, Слободан се прибра вътре, влезе в кухнята. Ах, този руски навик да се наливаш с чай през безсънните нощи, докато размишляваш върху съдбините на човечеството! Е, с каквито се събереш, такъв ставаш. С къде по-голямо удоволствие сега той би отдал дължимото на друг един руски навик, би си пийнал не чай, а хвойнова водка. Да, точно хвойнова. Две чашки — и ще прогони безсъницата заедно с историческата геополитика. А и би си замезил с розовееща сланинка, нарязана на тънко от оваляното в червен пипер и чубрица по-голямо парче. Хайде, стига толкова! Както биха казали отново руснаците, никога досега Щирлиц не е бил толкова

близко до провала. Не бива и да си помисля нито за хвойнова водка, нито за сланина. А пък поляците сега ядат и сланина, и наденички, и пържоли, и шунка, и кървавица.

Доста скъпо са си платили за това! Опозицията обяви Стасински за луд — да имаш граница с Германия, където вече и армията е три четвърти мюсюлманска, и да не играеш по общоевропейските правила?! Но народът вярваше на президента и ненапрасно му вярваше. Вторият полски номер беше още по-як от първия. Знаменитият пакт от 5 май 2034 година хвърли бившият социалистически лагер в истерия. Впрочем, и стара Европа се вцепени, когато една прекрасна утрин видя руските войски на германската граница.

Много ясно, че Полша не беше пламнала изведнъж от любов към Русия, но просто за пореден път се показва като реалистка. Без руското военно присъствие въоръженото нахлуване в Полша на евроисляма щеше да е само въпрос на време. Но и на Русия ѝ се искаше да отдалечи от себе си границите на евроисляма. По-добре е да имаш между него и себе си страна-буфер, отколкото да граничиш директно. Това беше единствено акт на взаимна изгода на две страни, свързани с хилядолетие взаимни грабежи. Впрочем, старият враг при всички случаи е по-добър от двама нови. Ех, направо не биха повярвали дядовците и бабите на днешните ляхи, ако можеха да разберат през някоя мухлясала 1990 година, че руските войски не само ще се настанят в Полша, но и ще го направят с благословията на техните внуци! Нямаше да повярват, за нищо на света нямаше да повярват! Въпреки това военните признават — да служиш сега в Полша, е хубаво нещо. Опасно е, разбира се, по границата се стреля, затова пък почти не минава неделя, без да те поканят на празничен обяд в някое местно семейство.

Да, на празничен неделен обяд, нали поляците също като руснаците тачат неделата, а не петъка. Поляците си бяха останали католици. Когато дойде зловещата 2031 година и папата се отказа от своя сан, точно след един месец над доминиканския манастир „Света Троица“ в Краков се изви бял пушек. Новият папски престол се основа в Полша, макар нейните граници същевременно да се превърнаха и в граници на католическия свят. Полското духовенство дори заговори за Старата Меса, но все пак не се стигна до връщане на латинския като

богослужебен език. Вече никой не знаеше латински, пък и как да се служи Тридент^[38], честно казано, също никой не знаеше. Най-старите от свещениците все пак започнаха да го практикуват, както можеха, но на полски. Докато останалите, научени от горчивия си опит, побързаха да се отърват поне от едно наследство на общоевропейския католицизъм на XX век — икуменизма. Обявиха икуменизма за най-страшната от всички ереси, през XXI век бяха престанали да се страхуват от думата „ерес“.

Такива ми ти работи. Полша беше и алфата, и омегата на съвременния католицизъм. Католицизмът като религия на единаединствена страна — та кой би могъл да си помисли за такова нещо в края на XX век! (Някъде далеч, впрочем, има освен това и Латинска Америка, но там не бяха избрали свой папа, а да се подчинят на полския не пожелаха.) Историята препуска по своя страшен и непредсказуем път, а в Полша както и преди си припалват от двете страни на пътя простодушните кандилца на малките параклиси, окичени с цветя, през зимата изкуствени, с боядисани по детски статуи на светци.

След като се зарадва за поляците, на които им бе спестен халалния^[39] пушен салам от конско месо, Слободан мрачно отвори хладилника. Откъдето и да го погледнеш, лоша работа, пълен непрофесионализъм. И въпреки всичко, той не можеше да яде месото на заклятия по техни начин добитък. Прекалено се беше врязало в паметта му от детските години, че те с еднакво изражение на лицето прерязват гърлото и на овен, и на човек. И думите са едни същи, онова „бисмиллах аллоху акбар“^[40]. Тоест в първия случай те са задължителни, но се случва да е така и във втория. Налагаше се да се извинява с това, че стомахът му не понася месо. Навремето с психолога от ГРУ се опитваха да обсъдят този феномен. „Не, по-добре ще е да не се насилваш да го преодоляваш — каза специалистът накрая. — Може да се отприщи прекалено мощен болезнен пласт. Иначе той е под контрол, психиката самичка го увива в своеобразен изолирбанд. Затова не бива нищо да се променя. Макар че това, разбира се, е риск.“

Оставаше да не е риск. Но тогава по-добра кандидатура нямаше, усмихна се накриво Слободан, докато с отвращение разрязваше пита. Ако се напълни с конфитюр от праскови, става към чая. Особено като

се затопли в микровълновата. Е, от това пълнее той, не може да пие само вода, нали?

Да, много неща се бяха променили, откакто се разпадна блокът на НАТО. Омаломощената Америка се занимава единствено със себе си. Какво представлява тя в момента? Белият християнски Юг и Северът, който прилича на одеяло, съшито от отделни парченца: на места негърски, на места мюсюлмански, на места еврейски. Югът и Северът дърпат одеялото всеки към себе си в Сената и Конгреса, засега успяват да поддържат крехък баланс, без да се стига до гражданска война. Но южните американски християни имат голям късмет, че им противостоят не сплотени мюсюлмани, а три враждуващи помежду си религии, включително и вудуизмът. Нито една от тях не иска твърд християнски реванш и това ги обединява. Е, стига ви толкова, вече си поиграйте на господари на световните съдбини. За Америка сега изобщо можеш да не се сещаш дълго време. Важно е само онова, което е наблизно, онова, което се случва на границите на Русия и евроисляма. В това противостоене е въвлечено всичко и всички. Разбира се, едни повече, други по-малко.

Особено положение заема сред ислямските страни Турция, която така и не пожела да промени традиционния си статут на светска държава. Което, разбира се, не ѝ попречи от позициите на силата да си спомни за стария договор с царска Русия и преспокойно да отхапе от Украйна Крим. Е, да, сега от украинците не отхапва само беззъбият. На руските територии е въведен протекторат, там има войски. И някаква дивашка сеч посред ХХІ век на независимите територии. Безполезно е да се чертае карта, властта се сменя едва ли не всеки ден от християнска на мюсюлманска и обратното. И не във всеки град, ами направо във всяко село. Впрочем, външно не можеш да прецениш кой точно командва парада: украинците имат особен навик — когато воюваха с ляхите, приличаха на ляхи, сега не можеш да ги различиш от мюсюлманите, разхождат се с кърпи, увити около главите, пуснали са си бради. В градовете веднъж в месеца има ток, то е ясно. В селата няма дори газ.

Къде по-умни се оказаха навремето белорусите, които влязоха навреме в състава на Русия. Сега сигурно дори не си спомнят за сиротните банкноти-„зайчета“^[41], които струваха по-малко от хартията

си, издули портмонетата на техните дядовци и баби с безрадостното си изобилие.

Към Русия се бяха присъединили Узбекистан и Таджикистан. Узбеките — заради изгодата и понеже гледаха какво правят таджиките, а пък таджиките, защото така и не пожелаха да преборят бушувалото винаги в кръвта им жизнерадостно зороастрийско начало. Поискаха да си останат мюсюлмани без фереджета и газават^[42], без шериат, с чаша хубаво вино на празничната маса. Изобщо всички мюсюлмани от територията на Русия в евроислямския свят ги смятат почти за отстъпници заради спокойната им умереност. За сметка на това пък колко много образовани бежанци от Европа попълниха мюсюлманските области на Русия, преди да падне „зелената завеса“!

Не може да се каже, че руските мюсюлмани са кой знае колко огорчени от липсата на обич от Европа. Те са много, живеят затворено и трябва да се каже, че не живеят толкова зле.

Куриозно изключение прави независима Туркмения. Там управлява четвъртото поколение на Туркменбаши. Вече е узаконен обичаят, че Туркменбаши се преражда в първото дете от мъжки пол, което се роди в управляващия клан след смъртта на предходното възплъщение. Карай да върви, на всички им е весело, освен, разбира се, на самите туркмени, на които, погледнато отстрани, изобщо не можеш да разбереш какво им става в главите.

А какво да кажем за гордата и независима Чечня, най-голямото главоболие на Русия на границата на двете столетия? Ами нищо. Чечня се спотайва — по-тиха от водата и по-ниска от тревата, защото Русия е силна. Финансовите артерии на тероризма са прерязани, чужди постъпления няма. Няма и глупаци, които да се бунтуват безплатно. Господи, дано само не се забрави, не се изличи, че в действителност това винаги ще бъде петата колона, микробът, предизвикващ чудовищни болести, дори да е заспал за милиони години в някой солен кристал. Не, сега вече няма как да бъде забравено. В историята на Русия е имало твърде много подобни грешки, а днес не бива да се греши.

За кой ли път по време на нощна безсъница картата на света се мярка пред очите му. Понякога тази виртуална карта се движи равномерно като къделята от непредена вълна в ръцете на стара сръбска селянка. Друг път някой фрагмент от нея изведнъж променя

мащаба си, разраства се, независимо дали е Израел, необикновено укрепнал благодарение на масовата емиграция от първото десетилетие на века, начало на която бе дадено още в призива на Шарон; дали Австралия, така и останала идиличен оазис на стария западен живот, която обаче не играе съществена роля в световното разпределение на силите; дали Япония, затворила се още повече в своята културна обособеност като бисер, върнал се в мидата; дали Индия, живееща в перманентна война, която все още не е изгубила само поради многобройността на своето население.

А кой е самият той, Слободан Вукович, потънал мислено в геополитическия калейдоскоп? Човек, заместил с абстракции страстите или просто прецизно настроен прибор, фиксиращ баланса на силите?

Ако е второто, тогава стрелката на този прибор подозрително потрепва. Нещо може да се измести. За това шепне нощният Париж зад прозорците на луксозните си апартаменти, за това вика без глас разтворената паст на отдавна изстиналата пита върху чинията от майсенски порцелан, за това тупти кръвта в слепоочията.

Балансът може да бъде нарушен.

[32] Достоевски, Ф.М. На европейските събития от 1854 г. Собрание сочинений в 15 томах. Т. 10, Стихотворения и стихотворные наброски. — Бел.ред. ↑

[33] АОК (алб. — Ushtria Çlirimtare e Kosovës или UÇK) — Армия за освобождение на Косово; терористична организация на етническите албанци в Косово, борили са се за отделяне и независимост на Косово от Федерална република Югославия през последното десетилетие на XX век. Извършвали са терористични атаки срещу сърби, цигани и хървати. — Бел.ред. ↑

[34] *Скут* — жилище на отшелник. — Бел.ред. ↑

[35] „В християнството няма елин и няма юдеин...“ — част от посланието на апостол Павел до Галатяните, Нов Завет. — Бел.ред. ↑

[36] *Хадж* — поклонение в град Мека, задължително трябва да бъде извършено от всеки мюсюлманин поне веднъж в живота му. — Бел.ред. ↑

[37] *Лях, ляхи* (мн.ч.) — за първи път в летопис на Нестор е употребена тази дума като название на западните славяни. — Бел.ред.;

Днес в Русия се употребява като название на поляците в презрителен план на внушение. — Бел. NomaD. ↑

[38] *Тридент* — Тридентски чин на Месата. Според решенията на Тридентския събор на Римокатолическата църква (1545–1563) папа Пий V (1566–1572) през 1570 г. е утвърдил този чин, представляващ унифицирана редакция на по-стари чинове на Месата. ↑

[39] *Халялни продукти* — също както кошерните в юдаизма, това са продукти със строго определено съдържание (не може да са от свинско месо и т.н.) и отговарящи на редица изисквания при тяхното приготвяне (напр. месото да е отцедено от кръвта). По това ислямът и юдаизмът си приличат и съществено се различават от християнството. Блажната храна за християните не е забранена изобщо, а само по време на пости. При християнството също така липсва архаичното съчетаване ведно на готвача и жреца. ↑

[40] *В името на Аллах, Аллах е най-велик!* (араб.) — ритуалните думи на колача. Животните, заклани, без да са произнесени тези думи, не се смятат за *халална* храна. ↑

[41] *Инфлационни* пари от началото на 90-те в Беларус, наричани „зайчики“ заради изображенията на различни животни върху тях, включително и заек върху банкнотата с номинал от 1 рубла, освен това и по аналогия с размерите им — били са много малки. — Бел.прев. ↑

[42] Според някои ислямски богослови *джихад* (свещена война) се дели на голям (духовна борба) и малък (газават — въоръжена борба). — Бел.ред. ↑

ГЛАВА IV

ИЗПОВЕД БЕЗ ИЗПОВЕДНИК

Естония, 2006 година

Анне Вирве откряна едното крило на новия стъклопакет и в стаята веднага нахлу шумът на „Нарва Манте“. Да, макар прозорците да не гледат към самото шосе, това все пак е сериозен недостатък на жилището. Вторият недостатък е, че под прозорците откъм шосето се извиват трамвайните релси. Има и трети — таваните са прекалено ниски. Но каква полза да се ядосваш, по-доброто струва други пари, съвсем други. Не всяка самостоятелна жена е в състояние да си купи в наше време около трийсетата си година четиристаен апартамент почти в центъра на Талин. Почти в центъра, впрочем, е доста широко понятие. Що се отнася до жителите на огромните мегаполиси, за тях „почти в центъра“ означава да пътуваш двайсетина минути. Докато в Талин да си на петнайсет минути пеша от куличките на Виру, разбира се, не е покрайнина, но все пак...

Анне решително затвори прозореца. Стига се е измъчвала от въпроса дали е било възможно да се сдобие с нещо по-добро за същите пари. Преди всичко вече е късно да се гадае, каквото е сторено — сторено. Пък и бездруго беше чакала твърде дълго. Нали през последните шест години сериозните финансови постъпления бяха секнали, налагаше се да спестява по малко — понякога да заделя някакви си жалки стотина евро на месец. А годините си вървят, време е да уреди живота си. Нима някаква беднячка, която се свива в стаичка при родителите си в загубения квартал „Ийсмяе“ можеше да разчита на добра партия? Смешно е. И нещата не опират до тънки сметки или до глупави предразсъдъци, става дума за стил на живот.

Иначе жилището никак не е лошо. Кухнята е отделена от улицата с хубав квадратен балкон. Анне се колеба дълго, когато правеше ремонта — дали да не увеличи площта на самата кухня, като събори вътрешната преградна стена? Щеше да стане кухня-столова. Но се

отказа и добре направи — вече не е модерно да изкарваш на показ разни мивки и хладилници. Получи се много по-добре — от гостната се излизаше в зимна градина, а през стъклената стена на малката кухня се виждаше буйната зелена растителност. Намери се място дори и за малка пейка — един или двама гости можеха да се усамотят тук на чашка кафе.

О, колко пари отидоха за тази гостна! Не искаше да си спомня как изглеждаше това помещение, когато купи апартамента. Тапети с някаква старомодна шарка върху грапавите стени, сив протрит линолеум. Предишните собственици бяха някакви старци. Пенсионерите масово се местят в едностайни апартаменти, големите жилища в днешно време не са им по джоба. Само отоплението колко пари струва! Ако не беше така, жилищата щяха да са още по-скъпи.

Но ако наистина съжалява за нещо — то е затова, че височината по никакъв начин не позволява окачени тавани. Карай да върви, мебелите на ИКЕА бездруго придават на интериора модерен и функционален стил. И кое е интересното — прието е ИКЕА да се смятат за народни мебели, но същевременно тъкмо те са в състояние да създадат впечатление, че стопанинът е човек с възможности. Тайната е проста — за да има ефект от функционалните мебели, с тях трябва да е обзаведена цялата къща, което вече говори за сериозни инвестиции. (Разбира се, в сметката не влизат нарочно аранжираните тук и там „бабини“ предмети. При Анне такава роля успешно изпълнява крачната шевна машина „Сингер“.) А някои вземат, че подредят модерни стелажи сред демодирани дивани и столове, оцелели едва ли не от съветско време — наистина жалка гледка!

Бодро зазвъня домофонът. (Все пак е редно да има видеокамера на входа, трябва да се поговори с другите собственици!)

— От международния фонд „Проблеми на демокрацията“ — представи се на английски млад женски глас. — Правим доброволно социологическо проучване. Желаете ли да отделите няколко минути, за да попълните нашата анкета?

Анне се поколеба за миг. От една страна, откакто Естония е член на ЕС, няма отърване от всевъзможни социолози и общественици. Но въпреки всичко, приятно е да приемеш в новия си дом интелигентен човек.

Вторият довод надделя.

— Заповядайте! — каза тя, натискайки копчето на домофона. Английският ѝ не е безупречен, но не се и налага да се срамува от него.

Гостенката, наистина млада, дори сякаш прекалено млада жена, от пръв поглед донякъде я разочарова. Слабичка и дребна, тя беше облечена, както обичат да се обличат образованите представителки на Стара Европа. Маратонки, черни джинси, тъмно поло, розово яке. Кестенявите дълги коси пуснати свободно по рамената, кой знае дали някога фризьор беше докосвал дори бретона ѝ — да го подравни. Иди разбери дали живее в каравана или в родов замък, по външността на такива никога не можеш да познаеш. Не е много приятно да си имаш работа с хора, които не искат да спазват правилата на играта.

— Моля, заповядайте в хола. — Анне потисна съжалението си за изгубеното време. Едва ли това момиче, най-вероятно студентка, ще обърне внимание на това колко красиво се открояват светлите секции от бук върху идеално гладките сини стени, на огромното „домашно кино“ с плазмен екран. Два на един и половина метра, между другото. Заел почти цялата стена в дъното на стаята.

— У вас е красиво.

— Харесва ли ви? — Анне светна от радостна изненада. — Току-що се преместих в този апартамент.

Като седна в плетеното кресло, момичето веднага извади от джоба на якето си таблет. Имаше някаква странна неловкост в начина, по който тя го държеше в лявата си ръка.

— Сигурно няма да откажете едно кафе?

— Благодаря, може би по-късно. — Едва сега Анне обърна внимание на специфичния глас на момичето — звънлив и същевременно някак дрезгав.

Изведнъж ѝ се отиця да показва новото си жилище. Нещо странно имаше в това момиче, което междувременно стриктно вкарваше в своя таблет информация за възрастта, пола, семейното положение, професионалните занимания, любимите видове спорт — ски, спортна стрелба. Както и да е, дано това не продължи твърде дълго.

— Интересува ни мнението на коренните жители на Естония от различни възрастови групи и с различно имуществено състояние по отношение на проблема на така нареченото рускоезично население. Какви начини за разрешаването му виждате Вие лично?

Ето каква била работата, ще се наложи да си отваря очите и ушите. Да внимава много за политическата коректност на изразите, но да отговаря по същество. Староевропейците не бива да имат никакви илюзии в тази насока.

— За жалост, виждам само едно решение — изтласкване на рускоезичните в Русия. Нека да си прибере своите хора!

— Но защо сред вас, естонците, има толкова малко привърженици на асимилацията, макар и постепенна, на руското население?

— За огромно огорчение на всички естонци, включително и мое, съществува неразбиране между Балтия и другите страни на ЕС. Уви, нас, естонците, ни разбират само латвийците, събратята ни по нещастие, дори литовците показват прекалено къса историческа памет. Въпросът за руснаците е много специфичен въпрос. Историческата вина на руските окупатори пред естонския народ е твърде голяма, за да може да се забрави. Та нали ние по природа сме гостоприемен, сърдечен народ. Нима не даваме подслон на множество имигранти мюсюлмани?

Опитай се да не им го дадеш. Такъв вой ще се надигне в ЕС. Но това, разбира се, не бива да го казва.

Момичето внимателно слушаше Анне, но нещо не беше наред. Какво точно?!

— Ние се радваме на всеки, който не ни е причинявал зло. Но колкото и да се опитват руснаците, а такива има, да забравят своя език и да се приспособят към нашите изисквания за битова култура, нима ние можем да забравим как в средата на миналия век те ни натрапиха кървавия комунистически режим?

Този номер винаги минаваше. Какво можеше да се възрази срещу това?

— Ако не се бяхте наговорили с болшевиките през деветнайсата година как да продадете Юденич^[43] — току-виж, не би се наложило нищо да ви се натрапва.

За какъв Юденич говори? Ах, деветнайсата година!

— Но нали тогава болшевиките са ни отстъпили територии?

— И тогава е било добро!

Едва сега Анне разбра, че момичето говори на руски.

— *Mina ei gaagi vene!*^[44] — с необяснима уплаха възкликна Анне. Макар че какво толкова! Някакво безочливо руско момиче, което се прави на социолог. Когато са млади, руснаците обичат да въртят такива номера, но набързо им смачкват фасона. Празният корем само на осемнайсет години може да изглежда романтично, на двайсет вече твърде много ти се яде. Достатъчни са два-три подобни случая, регистрирани в полицията — и проблемите с получаване на работа са ти гарантирани. А на родителите по-бързо им омръзва да хранят порасналото си дете, отколкото да говорят срещу властта в кухнята си. Защото храната в тази кухня не е чак толкова много.

Но колкото и да се успокояваше, Анне продължаваше да нервничи. Глупаво е, наистина! Руската нахалница беше сама, при това хилава, с пръст да я бутнеш — ще падне!

— Всички вие сте дори много *рааги*, когато ви се наложи.

Момичето натика обратно в джоба си ненужния му вече компютър. Отново се наби на очи странната скованост на лявата му ръка.

— Що за нахлуване? Това е противозаконно! — Анне направи три крачки по посока на прозореца, все едно отстъпваше от гостенката.

— Не мърдай! — Показа се револвер от десния джоб на широчкото яке. — Стой на място и да не си посмяла да доближиш алармата!

Но не толкова револверът, който знае дали истински, изплаши Анне така, че ѝ се подкосиха коленете. Откъде тази хлапачка знае къде са разположени копчетата?! Това е просто невъзможно, няма как да стане! Сигурно е случайно съвпадение и си дрънка просто така.

— Каква аларма? В апартамента няма никаква аларма.

— Няма, освен копчето до бутона за вдигане на щорите и фалшивия ключ. Нищо работа. А ти наистина ли не можеш да ме познаеш?

Ръката държеше револвера леко, без напрежение и треперене, който, ако не Анне, ги разбира тия неща? Междувременно лявата ръка закопчаваше джоба с таблета не без известно усилие. Движеха се само три от пръстите. Двата крайни, застинали полусгънати, бяха странно неподвижни.

— Не! — По челото на Анне изби ситна пот. — Това не си ти!

Обаче това беше точно тя, дори външно не се беше променила кой знае колко. Само дето сега имаше дълга коса, а тогава беше късо подстригана, със започнали да израстват кичури с неясен цвят заради мръсотията. Все същият дребосък. Тогава лицето ѝ дори изглеждаше някак по-възрастно — отекло, болнаво. Ръката, овързана със сив парцал с избили по него петна засъхнала кръв, стар ватиран елек върху леката тениска — нали я бяха отвлекли през лятото, а навън беше ноември. Лошо, мрачно време, дърветата — оронили и последните си листа, мъртъв сезон. Точно затова Анне беше пристигнала да погостува на Ахмед. Видя момичето два-три пъти, може да бяха и повече, но не му обърна особено внимание. Обаче го запомни добре.

Но точно споменът за жалката хлапачка с уплашено свита в раменете глава сега ѝ пречеше да я отъждестви с това прекалено спокойно момиче.

— Ти дрънкаше с него на нашия окупантски език, докато се чукахте. И се пазаряхте на нашия език.

— Но нали ти не си руския! — възкликна Анне.

— Дори това си запомнила. — Момичето се усмихна почти дружелюбно. — Майка ми беше руския, няма как да го разбереш. Руската кръв е смесица от какво ли не, всичко влиза в работа. Посочи ми поне един гениален естонец — няма значение дали учен или композитор! Само не ми пробутвай Ристикиви^[45], такива класици има във всяко издателство — с лопата да ги ринеш! Направо сте някакви моноетнически квадрати като героите на Маркес, дето най-накрая им се раждат деца със свински опашчици^[46].

Карай, нека си дрънка, ако ще за Маркс, ако ще за Ленин, важното е, че сама търси контакт. Това са азбучни неща, колкото по-продължително е общуването — толкова по-трудно е да стреляш. Не е кой знае каква философия да се потренираш на закритото стрелбище, има и по-важни неща. Например да ѝ отклони вниманието с приказки, да се приближи до нея и след като тя знае за алармата, просто да се счепкат и да ѝ извие ръката. Ще ѝ е съвсем лесно да надвие тази сополанка.

— Това беше толкова отдавна... А сега изведнъж се появяваш с някакви претенции. Какво си правила през тези години?

— Учих! — Момичето засега беше нащрек. Рано е да го доближава.

— Виж ти, учила си! — Анне се направи, че проявява доброжелателен интерес. — И какво?

— Какво съм учила ли? — момичето се усмихна. — Учех се да мразя квалифицирано. По усложнена програма. За подобно нещо не е достатъчна една година. Само колко усилия изискваше курсът за проследяване на всички възможни вариации на стокхолмския синдром. Мислех си, че никога не съм го имала. Но всичко това се оказа самотнение на лайк. Имах го. О, колко малко са хората, които умеят да мразят осъзнато!

— Но защо мен? Защо мразиш точно мен?

Тя е луда. Истински луда. Това не е добре, понякога лудите притежават физическа сила, която не отговаря на мускулната.

— Теб ли? Глупости. Мразя всички, които бяхте там. Всички, които можехте да сте там, което в крайна сметка е едно и също.

— Но си дошла при мен. А пък, в края на краищата, аз бях там по чиста случайност, нали не съм чеченка. Това си беше само бизнес.

— И не от най-губещите, нали? — Момичето с рязко кимване посочи дивана, застлан със стилна кувертюра — ултрамаринова на оранжеви геометрични шарки. — Сто долара на редовен войник, триста-четиристотин — на офицер. Ако пресмятаме в редници, колко убити ти струваше този парцал? Горедолу трима, ја? Доста скъпичък трофей. Колко момчета не се върнаха вкъщи заради това, че ти се беше настанила на дървото с своята оптика. За да можеш да си обзаведеш това апартаментче. Ами ти си до коленете в кръв.

— Не, не, грешиш! — Анне внимаваше за изражението на лицето си, като не позволяваше на страха да плисне навън, защото знаеше, че това е равносилно на сигурна гибел. Но потта се стичаше по гръбнака ѝ под лекия пеньоар, на едри капки избиваше по дланите. — Аз бях в Чечня съвсем за кратко! Получих много пари от реституция, на мястото на къщата на баба ми построиха голям завод! Мога да ти компенсирам моралните щети! Имам банков влог!

— Аз съм тази, дето има банков влог, тъпачке! — Момичето направо пред очите ѝ се изпълваше с овладяност и увереност в себе си, а най-важното е, че както и преди, внимаваше за дистанцията. — Ти ми влезе в полезрението случайно, но щом съм тук, значи знам всичко за теб. Парите решават много проблеми, нали? Но не всички. Невинаги можеш да си купиш срещу тях живот.

Момичето следеше и алармата, по-точно револверът ѝ я следеше. Анне кой знае защо си помисли за сламения трапец, който искаше да закачи за Коледа в гостната, вместо да слага банална, прекалено общоевропейска елха. Това няма да се случи, вече го съзнаваше съвсем ясно. Нещата не опираха до момичето, нито до неговия револвер, а до още нещо, до странното нелепо убеждение, че е безсмислено да оказва съпротива, защото е дошъл часът ѝ. Сега разбираше защо понякога хората се държат толкова странно преди смъртта си!

— Искаш да ме убиеш ли? — Анне не позна гласа си, вече мъртъв, угаснал.

— Ще те убия. Напълно безплатно. Я се дръпни по-нататък, към онази картина.

Да бъде снайперист е било винаги за Анне наистина само бизнес, тя никога не бе разговаряла с жертвите си, никога не бе ги виждала отблизо живи. Но колко пъти ѝ се бе случвало да чува тази интонация! Какво значение имаше къде ще я убият — по средата на стаята или на фона на картината? Никакво. Но оня, който убива отблизо, кой знае защо често дава нареждания. Напълно безсмислено е или все пак има някакъв смисъл?

Анне не успя да го разбере.

Момичето с розовото яке, станало изведнъж отново много малко, се доближи и внимателно се наведе над снажното тяло на жената, облечена в пеньоар с черни дантели. Нейните почернели от слънцето, заоблени крака се бяха размятали сред наподобяващия морава килим с дълъг косъм. Модната прическа прикриваше невзрачността на пепелявите ѝ коси.

Известно време момичето стоеше и гледаше, а после извади от още един джоб плоска кутия с мокри кърпички за монитор. Всичко, до което можеше да са се докосвали ръцете му, тя изтри бързо и много грижливо.

Париж, май 2048

— Вие сте прекалено млад, отче, за да разберете колко банална мелодраматична колизия се очертава сега помежду ни! — Жената дръпна от обичайната си цигара. — През годините, когато родителите

ми са били млади, са правени многобройни филми, от които сякаш сме персонажи. Старата грешница, чието сърце се е размекнало, разказва историята на живота си на млад свещеник, изпълнен с най-възвишени стремежи. Но красив, то се знае. В ония години киното изключително много е романтизирано католическия целибат^[47]. Това, разбира се, е ставало преди да забранят снимането на филми за християнството, оскърбяващи чувствата на еврогражданите мюсюлмани, а след това да забранят киното изобщо.

Свещеникът не обърна никакво внимание на иронията в думите й. Това му бе навик и онагледяваше специалния психологически термин „защитен ритуал“. Дори сега изглеждаше необикновена историята на тази огромна душа, овъглена през младостта си, способна да черпи жизнени сили единствено от омразата.

— Казахте, че от оня ден нататък във вас е настъпила някаква промяна? — тихо попита той.

— Ще трябва да ви разочаровам, не в душата ми. А в тялото.

— Тоест?

— След пленяването ми престанах да раста. С какво ли само не ме тъпчеха докторите! Вече смятах, че така и ще си остана висока метър и петдесет. А между осемнайсетата и двайсетата си година изведнъж дръпнах с петнайсет сантиметра нагоре. Дори получавах припадъци от този бърз растеж. Е, и после през следващите година и половина пораснах с още три сантиметра.

— Добре поне, че не всяка подобна история ви е карала да растете на височина. — Свещеникът се усмихна и за миг стана помладолик от своите трийсет години. — Че тогава щяхте да сте по-висока и от Айфеловото минаре.

— Те и бездруго плашат с мен децата си. — Жената издиша колелце дим. — За съжаление, напразно.

— Никога ли не сте убивали деца? — Интонациите, появили се в гласа на свещеника, напомняха пръсти на лекар, които предпазливо се приближават до предполагаемия тумор.

— Уви, макар че това „уви“ сигурно ви шокира. Глупаво е те да не се убиват, но съм си позволявала да правя подобни глупости. Поточно — да не ги правя.

— Всички деца са жестоки — тихо каза свещеникът. Той седеше срещу София, по навик засенчил очите си с длан. През врата му не бе

преметната лентата на епитрахила, просто се проявяваше проникналият в плътта и в кръвта му навик — когато му разказваха *такива неща*, той нямаше право да вижда лицето.

— Това е друго. Всъщност, те дори не са деца в нашия смисъл на думата. Просто са вид, който още не се е разгърнал до зрялата си фаза и не е достигнал способността си за регенерация. Душата и интелектът им спират да растат след петата година, само се увеличава количеството натрупана информация. Впрочем, трудно е да се каже дали децата им не са деца, или пък възрастните не съзряват дотам, че да могат да различават доброто от злото. Ще кажете, че ако такова дете попадне в добри ръце, то може да бъде възпитано като нормален човек. Знам какво ще кажете. Те биха се радвали ние да мислим точно така. Защото самите те са убедени в съвсем друго. Там, където бях през детските си години, те смятат себе си за майстори на *евгениката*^[48]. Кого с кого да кръстосат за по-добро потомство. Храбрите с умни, скромните с жизнерадостни, всичките типове при тях са картотекирани. Само че след всички тези техни генетични упражнения резултатът кой знае защо е един и същ — убиец и бандит. Тези евгенични шедьоври трябва да бъдат убивани в люлката, а още по-добре — в утробата. А най-добре — още в семето.

Свещеникът вече бе свикнал с този особен маниер на събеседничката си — пълните с яростен плам думи тя произнасяше със спокоен студен глас, с глас, напълно лишен от емоции. Колкото по-пламенни бяха думите, толкова по-студен ставаше гласът.

— Но какво ви е възпряло от греха, който вие смятате за благо?

— Собственото ми правило — не бива да им наподобявам по нищо. Току-що ви разказах как естонката се опитваше да ме отклони с приказки. Те знаят — колкото повече говориш с един човек, толкова по-трудно е да стреляш по него.

— А нима не е така?

— Така е за себеподобните й. Логиката на наемния убиец е, че не бива да виждаш в жертвата нищо друго освен неодушевен предмет, абстракция, мишена. А моята логика е обратна на тази. Трябва да гледаш жертвата в очите, трябва да я виждаш. Да виждаш кого убиваш. Само така можеш да поемеш отговорността. Ако ли пък не можеш да убиеш човека, като го гледаш в очите — значи не си струва да го правиш. Изобщо не си струва, нали се случва и така.

— Но това е много тежко.

— Отче, кой е казал, че трябва да си облекчиш задачата, когато убиваш човек? — Старата жена се усмихна. — Но ние се отклонихме, логиката на онази снайперистка наистина се е свеждала до бизнеса, до печалбата от наемничеството. А на ония изобщо не им е трудно да разговарят с жертвите си, дори получават от това огромно удоволствие. Знаете ли, те често еякулират, докато прерязват гърлото на жертвата си. Дори и да се появише у мен желание да се уподобя на тях — не бих могла да изпитам оргазъм, докато изстрелвам куршума. Но щом те могат да убиват нашите деца — ние не трябва да убиваме техните. Въпреки логиката и здравомислието, в ущърб на самите себе си. На какво се смееете, отче?

— Ще се обидите, но на мен ми е абсолютно безразлична теоретичната надстройка там, където е важен резултатът.

— Така казваше и бащата на моя съпруг.

Електронният часовник показваше един след полунощ. Само по святкащите зелени цифрички можеше да се разбере ден или нощ е в подземие.

— Вярно ли е, че той е бил православен свещеник, Софи? И вие сте кръстена в православната вяра?

— Какъв йезуитски подход. Кръстил ме е не моят свекър, а леля ми по майчина линия още когато съм била бебе ме е занесла в църквата. За велико неудоволствие на еврейските ни роднини.

— А те юдеи ли са били?

— Те бяха съветски хора, ако изобщо може да бъде обяснен този исторически феномен. Те смятаха всяка религия за нещо като прищявка. Моята баба, майката на баща ми, при това беше лекарка. На нея пък изобщо ѝ се струваше, че е нехигиенично да разнасяш насамнатам детето и да го топиш в някакви съмнителни купели.

— Не е като да нямам представа за тези неща. Но на Запад беше още по-зле, съществуваше единна сплав на материализма и религията. И какво за свекъра ви?

— Той беше свещеник и мисля, че би желал друга съпруга за сина си, съвсем различна. Леонид Севазмиос... той поне разбра и прие това, че няма да имаме деца. Че не мога да имам деца в свят, където не съм в състояние да гарантирам сигурността им. Баща ми не можа да надмогне случилото се с мен — стопи се на 45 години от куп болести,

врхлетели го като градушка. Те избухваха една след друга, понякога по две наведнъж — ту сърцето, ту черния дроб, ту кръвоносните съдове... А иначе години наред той не се беше разболявал дори от грип. Сякаш организмът му се саморазруши отвътре. Безумно ми е жал за него, но не бих искала в никакъв случай да се озова на мястото му, о, не! Впрочем, не бих искала и да съм на мястото на бащата на моя Леонид. Нещата дори не опират до мен и до неродените, незаченати внуци. За отец Димитри, така се казваше свекърът ми, беше страшен удар да разбере, че единственият му син, за когото той също желаше духовно поприще, се занимава с доставка на оръжие зад паравана на търговската фирма на своя чичо. Меко казано, много нетипично за един грък! Нали по това време гърците, както впрочем винаги, се държаха доста продажнически. И без съмнение се надявах, че точно тях ислямизацията на Европа няма да ги засегне! Смешно е, но по същество това непрактично вятърничаво момче, както родата възприемаше Леонид, бе къде по-практичен и по-разумен от всички. Той имаше лични средства, които бе наследил от майка си и без да пита когото и да било, ги беше похарчил всичките. Вдигна се грандиозен скандал, това се превърна в истинска катастрофа за крайно издигнатото семейство. За щастие, ние се срещнахме, когато страстите бяха поутихнали. Но това е друга история, може някой път и да ви я разкажа. Ще кажа само едно — свекърът ми се примири със заниманията на Леонид, когато неговият син му каза едно-единствено изречение: „Ако ти вчера се беше занимавал с мисионерство, днес на мен нямаше да ми се налага да купувам оръжие.“

— Като католик, на мен много ми горчи от това. Имаше момент, когато православието можеше да спаси Европа от исляма. Все същото гребло, върху което стъпи Вторият Ватикански събор: когато, за да задържи паството, Църквата върви по пътя на отстъпките, един прекрасен ден на хората започват да им липсват твърдо регламентираните норми. Ето го последния гърч на духовността — кажете ми какво не бива да се прави! И наистина, що за Велики пости са това — да не се наяждаш на Разпети петък, „докато те прободете“! Тук беше моментът православието да привлече уморените от вседозволеност католици, които никога не са познавали строгостта на протестантите! Но руската диаспора беше твърде малка, а гърците наистина не мисионерстваха. Докато ислямът — ислямът минаваше в

настъпление. Така че упрекът на вашия мъж е бил, уви, донякъде справедлив. Но по онова време все още бяха възможни Кръстоносните походи. Нали той е стигнал не до безверието, а до войнстващата вяра?

— Да, той си остана вярващ.

— Но не успя да привлече вас към Бога! — Сега вече отец Лотар не питаше, а говореше утвърдително.

— Какво да се прави, той беше всмукал вярата с майчиното мляко, а пък аз... Вероятно вие, отче, не можете да разберете докрай защо изобщо проявих желание да водим подобни разговори. Разбира се, че сте прекалено тактичен, за да кажете: такива неща се случват с мнозина след седемдесетте години. Ако е така — разубедете се. Та нали аз цял живот вървя подръка със смъртта, повярвайте, че съм все така доста безразлична към спасението на собствената си душа. — София стана и като криеше вълнението си, започна поривисто да крачи из малкото помещение. Отец Лотар за сетен път се учуди колко младежка е стремителната ѝ походка. — Разберете, такива стари войници като мен имат особен усет. Може би дори аз мисля сега повече по въпросите на вярата, отколкото съм мислела през целия си досегашен живот само защото усещам нещо... То ми трябва, не, точно скоро ще ми потрябва и то в най-конкретен смисъл... Дърдоряд глупости, как можете да го разберете, щом аз самата не го разбирам докрай.

— Софи, за мен не е важна причината. — Свещеникът на свой ред се надигна и те стояха един срещу друг странно напрегнати вътрешно, като двама дуелисти. — Радвам се, че ви спохождат такива мисли, защото вие наистина имате върху какво да се замислите.

— Наистина ли?

— Не ви ли е минавало през ум, Софи, че налице е някакво логическо объркване? Помислете как изглежда всичко от ваша гледна точка. Вие сте материалистка, както и преди. Не си мислете, че се подлъгвам от факта на нашите разговори. И така — вие сте материалистка. Аз съм идеалист или мистик, както и да ме наричате наум, тоест човек, който витае из надоблачните абстракции.

— Да допуснем. — Жената извади от небрежно разкъсания пакет нова цигара. Тя се усмихваше.

— В такъв случай, защо от нас двамата аз имам практическа цел, а вие не? Отдавна исках да ви кажа това, но да си призная, се

страхувах.

— Господи, какво момче сте още, Лотар. Нима си мислите, че все още има думи, които биха могли да ме наранят? Говорете.

— Колкото и да ви се струва илюзорна моята цел, тя съществува, тя е реална и, ще повторя още веднъж, тя носи практически характер. Литургия трябва да има. Докато все още има поне един свещеник, поне една капка вино и поне една шепа жито. В името на това ние гинем, в името на това приемаме мъченичеството. Но вие, цялата ви Съпротива, нямате цел. Войната не може да бъде цел, тя може да е само средство. И вие със сигурност разбирате, че вече няма начин Европа да бъде завоювана отново. Войната, която води Съпротивата, е загубена от десетилетия, загубена е напълно.

— Това е вярно, отче. Както виждате, жестоките истини не ме карат да си скубя косите.

— Вие имате разклонена конспиративна мрежа, имате центрове за подготовка, имате канали за доставка на боеприпаси. Предполагам, че имате и банкови сметки извън Еврабия, едва ли само заради черните ни очи китайците доставят на войниците от Маки пиротехника. Но Маки нямат цел, нямат! Война, заради войната — това е всичко. И в нея гинат стотици хора. Това момче днес е рискувало живота си само за да намалее с един мюсюлманските мерзавци. Но в края на краищата сметките ще се опразнят, ще намалее и запасите от военните складове, убежищата ви ще бъдат разкрити, последният от вас ще бъде осъден на смърт. Мюсюлманите ще победят окончателно.

— В края на краищата лозята ще бъдат изсечени, убежищата ще бъдат разкрити, последният Мисал^[49] ще бъде унищожен, последният свещеник ще бъде убит. Мюсюлманите ще победят окончателно. — В очите на София сякаш танцуваха весели черни пламъчета.

— Само че нищо подобно няма да се случи! — Сивите очи на свещеника се смееха в отговор. — Когато спре Литургията, тогава ще настъпи Свършекът на дните. И те няма да победят, а ще полетят презглава в пъкъла. Според вашата логика те ще надживеят вас, а нас според нашата — не!

— О, каква бездна от католическа надменност! Остава само да ми кажете, че в Полша отслужват меса, която не е традиционна, а православна Русия и Атон можем изобщо да не ги броим!

— Не бих дръзнал да ви кажа нищо подобно и вие го знаете. В нашите последни дни всеки отговаря за себе си. Не съм нито в Русия, нито в Полша. Аз служа във Франция. И съм задължен да служа така, все едно от моите молитви зависи кога ще дойде Свършекът на Дните. Разбира се, че тук има и известна надменност. Но нас са ни учили да превръщаме пороците в движещи механизми на благите деяния.

— Разбирам. — Угаснаха черните искри в очите ѝ, лицето на София придоби някак мъртвешки вид. — Този хлапак, Левек, най-вероятно няма да доживее не само до моите години, но и до вашите. Но, отче, какъв избор има той? Да живее като мюсюлманин ли?

— Да си спомни, че е роден християнин.

— Е, тук вече прекалихте. Скъпи отче, ами той е роден трийсет и някоя година. За какво християнство може да става дума? На вас ли да напомням, че реформите на Втория Ватикански събор извратиха католицизма? Много преди Рим да падне, пък и в противен случай той нямаше да падне. Вие самият отслужвате Литургията само защото вашите предци са принадлежали към жизнеспособното малцинство. Но нима заслугата за това е ваша?

— Не е моя, права сте. И все пак държа на това, че моята дейност има цел, а вашата — не.

— Да не умреш на колене — нима това не може да се нарече цел?

— Не знам, Софи. Извинете ме, но наистина не съм сигурен.

Електронният часовник показваше два и петнайсет след полунощ, някъде навън се зараждаше утрото — пролетно, изпълнено с ухания на напъпили клони. Трудно бе да повярваш в това тук, в мъртвото механично пространство, лишено от годишни времена.

Контрабандните руски цигари почти изцяло вече бяха се преместили от картонения си пакет в пластмасовата кутия от кафе, превърната в пепелник, където догаряха полека, излъчвайки не особено приятен мирис. Но на последните две още не им беше дошъл ред да се превърнат в смачкани фасове — София небрежно пусна кутията в дълбокия си джоб.

— Вие трябва да ми простите, скъпи ми отец Лотар. Аз наистина съм ви благодарна, че заедно с мен се ровите из пепелта и лавата на миналото ми. А колкото до практическия смисъл... Аз наистина не правя нищо нахалост. Усещам нещо във въздуха. Нещо много важно,

което в еднаква степен ще засегне и мен, и вас, и макисарите, и обитателите на катакомбите. Може би то ще се превърне в отсъстващата засега цел, знам ли?

[43] През 1919 г. Северозападната доброволческа армия (СЗА) била предадена от естонските съюзници, влезли в таен сговор с болшевиките в Дерпт (Тарту) зад гърба на защитаващите ги белогвардейци. ↑

[44] Аз не говоря руски! (ест.) ↑

[45] Ристикиви, Карл — естонски писател от XX век, смятан за класик на естонската литература. ↑

[46] В романа на Габриел Гарсия Маркес „Сто години самота“ е засегната темата за генетичното израждане. ↑

[47] Произлиза от латинското *caelebs*, „неженен“. Целибатът в християнските църкви се свързва преди всичко с необходимостта от пълното отдаване на духовното лице само на Иисус Христос. В Католическата църква целибат се изисква за всички духовни лица — монаси, свещеници и епископи. — Бел.ред. ↑

[48] Евгениката е социална философия и приложна наука, която отстоява подобряването на човешките наследствени белези чрез различни форми на вмешателство в човешката популация. — Бел.ред. ↑

[49] Мисал — богослужебна книга на Западната църква, съдържаща последователността на чиновете на месата. ↑

ГЛАВА V

АХМАД ИБН САЛИХ

На сутринта Жана донесе отнякъде за Валери шишенце със сапунен разтвор, за да правят мехури. Момиченцето прехласнато духаше през пластмасовата розова рамка и възхитено се радваше на преливащите с всички цветове на дъгата мехури. Жана и Йожен-Оливиe ги хващаха, като ту се мъчеха да запазят върху дланите си мига пъстроцветен живот, ту нарочно шумно ги пукаха във въздуха, радвайки се на веселието на Валери не по-малко, отколкото тя самата се радваше на мехурите. Но много скоро момиченцето, не че се отегчи от новото развлечение, но някак забрави за него, свря се в ъгъла, замислено за нещо. После се изправи, с почуда погледна шишенцето, което все още стискаше в юмруче и го остави настрани като нещо ненужно.

— Накъде тръгна? — шепнешком попита Йожен-Оливиe, загледан в отдалечаващия се по коридора немислимо мършав детски гръб.

— Към града — с равен глас отговори Жана. — Най-вероятно отново към „Нотр Дам“, както обикновено. Ще обикаля там и ще плаче, нали „задниците“ се страхуват да я гонят оттам.

Йожен-Оливиe неволно потръпна, сякаш случайно бе докоснал жаба. Самият той беше влизал в „Нотр Дам“ само веднъж, стигаше му. Разбира се, неведнъж беше виждал бетонната будка на *михраба*^[50], пристроена откъм югоизточната страна с пълно незачитане на архитектурните пропорции. Но да влезе вътре, да се любува на епископското кресло, префасонирано в *минбар*^[51], тоест с изтипосани на облегалката му два полумесеца, на оградената с паянтова стена галерия, където като в обществена тоалетна в пода зееха двайсетина легена за измиване на краката... А жените си миеха краката там, където по-рано беше органът, второто, горно ниво е определено за тях, стълбата е монтирана отвън. Това, че се бяха запазили витражите с

орнаменти, още по-мъчително подчертаваше мизерността на обикновените стъкла на местата, където бяха изпотрошени витражите с фигури. Да гледа отново надписите с омразните завъртулки там, където преди е имало латински надписи, да забелязва върху пода вдлъбнатини там, където са били статуите... да гадае къде е стояла онази Богородица, край която е паднал дядо му Патрис... А, не, едно влизане му стигаше!

А Валери ходи там почти всеки ден, така каза Жана, и такова нещо е по-болезнено от най-жестокото самобичуване, и той дори не може да си представи до каква степен нейната болка е по-силна от неговата болка. Как да ѝ се спести това, как да се направи така, че „задниците да не ходят там“?

Да не е полудял? Що за приумици, че тях сега оттам не можеш да ги помръднеш!

— Стига толкова — Жана сърдито го дръпна за ръкава. — Притрябвала ѝ е твоята жалост. На нея ѝ трябва едно нещо, което не можем да ѝ дадем. Ние сме слабаци. Впрочем, ето ти документите!

Йожен-Оливие реши да не казва на Жана, че мислите им току-що бяха съвпаднали. Какво са мислите — плява някаква. Жана е права, той е слабак. Йожен-Оливие не осъзна веднага, че гледа залепения със скок плик в ръката си вероятно със същото недоумение, с което току-що Валери гледаше играчката.

Междувременно се оказа, че документите са цяло тесте, някой здраво се беше потрудил. Удостоверение за жител на гетото, пропуск за работа в града, членска карта на градски алпинист, кредитна карта от най-демократичен образец. Освен това се оказа, че в пакета има вестник на френски, омачкан, със следи от кафейна чашка, с лош печат и оскъдно съдържание. Пък и какво ли може да има в едно цензурирано издание освен съвети как да се грижим за домашните растения, готварски рецепти, обяви за коли на старо и стаи под наем, ребуси и кръстословици? Някой не особено опитен в кръстословиците небрежно бе попълнил няколко думи в квадратчетата.

Край намиращия се наблизо телефонен автомат Йожен-Оливие забави крачка, макар че не му се наложи да вади от джоба на джинсите си вестничето.

— Ще си получиш работното облекло на място, улица „Виолет“ № 10, апартаментът заема целия дваисети етаж. — Младият мъжки

глас му се стори познат, но Йожен-Оливие си забрани да прави опити за разпознаване: ако, не да дай си Боже, им паднеш в ръцете на „задниците“ и те подложат на мъчения, само глупакът може да гарантира предварително, че няма да издаде никого. Колкото по-малко знаеш, толкова е по-безопасно за всички. — Нали наистина разбираш от компютри?

Йожен-Оливие машинално кимна, макар че събеседникът му нямаше как да го види. Имаше с какво да се похвали. Притежаваше умения, рядко срещани у французин не-ренегат. В гетото подобни на него се брояха на пръсти, там имаше интернет кафе, но с такива ограничителни филтри, че нямаше смисъл изобщо да се ходи.

— За всеки случай трябва да се копира всичко, всички работни файлове, целият твърд диск. С една дума, всичко, което можеш. Ще имаш на разположение много време — около четири часа. Но гледай да свършиш за не повече от два и половина. Никакво безредие да не остава след теб. Никакви отпечатъци, всичко трябва да е чисто. Успех!

Смачканият вестник отиде в кофата за боклук.

След по-малко от час Йожен-Оливие, облечен в синтетичен комбинезон и с оранжева каска, се изкачваше с въжено столче по стената на висока сграда с претенциозен архитектурен облик от онези, които бяха построени вече в ислямски времена. До към петнайсетия етаж нямаше нормални прозорци, те бяха заместени от тесни дълги отвори, които стигаха до тавана на стаите, пък и тези отвори бяха остъклени някак на принципа на зебрата — един етаж с тонирани стъкла, един етаж с матови, после отново с тонирани. По-нагоре вече започваха нормалните прозорци, можеше да се предположи, че там апартаментите са по-скъпи. Той подмина двайсетия етаж, оглеждайки внимателно дограмата. Навсякъде е затворено, разбира се, но в един от джобовите му удобно се беше сгушил специален комплект шперцове.

Все още младата, незапращена зеленина се полюшваше отдолу, обгръщайки със зелени прозрачни облаци старите покриви. Ако си представи за миг, че всичко това е лош сън, че самият той просто е нормален млад работник и си тананика, докато работи на чист въздух, а после преспокойно ще отиде на дискотека с момиче, което прилича на Жана? Там ще има музикален гръм и трясък в разноцветната тъмнина, ще има смях дори и по повод най-тъпите шеги, ще има ликуване на щастливата млада глупост, на която имаш пълно право.

Как му се искаше да повярва във всичко това, но не се получаваше. Първо, изобщо не успяваше да си се представи като строител в едно нормално време. Той би учил в Сорбоната, в някой от най-престижните ѝ факултети. Второ, по-рано, преди около четирийсет и пет години, когато все още е изглеждало, че нищо не може да заплаши обичайния начин на живот, не би могла да се появи девойка, която да прилича на Жана Сентвил. Такива като Жана се раждат само под буреносни небеса. А на него май изобщо не му се ходи никъде, дори на дискотека, с момиче, което не прилича на Жана.

Жалко, искаше му се да помечтае, но нещо не се получи. Отец Лотар сигурно би казал, че разните му там мечти са вредна глупост, за която е напразно да хабиш своите душевни сили. Но като и да е.

Йожен-Оливие закрепил въженото столче между двајсет и първия и двајсет и втория етаж. Тъкмо където трябваше. Тук виси средството за придвижване, а там се катери работникът. Най-обикновена гледка.

Той се придвижваше предпазливо надолу по стената, имаше опит, но отдавна не бе тренирал. Прозорецът изщрака, поддал се лесно на шперца. Йожен-Оливие се откачи от въжето и се промуши бързо през образувалия се процеп.

Трябваше да обуе полиетиленовите терлици още навън. Докоснали пода, оплесканите му с вар обувки веднага оставиха следа върху килима. С разкошен килим бе застлана от край до край цялата, поне 30 квадратни метра, стая. Дявол знае дали беше персийски или туркменски. Луксозен апартамент, дума да няма. Нежнозелени кожени мебели, толкова меки дори на вид, че да ти се прииска да легнеш или да поспиш на който и да е от фотьойлите. Някакви невероятни растения в антикварни делви и вази. Меко плъзгащи се резбовани врати. В спалнята нямаше килим, подът бе целият покрит с бели животински кожи. А това е кабинетът, с исполинско дъбово бюро по средата, върху него е мониторът.

Все пак тук нещо не бе наред, имаше нещо, което те кара да си нащрек. Собственикът, въпросният достопочтен Ахмад ибн Салих, изглеждале някак много... правилен. На какво гледа филми, откъде слуша музика? Ясно е, че не е разрешено, но нали всички тези образовани мюсюлмани тихомълком нарушават забраните. Колаборационистите ги е страх, а тях не. Да не би пък да е натикал

развлеченията си в компютъра? Компютърът нямаше дори специална парола, който иска да гледа. Не, нямаше. Нито музика, нито кино.

Йожен-Оливие се зае да копира файловете, усещайки с раздразнение, че напразно си губи времето. Каквото и да иска да намери командването, това той не го знае и не иска изобщо да го знае, но може да се обзаложи, че това „нещо“ липсва в този прекалено подреден компютър.

А ако това е някаква идиотска защита, както са казвали навремето? А защо не сред спретнатите папки с разпечатки и научните списания върху необозримото по размери бюро или в едно от дузината му чекмеджета да се намира истинският компютър — ноутбук, с не така грижливо подредени файлове и папки?

Докато си задаваше тези неприятни въпроси, Йожен-Оливие не забравяше и да прибира дисковете с прехвърлените записи в джоба на гащеризона си. Имаше още доста време, а в евтиния му електронен часовник бе монтирано устройство за приемане на сигнал в случай на тревога. Ако на Ахмад ибн Салих изведнъж му хрумнеше да се прибере по никое време вкъщи, момчетата, които стоят на пост пред входа, ще успеят да му съобщят. Може да се каже, че той е в пълна безопасност. Какво ще стане, ако опита, само да опита?

Йожен-Оливие седна на удобния кожен стол, отметна глава на високата облегалка, сложи ръцете си на подлакътниците, притвори очи. И така, той е преуспял, може би малко мързелив ръководител на изследователска лаборатория. Къде би сложил своя ноутбук, за да не бие на очи, но да му е под ръка? Той е десничар, ако се съди по мишката. Не е удобно да посяга с лявата ръка, значи е отдясно и то някъде, където не е нужно да ставаш от стола, за да го вземеш. (Ако, разбира се, отхвърлим приятното предположение, че истинското му работно място е някъде в кухнята, до забравеното върху масата бурканче с кайсиево сладко...) Какво има отдясно? Купчина книги на бюрото и шкафче на колелца под него. Цветни корици с английски заглавия, ясно е, че няма да следи на арабски науката, няколко руски списания, което също е разбираемо, с мушнати в тях листове — превод с гадните глестоподобни букви, не навсякъде, а само в статиите, отбелязани с червен маркер. Английски знаем, руски не, японски, каквато е следващата купчина — също не. А-ха-а! Тефтер за бележки, още един... Да!

Йожен-Оливие нямаше опасния навик да си говори сам, затова дори в мига, когато разбра, че интуицията му не го е подвела, успя да потисне победоносния си възглас.

Онова, което му се беше сторило втори тефтер, се оказа търсеният ноутбук в пластмасов вишнев калъф. Доста добра безжична версия на парижката фирма „Фархад“, макар и последният тъпак да знаеше, че „Фархад“ има заслуга само за външния дизайн, е, може би и за една-две дребни джаджи по клавиатурата. Целият пакет е китайски, до последния чип. Китай не продава на части, затова компютрите марка „Фархад“ струваха един и половина пъти по-скъпо — купувачът плаща целия „производствен процес“. Обаче фирмата процъфтява, чиновниците и ръководителите с висок ранг смятат за добро дело подкрепянето на своите „производители“.

Йожен-Оливие сложи компютъра върху дланта си, сякаш се опитваше да претегли количеството гадории, които съдържаше. Ако е заключен с някаква по-засукана парола, няма да може да копира нищо от него. Но кой знае защо не му се искаше да го отваря. Е, каквото било, било! Ще го отвори!

Дисплеят се включи на секундата, щом отвори капака. Компютърът се зареди светкавично, без да иска никакви пароли, забелязваше се колко по-мощна от стационарната е тази нищо и никаква апаратура. Мернаха се иконите на менюто, но незнайно защо, на Йожен-Оливие не му се даде възможност да избере, компютърът продължи да отваря прозорците един след друг.

Що за дивотия? На монитора излезе някакъв идиотски чат. Съвсем обикновен, май празен... не, не беше празен. На английски език, по-точно, на онзи англо-арабски жаргон, който сега е приет в Англия, мониторът съобщи, че в чата е влязъл „Външен човек“.

Добре де, оказа се голяма глупост, изглежда, че Ахмад ибн Салих ползва този компютър специално за виртуално общуване. Няма да е лошо да види кой се мотае из чата им и за какво си дрънка тази компания, но по-добре е да изчезва оттук. Информацията е изтеглена правилно, а всичко друго са негови идиотски приумици. Още повече, този ник сега ще се разкара, няма да бърбори със себе си, я!

„Страничния: Неканен гост, заповядай!“ — с ярко оранжеви букви избълва мониторът.

Не, все пак е доста забавно да погледа съвсем мъничко. Изглежда, че си имат определен час за общуване, защото в чата все още няма втори човек.

„Страничния: Неканен гост, заповядай!“

Все така не се появяваше втори ник.

„Страничния: Неканен гост, знам, че си тук.“

Кой и с кого си играеше на криеница? А, вероятно е да са някакви любовни закачки. Тогава няма защо да си губи времето. А-ха, и няма никой, защото чатът е само за двама. Изглежда, Гостенинът е именно никът на Ахмад ибн Салих, а на другия край е приет сигнал, че чатът е отворен.

Йожен-Оливие посегна към капака на монитора, за да затвори целия идиотски чат. Да се надяваме, че не е оставил следи.

„Страничния: Неканен гост, ти седиш на моето бюро и още не си излязъл от чата. Не прави това.“

Йожен-Оливие изпусна ноутбука върху коленете си. Той се задържа, не само че не падна на пода, ами избълва още един оранжев ред.

„Страничния: Неканен гост, държиш се глупаво. Аз не предполагам, а знам.“

Изглеждаше, че наистина знае. Все пак беше оставил следи. Но файловете все едно са в него, а щом е така, няма какво толкова да се пази.

„Неканеният гост влиза в чата“ — съобщи синият надпис.

„Неканен гост: Страничния, защо не вървиш на...“ — Йожен-Оливие разбираше, че е забъркал ужасна каша, но пръстите му сами се плъзнаха по клавиатурата.

„Страничния: Неканен гост, не трябва толкова да се вълнуваш къде ще отида аз. По-важното е, че сега ти няма къде да се денеш.“

Тук вече грешиш, гълъбче. Каквото и да има пред вратата ти, прекалено много си си вярвал, че прозорците ти са нависоко. Ако по тях имаше датчици, вече отдавна да са се включили.

„Страничния: Неканен гост, погледни и ще се убедиш сам.“

Нещо изщрака, но не в компютъра. Тънка на вид, но здрава стоманена решетка автоматично се спусна от солидните жалузи. Като захвърли ноутбука, Йожен-Оливие се хвърли към другите прозорци —

същото, освен това същите защитни решетки имаше вече на външната врата и на вратичката към черното стълбище.

Идиот, може ли да е такъв идиот! Целият този ноутбук е само хитра сигнализация. И оттам, най-вероятно от служебния офис, се управляват вратите и прозорците. Малък изящен капан. Не срещу крадци, о, не — само срещу хора, които търсят информация.

Тънките гумени ръкавици сякаш се бяха напълнили с вода, защо така му мокрее на ръцете?

Студена пот течеше по бузите му, косите на челото същото бяха подгизнали.

Ноутбукът от пода продължаваше да бълва още послания.

„Неканен гост, трябва да поговоря с теб.“

Да бе!

„Неканен гост: Страничния, не ти се урежда въпросът.“

Ярките редове бяха изгубили всякакъв смисъл — просто се мяркаха някакви букви и толкова. С крайчеца на окото си Йожен-Оливие забеляза, че писането продължава, но само плъзна поглед, без да чете. Ако му е жал за нещо, то е за файловете. А пък ти, мръсно, няма да си поговориш с мен, майната ти. Не става, дори и да ме режеш парче по парче, дори и да ми гориш очите с цигара, както правите обикновено.

Е, сам си е виновен. Йожен-Оливие обиколи просторното жилище, влезе в кухнята. Електрическа печка. Не става. Да му се не види, едно от кухненските чекмеджета също се беше затворило с предпазна стоманена решетка. Сигурно там има ножове и други прободни инструменти. Страхуваме се от съпротивата, значи. А ако имах в себе си пистолет? Щяха да ме засекат с някоя камера и да ме напръскат с газ. Но той нямаше пистолет. Вероятно след пет минути тук ще нахлуе цяла бригада. Не, не от охранителите, които седят долу на входа, те щяха вече да са тук, просто ще пристигне кола с някакво привилегировано поделение на благочестивата стража. Трябва да побърза.

Какво имаме тук за приготвяне на обяд на бърза ръка? А, ето какво! Йожен-Оливие вдигна лекичкия тостер. Кретен си ти, Ахмад ибн Салих! Макар че не, ти не си кретен, а просто не разбираш.

Банята се оказа облицована със сиенски мрамор, кехлибарен на цвят, искрящ. Огромната вана с всевъзможни приспособления за

хидромасаж и умивалниците с цвят на шампанско бяха вградени в черно дърво. Колко обичате, изроди, да си живеете сладко! Да се надяваме, че край мивката има контакт.

От високото огледало изплува бледо лице с дълбоки сини сенки под очите. Сивите очи му изглеждаха черни. Само косите са си същите, както винаги — руси, съвсем светли отгоре, по-тъмни отвътре. Нормандски тип, май така каза отец Лотар.

Отец Лотар, ето кой би се натъжил сега повече от него. Да, но той трябва да се радва.

Йожен-Оливие запуши мивката. Водата потече на мощна светлосиня струя, разпени се на мехурчета. Какво ли прави сега Жана? Е, вече няма значение. Откъснатото копче на ризата ѝ, увиснало на конец, веселите чупки на буйните ѝ коси, малката уста с цвят на карамелен бонбон.

Часовникът на китката му оглушително започна да пици. Пфу, хайде, по-бързо! Толкова ще съжаляваш, ако не успееш сега!

Щепселът не влезе веднага в контакта. Йожен-Оливие обгърна с двете си ръце тостера и го потопа във водата.

Нищо не се случи. Как, да не би да е повреден?! Йожен-Оливие нервно се засмя. Как можа да забрави за гумените ръкавици!

Часовникът пищеше. Йожен-Оливие трескаво сваляше ръкавиците от ръцете си.

Последното, което чу, преди да се свлече на земята, без съмнение бе псувня на някакъв непознат език, може би на персийски...

Видял сведеното над себе си лице на едър охранен мъж с подстригани мустачки, Йожен-Оливие с отчаяние разбра, че не е успял да умре. Нямаше токов удар, вместо него беше получил удар по главата, по лявото слепоочие, и от този удар всичко се беше замъглило пред очите му, а ушите му страшно пищяха.

В светлокафявите очи на Ахмад ибн Салих, срещнали се с неговите, като стрела проблесна не по-малка омраза. След като се убеди в нещо, арабинът веднага се изправи, скръцна със зъби, измъкна щепсела от контакта и с все сила хвърли тостера върху теракотения под.

Ах, дяволите да го вземат, как може някакъв си мързелив арабин да прелети все едно по въздуха от входната врата до просторната баня

и да успее да го удари — него, войника от Маки! Ах, ти, задник такъв, да опустееш дано!

Йожен-Оливие бавно започна да се надига, като притискаше гърба си в стената. Поне да имаше наблизно някакъв остър предмет — не, не за да намушка с него гадината, няма смисъл, той не е сам.

— Поне да беше дочел докрая, сополанко — арабинът говореше със задъхване, широкият му гръден кош се издуваше като ковашки мях. — Казах ти, че нямам намерение да те предавам в ръцете на благочестивите или на полицията.

— Аз пък взех, че ти повярвах — озъби се Йожен-Оливие.

— Не виждаш ли, че съм сам? Отвори си очите, за какво ми е да вдигам шум? — Ахмад ибн Салих измъкна от джоба си батистена кърпа и като я смачка грубо в юмрук, започна да попива с нея потта от лицето си. Йожен-Оливие със смътно задоволство отбеляза, че успешният удар не се е разминал на учения току-така. И все пак той беше успял, да пукне дано!

Домакинът излезе от банята, преспокойно обърнал гръб на неканения си гост, сигурен, че той ще го последва. Значи бил сам? Това да е някаква шега? Сега ще видим. Нещо прекалено си сигурен в себе си, почитаеми *ефенди*.

— Тук няма никакви подслушвателни уредби. — Ахмад ибн Салих тежко се отпусна във фотьойла. Високият ръст го спасяваше от това да изглежда дебел. Меката седалка хлътна надолу с не по-малко от петнайсет сантиметра.

— Струва ми се, че проблемът не е мой — каза подигравателно Йожен-Оливие.

От получения удар той едва се държеше на крака, но Ахмад ибн Салих като че ли не бе особено притеснен от това, както и от другото — дали „неканеният гост“ ще продължи да стърчи прав, или ще намери къде да седне в тази малка гостна с три черни стени и осветен аквариум на мястото на четвъртата. Без да чака вече позакъснялата покана, Йожен-Оливие седна на дивана.

— Как мислиш? Отнася се за София Севазмиу. — Арабинът седеше отсреща, без да сваля от него тежкия си внимателен поглед, който сега излъчваше студена неприязън и нещо като погнуса.

— За кого, за кого? — Сърцето му подскочи, но Йожен-Оливие знаеше, че лицето му няма да го издаде.

— Чувал си за нея. Има и адрес — Пантенско гето, на пресечката на седма и единайсета улица...

Чувство на омраза отново връхлетя Йожен-Оливие, толкова силно, че му пречеше да мисли. От две години насам кметът бе разпоредил във всички гета имената на улиците да бъдат заменени с поредни номера. Разбира се, помежду си французите наричаха улиците с предишните им имена. Дори и да споменаваха номера, правеха го с гримаса на отвращение, разбираема за събеседника им. С такова стерилно равнодушие да спомене номера на улицата можеше само враг, но през всичките осемнайсет години на живота си Йожен-Оливие за първи път разговаряше с враг — така както бе седнал срещу него и потънал в меките кожени възглавници.

Е, спокойно! Дявол знае какво става, трябва да си отваря очите на четири. Господи, да имаше нещо студено, за да наложи с него удареното си чело или поне да пийне, тогава сигурно щеше да успее да си събере мислите, но няма да моли тази гадина, я!

— Ти едва ли знаеш къде е, но има други хора, които знаят. И така, Пантенското гето, номер 7/11, апартамент 5. София Севазмиу живее там от една седмица и има намерение да остане още няколко дни.

Сега вече наистина не му беше до емоции. Когато слушаш така, както слушаше Йожен-Оливие, можеш просто да забравиш да вдишваш и издишаш. И дори да не забележиш, че не дишаш. Откъде знае всичко това? Или мръсникът блъфира?

— Когато й кажеш, тя веднага ще си смени адреса. Излишни притеснения, според мен. Преспойно може да си остане. Там е работата, че благочестивите не разполагат с тази информация. Макар че щях да съм по-внимателен с тези явки в гетото, ако бях на нейното място. Сега се отработва нова методика. От всяко двадесето семейство по съвсем незначителни обвинения ще бъдат задържани младежи, но самите семейства няма да ги закачат. Арестуваните ще бъдат съдени и изпращани в затвори за неправоверни — в „Компиени“ например. Предполагам, че си чувал какво е да лежиш там. Няма нищо необикновено, че някое 15-годишно момче са го засекли да прави непочтителен жест по време на молитва, осъдили са го и са го изпратили в затвора. Но родителите са готови да направят какво ли не, за да облекчат поне с малко участието на детето си, докато е в

„Компиени“. Дори не за да го освободят оттам. А, примерно, за да му изпратят кутия шоколадови бонбони, да го избавят от карцера, който е точно до отходното място, да го спасят от сексуалните домогвания на надзирателите. Животът на десетки непознати им се вижда напълно приемлива цена в името на това.

В равния, добре модулиран глас на Ахмад ибн Салих имаше всичко друго само не и жалост към хората, принудени да правят недостойния и страшен избор.

А той не лъже, бързо отбеляза Йожен-Оливие, най-вероятно не лъже, наистина напоследък доста по-често започнаха да задържат тийнейджъри. Преди той не се беше замислял особено върху това, него затвор при всички случаи не го заплашваше. „Компиен“ е за дребни нарушители. За това арабинът не лъже. А за другото?

— И какъв е смисълът да ми разказвате всички тези неща? Нямам намерение да продължавам играта на котка и мишка. Какво искате от мен и за какъв дявол?

Наистина, какъв е смисълът да говоря за явките на Маки с човек, вмъкнал се мирно в дома ми, за да краде лъжици? — Ахмад ибн Салих се засмя накриво, като за миг премести поглед към миниатюрната костенурка, която се опитваше да полази нагоре по стената на аквариума.

Дали пък да не му каже, че наистина се е вмъкнал да краде антики, само че се е подлъгал да си поиграе и с компютъра. Не, наивно е, няма да му повярва.

Костенурката, видяла пръста на Ахмад ибн Салих, отваряше уста и се чудеше защо не може да хване нищо освен хлъзгавата гладка повърхност.

— Трябва да се срещна със София Севазмиу. Вече разбрах, че ти не знаеш коя е тя. Но нека като гаранция за моята заинтересованост от тази среща послужи фактът, че ми е известно нещо, което не знаят благочестивите, обаче си мълча.

Ама той е идиот! София Севазмиу никога няма да се довери на нито един от тях, няма да повярва на нито дума, нито ще позволи на когото и да било да ѝ натрапва правила на играта.

— Можеш да ѝ предадеш нещо. — Ахмад ибн Салих рязко се изправи, излезе от стаята. Да вика своите хора? Или да се обади по телефона? Йожен-Оливие безшумно се стрелна към вратата. Чуваше се

само нетърпеливо потропване, сякаш някой вадеше чекмеджета едно след друго.

— Записите си, а и смятам, че си ми източил целия харддиск, можеш да ги дадеш на когото искаш — на висок глас продължи да говори от съседната стая ученият. — Но мисля, че другото ще е по-интересно за мадам Севазмиу. Трябва да предупредя, че файловете ми едва ли са в състояние да предизвикат интереса ѝ. Те са абсолютно дестилирани.

При тези думи Ахмад ибн Салих, който също движеше безшумно, въпреки цялата си привидна тромавост, се появи на вратата, при което се озова на една крачка от Йожен-Оливие. В ръката си държеше целофанено пакетче с някаква кутийка в него. Арабинът изтърси кутийката върху дланта си, това по-скоро беше не кутийка, а ковчеже, малко по-голямо от кутия цигари, от крушово дърво, с полуизтрита украса върху капачето.

— Ето — арабинът подаде кутийката на Йожен-Оливие.

— Отворете я — Йожен-Оливие отстъпи крачка назад.

Като кимна, Ахмад ибн Салих внимателно отвори капачето, показва съдържанието, по-точно — липсата, защото кутийката беше празна. След това, вече по своя инициатива, се наведе и помириса малкия дървен предмет.

— Миризмата наистина е малко остра, но не е опасна.

Тъмното топло дърво миришеше силно на някакъв сладникав парфюм. Йожен-Оливие с недоумение повъртя дреболията в ръцете си. Много стар предмет, някога е бил украсен с орнаменти от кехлибар, но почти всички камъчета се бяха изренили. Е, и какво? Ах, колко са неприятни такива игрички с много неизвестни! Пред себе си има враг, без съмнение враг, който дори не умее да го прикрие.

— Разбира се, че можеш да изхвърлиш това нещо в първата срещната кофа за боклук по пътя си. — Ахмад ибн Салих излезе в коридора, като несъмнено искаше да покаже, че разговорът е приключен. — Но на твоето място не бих го направил.

То пък ми е притрябвало да знам как би постъпил ти. Как да постъпя аз самият, това всъщност ми е важно. Ами ако всичко е някаква адски хитра уловка, наистина с лекота може да се пожертва пешката, за да се вземе офицерът. По-точно — кралицата. Така че,

мерси за боклукчийската кофа, само че ако реша да хвърлям, няма да е в първата срещната.

— Знаеш ли какво... — Ахмад ибн Салих, който вървеше пред него към външната врата, изведнъж рязко закова на място, като че ли с някакъв вътрешен нюх бе усетил чуждата мисъл, и се обърна. — Ако тази вечер София Севазмиу наистина бъде на този адрес, тогава наистина нямам нужда от червей на кукичката. Провери ти самият там ли ще е тя, или не?

* * *

На адреса, който даде арабинът, се оказа, че има малко антикварно магазинче, макар че подобни антики щеше да е по-точно да бъдат наречени вехтории, а магазинчето — вехтошарница. По стените висяха натежали от дрехи закачалки с дрехи от едно време. Женски блузи без ръкав и с къс ръкав, шият се и сега, но само за носене в тесен семеен кръг, защото са подчертано сексапилни. На никого от мюсюлманските моделиери не би му минало през ума да измисли подобна блуза — от скромен кариран плат с удобни джобове. Върху рафтовете бяха струпани фаянсови чаени чаши, някои от тях със забавни картинки на животни, облечени като хора и заети с човешки дейности. Колко много са ги произвеждали навремето — благочестивите непрекъснато ги трошат, където им паднат, а все още не са ги изпотрошили всичките. Най-много биеха на очи разни напълно неутрални предмети — очукани джезвета, нащърбени вази, табли, кутии за украшения. Затова, когато София въртеше в ръцете си съмнителната кутийка, отстрани изглеждаше така, сякаш просто оглежда един от изложените за продажба предмети.

Пък и изражението на лицето ѝ бе напълно подходящо за човек, размишляващ лениво над незначителна покупка.

— Наистина познавам това нещо. — София се раздвижи в стария люлеещ се стол, намиращ се в далечния ъгъл на разхвърляната стая.

— В тази кутийка моят свекър държеше червеното миро. Дори да бях забравила полуоронените зрънца кехлибар, мирисът щеше да ми напомни. Това беше негова прищявка, той обичаше мирото повече от тамяна. Дума да няма, удобно е да разполагаш с писъмце, което може

да бъде прочетено само от адресата. Значи всичко това се е готвело не от вчера.

Йожен-Оливие си замълча. Войникът не задава въпроси на генерала, дори да изглежда, че той обсъжда нещо с него. София Севазмиу просто мисли на глас, няма как да я интересува мнението на човек, успял да се издъни два пъти само за половин ден. Истински рекорд! Не успя да се самоубие, а това значи, че беше изложил на опасност куп хора. А третата му постъпка може да се окачестви като глупост, и то най-голямата за деня.

— Не си го слагай на сърцето, момче, още са ти млечни зъбите, за да счупиш с тях такъв орех. Както виждаш, нищо лошо не се е случило като си останал жив. — София пусна кутийката в джоба си, а от другия извади неизменните си цигари.

— Не съм сигурен. — Йожен-Оливие не се осмеляваше да вдигне очи към нея.

— Искаш да знаеш дали е останал жив някой от роднините ми от страна на съпруга ми? — София се усмихна накриво, докато дърпаше от цигарата. — Подай ми, ако обичаш, пепелника, току-виж съм изтръскала пепелта на пода, а старият Жорж си няма прислужница.

Никой не е останал жив, доколкото знам. Във всеки случай, в Еврабия. Пък и освен това всички знаят, че от мен не можеш да получиш нищо чрез шантаж.

Йожен-Оливие не знаеше със сигурност, но все пак до ушите му бяха стигали разни зловещи слухове. Имало някакви опити за спасяване. Заложниците загинали, но отмъщението за тях било толкова страшно, че ухабитите не предприели нови опити за изнудване. Казваха, че ѝ е отнело почти година, но последният от замесените в гибелта на онези хора бил останал жив. Той просто полудял, очаквайки всеки миг да сподели участта на съучастниците си. В психиатричното отделение се завирал под леглото, щом видел непознат санитар. Впрочем, може това да е измислица, една от многото, каквито се влачат като шлейф след хора като София Севазмиу.

— Това е единственото, което ми дойде наум — произнесе той само с устни. — Той е враг, а какво може да има наум врагът освен шантаж?

— Какво ли не! — София се залюля в стола. — Знаеш ли защо те още не са превзели цялата планета? Ти няма как да помниш, но имаше

момент, когато това бе възможно.

Йожен-Оливие мълчеше. Чувството за вина го гризеше, сгушило се в пазвата му, както лисичето е гризяло спартанското момче, за което му разказваше майка му, когато беше малък. Оставаше му просто да търпи и да не се издава, нали той не молеше да му простят или да го оправдаят.

— Вземи да седнеш на оня сандък, стига си ми стърчал пред очите. — Както винаги и най-обикновената реплика на София Севазмиу звучеше като неволна заповед. — Разбираш ли, още през годините на стария свят тези синове на Аллах обичаха да изтъкват пропагандистката теза, че уж те, за разлика от християните, разговаряли с висшата инстанция, така да се каже, без посредници. В действителност, това е пълна глупост, но по-добре ще е да попиташ за подробности отец Лотар. Между другото, наистина го направи, защото враговете си трябва да ги разбираш добре. Но в тази глупост има куриозна частица истина. Всеки горделив избраник, „разговарящ директно с Аллах“, по никакъв начин не може да разбере защо на друг също такъв избраник Аллах, и пак директно, му казва съвсем друго. Особено що се отнася до някакви материални молби.

— Те не могат да се разберат задълго! — Миризмата на лютивите руски цигари е по-примамлива от каквото ѝ да е миро. Какво има в тази жена, каква загадка, та присъствието ѝ изпълва човек с такава радост? И не само него, та колко пъти той е улавял отблясъците от собствените си душевни вълнения върху лицата на други хора.

— Тогава не можаха, иначе вече да ни няма, и сега пак не могат. И ето, някакъв пройдоха е решил да заложи на *кафирите* в играта си срещу друг свой правоверен събрат. Самият Ахмад или някой, който стои зад него, за нас е без значение.

Е, всичко си дойде по местата. Получи ли си го, задник такъв? Да не мислиш, че София Севазмиу се е залетяла да се среща с теб, как пък не.

— А къде предлагаше този тип да се срещнем? — София изгаси фаса.

Йожен-Оливие така стана, че събори паянтовия сандък и на пода се изсипа нелепото му съдържание — книжни китайски ветрила.

— Вие, младите, изобщо не ставате за картоиграчи. — София се засмя с черните си очи. — Е, да предположим, че той иска да използва

силите на Маки. Заради това може би възнамерява да пожертва, да разсекрети някого от агентурата. Най-простото обяснение е, че са им необходими една-две особено сурови присъди, та неуспелият чиновник да хвъркне от поста си. За едната изгода те винаги се топят един друг и се предават, доколкото ги познавам. Но пък и ние имаме възможност да играем със същите карти, но не в негова полза, а в наша. Освен това, откъде той знае онова, което още не е известно на благочестивата стража? Но тук мръсникът не е излъгал, няма как на благочестивите да им се отваря възможност да ме хванат и да не го направят. Това никак не ми харесва. Ще му се наложи на *ефенди* да задоволи любопитството ми. А освен това... Има още нещо странно. Откъде все пак се е взела тази кутийка? Там е работата, че цялото лично имущество на свещеник Димитри Севазмиос остана в Русия.

[50] *Михраб* — ниша, обърната по посока на Мека. ↑

[51] *Минбар* — тронът на имама в джамията. ↑

ГЛАВА VI

ЦЕНАТА НА СПЛАШВАНЕТО

Предградията на Атина, 2021 година

„Ако ти беше мисионерствал вчера, днес на мен нямаше да ми се налага да купувам оръжие“ — тези думи на сина му непрекъснато звучаха в ушите на свещеник Димитри.

Стъпалата на гробницата от бял сиенски мрамор бяха обсипани с листенца от тъмночервени рози и изглеждаха като опръскани с кръв. Безоблачната вие блестеше с такъв лазур, какъвто не познават и студените небеса. Отделилата се от тълпата млада жена стоеше сред светлите кръстове, издигащи се плътно един до друг от двете страни на тясната пътечка. Тя беше неподвижна, абсолютно неподвижна, но черните ѝ дрехи сякаш танцуваха, развявани от вятъра.

Отец Димитри си помисли, че за пръв път вижда снаха си такава. Ръчно плетените дантели на черния шал, наметнат върху косите, прибрани небрежно на обикновен античен кок, широките гънки на дългата пола, изпод която се виждаха само глезените в черни чорапи и изящните обувки на нисък ток, опасващи краката с тънките си каишки. В траурното, но толкова женствено облекло нейната красота изведнъж беше се откроила и засияла.

И сега тя, толкова не-гъркиня във всяко отношение, изглеждаше не просто като гъркиня, а като възплъщение на древната женска скръб, на Медея или на Електра. Плашеща, но прекрасна, с това спокойно лице, то се знае, че тя не кършеше ръце и не си скубеше косите, но тогава откъде идваше усещането за този вледеняващ черен полъх?

Беше ли виждал мъжът ѝ колко е красива? Едва ли. Най-вероятно и на собствената си венчавка тя е отишла с маратонки. Впрочем, никой не можеше да каже нищо по въпроса. Те се бяха венчали почти тайно, някак между другото, с което страшно обидиха поне стотина роднини.

Обикновено нейната красота успешно се маскираше с якета и мъжки пуловери, с вездесъщите джинси. Царствената извивка на

шията ѝ дори не се загатваше под небрежно пуснатите коси, лицето ѝ скриваха тъмни очила.

А тя би могла, стига да беше поискала, да блести в елитарните среди, към които по рождение принадлежеше Леонид, със закъснение осъзна отец Димитри. Да. Независимо от неясния си произход — руския, а дори и нещо по-лошо, едва ли не еврейка. Не разбрахме, че тя просто не поиска.

Малкото гробище беше старо, семейно, затова не се наложи да се използва отвратителната катафалка. Процесията се движеше към вилата пеш, на връщане хората се бяха пръснали на групички сред гробовете и кипарисите.

„Каква работа да дам на толкова много народ? Е, карай, няма сега да ги изгоня. Вие, двамата, вижте тоалетната чиния в ъгловата баня — казанчето ѝ шурти по петнайсет минути след всяко пускане на водата. Ти събери из стаите празните кутийки от бира, особено в спалнята, под леглото, трябва да са ужасно много, и ги изхвърли долу в контейнера. Торби за смет има в кухнята под мивката! А пък ти засега ми лъсни обувките.“

Това бяха последните думи на Леонид Севазмиос, макар София още да не ги знаеше, докато вървеше като черна сянка между черните кипариси. Последните му думи, преди да падне целият надупчен от куршуми в дълбокото кресло в тяхното малко апартаментче, недалеч от Кифисо — не най-скъпият, но напълно приличен квартал на Атина. Апартаментчето, опасано с потънал в цветя и зеленина балкон, състоящо се от спалня, малък кабинет с компютър, още по-малка стая за честите им гости и столова-гостна, също не беше луксозно, но напълно прилично, напълно подходящо за млада семейна двойка, бездетна, все още бездетна, както смятаха близките им познати. Вместо кухня към „столовата“ част на голямата стая бе прилепен малък бокс с мивка, кухненска печка с два котлона и хладилник, отделени с матови остъклени вратички, единственият източник на дневна светлина. Там имаше място само за един човек. Не би могло да се каже, че тези неудобства особено притесняваха младата домакиня. Дори и да вечеряха вкъщи, с което не злоупотребяваха. От близкия малък ресторант винаги можеше да се поръча нещо, еднакво вредно и за фигурата, и за стомаха. В два часа през нощта те се тъпчеха с

някакви хлебчета с пържено месо, обилно полято с люти подправки — и си оставаха слаби и здрави.

Соня сякаш виждаше лицето на Леонид, произнасящ тези думи, виждаше откритата му, изпълнена с неосъзнато кастово превъзходство усмивка, представяше си как той качва върху малката холна масичка крака си с черна обувка с връзки и тънка подметка от гьон — нали те се канеха да ходят на театър, щяха да гледат някаква модерна постановка.

Думите — в тях беше той с цялото си, присъщо единствено нему, пресметливо безгрижие. Куриозно съчетание, откъдето и да го погледнеш. Но нали в хлапашката му самонадеяност наистина имаше точна и светкавична пресметливост. Когато изведнъж запримигва токът, а след това механичната част на устройството, заключващо вратите, се прецака безшумно и на секундата в жилището с преднамерен гръм и трясък нахлуха четирима с автомати, той дори не се опита да провери работи ли телефонът. „Никакъв смисъл“ — както би казала самата Соня. Само че едно е да разбереш, че смисълът от съпротива е нулев, а съвсем друго — да не се засуетиш изплашено. За броени мигове да прецениш, че, не, няма никакъв начин да се измъкнеш (та нали те дори не можеха да държат вкъщи оръжие благодарение доносите на либералната преса), да определиш кой от четиримата е главатарят, да го оскърбиш малко повече от подчинените му и то пред тях. Той просто провокира тъпата марионетка — и изродът изстреля по наглеца дълъг автоматен откос, натискаше спусъка, докато имаше с какво да гърми. И това е разбираемо — още тогава те знаеха прекалено много. По-добре ли щеше да е някой да гаси цигари в гениталиите ти и да ти вади очите с намерената в кухненския бокс отварачка за бутилки? Леонид блъфира и си спечели лека смърт.

Крачейки между белите кръстове, тогава тя знаеше само едно — той е умрял спокоен. Той знаеше, прекрасно знаеше, че Соня никога няма да влезе в жилището им, преди да е позвънила отвън и да е чула в слушалката познатия глас, ако не са се разбрали предварително, че той ще отсъства от къщи. Пък и този познат глас непременно трябваше да каже някои определени думи, а други думи, напротив, не биваше да произнася. Като на игра, та нали тогава бяха още толкова млади, те бяха изнамерили десетки остроумни начини за предпазване, бяха

проиграли десетки положения, омаломощени от другата игра, любовната, излегнати сред черните копринени чаршафи, на матрака от естествен сунгер, върху новия, но стилизиран така, че да изглежда старинен, креват.

Леонид обичаше лукса и Соня, когато ѝ омръзнеше да шокира роднините на мъжа си с дрипавите си джинси, понякога му отстъпваше.

Не много често, разбира се, но в онзи ден, когато той не вдигна телефона, тя три часа бе прекарала във фризьорския салон, понасяйки търпеливо опитите на фризьорката да направи от неподатливите ѝ прави коси сложна официална прическа с големи и малки букли.

Тогавя те, четиримата, бяха успели да се скрият, макар че дочакаха полицията вместо Соня.

Ако се отброява от този ден нататък, беше ѝ съдено да научи последните думи на мъжа си едва след три години и половина. Третият от четиримата езекутори (двама от тях не можаха да ги заловят живи) си изпя всичко почти незабавно. Револверът, който се плъзгаше по лицето му, добре стимулираше неговата памет. Тя провери. Всичко съвпадаше — той си спомни, че Леонид е бил с бяла риза с висока твърда якичка, но все още без папионка, спомни си още един куп най-различни подробности, които показваха, че не си измисля. Пък и откъде на подобна твар да ѝ дойде наум нещо да съчини? Когато той произнесе най-пълното изречение три пъти, без да прибавя нещо ново, Соня, бързайки тази недостойна паст, предала ѝ последните думи на нейния мъж, да не успее да добави и нещо от себе си, завря в нея дулото.

Но не стреля веднага. Около минута тя се взираше в младото лице на мъжа, по всяка вероятност техен връстник, като че ли разделено на две половини: челото, носът и горната част на бузите — покрити с тъмен загар, а надолу всичко бяло, дори наболата гъста брада не можеше да скрие тази синкава белота. Езекуторът беше побързал да се раздели със своята „муджахидинска“ брада с напразната надежда да заличи следите си, да излъже смъртта.

Но Смъртта го гледаше, усмихвайки се с ъгълчетата на устните си, с очите си, в които танцуваха малки пламъчета. Смъртта имаше гъст момичешки бретон, косите ѝ бяха хванати на конска опашка с широка дървена шнола, тя беше облечена със синя дънкова риза.

Безполезно беше да скимти, усещайки тази солена хладина на метала в устата си, лицето на Смъртта се разпиляваше на отделни фрагменти над него заради сълзите, които заливаха очите, най-искрени, обилни, стичащи се по бузите. Недей, не, недей, недей!

Това беше последния път, когато тя убиваше някого от тях, проявявайки някакви емоции.

Преди това имаше още много дни, много напрегнати, скъпоструващи усилия.

— София, почакай! — Отец Димитри най-после се реши да наруши нейното уединение.

Тя забави крачка, спря, оправи шала си, смъкнат от вятъра, усмихна се само с устни, но спокойно.

— Искях да поговоря с теб — тихо каза отец Димитри. — Не, недей да си мислиш, че е за Леонид. Едва ли има още нещо, което бихме могли да си кажем един на друг за него. Просто ми се иска по старчески да си побъбря малко с теб. Вкъщи няма да е удобно, събрал се е толкова много народ...

— Да си поговорим, татко. — Спокойствието ѝ беше непоносимо. Щеше да му е къде по-лесно, ако тя плачеше. Господи, прати ѝ на горкичката дара на сълзите! — За какво точно?

— За Русия. Ако добре съм разбрал, София, ти нямаш намерение да се връщаш в родината си, нали?

— Може би за половин година, още не знам как ще се стекат нещата. Но нямам намерение да живея нито в Русия, нито в Гърция. Най-вероятно просто защото вече изобщо нямам нужда от свой дом. Дори и с размерите на цяла една страна.

— Само затова ли не искаш да живееш и в Гърция?

— А нима има някаква друга причина?

— Ти прекрасно разбра какво имам предвид. Твоят мъж осъждаше сънародниците си.

— Той осъждаше мнозина. И сега какво, на Марс ли да се преместя? Обаче казват, че там нямало въздух.

— Сънародниците си той осъждаше повече от другите. — Отец Димитри говореше със странно задъхване, като че ли не му стигаше въздух точно тук, сред този пронизан от остриетата на кипарисите благовонен простор, милван от вятъра, носещ слаб полъх на морска сол. — Дори и аз сега не мога да остана тук.

— И защо? Нима Гърция не е „единствената страна в този безумен свят, която ще се спаси“, татко? — младата жена се опита да омекоти интонацията на въпроса си. Тя не иронизираше нарочно, просто не можеше другояче.

— Не се отказвам от думите си и сега. — Отец Димитри не обърна внимание на неволното избухване на снаха си. — Гърция ще спаси себе си, но няма да спаси другите. А Русия ще спаси другите, в случай, че успее да спаси себе си. Преди петнайсетина години, а може да е било и по-отдавна, пътувах из Русия като част от голяма делегация на православните църкви. Едва ли знаеш, София, но тогава бяха задействани мощни обединителни процеси. Не всичко стана, както ни се искаше, но все пак доста неща бяха постигнати. Това засили православния свят. Въпреки всичко, много неща в Русия неприятно ме поразиха. Огромна страна, свещениците стоят твърде високо. Неестествената извисеност ги издига над народа. Закрити резиденции, представителни коли, десетки референти и секретари в интернет и на телефоните, филтриращи достъпа на простосмъртните до владиката. Архиепископът служи по празниците в храма, вижда тълпи от вярващи, сред тях — млади хора, жени с малки деца, посещава изпълнените със студенти семинарии, обикаля възстановените от руините, благодарение на дейни монаси, обители. Той вижда току-що издадени в църковните издателства книги, чете богословски списания. И започва да му се струва, че е архиерей на православна страна. Това е много опасна илюзия! Дете мое, тогава се поинтересувах от статистиката. Ужас, невероятно нещо! Онези, които се припознават като православни, са повече от онези, които вярват в Господ. Помисли си, дъще, те са свели православието до национален колорит! До боядисаните яйца и козунаците. Процентът на хората, спазващи постите, почти не се е увеличил. Каквото беше по време на комунистите, на гоненията — такъв си е останал! А местните свещеници ни се оплакваха от проблема на „приходящите“. Това са хора, които смятат себе си за вярващи, но в действителност не са такива. За „приходящия“ е нормално да си кръсти детето, но да не мисли за религиозното му възпитание, да се венчае в църква, а после да се разведе, да влиза в храма два-три пъти в годината. Мнозина вярващи тогава ми разказваха, че наскоро Страстната седмица съвпаднала с тези неясни майски посткомунистически празници. И

какво мислиш? По всички телевизионни програми вървели забавни програми, кълчели се шоумени и шутове. Нямамо и помен от уважение към скръбта на православните. Нима у нас, в Гърция, биха търпели подобно нещо? Ами тези нелепи новогодишни балове в разгара на Коледните пости? Да оставим настрана мъчителните спорове за календара. Достатъчно е да кажем само едничко нещо — християнската държава се приспособява към календара на Църквата, а не обратното! Русия трябва да разбере — за разлика от Гърция, православната ѝ част е малка част от обществото. Само защото църквите са толкова много, се създава илюзия за православно мнозинство.

— Но защо сега мислите ви са изцяло в Русия, татко? — София отбеляза, че тази дълга развълнувана тирада е факт, че свекърът ѝ още е жив не само привидно, външно. Защото загубата на любимия син би могла смъртоносно да изпепели душата му, оставяйки само плътта да крета до гроба, колкото ѝ е писано. Добре е, че това не беше се случило.

— Защото мислите просто изпреварват мен самия.

— Какво искате да кажете?!

— Това, което казах. Сълзите промиха очите ми, дъще, но не мога да преодолеея своето отдръпване от сънародниците си. Аз разбрах много неща, за което платих невероятно висока цена, а те си останаха същите. По-добре ще е да напусна Гърция, за да не изкушавам Господ с гнева на слабото си сърце. Намерил съм друга нива за мисионерство. Намерих място, където съм необходим. Нека князете на църквата витаят в облаците на илюзиите, Бог ще ги съди, но в скромната маса на средното духовенство няма излишни свещенослужители. Ще приема монашески сан в Русия и Димитри Севазмиос ще изчезне завинаги със своята вина.

— Кога тръгвате, татко?

— Следващата седмица. Възложих на братята си прехвърлянето на банковите сметки и недвижимите имоти. Мисля, че там парите ми ще намерят приложение. Роднините ще се погрижат и за твоя дял. Според завещанието на Леонид, те ще разпръснат своите средства из различни сметки, така че да можеш да теглиш пари при каквито и да е обстоятелства. Не се тревожи, нашето семейство е обиграно във финансовите тънкости. Знам, че тези пари ти трябва и се досещам за

какво ще ги използваш. Не те осъждам, София, нямам правото да съдя никого не само като християнин, но и като човек, извършил твърде много горестни грешки. Искам да ти кажа само едно нещо. Благодарение на парите на семейство Севазмиос твоите възможности ще се увеличат десеторно. Дано Господ ти помогне да се увеличи десеторно и отговорността ти. Знам, че не си вярваща, макар никога да не сме говорили за това. Ти само спазваше правилата, за да не огорчаваш мъжа си и неговото семейство. Мисля си, че това е било просто юзда за твоята непокорна душа и ми се струва, че сега ти ще се освободиш от тази юзда, ще скъсаш дори с празната обвивка на църковността. Не се притеснявай, дъще, в националния характер на гърците е залегнал реалистичният поглед върху нещата. Ще се учудя, ако разбере, че по свое желание ще престъпиш прага на църквата поне веднъж в близките десет години. Но тъкмо с поглед, лишен от илюзии, сега виждам, че ти предстои да стигнеш до Бога, София. Няма да е скоро, но ще стигнеш. Прости за всичко. Знай, че се моля за теб.

— Татко... Едва сега разбирам на кого се е бил метнал мъжът ми, за да е такъв необикновен, такъв специален. Наистина, наследствеността е велико нещо. Простете ми за внуците, с които не ви дарих, преди всичко за тях.

Париж, май 2048

Откъде, наистина, той има нещо, принадлежало на отец Димитри? За кой ли път се питаше София, докато слизаше към авторемонтната работилница. Подземната работилница не беше довършена също както и сградата на супермаркета над нея, но тъй като бе петък, никой не работеше на двата обекта. Торби с цимент, купища кабели, голи бетонни стени, някакви фантасмагорични очертания на мотокари... В старите филми подобни места служеха за нещо като градска сублимация на джунгла. Именно в тях хората най-често биваха нападани от чудовища, гангстери, извънземни или вампири. Колко ли години тя не беше гледала най-обикновени филми?

— Какво, Софи, нали си го бива мястото? И изходите са много, и беше лесно момчетата да се разпределят на подстъпите.

София кимна на спътника си. Тесните прозорци, вече замазани от гъстия строителен прахояк, не пропускаха достатъчно светлина, но когато младият мъж отмести парчето шперплат, закриващо недостроения вход за автомобили, се откриха всички подробности на непригледната обстановка. Там, където работниците са си почивали, бяха останали сгъваем стол, обикновена стара табуретка и няколко щайги от марокански портокали.

Чуха се стъпки — през отвора слизаше висок мъж, облечен с доста уместния за това място работен гащеризон. Впрочем, човек можеше да го сбърка с работник само ако не го загледа — високото чело, тъмните сенки под очите и бледото лице издаваха, че не се занимава с физически труд. Военната осанка и сдържаните движения смайваха.

— Тъкмо се бях пообъркал, но чух как разчиствате този проход — каза той вместо поздрав.

— Не искам да ви засегна, но не мога да разбера какво налага да сте тук — намръщи се София. — Дори съжалявам, че се изпуснах пред вас за тази история.

— Хайде, няма да ви преча. Ще поседя тихичко, ще послушам. И аз самият засега не мога да кажа какво го налага, но нали не само вие, Софи, имате интуитивни усещания.

София не успя да отговори, напрегнато вдигнала ръка с жест, призоваващ към тишина. Личеше си, че новите стъпки, които все още едва се дочуваха някъде от дълбочината на сградата, й харесваха още по-малко. Лицето ѝ изведнъж посърна.

Човекът, излязъл на трийсетина крачки иззад шперплатовата обшивка на оборудване с неясно предназначение, несъмнено беше арабин — висок, понатежал, което обикновено е присъщо на арабите на средна възраст, живеещи в телесна леност, с кестенява чуплива коса и плътни устни. Беше облечен със светъл летен костюм и окичен изобилно със злато — масивен пръстен, златни копчета за ръкавели и златна игла за вратовръзка, всичко това инкрустирано с рубини.

— Убедихте ли се вече, че не водя след себе си никого? — Той приседна срещу София върху прашната щайга с небрежността на човек, разполагащ с много дрехи, за които се грижи наемна прислуга. — Добър вечер, г-жо Севазмиу!

— Не съм убедена, че вечерта може да бъде добра едновременно и за двете страни. — София се усмихна със студена усмивка. — Да минем към проблема, заради който ме обезпокоихте.

— Спорен въпрос е кой кого е обезпокоил пръв. — Събеседникът учтиво сведе глава. — Вчера в дома ми имаше обиск, да не говорим пък за незаконното проникване.

— Наистина ли? Остава да предположа, че вие, както подобава на един достоен гражданин, сте се опитали да задържите престъпника или поне веднага сте уведомили властите?

— Нима моят разговор със София Севазмиу вече е заснет от фотограф?

— Не, нищо не се записва и не се заснема. А кой знае — може пък и да се записва и да се заснема, защо да ми вярвате?

— При всички случаи това вече няма никакво значение. И така, вчера беше направен опит за проникване в моя компютър. А съдържанието на компютъра ми ви е заинтересувало, защото съм ръководител на Парижката лаборатория за ядрени изследвания. — Ахмад ибн Салих се подсмихна.

— Е, във всеки случай не съм аз тази, която се интересува от ядрените дивотии. — София напрегнато се вглеждаше в арабина, очите ѝ опипваха лицето на събеседника като пръстите на слепец. — Нека за това се главоболи някой в Москва. Или в Токио. И Тел Авив може да ви мъти водата.

— Софи, никой не ви е подозирал в прекомерно любопитство към ядрените разработки. — Двайсет и четири годишният красавец Ларошжаклен, един от седмината водачи на нелегалното движение, разтърси светлите си къдрици. В условията на конспирация отдавна се смяташе за проява на лошо възпитание прекомерният интерес към чуждата биография, затова малцина знаеха със сигурност дали това е истинското му име, или лепнат някога находчив прякор^[52]. — Идеята беше моя и да си призная — несполучлива.

— Несполучлива, но не защото съм се застраховал срещу подобно любопитство — парира Ахмад ибн Салих. — Истината е, че резултатът нямаше как да не е нулев. Не само компютърът ми е празен. Празна е и лабораторията. Всъщност, няма никаква лаборатория. Това е параван. Нещо като плоските фалшификати на холандската школа, които са се слагали върху масата, за да имитират обемни предмети.

— В Русия биха казали — *Потьомкински села*^[53] — отбеляза София, без да откъсва поглед от събеседника си. На нея, за разлика от мъжете, прекалено учудени от самата информация, не ѝ убягна неестествеността на това, че мюсюлманин споменава холандската школа. Вярно е, че времената, когато ухабитите претърсваха дори и мюсюлманските квартали, нарязваха картините и чупеха музикалните инструменти, бяха отминали. От мюсюлманската европеизирана интелигенция някои си позволяваха да имат в дома си пиано, картини без човешки фигури. И все пак, да чуеш от арабин споменаване на живопис, беше някак *неестествено*.

— Това е твърде хубаво, за да повярваме — остро реагира Ларошжаклен.

— Можете да вярвате, защото изобщо не е хубаво — хладно откликна Ахмад ибн Салих. — Напротив, дори е много лошо.

— Обяснете.

— С удоволствие. — Ахмад ибн Салих направи пауза, сякаш искаше да засили бездруго изостреното внимание на София Севазмиу, Ларошжаклен и човека, облечен като работник, който до момента не се беше намесил в разговора. — Обаче ще трябва да започна отдалеч. Знае се, че още преди евроислямският блок да придобие сегашните си очертания, в мюсюлманския свят съществуваха ядрени установки. Най-сериозната сред тях беше, а и си остана — ядрената база на Пакистан. Разбира се, трябва да се има предвид, че пакистанските специалисти навремето се обучаваха извън страната си.

Е, да, сами си ги отгледахме, че да ни го върнат тъпкано, помисли си София. Никога не са имали собствен ум, не са били способни на нищо друго освен на убийства. Живяха си през целия XX век като нефтени пиявици, без да произвеждат, без да направят каквото и да било откритие.

— Когато неислямските страни пуснаха „зелената завеса“ — продължи Ахмад ибн Салих, — в резултат на това ядрената ситуация в Европа стана непрозрачна. „Държавите кафири“ знаят, че мрежата от научноизследователски учреждения функционира. Обаче дори на някой сътрудник от тази мрежа не му е ясно докрай, че в действителност ядрено оръжие отдавна няма. Даже механичните устройства се износват без квалифицирано поддържане, какво да

говорим... Особено, ако се има предвид историческото Споразумение в Киото.

Ларошжаклен кимна. Споразумението от Киото от 2029 година, подписано от Русия, Япония, Китай, Австралия и с голямо нежелание от Америка, подробно изброяваше технологиите и областите от науката, които не подлежат на износ за страните от евроисляма и старомюсюлманските страни. Само благодарение на споразумението от Киото стана възможно Еврабия да си остане консервирана на техническото равнище на 2010 година.

— Да предположим, но какво точно от това може да се смята за неблагоприятно? Във всеки случай — неблагоприятно за нас?

— Още малко търпение. Както вече казах, най-дееспособна си остана ядрената школа на Пакистан. До неотдавна имаше надежда, че всички помощни работи, защото всички ядрени лаборатории на Еврабия не са нищо друго освен подизпълнители на пакистанската школа, не са напразни. Но тази надежда се изпари окончателно. Пакистан не успя да създаде за втори път бомба.

— Е, и? — Ларошжаклен бързо губеше търпение.

— Газаватът, също като метастазите, не спира от само себе си! — Кафявите очи на Ахмад ибн Салих станаха някак пепеляви, като пръст след пожар. — Бомбата се очакваше, за да се продължи войната. Но ако бомба, истинска бомба не само няма, а и няма да има, значи тогава...

— Мръсна бомба ли? — Ларошжаклен се плесна с длан по челото. — По дяволите, нима става дума за мръсна бомба?

— Да.

— Може би някой ще обясни на неуката старица какво значи мръсна бомба и къде се е изцапала чак толкова? — София незнайно защо се усмихна. Тя вече бе престанала да изпитва с поглед арабина.

— Всъщност, това не е точно бомба, Софи — тихо каза човекът с работния гащеризон. Нещо в изразителните модуляции на гласа му извика върху лицето на странния арабин неприязнена гримаса.

— Просто са отпадъци, продукт на ядреното разпадане, който не се нуждае нито от ракети, нито от ракетоносители. Такъв контейнер може да пренесе и да активира най-обикновен диверсант, да е камикадзе или да го направи многократно, въпросът е чисто технически.

— А диверсанти или дори камикадзета има безкрайно много, това е евтин ресурс — продължи мисълта му ученият. — За исляма няма нищо по-евтино от човешкия живот.

— Вие не сте руснак. — София отново кръстоса поглед с този на Ахмад ибн Салих, но сега това беше съвсем различен поглед. — Не сте руснак, макар и да сте живял в Русия. Хайде, недейте да нервничите, не само вие може да знаете чужди тайни, нали? Само човек с моите рефлексии би могъл да забележи, че угълчетата на устните ви трепнаха при споменаването на Потьомкинските села. За европейците този израз е лишен от всякакъв смисъл.

— Софи, това е невъзможно! — Сега вече Ларошжаклен впи поглед в събеседника. — Лицето му...

— Е, лицето... — София се засмя снизходително. — Само в годините на моята младост пластичните хирурзи оставяха разните му там белези зад ушите. Сега е достатъчно да мине година и няма как да разпознаеш намесата на скалпела. Това е напълно безопасен фокус. Пък и не са необходими кой знае какви корекции. Разбира се, контурите на устните, малко да се промени формата на очите, малко да се пипне носът. Само не разбирам защо изведнъж ви хрумна да се разконспирирате, господин резидент? Ядрените причини не са достатъчно обяснение за мен.

— И все пак обясняват някои неща. — Човекът, който вече нямаше как да бъде наричан Ахмад ибн Салих, се усмихна на София без враждебност. — Ликвидирането на такава мащабна диверсия изкупва моя провал, а провалът е неизбежен.

„Изкупва го, и то с лихвите. Сто и четирийсет диверсанти, вербувани сред мюсюлманите, живеещи на руска територия, едновременно насочили се с радиоактивната зараза към водоемите на Москва, Санкт Петербург, Самара, Екатеринбург, Царицин, Владивосток... Нали умните хора ни предупреждаваха... То се знае, че все някого ще заловят, но въпреки това резултатът ще е пагубен. Обаче всички те ще бъдат задържани до «часа X» и изпреварващият удар ще се окаже не по-малко многорък. Нещастieto ще се размине.“

— Но с тези проблеми как да е ще се справя сам — продължи Слободан. — Потърсих контакт не заради това. Трябва да ви кажа, че събитията се развиват стремително, онази вечер все още не знаех за новия пръстен от спиралата на джихада. Те са наясно, че ядрените

държави няма да използват първи това оръжие. В такава война няма победи. Докато те не биха се спрели пред нищо, на тях им е все едно дали цялата планета ще се превърне в пустиня, из която скитат камили — не само двугърби, ами и двуглави, в пустиня с малки оазиси от чисти територии, из които ще се заселят техните князчета, най-близките потомци на Пророка. Затова сега ще има масирано настъпление по най-различни фронтове. Едновременно с използването на мръсната бомба, което все пак едва ли ще се състои, се предвижда акция за сплашване. И това вече засяга всички вас.

— Какво са намислили? — Гласът на Ларошжаклен бе одрезгавял от напрежение.

— Пълно унищожаване на гетата. Като се започне от Париж.

Настъпи тягостна тишина. Думите изглеждаха прекалено обикновени, те сякаш не носеха в себе си своя страшен смисъл.

— Те ще хвърлят в петте парижки гета цялата градска измет, така да се каже, доброволни помощници на благочестивата стража — продължи най-послед Слободан. — Заливайки улиците като смрадлива лавина, тази паплач незабавно ще „обърне“ в правата вяра онези, които се огънат и на място ще накълца на кайма последните свободни хора.

В подземията осезателно и мигновено захладня. София зиморничаво сви рамене — изведнъж изчезна странната ѝ младоликост, явно бе, че кръвта вече не я топли добре. Ларошжаклен силно пребледня.

— Струва ми се, че за малцина от вас е тайна, че евроислямът си има телевизия. Само че тя предава за хора отгътът завесата. Тази идея са я взели от времето на Студената война. Но тогава радиосигналите са предавали информация от Запад, скривана от съветските хора, а сега оттук се излъчват рекламни филмчета в стила на агитационната практика на Третия райх. Разни агитки за радостите на новите мюсюлмани, как на красивите момичета им харесва да носят фередже... В свободния свят има любители, които хващат по сателита тази помия и се забавляват с нея. Обаче скоро на телевизионните зрители няма да им е до смях. С камикадзетата ще се движат и телевизионни оператори.

— Да — очите на София бяха придобили цвета на черен лед, на лед от езерото Коцит. — Познавам този стил. Те обичаха да правят това още навремето в Чечня. Смяташе се, че използват видеокамера, за

да се отчетат пред господарите си, иначе не биха им платили. Нашите агенти не можеха да проумеят защо зелените тъпащи създават улики срещу самите себе си. Дори не си криеха лицата, докато снимаха какви неща вършат с хората. Отначало, по времето на Елцин, е ясно — заради пълната безнаказаност. Но после, когато вече се разбра, че ги хващат, че установяват самоличността им по тези чудовищни касети... Тогава някои умници се решаваха да рискуват, защото иначе няма да видят пари. Това беше и вярно, и невярно. Пари не би получил оня, който се опита да направи изключение от общоприетата практика. А такава практика бе възникнала само защото те самите почти не можеха да минат без това. Те са истерични честолюбци, всичките са артисти.

Погледът на София се беше замъглил, обърнат навътре, към замръзналия в черния лед спомен, един от многото такива спомени. Не много сполучил актьор, обаче бизнесмен, преуспял в бизнеса на смъртта. В елегантен небесносин халат, с домашни пантофи от крокодилска кожа, вече прострелян в крака, с уголемяващо се върху подплатената коприна петно от кръв, той лазеше по килима, плачеше, унижаваше се пред двайсетгодишното момиче. Той се разкайваше и молеше. Защо не, нали наблизко нямаше видеокамера? Нямаше и свидетели на позора му, ако не броим това, че в дъното на апартамента пицеше неговата любовница, заключена в банята. Интересно, задаваше си по-късно Соня излишния въпрос, ами ако имаше камера? Щеше ли да устиска, щеше ли да може да умре достойно? На подобни въпроси трябва да се отговаря честно и вероятността за това беше не по-малка от двайсет процента. Та нали такъв е техният нравствен критерий: щом никой не е видял — нищо не се е случило. При тях няма угризения на съвестта, те са заместени от желанието да изглеждаш благовидно в очите на околните. Всички тези психологически тънкости Соня Гринберг издирваше няколко години в книгите, пресявайки информацията като през сито на златотърсач, с тази разлика, че онова, което търсеше, съвсем не беше злато. А после, осиротяла, достатъчно осигурена за своеобразните си нужди, тя прекрачи границата, отвъд която омразата се превръща в мъст. Няколко години, още преди да срещне Леонид, тя се опияняваше от ролята си на самотен отмъстител. Той съумя не да я спре — това беше невъзможно, но да я издигне на друго ниво, да я въввлече в общото дело на Съпротивата, делото, което имаше практически смисъл. Именно за

това го обичаше. Какво да се прави, тя не умееше да обича просто така.

Колко ли минути мълчаха, всеки потънал в своите мисли. Повече не се налагаше да обсъждат по какъв точно начин телевизионните канали ще разнесат из целия свят кадрите, запечатали и умножили хилядократно как пребитият, обхванат от ужас човек, застанал между съсечения, обезобразен труп на едно дете и още живото тяло на друго, задавяйки се, изтласква като в астматичен пристъп „ашхаду... алла... илахаиллал-лах...“^[54], а след това, сподирян от одобрителен гръмогласен смях, подкаран с приклад в гърба, вече самият тръгва към чужда къща — „да засвидетелства вярата с кръв“ — и мъчителите му го влачат от праг на праг, докато не се намери гърло за натикания в ръката му нож.

— Е, не ви благодаря! — Ларошжаклен се надигна. — Та нали вие, руснаците, не сте заинтересовани зад завесата да се създава паника. Просто в случая интересите ни съвпадат, това е всичко.

— Не съм руснак, но наистина няма за какво да ми благодарите — отсечено каза Слободан. — Както сам отбелязахте, не бих си помръднал и пръста само за спасяването на живота на французите. Но сега ние трябва да действаме заедно. Бих искал да взема участие в разработването на плана за ответни действия и при съставянето му бих могъл да предложа известна помощ.

— Това ще го решим ние. — Ларошжаклен се спогледа със София. — И все пак кой сте вие, за какво ни мразите толкова и как да ви наричаме поне за удобство?

— Той е сърбин — отрони София. — Това обяснява второто, макар вие да сте прекалено млад, Анри, за да разберете добре причините на омразата му към нас.

— Не към вас, София Севазмиу — възрази Слободан, погледнал изпод вежди към най-немногословния събеседник. — Вие сте руския и сте православна.

— Аз съм в една лодка с католиците, затова от уважение към мен моля да не хвърляте такива погледи на свещеника, той още не е бил роден, когато други свещеници са благославяли хърватите в Босна за убийствата. Да оставим настрана емоциите и да се върнем на проблема.

— Добре! — Слободан направи явно усилие, но въпреки всичко чертите на лицето му не се поотпуснаха.

— Може би нещата не стоят чак толкова зле — Ларошжаклен бавно откъсна думите от устата си. — Катакомбите под Париж са огромни. Временно те ще поберат всички жители на гетата, дори и с тайните осведомители. Няма път за връщане. Само че веднага трябва да отведем хората. Постепенно да разпръснем това огромно човешко стълпотворение. Някои да разпратим из страната, на други да помогнем да минат границата.

— На човека му е присъщо да не вярва в близката катастрофа — възрази отец Лотар. — Жителите на гетата са свикнали да живеят върху минно поле. Мнозина няма да пожелаят да слязат в подземията, да изоставят домовете си.

— Отчето е прав! — с горчивина каза София. — Повечето хора просто няма да повярват в подобно мащабно клане. Няма да вярват дотогава, докато не видят озверените тълпи на собствената си улица.

— И какво да правим тогава? Да спасяваме своите, а другите да оставим да ги изколят като пилета ли?

— Успокойте топката! — София спря Ларошжаклен с властно движение на ръката си. — Колко време имаме?

— Не повече от седмица. — Слободан пресмяташе нещо наум. — Да, така изглежда. Най-вероятно ще предприемат действия на годишнината от завземането на Константинопол. Много обичат да обвързват такива мероприятия с празниците си, направо мило и драго дават.

— Малко е времето.

— Това не решава проблема, но нали християните ще напуснат гетата? — Ларошжаклен се обърна към отец Лотар. — Нали поне те ще повярват в клането?

— Ще повярват, но не мисля, че ще напуснат. Всички християни ще се помъчат да изпратят на безопасно място децата и някои други свои близки. Но от по-възрастните хора мнозина със сигурност ще останат. Те ще приемат това като подходящ час за служене на истината. Та нали по своята същина чудовищното клане, което сега е замислено, е още един етап от Свършека на дните.

Този път настъпилата тишина изглеждаше като наелектризирана. Мислите на четиримата бясно препускаха, разбиваха се в стените на

задънени пространства, въртяха се в кръг, мятаха се, кръстосвайки невидимите си траектории.

На оставените да пазят отвън Йожен-Оливие Левек и Пол Берто им се струваше, че времето е спряло, но вътре никой не забелязваше как то върви.

— Между другото, господин резидент, вие така и не ни се представихте. — София вдигна глава и всички с неосъзнато облекчение забелязаха, че в ъгълчетата на устните ѝ се е притаила усмивка. — Кажете ни името си!

— Ами, да речем, че е Кнежевич.

— Предназначението на тази закачка едва ли вече някой би могъл да разбере — засмя се София. — Като ще е Кнежевич, нека е Кнежевич.

— Е, Софи, това е безсъвместно — възмути се Ларошжаклен. — Какво сте си наумили?

София Севазмиу като че ли изобщо не чу нетърпеливия въпрос.

— И като стана дума, задоволете любопитството ми. — Тя отново погледна Слободан. — Относно кутийката за мир.

— Всичко е от просто по-просто. — Слободан също се усмихна. Сега вече наистина нямаше как човек да не забележи, че дори погледът му се променяше, когато той гледаше София. От лицето му изчезваше характерното затворено изражение. Преди десет години ГРУ все пак се реши да обезпокои йеромонах Дионисий, като наруши уединението му.

— Преди десет години?!

— Ами да, той доживя в Соловки до дълбока старост. При това с ясен ум и запазена памет. И реагира на обръщането ни към него с пълно разбиране. Тогава го помолихме за някакъв таен, доверителен знак, при това абсолютно дискретен, с който при нужда да имаме възможност да се свържем със София Севазмиу. И отецът ни даде този малък предмет, като се пошегува, че сътрудниците на разузнаването по такъв начин му помагали да се освободи от греха на вехтошарството. Хубавото е, че върху кутийката дори няма каквато и да е християнска символика. От друга страна, имаше и известни съмнения. За толкова години споменът за битовите предмети се изличава от човешката памет. Вие можехте просто да не я разпознаете.

— Изключено! — София се разсмя и някак по момчешки тръсна глава. — Той е знаел какво прави. Веднъж свекър ми ме замери с това

нещо и то доста успешно, уцели ме право в челото. Мисля, че досега ми е останал белег. А и после дълго време изресвах от косите си парченца кехлибар. Нарече ме криминална авантюристка и хвърли по мен кутийката за миро. Честно казано, „криминална авантюристка“ не е точният цитат, макар че предава общия смисъл. Само недейте да гледате с квадратни очи, гърците са доста емоционална нация. Дори църквата по време на празниците е своеобразна говорилня, продължение на пазара. По време на службата се разхождат из храма, който накъдето му скимне, общуват си с познатите. Вие няма как да го разберете, отче, с тази казармена регламентираност на западната обредност. Техният колорит си има своята прелест, разбира се, когато е с мярка.

— Добре, Софи, все пак имайте съвест — не се стърпя отец Лотар.

— Клането може да се предотврати. — София кръстоса поглед с тримата мъже. — Наистина, с цената на същите загуби, както и ако то се състои. Но в този случай ще загинат не невинни жертви, а войници, те ще загинат с оръжие в ръка. И това задълго ще стресне *онези*.

— Какво предлагате?

Никой не забеляза кой беше задал въпроса.

— Нужен е изпреварващ акт на сплашване. И не по-малко мащабен.

[52] *Анри дьо Ларошжаклен* — най-младият от предводителите на шуаните по времето на Френската революция. Шуани, по името на Жан Шуан, са се наричали патриотите роялисти, подвизавали се като партизани в горите на Бретан. Редовната армия на роялистите (кралската католическа армия) била базирана в департамента Вандея, превърнал се също в нарицателно име. ↑

[53] Известен исторически мит, чието авторство се приписва на саксонския дипломат Георг Хелбиг. Според легендата Потьомкинските села са бутафорни села, които уж били построени по указание на княз Потьомкин по маршрута на руската императрица Екатерина II по време на пътуването ѝ през 1787 г. в кримското Северно Черноморие — Новорусия и Таврида, области, завзети и владени продължително време от Османската империя, които Русия си връща след успешни военни действия. В доскоро западналите земи Екатерина Велика вижда

множество постройки, войски, процъфтяващо население, изненадали не само нея, но и придружаващите я представители на чуждоземни кралски дворове. Макар този мит да е развенчан и да няма реално историческо потвърждение, изразът е добил популярност като синоним на нещо показно и фалшиво. — Бел.прев. ↑

[54] Начало на Шахадата — формула, произнасяна в редица случаи, включително и при приемане на исляма. ↑

ГЛАВА VII

ПРОБУЖДАНЕТО НА АНЕТА

Автомобилът със салатен цвят караше имам Абдолуахид от Аустерлицкото гето към Ботаническата градина.

Шофьорът Абдула, младо момче от приелите правата вяра, с опасение поглеждаше към своя „патрон“, както наричаше наум имама. Дори и с просто око се вижда, че патронът е в отвратително настроение, току-виж се хванал за някоя дреболия и отрязал от заплатата му трийсетина евро.

— Още едно задръстване и ще вдигна кръвното. Ама, не, само си помисли, Абдула, нали сега не сме някоя 1405 година^[55], когато всеки дрипльо е имал своя собствена кола! Само през последните десет години личните автомобили, слава на Аллах, намаляха с една трета! Тогава откъде, просто бих искал да разбера откъде, се взимат тези вечни проблеми с паркирането, тази теснотия по пътищата?!

— Ами тя, статистиката, е хитро нещо, достопочтени Абдолуахид! Зависи откъде ще я погледнеш. От една страна — да, сега личен автомобил има едва всяко десето семейство. Затова пък колко повече са станали семействата през тези десет години?

— Не ми се прави на умник! Там е работата, че тъкмо вашите жени, франкските, не раждат достатъчно! — възмути имамът. — Да не мислиш, че никой не знае какви ги вършите? Вземате си някоя стара мома, сестра или приятелка на жена ви, уж като втора жена, а в действителност тя само помага в къщната работа и в отглеждането на децата! Преструвате се, заблуждавате порядъчните хора! Няма у вас склонност към нормалния ред! Аз пък бих проверявал, бих проверявал дали мъжът спи с всичките си жени! Ако човек се захване да ви контролира *истински*, колко ли неща ще излязат наяве за семействата ви!

Абдула си замълча. Въпреки свадливия характер на имама, той държеше на работното си място, а особено търпелив ставаше след всяко посещение на някое от гетата. Прекалено добре си спомняше не

толкова далечните полугладни години, гадните цигари, прекроените от по-големия му брат вехтории, с които го обличаха, таванската стаичка от пет квадратни метра. А най-обидното беше, че наоколо живееха толкова много тъпанари, които започваха да ги *обръщат в правата вяра*. Пък те изобщо не искаха, някои произнасяха *шахаду* със сълзи в очите, все едно на света няма нищо по-страшно, а други направо предпочитаха да легнат в гроба. А пък него благочестивите изобщо не го закачаха, направо беше се уморил да чака. Понякога му се струваше, че ей така ще си литнат най-хубавите му години зад бодливата тел. От друга страна, работата беше деликатна, нямаше как да се предложи сам. Е, можеше, разбира се. Но имаше опасност да се мине. Когато имам Абдолуахид най-после влезе в техния дом с „Поучение за привържениците на суната“ под мишница, той изпита истинска радост. Майка му и брат му мълчаливо излизаха от стаята, мрачни, угрижени, а той оставаше и слушаше. Слушаше, кимаше, съгласяваше се, понякога безсилен да сдържи лъчезарната си усмивка, особено когато пресмяташе наум колко пъти по-големи са заплатите на правоверните. И стана като в приказките — имамът сметна неговото обръщане към правата вяра за свой личен триумф, самият ходатайства пред бюрократичните органи за многообещаващия младеж. И в края на краищата го взе при себе си за личен шофьор. На такава работа не можеше да се вреди дори всеки турчин, а и арабин не би я пренебрегнал!

— То и потомствените правоверни понякога не са по стока от вас — продължаваше да мърмори имамът. — Учат децата си да се залисват по тези изобретения на шейтана — разните му там пиана, контрабаси, цигулки... Добре поне, че в града не остана нито едно от онези гадни огромни неща с десетките тръби^[56]! Че и на тях щяха да свирят! По-добре да бяха се загрижили детето им да не се успи за ранната молитва! Ама не, намазът не ги вълнува, по-важно е дрънкането на пиано! Е, дума да няма, малко музика не вреди и на праведния човек — там на някоя сватба или просто когато седне на празнична трапеза! Но всички тия ноти са дяволска работа, те са от шейтана, от шейтана са! Да, Абдула, напомни ми да изпратя помощниците си да изгорят всички ония купища ноти в къщата на кафирката, с която днес се разправяхме! Че току-виж, ги разграбили и изпокрили, знам я аз тая пасмина от гетата...

Лятото обещавахе да е знойно, още отсега следобед започваше да напича. Имамът се беше изморил в гетото, измори се да катери стълби из кооперациите, останали отдавна без асансьори, измори се от престоя в мизерните, прашни малки жилища без климатик. Ако не беше това раздразнение, естествено за личност с толкова висок ранг, той сигурно едва ли би извикал незабавно полицията, да арестува възрастната учителка по музика, едва свързваща двата края с уроците, които даваше в Аустерлицкото гето. На тази учителка, някоя си Маргарита, пфу, ама че именце, Маргарита Тейс, отдавна ѝ бяха вдигнали мерника, обаче можеше спокойно да си поживее в своята дупка още пет години. Такива случаи не бяха рядкост.

— Но с кафирите е лесно да се справиш! Опитай се току-така да арестуваш заради музика правоверен! — не се кротваше имам Абдолуахид. Потта се стичаше по лицето му изпод яркозеления тюрбан от лъскав брокат — а уж климатикът в колата работеше, скъп климатик, подобаващ на автомобила! — Такъв шум ще се вдигне, че самият ще се наложи да се скриеш вдън земя! Уф, така си и знаех, сега ще ни хване задръстването, няма начин да не ни хване!

Колата още не беше спряла, а се движеше бавно сред лавината от автомобили. Но пътят до улица „Кафарж“ можеше да отнеме не по-малко от час. А на имам Абдолуахид вече му се искаше колкото може по-скоро да влезе в „Ал-Франкони“, искаше му се да се отпусне в мраморната вана, а после на воля да си пие горещ чай от мента в една от стаите с мозайка на джамията. Чай от мента с медени курабийки! Къде ти! Сега колата вървеше по-бавно и от пешеходец, а разстоянието между нея и съседното ситроенче все повече намаляваше, още миг и нямаше да има как дори да се отворят вратите!

Имамът неволно завидя на закръгления хлапак, който майсторски лавираше между колите с лъскавия си мотор. Няма да успееш да се промушиш и ти, негоднико, и на теб ще ти се наложи да висиш тук! Но хлапакът вече беше вкарал предната гума на мотора между двете коли. На колко ли години е, та родителите да му позволяват да кара по платното, че отгоре на всичко са му купили и толкова скъпо возило! Ако се съди по ръста, едва ли е на повече от дванайсет. Ама че времена!

Междувременно нахаканият хлапак беше се изравнил с предната врата. Надигна се върху седалката на мотоциклета и изведнъж удари с

нещо метално по тавана на колата, точно над главата на имама! По бронята на новата му кола, ах, негодник такъв! И знае, че няма как да го хванеш, та нали вратата едва се отваря! Малолетният наглец отново се отпусна върху седалката: на ръка разстояние, през стъклото, колко жалко, че е затворено, няма как да го докопаш, мерна се лицето му с прекалено тежка за тънката шия каска. Нещо в извивката на тази шия накара имама да впие поглед в лицето, наполовина скрито от прозрачната, хвърляща отблясъци горна част на каската. Светлосивите очи се сблъскаха с неговите през бариерата на бронираното стъкло и пластмасата. Момиче! Момиче, облечено с мъжки дрехи, с открито лице посред бял ден!

Момичето беззвучно произнесе нещо, изкривило нежнорозовите му устни в жестока гримаса. Но ако това не е дванайсетгодишен хулиган, а пълнолетна кафирка, посмяла да препуска в непристоен вид из Париж посред бял ден, тогава значи не става дума за обикновено надраскване на колата заради едната пакост. Ама че дивотия, тогава какво е?

В следващия миг Абдолуахид разбра. Разбра, взрян в криволичещия между колите мотоциклет, след измъкването на който неговият автомобил се оказа притиснат още по-плътно до другата кола, осъзна положението, вгледан в отдалечаващия се гръб с кожено яке, в червената предпазна каска.

Ако имаше такава възможност, автомобилът щеше да се заби в някой стълб. Имамът със сигурност беше превъртял, защото едновременно крещеше силно и се опитваше да примъкне Абдула на мястото си. В тясното пространство на купето изведнъж се развихри странно борицкане. Охраненият имам Абдолуахид, успял все пак да откопчи от волана едната ръка на кльошавия Абдула, се мъчеше в същото време да го метне през себе си и да изпъзни под него на шофьорското място, дори вече беше промушил главата си под хълбока му. Криволичейки, автомобилът закачи фара на застаналата пред него кола. Наоколо гневно натискаха клаксони. Пронизващите механични звуци донякъде заглушаваха неочаквано високите, някак бълбукащи вопли на имама.

Но в следващия миг стана много тихо. Абдула не разбра веднага дали съвсем бе оглушал, или просто беше зашеметен. Опитът на имама да си сменят местата с шофьора се оказа не съвсем безрезултатен.

Пробила тавана, „лепката“, както се наричаше на младежки жаргон магнитното устройство за локално действие, преди да се заби в асфалта, вместо да отнесе почтената глава на Абдолуахид, беше минала покрай гръбначния стълб на имама, през кръста му и излязла някъде в областта на слабините. Докато главата му с обичайните тънки мустачки и необичайно плешива, бе останала непокътната, абсолютно непокътната. Тя дълго време отваряше беззвучно уста, както вероятно правят огромните сомове, извадени на плитко, кокореше очи, а накрая трепна и се търкулна върху коляното на отчаяно притисналия се в срещуположната врата Абдула. Белите калъфи от вълна мерино на седалките като памук попиваха кръвта, но това вече не можеше да ядоса имама, винаги толкова загрижен за чистотата им. Нищо в него не даваше признаци на живот. Освен отрупаните със злато пръсти, които още продължаваха конвулсивно да се свиват, сякаш искаха да докопат някого, да го принудят да заеме вместо него опасното място.

Бузите на Жана пламтяха. Разбира се, нямаше нужда да се срамува, всичко стана като по ноти, по-добре от това здраве му кажи. А и успя да се измъкне преспокойно. Шофьорът е жив, но едва ли ще успее да използва мобилния си телефон. От съседните коли дори и да се обадят бързо в полицията, едва ли ще свържат инцидента с шмугналия се преди това между колите мотоциклет. А докато полицията си пробие път до колата през задръстването, докато започне да разпитва очевидци, за нея и за мотора ще са забравили всички.

И все пак си беше резил. Може би е по-добре да не казва на никого за стореното, а? Да бе, да занесе седем „лепки“ вместо осем, къде ли се е дянала едната, май са я изгризали мишките... Не, сериозно, гадно е да лъжеш своите. Ще трябва да отговаря за постъпката си. Уф, колко не ѝ се иска. Не е нужно да ходи при врачка, за да разбере, че ще я отстранят поне за два месеца, върви после да плетеш дантелени покривчици на една кука.

След като зави от улица „Бюфон“ по „Арена Лютеция“, Жана, измъкнала се най-после от задръстването, подкара по-бързо. Насрещният въздушен поток разхлаждаше пламтящото ѝ лице. А за останалите „лепки“ ще трябва отново да се връща в гетото, да опустее дано това гето, да опустее дано! Господи, нямаше как да постъпи другояче, след като завари на старото дървено стълбище на третия

етаж пред запечатаната врата разплаканата единайсетгодишна Мари-Роз, люлееща в прегръдките си цигулка, сякаш беше болна кукла.

Мадмоазел Тейс всъщност не беше професионален преподавател, в едни по-добри времена беше свирила за удоволствие, а с частни уроци се зае едва когато загуби малкото си състояние, след като на власт дойдоха ухабитите. Но от самото начало много обикна преподаването, учеше децата да свирят и на пиано, и на цигулка, и на китара, при което обясняваше със свенлива усмивка, че „владее толкова много неща, защото не владее нищо истински добре“.

Някога, видяла миниатюрните длани на седемгодишната Жана, мадмоазел Тейс, както си признаваше много по-късно, бе въздъхнала и беше се съгласила да се занимава с момиченцето само „за да не развие детето комплекс за непълноценност“. Обаче скоро стана ясно, че почти бебешките, с трапчинки вместо костици ръчички, притежават поразителен обхват. Скоро мадмоазел Тейс се ядосваше единствено за недостатъчното прилежание на ученичката си.

А ето, че сега тя пътува към групово погребение, вече я карат нататък, натикали как да е беззащитното ѝ тяло в претъпканата каросерия на катафалката. Жана добре знаеше как се отнасят те с телата на жертвите.

Трябваша ѝ няколко минути, за да изкопчи от плачещата Мари-Роз какво е наредил *обичният* имам, който винаги обикаля тук. Стана ясно, че той още не е напуснал гетото, а се е запътил към лавката за книги. Мадмоазел тъкмо поправяла грешката на Мари-Роз, когато зеленият влязъл. Тя се разсърдила, на обичайните хули му отговорила, „че ще учи децата на музика, докато е жива“. А онзи отвърнал на изкълчен френски: „Е, тогава не ти е останало много да го правиш, стара глупачке!“ Изтръгнал цигулката от ръцете на Мари-Роз, хвърлил я на пода, зашлевил я по бузата, измъкнал джиесема си и започнал да звъни на някого. А мадмоазел само успяла да прошепне: „Бягай вкъщи, дете! Прости ми, че не те доучих, но запомни: всяко унижение стига до граница, след която повече не може да се търпи.“

А по-нататък всичко се разви някак от само себе си. Толкова естествено, че Жана като че ли изобщо не беше виновна. Оставаше само да свие някоя и друга „лепка“ в повече, да се закачи за изрода и да го приклепти на подходящото място в задръстването...

Е, добре, трябва да се постараете някак да оправите нещата поне оттука нататък. Жана спря пред вратите на малка авторемонтна работилница. Държеше я турчин, а при него работеха двама от гетото — Пол Герми и Стефан Дюртал.

Първо зърна Герми, който човъркаше двигателя на истинска антика — ситроен с две врати, спрян от производство още през деветдесетте години на миналия век. Трийсетинагодишен, носещ очила с много диоптри, които грозно смаляваха очите му, рано оплешивял около слепоочията, със слабо фино лице, Герми най-малко от всичко приличаше на работник, какъвто не би и станал, ако живееше в нормално време. Двайсетгодишният Дюртал, който още не беше толкова омаломощен от живота, изчукваше в дъното на работилницата смачканата броня на някакво „Волво“.

Герми й махна с ръка да влезе — значи турчинът го нямаше.

— Уха, някой е изкарал прадядовия „чифт дорести“ да оре с тях! — възхити се Жана, скачайки на бетонния под. — А моят кон ще го подковете ли пак, момчета?

— Не можем да смогнем да ти пренабиваме номерата, имай все пак мярка! — измърмори Герми. В действителност, само детската закачлива бонбонена усмивка на Жана стигаше, за да получи от него каквото си иска. Герми прекрасно разбираше, че момичето върти него, зрелия човек, на пръста си, че е редно поне от време на време да се обръща към по-възрастните на „вие“, че в края на краищата подобно съдействие ще му докара куп неприятности. Но не можеше да направи нищо и в душата си беше безкрайно благодарен на момичето дори само за това, че разговаря с него, че се шегува, че *не го презира*.

Шестнайсетгодишната хлапачка, според представите на отминалите десетилетия — дете, което има нужда от закрила и опека, с лекота правеше онова, на което не беше способен той, Пол Герми. Тя се бореше, той плуваше по течението. Без да оправдава себе си, Герми разбираше, че сега на подрастващите в известен смисъл им е по-лесно да живеят достойно. Нали те по нещо напомнят фермерските деца от Дивия запад, от люлката свикнали с бойните викове на индианците оттатък царевичака. Които раснат, носейки патрони на бащите си, а първия си изстрел правят щом само заякнат дотолкова, че да могат да вдигат пушката. Убийството на човек за тях не е Рубикон^[57]. Никаква хамлетовщина не ги измъчва — те вземат съдбоносни решения в

движение. А той беше възпитан от родители, родени в края на 70-те. И все пак — колко се страхуваше Герми да не долови към себе си, възрастния слабак, гнусливо съжаление в този светлосив поглед.

Междувременно Дюртал вече вкарваше мотора на Жана в работилницата.

— Няма ли как да стане веднага, Стефан? — умилкваше се Жана. — Мога да постоя тук и да почакам!

— Да бе, изродът направо ще умре от щастие да се запознае с теб — ухили се Дюртал. — Ще се появи всеки момент, вече се обади, че пътува насам. Ела утре сутринта, когато е спокойно!

— Чакай, къде ще вървиш така облечена? — разтревожи се Герми. — Жана, изчакай една минутка да поровя из вехториите. Тия дни Фатима беше дала една стара паранджа за парцали, още не съм я късал. А ти, Стефан?

— Дявол да го вземе, при всички случаи сме го омърляли и вони, както не подобава за жена — недоволно откликна Дюртал. — Въпреки това е по-добре от нищо...

— Пука ми, не мога да търпя тези маскаради — безгрижно махна с ръка Жана. — Ще пренощувам тук наблизо, а утре рано сутринта ще дойда за мотора.

— Само да не е преди девет — уточни Стефан.

— Добре! — Жана изтича на улицата. Нейният подслон се намираше през една пресечка. Нейната позната Люсил, чистачка в антикварно магазинче, понякога ѝ предоставяше килера за метли и препарати, когато тя отиваше да ношува в гетото. Кой ще си пъха носа там посред нощ?

Не е честно, мислеше си Жана, докато препускаше по тротоара. Мадлен Мешен е само с една година по-малка от нея, а спокойно се разхожда из цял Париж, колкото ѝ душа иска. Ами как не, с нейния трийсет и шести номер и тесен ханш! Нахлупва си на главата бейзболна шапка, облича си някое по-свободно яке и цепи напред! Късметлии са някои. Жана, разбира се, прекрасно си даваше сметка, че самата тя може да мине за момче само яхнала мотоциклета, и то препоръчително на висока скорост.

Да му се не види! Точно срещу нея бавно се движеше полицейска кола, пълзеше като охлюв, за да може седналият до шофьора сержант да сверява номерата на къщите. А може би и нещо

друго, Жана нямаше време да се замисля. Като се оглеждаше за подходящ безистен, тя зърна входа на обществена тоалетна. Също става!

По принцип Жана се гнусеше от градските тоалетни с техните пластмасови ибрици, пълни с вода, вместо тоалетна хартия. Бр-р-р, каква отврат, за кой ли път си помисли тя, докато затваряше вратата след себе си. Обаче за сметка на това тук няма как да влязат мъже.

В ниското приземно помещение имаше само една жена. Сложила до себе си пъстроцветни пакети с току-що направени покупки, тя стоеше пред огледалото с гръб към Жана и си освежаваше устните с вишневочервено моливче.

Какъв смисъл има да се червиш, като след малко ще си скриеш лицето с фередже, с насмешка си помисли Жана.

Моливът за устни трепна в ръката на жената. Очите ѝ се разшириха.

Жана се вцепени повече от изумление, отколкото от страх. Застинала неподвижно, тя се взираше в собственото си отражение зад гръба на светлокосата мюсюлманка: синкаво бледа, със спортна риза, яке и джинси, без нищо на главата, дори и мотоциклетната си каска остави при Стефан, понеже не ѝ трябваше...

Как не беше съобщила, как можа да влезе в тоалетната с „мъжки“ дрехи! Тази лелка не току-така се е втренчила в нея като в привидение, от привидение тя със сигурност би се изплашила по-малко, отколкото от такъв харам, от такъв *аурат*^[58] посред бял ден!

Преди това не вярваше, когато хората казваха, че на всекиго поне веднъж в живота му се случва безумно да се издъни, че най-често в такива случаи им проработва късметът. А на когото той не се е усмихнал, просто няма да може да разкаже вече никога и на никого как точно се е издънил.

Светлокосата жена с треперещото в ръката си моливче и Жана се взираха в огледалото, без да откъсват поглед от него, сякаш то показваше тайните на ясновидство или пък беше монитор на онова отдавна забравено нещо, наричано телевизор.

Ако се развика, ще я цапардосам, реши Жана. Може би все пак нещата някак ще се разминат.

В преддверието, свързващо тоалетните, се чуха стъпки.

— Аз пък повтарям, че това никак не ми харесва. — Гласът, който говореше на лингва франка, принадлежеше на турчин и с безцеремонно властните си интонации издаваше, че притежателят му е полицаи. — Някакъв сополанко влиза под носа ни в клозета, а сега там няма никой.

— Ти, Али, не можеш дори да се изпикаеш, без да направиш от това проблем — отвърна му друг глас. — Да не сме дошли тук да си играем на криеница?

— Абе, къде ще се дене това контрабандно кафе. Няма да се развали, я! Разбери, клозетът няма дори прозорци. Ами, ако той се е вмъкнал в женската част, ако е някой хулиган или нещо още по-лошо?

— Е, и какво да направим? — вторият полицаи започваше лениво да се съгласява. Нямаше съмнение.

Сега вече Жана наистина изстина, изстина от корените на косите си до подкосилите ѝ се колене. Загубена е, направо е загубена! Господи, поне да имаше в себе си револвер, ама — не, подчиняваше се на разпореждането, че без крайна нужда е по-добре да не се носи оръжие из шериатската зона!

— Да почакаме малко, да проверим документите на жените на излизане, а след това и самото помещение.

Огледалото отрази мъртвешки пребледнялото ѝ лице, а замръзналото във въздуха позлатено моливче на жената изглеждаше така, сякаш е втъкнато в ръката на манекен от витрина.

— Защо пък на жените?

— Ами чух тия дни, че в убийството на кадията на шестнайсети окръг било замесено именно момче, забулено с фередже. След взрива тръгнало да бяга и видели, че тича никак не по женски. Опитали се да го задържат, но той натръшкарл всички. И никакви белези, по които да го заловиш.

— Виж ти какви ги вършат шейтановите изчадия! Хей!! — гласът, извисен до вик, се изпълни с преднамерена строгост. — Има ли някой долу?

— Да, има, не влизайте! — Неочаквано спокойно се обади жената, извъръщайки се към Жана. Тя също беше бледа, много бледа. Няколко мига двете се гледаха в очите. Моливчето падна на плочките и слабо издрънча. Жената доближи пръст до устните си.

— Тогава побързайте! Проверка на документите!

Жана завъртя глава: благодаря, но няма никакъв смисъл.

Жената изведнъж започна трескаво да рови из пакетите си. Грабна един от позлатена хартия с червено-зелени шарки, смъкна панделките, докато разкъсваше хартията, извади нещо от розов плат, отръска го.

В ръцете си жената държеше нова-новеничка паранджа, тъкмо по мярката на Жана.

— По-бързо! — още докато късаше етикета, жената вече подаваше дрехата на Жана.

Наистина нямаше време за умуване. Жана потъна в розовите дипли. Когато надникна през решетестия прорез, жената, все още необлечена, мачкаше луксозната хартия. Като я направи на съвсем малка топчица, тя я хвърли в кошчето за боклук и едва тогава също се забули с фереджето.

— Дръж! — Жената натика в ръката на Жана един от своите елегантни пакети, а в другата ѝ ръка се беше вкопчила с всичка сила с ледените си пръсти. Тромавите полицаи (а някой, ще ме прощавате, да е виждал строен турчин над трийсетгодишна възраст?) снизходително огледаха жената с младото момиче, натоварени с очевидно скъпи покупки.

— Остана ли още някой в тоалетната? — попита единият, изразително протягайки ръка за документите.

— Май че не, не знам! — спътницата на Жана подаде личната си карта.

— А на момичето? — полицаят сканира малкия правоъгълник със специален прибор.

— Проверете си базата данни — произнесе надменно жената. — В нея трябва да се съдържа информация, че имам четиринайсетгодишна дъщеря, Иман.

— Нарушавате реда, уважаема! Скоро ще стане мома за женене, а ходи без лични документи в себе си. Хайде вървете.

След като се озова на улицата, жената ускори крачка, теглейки Жана, чиято ръка продължаваше да стиска в своята, към малък спортен автомобил.

— Много ми помогнахте — освободила дланта си, Жана се опита да върне пакета на собственичката му. — Оттук лесно ще се оправя сама.

— Чуй ме, скъпа, виждам, че си направила някаква беля. Днес в града има три пъти повече полицаи от обикновено, а ти си без документи, нали? Ще изчакаш няколко часа на безопасно място.

— Значи вие не сте мюсюлманка? — Усмихна се Жана, забравила, че няма как да видят усмивката ѝ.

— Мюсюлманка съм.

Жана се дръпна назад неволно, но с рязко движение на цялото си тяло.

— Моля те.

— И защо да ми помагате?

— Ти си францужойка.

— Аз — да, вие — не. Вие сте бивша францужойка.

— Може би — жената не се обиди.

Жана отдавна можеше да е драснала, но я обзе любопитство — обичайният ѝ порок, за който вече толкова пъти я упрекваха. Не, наистина трябва да види откъде се взимат такива своеобразни колаборационисти? Щом случаят ѝ го е предложил. В края на краищата — да става каквото ще.

— Добре! — И тя се настани на предната седалка.

Като въздъхна с облекчение, жената веднага потегли. Изглежда, полицаите, които щяха всеки момент да се появят от тоалетната, сериозно я плашеха.

След няколко минути те вече се носеха покрай Люксембургската градина.

— Между другото, може ли да ви питам нещо? — Да говори през процепа на плетената мрежичка, която ѝ се навираше в устата, беше много гадно. — Как се казвате?

Жената не отговори веднага. Изглеждаше, че внимава в пътя. Ръцете ѝ, които уверено държаха кормилото, бяха изискано малки, с издължени, фини пръсти. Маникюрът на овалните, не много дълги нокти беше дискретен, с телесен цвят. Само пръстите ѝ бяха претрупани с пръстени, всичките — големи, тежки, от червеникаво злато. Пръстените не отиваха на тези ръце, никак не им отиваха.

— Наричай ме Анета! — без да обръща глава към Жана, каза най-после жената.

[55] 1405 г. — според лунния ислямски календар (хиджра), т.е. 1985 г. ↑

[56] Има се предвид орган. — Бел.прев. ↑

[57] „Да преминеш Рубикон“, е метафора за точка, от която връщането назад е невъзможно. — Бел.ред. ↑

[58] *Аурат* — части от тялото, които задължително трябва да бъдат покрити с дрехи. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА VIII

ПЪТ ПРЕЗ ТЪМНИНАТА

— Отец Лотар, може ли малко да ви изпратя?

Свещеникът, излязъл сам от вратата, край която стоеше Йожен-Оливие, погледна младия човек, но не го позна. А дали не го беше познал? Кимна, но някак разсеяно, без доброжелателната си усмивка.

— Не обичам особено да споделям с някого такъв неприятен път — каза той накрая. — Днес ще прекарам нощта не в своето скривалище, а в метрото.

Е, това го знае всяко дете, че не бива продължително време да се ношува на едно и също място.

— А коя метростанция ви трябва?

— „Плас де Клиши“.

— А не ви ли се струва, отче, че ще можете да пренощувате там едва утре? — попита Йожен-Оливие. — Днес ще стигнете до „Клиши“ не по-рано от сутринта.

— Ако вървя пеш — да! — този път свещеникът погледна спътника си по-внимателно, най-после по устните му се плъзна усмивка. Йожен-Оливие за нищо на света не би си признал, че много очакваше тази сдържано одобрителна усмивка. — Но аз ще използвам превоз.

— В изоставеното метро? Някоя карета, теглена от шест бели коня или направо впряг с дракони?

— Колко романтични сте все пак вие, атеистите — отвърна свещеникът. — Ще разбереш. Виж какво, млади Левек, остани с мен за компания, но само в случай, че и ти можеш да пренощуваш на онова място. Тогава няма да търся друг. Защото там ще ми е нужна известна помощ.

— На вашите услуги съм.

Като минаха една пресечка, те се спуснаха към станция „Бастилия“, смесвайки се с пъстрата навалица работници от гетата, безработни, сред които преобладаваха негрите — големи любители на

социални помощи, турски работници, най-трудолюбивите обитатели на шериатската зона.

Парижкото метро, печално известно още от добрите си времена с неудобството и бъркотията на своите линии, сега, когато половината му разклонения бяха излезли от строя, беше станало съвсем мръсно. Тук не се налагаше да се опасяваш от проверка на документите, затова пък трябваше да си пазиш джобовете. Просяците, разположили се на цели пълчища в подлезите и под ръждивите изтърбушени рамки на рекламните билбордове, светкавично се превръщаха в обирджии. Мърляви дечурлига, просеци милостиня, каквато никой не им даваше, сновяха из навалищата в търсене на подходящата жертва. Да срежат нечия чанта, за тях беше нищо работа.

Упътващите табели сочеха пътя към работещите линии, празните тунели дори не бяха оградени навсякъде с въжета. Какво пък, заможните парижани сега не използваха метрото. Наземният превоз с кондуктори се смяташе за по-престижен.

Промъквайки се заедно с отец Лотар покрай разположилия се в краката им битак, с изложени върху вестници амулети и контрабандни стоки, Йожен-Оливие непрестанно се измъчваше от опасението — ами ако някой от тълпата изведнъж се досети, че вижда свещеник? Идиотска мисъл, общо взето — да разпознаеш свещеника в отец Лотар беше малко вероятно.

Пропътуваха две спирки, слязоха на платформата заедно с човешкия поток и кривнаха в черния ръкав на празен тунел.

— Намирате ли за благоразумно, Ваше Преподобие, да скитате из запустелите линии? — Тъмнината, сменила мъждивата светлина на лампите, направо радваше окото, а обгърналата ги внезапно тишина изглеждаше след стълпотворението оглушителна. — Сигурно нямате дори револвер.

— А за какво ми е?

— Е, да, вярно, нали вие не бива да убивате! Но все пак се говори, че тук се криели криминални престъпници, крадци, наркодилъри и какви ли не други типове.

— А ти виждал ли си ги?

— Честно казано, не ми се е случвало.

— Наркодилърите, сутеньорите, крадците и убийците благополучно си безделничат горе, в шериатската зона. Процентът на

заловените от полицията е толкова нищожен, че престъпниците няма защо да се завират из такива неудобни места. Полицията залавя точно толкова престъпници, колкото ѝ трябва, за да организира показни наказателни присъди, от рода на отсичане на ръце на крадците. А останалите просто ги контролира. Това напълно задоволява всички.

— Благочестивите са по-трудолюбиви.

— Те си имат други задачи. — Отец Лотар измъкна нещо от джоба на гащеризона си. Чуха се няколко тихи щраквания, а след това в черната паст на зейналите пред тях сводове падна ярка ивица светлина. — Всеки мегаполис, дори най-противоестественият, трябва да живее, поддържайки сложен баланс. Когато той бъде нарушен, се извива смъртоносен ураган.

Под краката им беше влажно, налагаше се да прескачат релси, които не се виждаха, а по-скоро се загатваха.

— Искан да ви питам, Ваше Преподобие, каква е тази боза, на която са се запънали мюсюлманите, твърдейки, че са по-добри от християните, защото „общували с Господ направо“? Ако, разбира се, не броим, че всичко това е боза отначало докрай.

— Много е сериозно, Йожен-Оливие. За теб, материалиста, всичко, в което мюсюлманите вярват, е глупост. Но щом вече си започнал да разбираш, че си струва да проумееш как стоят нещата от тяхна гледна точка и от страна на онези, които вярват по начин, различен от техния, значи порастваш. Човек, зазидал себе си в стените на собствения си мироглед, ограничава мисълта си. Дори оставайки си материалист — и отец Лотар леко се усмихна, — ти печелиш предимство пред тях, ако ги гледаш отвътре и с поглед на християнин.

— Разбирам. Но няма за какво да ме хвалите, да ви разпитам за тези неща ме посъветва Софи Севазмиу. И къде е тук жетонът за покер?

— По-скоро, къде е козът? — отново се усмихна отец Лотар. — Става дума за игра с белязани карти, а отгоре на всичко, козът е изваден от ръкава. Този техен „разговор с Аллах направо за разлика от християните“ — не е нищо друго освен лишена от смисъл наpomпана фраза, но колко хора се хванаха на нея през междувековието! И така, да вникнем в нещата от самото начало. Всеки християнин може чудесно да се обръща към Бог директно, нещо повече — той е задължен да прави това. Обръщението на християнина към Бог се

нарича молитва. В такъв случай, може би мюсюлманите имат предвид *диалога*? Човек се обръща към Бог и получава отговор. Но да разсъдим трезво — дали всеки човек е способен адекватно да възприеме нещо, обърнато към него от едно непостижимо, съкрушително непостижимо за слабия ни разум начало? Така можеш да полудееш. Разбери, не че Бог не иска да отговаря на простосмъртните, но простосмъртните не са способни да възприемат Истината. Срещат се и смъртни, които не са обикновени, които имат, нека го кажем така, че да го разбереш, известен опит. Те водят непрестанна борба с грешната си природа, те са насочили всичките си мисли към постигането на Истината. Наричаме ги светци. Та значи, светците понякога получават *отговор*. Те имат откровения и видения, на тях са им достъпни много неща, които са недостъпни за нас. Докато мюсюлманите смятат, че всеки един от тях е способен на „диалог без посредници“, стига само той, грешният, раздиран от всички страсти, да си прочете молитвата.

— Тоест те вземат, че поломотят, а после си втълпяват, че са чули отговор свише, така ли? — направи гримаса Йожен-Оливие.

— В най-добрия случай! — бързо възрази отец Лотар. — В един много добър случай нещата стоят точно така. Но недей да забравяш, че има и още една персона, извънредно заинтересована в диалога с неопитните, неизкушени същества.

— За дявола ли говорите?

— Разбира се. Но и това не изчерпва целия проблем. В противоречие със самите себе си, те все пак използват посредник между тях, и колкото и да не ми се иска да го кажа, Бог. Всички тези имами, молли — за какво са?

— Тоест във всички тези твърдения, че те са по-добри от нас, защото ние имаме духовенство, а те „общуват направо“, изобщо няма никакъв смисъл? Щом и те в действителност имат духовенство!

Отец Лотар се направи, че не е забелязал думите „ние“ и „от нас“.

— Няма смисъл, но няма и духовенство — отсече той. — Имамът е сравним единствено с някой протестантски пастор или баптистки проповедник. Но не и със свещеник. Как да ти кажа, Йожен-Оливие, християнството, истинското християнство, а не по-късните му еретически профанации, е тайнствена религия. А ислямът изначално е лишен от тайнственост.

— А какво е това?

— Вълшебство, както биха казали децата. Онези функции, заради които на християнина му е нужен свещеник, в исляма просто не съществуват.

— Аха, хлябът — Плът, виното — Кръв?

— Преди всичко това. Знаеш ли, Левек, лесно е да се справиш с една-единствена налудничава мисъл. Но когато в едно твърдение са навързани няколко нелепици, само ако знаеш колко е трудно да го обясниш както трябва. Да вземем тази фраза — „мюсюлманите разговарят с Бог без посредници“ — тя е налудничава на няколко нива. Но пак ще повторя, при пълната липса на съдържателност, тази напompана формулировка много добре постигаше целта си, когато те все още си правеха труда да убеждават някого с думи. Боже, колко пъти подобно нещо се е повтаряло в историята на човечеството! Многократно повторената с апломб глупост действа по-добре от което и да е заклинание.

— Никога не бих предположил, че да се ровиш из мозъците им, е доста интересно занимание. Винаги съм смятал, че пет пари не струва да се питаш какво си мислят.

Лъчът от фенерчето в ръцете на отец Лотар ту се скъсяваше, попаднал върху някоя близка преграда, ту се удължаваше, очертавайки ширналото се пространство. В подземията на метрото беше както винаги задушно и влажно.

— Строго погледнато, техният възглед за света е по-близък до реалността, отколкото твоят.

— Ама и вие...

— С някои уговорки, разбира се — свещеникът сякаш не забеляза възмущението на събеседника си.

— Кадията, когото взривих онзи ден, вярваше, че веднага след смъртта си ще се отдаде на секс със седемдесет и две хурии^[59].

— Не мога да гарантирам, но по-вероятно е очакванията му да са се сбъднали.

Йожен-Оливие се засмя.

— Мислиш, че се шегувам? — по гласа на свещеника Йожен-Оливие изведнъж разбра, че той говори без помен от усмивка. — Ти знаеш ли кои са хуриите?

— Умопомрачителни хубавици, върху които не се лепи нито кал, нито прах.

— Плюс това, нямат месечен цикъл, не остаряват и не забременяват. В нито един от авторитетните ислямски източници не е казано, че хуриите са онова, в което ще се превърнат след смъртта си правоверните жени. Някои ислямистки богослови се опитват да представят нещата така, но това си е чиста проба натаманияване. Хуриите изначално са създадени от хурии. А и да не забравяме огромното им желание за секс.

— Мръсни налудничави приказки и нищо повече.

— Средновековието е оставило доста подробни описания на демони, които се наричат сукуб и инкуб. Сега инкубът, благодарение на Бог, не ни интересува. А, виж, сукубът представлява доста голям интерес. Това е демон в женски образ, който търси полова връзка с мъжете. Повтарям — демон в женски образ, а не жена. И на смъртния такава полова връзка с демон винаги му излиза през носа...

— Искате да кажете, че хуриите са сукуби ли? — На Йожен-Оливие му се струваше, че отец Лотар се е задълбочил доста в тези глупости.

— Искам да кажа, че дяволът доста често изпълнява своите обещания — остро каза свещеникът. — Той казва: ще получиш възможност да влезеш в сношение със седемдесет и две чернооки хубавици. Превъзходно, мисли си мъжът, но не му идва наум да попита до какво ще доведе това действие? Но когато една от дванайсетте врати на въпросното забележително място се отворят пред него, вече ще е късно. Ще е късно да вика, когато една от чернооките хубавици го сграбчи и започне да го утешава така, че направо му подкоси краката, а после го предаде на друга, а ако му секнат силите за тези плътски наслади, ще се наложи да яде месо от специални тамошни бикове, което укрепва мъжката сила, и да дъвче по-бързо, защото третата хубавица вече ще протяга ръце към него... И така — вечно, постоянно, непрестанно, мъчително съвкупление с нечовешки същества, от които няма отърване, колкото и да молиш, колкото и да викаш... Нали това искаше? Нали го смяташе за награда? И се мъчеше да я заслужиш? Е, тогава така ти се пада, получи си го в пълна мяра!

— Вие *наистина* ли вярвате в това? — Йожен-Оливие се препъна в някаква счупена релса, но се задържа на крака.

— Всичко, с което се сблъскваме днес, отдавна е казано и написано. Наистина, няма нищо ново под луната. Апропо, за луната. Смяташ ли за случайно, че нашият календар е слънчев, а техният — лунен? Луната е мъртво светило за разлика от животворящото слънце. Във всички времена всички поклонници на дявола са почитали луната.

— Смятате, че те се кланят на дявола ли? — Йожен-Оливие подсвирна, но звукът отекна неприятно в заобикалящата ги катранена чернилка.

— Не мога да твърдя подобно нещо, щом те самите не го твърдят — напрегнато отвърна отец Лотар. — Но като християнски свещеник няма как да не обърна внимание на онова, което ме кара да съм нащрек. Ако ме уверяват, че в рая посрещат човека същества, чието описание прилича на сукуби, съм длъжен да си задам въпроса дали това е рай, или прилича повече на ад? Щом луната е основен символ на религия, как мога да не си спомня, че сатанизмът е неотделим от култа към луната?

— Аз пък не мога да си представя как може сериозно да се вярва в сатаната, в ада, а и в рая също, ако трябва да съм честен? Според мен, те са просто ненормалници, откачени фанатици, докато вие... Простете ми, Ваше Преподобие, но не искам да лъжа.

— Няма нищо. Къде ли беше това чудо? Аха! Сега ще се повозим с всички удобства.

Фенерът изтръгна от тъмнината количка с дълъг лост, напомнящ детска люлка.

— Пълен разкош! Работеща дрезина! Наистина си имате луксозно превозно средство, Ваше Преподобие.

— Да я преместим на главната линия — свещеникът закрепил фенера за гащеризона си, за да си освободи ръцете. — Само да преместя стрелката. А сега — хващай!

— Уф-ф! — Йожен-Оливие скочи върху тясната платформа. — И как щяхте да се оправите, ако бяхте тръгнал сам? Пеш ли?

— Защо? Пак по същия начин.

— Бихте ли могъл да управлявате дрезината самичък? — недоверчиво попита Йожен-Оливие.

— Колко пъти съм го правил. Още в Семинарията се отделяше голямо внимание на спорта. Полезен навик, както многократно имам възможност да се убедя.

Дрезината полека набираше скорост.

— Е, какво искаше да кажеш преди малко за *моята* откаченост?

— Не съм споменавал такова нещо.

— Какво ще се промени, ако по мой адрес употребиш по-учтив израз, отколкото по адрес на мюсюлманите?

— Прав сте. Отец Лотар, а вие не... Вие не играете ли някаква игра? Мога да разбера това, че много обичате месата и съм убеден, че докато сте жив, няма да позволите на някакви си там да ви забранят да я отслужвате. Ясно ми е, че християнството е достатъчно важна част от нашата култура, за да се умира в нейно име. Но все пак тия неща... дяволът, демоните, ангелите, раят, адът... Мислех си, че дори свещениците отдавна вече ги смятат, е, да кажем, за нещо като символи.

— Поколенията католически свещеници, които са смятали дявола за риторическа фигура, отдавна са в миналото! — рязко, в промеждутъците между движението на лоста, изрече отец Лотар.

— Мисля си, че те горят в същия онзи ад, който също смятаха за риторическа фигура, тези свещеници на XX век! Заради тях Римската църква западна, а след това престана да съществува. Точно те казаха, като в онзи идиотски виц — и вие сте прави, и вие сте прави, и вие сте прави за себе си. Всички народи вървят към Бог, но всеки по свой собствен път! Няма защо и да се мисионерства, щом е така! А без съзнанието кое представлява единствения съд на Истината — Христовата църква няма как да съществува. Това е като око, което не вижда, като тяло без душа. Столетия наред Римската църква е казвала: „Само аз съм права!“ През XX век тя бе разядена от либерализъм и каза — всеки е прав за себе си. С това католицизмът приключи, настъпи неокатолицизм, тоест леко театрализирана хуманистична говорилня. Знаеш ли на какво ни учеха в Семинарията? Ако Светото Причастие падне на пода, свещеникът е длъжен, първо, да коленичи, да целуне на това място камъка, а после да вземе специално длето и да остърже пласта, който е бил докоснат от Причастието. Е, и този каменен прах, разбира се, следва да се събере, с една дума, трябва да се направят още много неща... И всичко това човек не го възприема като идиотизъм само при едно условие. Ако вярва, че си има работа с Плътта Христова. Ако ли пък смята, че парченцето нафора уж е Плът Христова, че *символично* е Плът Христова, тогава просто може да го

вдигне и да си го сложи в джоба, а после спокойно да си тъпче по това място, както са правели не по-малко от седемдесет години неокатолиците. Нещо още по-интересно — след месата те просто са изхвърляли излишните парченца нафора, само си помисли — *излишното* Тяло Христово! Нима ще ти се прииска да умреш за нафора, която със собствените си ръце изтърсваш от потира в кофата за боклук? И когато дойде истинският враг, признаващ за истина единствено себе си, а сговорчивите либерални католици — за глупаци, нито един от тях не поиска да умира. И вместо тях умря Римската църква.

— Не е вярно, че никой не е искал да умира. Моят дядо... Той е бил... Всички от семейството ни са били министранти на „Нотр Дам“. Убили са го, когато ухабитите са дошли да превземат катедралата. Той е умрял за „Нотр Дам“, а свещеникът е избягал.

— Значи ти си внук на мъченик? Ти си щастливец, той те закриля.

— Само че дядо ми е бил точно такъв неокатолик, за каквито говорехте вие. Ходел е на нелатинската мяса, сигурно и Причастието е вземал в ръка.

— Той е мъченик, всичко друго не е важно. Разбери, мирянинът не решава как да използва Светото Причастие, каква да е месата. Бог ще прости на неправилно научения мирянин. Цялата отговорност носи духовенството. И виж, че Бог е изпратил на твоя дядо твърдост, а на свещеника — не. Но все пак такива като дядо ти е имало малко, много малко. Неокатолицизмът разяде вярата. Небрежното отношение към Причастието, неспазването на постите — всичко това съдържаше прекалено много съблазън за миряните.

Дрезината летеше в тъмнината, лъчът прекалено бързо се плъзгаше напред, за да може да различиш нещо в светлината му.

— Я чакайте, отец Лотар! — изведнъж се усети Йожен-Оливие.
— На колко години сте вие?

— На тридесет и три.

— Тогава как сте могъл да учите в Семинарията?

Свещеникът се засмя, докато ритмично въртеше лоста.

— О, успях официално да изкарам там цяла година! Само защото, разбира се, Семинарията не беше неокатолическа, тях всичките ги закриха две години по-рано. Аз успях да заваря

семинарията „Флавини“, фантастично място, там е имало манастир още по времето на Карл Мартел^[60]. Представи си само, живеях между стени, които помнеха времената, когато Франция дори още не е била смятана за „възлюбената дъщеря на църквата“, а едва е започвала да доказва правото си на това звание! И камъните ги помнеха, усещах го. Тогава бях на твоята възраст, на тия години вътрешният слух е много изострен. Ясно е, че в края на ХХ век старият манастир беше станал никому ненужен. Обявиха го за продан. И няколко от духовните деца на Монсеньор Марсел Льофевр го купиха за Свещеническото братство на Свети Пий Х. Също както и семинарията „Екон“ в Швейцария. Преди това трите по-долни курса на Семинарията се помещаваха във „Флавини“, а в „Екон“ учеха по-големите семинаристи. Но от началото на десетте години това се промени, във „Флавини“ започнаха да преподават пълен курс.

Отец Лотар млъкна, спомнил си изведнъж как се беше завърнал вкъщи за великденската ваканция — семинарист, от няколко месеца получил благоволенieto да носи расо. В стаята му, позната, но вече някак отчуждена, върху леглото му стоеше изтърканото плюшено мече, с което той бе спал през цялото си детство. Такова нещо можеше да измисли само майка му — и мечето бе докарано с ново мъничко расо с бяла якичка! Лотар първо притвори вратата, а после взе в ръце мечето. Да, братко, през това време и двамата сме се променили.

Господи, как само се гордееше с това свое първо дълго до земята сукнено расо, и колко неудобно му се струваше тогава! Особено неудобно беше да се играе с него футбол. Третокурсниците злорадо го сплашваха, че през лятната ваканция, по време на общия излет в Алпите, ще се наложи и да се катери „с мундир“!

„Или това ще е единствената ви дреха, или никога няма да бъдете с нея самите себе си!“ — нареждаше старичкият абат Флориан, който помнеше самия Льофевр.

Никакви отстъпки на новия век! Животът си течеше почти по средновековен образец. Никакви мобилни телефони, интернет само в библиотеката. Мъничка килия с оскъдно обзавеждане, независимо от старинността на самата сграда. Тя приличаше повече на стаичка в хотел без звезди, отколкото на килия. Имаше не четири, а строго погледнато, две стени. От едната страна беше прозорецът, срещу него вратата. Маса, стол, легло, гардероб, малка мивка в ъгъла. Къпането

ставаше в обща баня, вместо хавлия — направо навличаш все същото расо на голо. Забранено беше да държиш хранителни продукти. Дори кутия кафе или пакетчета чай. На Филип Кенер, момче от неговия курс, докторът беше препоръчал да пие повече чай. Той получи официално разрешение, не, не да има в килията си чайник, а да се отбива в кухнята извън часовете, определени за хранене, за да си прави там колкото си иска чай.

В килията беше толкова тясно, че двама души, влезли в нея едновременно, щяха непрекъснато да се блъскат с лакти. Но в килията не се полага да има едновременно двама души. Ако твой съученик ти поиска разрешение да прегледа книгите ти, разбира се, че можеш да го поканиш. Ще му отвориш, ще го пуснеш да влезе и ще останеш да го изчакаш отвън пред отворената врата, докато не си избере нужната книга. Ако търсенето се проточи, можеш да се отлъчиш, разбира се, по някоя своя работа. Но не можеш да влезеш вътре. Правилника на монашеското съжителство, от който по-късно са били възприети и семинаристките правила, не са го съчинявали глупаци.

„Няма дисциплина, която да не може да се овладее от книгите — повтаряше абат Флориан. — Шестте години в Семинарията са ви нужни не толкова заради знанията.“

Той, разбира се, малко преувеличаваше, този абат Флориан. Все пак имаше една дисциплина, която не можеше да бъде овладяна по книгите. Приложната литургика.

Когато се озова за пръв път в онази заличка, Лотар насмалко не реши, че е попаднал в някакъв вътрешен параклис. Кому е нужно да се заключва със седем ключа, да се запечатва със седем печата? Пази Боже, ако пък пуснеш през тази врата миряни! Направо приличаше на стаята на Синята брада. Е, и какво толкова? Олтар, табернакъл^[61], свещи, всичко, необходимо за църковна служба.

Фалшив олтар. Имитация на потир. Камуфлажен параклис, тренажор.

Кадилницата по-нагоре, кадилницата по-надолу! Не натам, първо, надолу! Прекалено много я размахваш! Почни отново!

„Oremus!“^[62]

Не! Отначало!

„Oremus!“

Още веднъж!

„Oremus!“

И така — двайсет пъти поред.

Всичко останало наистина му се наложи да доучва после от книгите: теоретичната литургика и омилетиката^[63], догматичното богословие и моралистичното богословие, латинския, старогръцкия. Но никакви книги не са в състояние да усъвършенстват жеста на ръцете, траекторията на кадилницата, да изправят гърба, да изравнят крачката.

Колко хубаво, че я имаше поне тази една година! Войнишка, казармена година, когато напругаш цялата сила на волята си единствено за да се откажеш от собствената воля. Каква монотонна, тежка проза е тази — делникът, отреден за пазителите на Светия Граал. Романтизмът бързо секва. Говореше се, че всяка година във „Флавини“ постъпват по петнайсет-двайсет човека, а „Екон“ ежегодно завършват петима-десетима души.

Денят започваше преди изгрев-слънце с меса. Дълги трапези. Четат се Светите Отци. Петнайсет минути преди края на обета ректорът прави знак четенето да спре. Това значи, че може да си побъбриш с някого на чаша червено вино. Но тези петнайсет минути не са единственото време за бърбрене през целия ден. Веднага след обета има един час, предвиден за разходка из градина на манастира. Веднъж-два пъти можеш, разбира се, мълчаливо да поскитаеш из алеите сам. Но ако се разхождаш самичък всеки ден, много скоро ще те извика модераторът. „Свещеникът трябва да е отворен към хората. Това време е предназначено за общуване“ — ще ти каже все същият абат Флориан, убит, между другото, преди пет години в Пикардия.

За сметка на това пък след Комплектория^[64], от девет часа вечерта нататък, вече няма как да си общуваш с никого. Настъпва „голямата тишина“ чак до следващата сутрин. Забранено е да се говори. По време на Великите пости цели дни се обявяват за дни на „голямата тишина“. Дори когато си дежурен по кухня, се налага да показваш със знаци — докато въртиш в едната си ръка картоф, с другата стискаш наужким невидим нож, което ще рече — къде е? Отговарят ти с кимване на глава — в онова чекмедже.

Какво да сравняваме с казармата, там никой не се интересува от вътрешния ти живот, от това дали прекарваш свободното си време сам,

или с някого, когото предпочиташ пред останалите, което в Семинарията изобщо не се поощрява.

Гордостта, превърната в благо — аз съм избран от малцината. Горестта, отравяща дните ти — ние, избраните, сме твърде малко. От пет до десет свещеници в един випуск — и това за цяла Европа! А понякога се налага да отскачаш и до Азия, което всеки път предизвиква недоволство. И как не! „В шест сутринта отслужвам меса у дома, в Сан Контен — оплакваше се един старичък абат, — после се качвам в колата, добре поне, че конските й сили са достатъчно, препускам като автомобилен състезател, и отслужвам втора меса^[65] в Гиза. Оттам се понасям към Лаон и е добре, ако с Божията помощ успея да започна Литургията преди обяд. Закусвам в Лаон, макар, честно казано, от Гиза до Лаон трудно да издържам зад волана без чаша кафе. Но при такъв каторжен начин на живот, млади хора, не си заслужава да се утешаваш със съзнанието, че твоят труд е много търсен и желан. Всичко това не е поради изобилието на вярващи, а защото ние сме много малко! Католиците са нищожно малък брой, а ние, пастирите им, сме още по-малко.“

Какво пък, Лотар беше готов за това. Беше готов за още много от неволите, за които предупреждаваше абат... Господи, как му беше името? Абат Бельоф... и за още много други. Беше готов за това, че най-вероятно ще му се наложи да служи в някой стар хамбар, че по пътя към този хамбар ще минава покрая някоя прелестна барокова църквичка, превърната в туристически център с музей и сувенирно магазинче или, което беше още по-мъчително, покрай някой псевдоготически ли, класицистичен ли храм, „не представляващ архитектурно-историческа ценност“ и „по искане на местното население“ превърнат в джамия. Бяха го учили и той беше готов.

Но за онова, което прекъсна обучението му, не беше готов никой.

Правителствените войски обградиха „Флавини“ по време на меса, затова никой не ги и забеляза. Какво ли щеше да се промени, ако обитателите на Семинарията бяха видели нещо, преди войниците да са се пръснали из килиите, коридорите и залите?! Е, можеха да се барикадират, да прекарат няколко денонощия обсадени. И какъв смисъл, пресата нямаше да реагира. Е, щяха да се стекат вярващи, да направят лагер — с деца, с кръстове, с икони. Някой сигурно щеше да пострада. „Флавини“ беше ликвидирано с правителствена разпоредба,

а за неговото закриване изпратиха войска, съставена две трети от мюсюлмани и една трета — от невярващи французи.

Последните зяпаха облечените в раса семинаристи и преподаватели, сякаш бяха някакви екзотични диваци, и откровено се забавляваха.

Когато преподавателите припряно събираха литургическата утвар, мъчейки се да предотвратят докосването на непосветени до нея, някой от дяконите изпрати Лотар да потърси празни кашони и канап. Спомнил си, че доста голям запас от такъв амбалаж трябва да има в склада на втория етаж, нали преди три дена той самият бе разопаковал доставените пакети с хартия за принтер, бележници, химикалки, Лотар хукна по стълбите. Вратите към Стаята на Синята брада бяха широко отворени. Вътре се разпореждаха двама младежи — французи, несъмнено французи. Единият, седнал на пода, отпиваше кола от потира — празната бутилка се въргалаше до него. Другият с любопитство въртеше в ръцете си табернакъла, свален от олтара.

Лотар, влизайки в залата, без още самият да знае с каква цел, едва сдържа смеха си. Значи, решили са, че поругават параклис. Интересно дали дяволите няма да ги пратят в най-горещия казан, предвид несъответствието между намерението и резултата?

„Ти пък защо се смееш? — изуми се войникът, като се изправяше неволно на крака. — Какво ти става, а, абате?“

„Аз още не съм абат — Лотар с удоволствие насочи юмрука си към слабо развитата челюст на военнослужещия — Затова пък ти си идиот.“

Все пак колко кратка беше тази единствена година, прекарана във „Флавини“, по-точно — година и един месец, септември.

— Тук трябва да слезем и да обърнем стрелката. — Свещеникът престана да движи лоста.

Йожен-Оливиe се ориентираше доста добре в подземията на метрото, но трябваше да признае, че и отец Лотар се оправяше не по-зле от него.

Пътят продължи в тъмнината.

Досега Йожен-Оливиe никога не бе се чувствал толкова притеснен, толкова напласен в безопасния и сигурен мрак на подземията. Може би, защото сега се занимаваше с нещо, което преди не беше правил никога в живота си — представяше си, че е

мюсюлманин. Дори не от днешните, а от онези — *шахидите*^[66], които бяха толкова много в началото на века, когато все още закрепваха своето господство над половината свят. Ето го, с банда други като него, нахлува с огнехвъргачка в детска градина, в разгара на някакъв весел празник, например Марди Грас^[67], когато малчуганите възторжено си плескат личицата с пастели и акварелни бои, танцуват, хванати за ръчички, и ядат палачинки. И ето че тези дечица вече са заложници, вече може да бъде обявено, че за всеки ранен бунтовник ще убиват по три или по пет от тях, цифрата зависи от броя, който са успели да пленят. Да се поставят условия, за изпълнението на които децата също ще бъдат убивани. Например да се отмени законът за хиджаба. (Както впрочем бяха постигнали своето тогава. След две или три взимания на заложници нашите баби и дядовци сами поискали от правителството да престане да излага на риск живота на децата им. А мюсюлманките да ходят на училище с каквото си искат...) Отначало се сипят заплахи, после, за да се всее страх, застрелват първото дете пред очите на останалите, които не смеят дори да плачат. А снимката с беззащитното трупче, в едър план, се изпраща по заложник, избран по някаква прищявка да остане жив. Но те знаят, че всяко сключено споразумение може да бъде обявено за недействително, когато всички заложници бъдат освободени или избити. Целта им е само една — да сплашат, да пречупят, затова, общо взето, са готови да умрат. Макар и натъпкани със стимуланти, но готови. И ето че изпръскан с невинна кръв, той се обажда вкъщи, някъде из Емирствата, сбогува се с майка си, казва й, че отива при Аллах. Тя го обсипва с всевъзможни благословии, уведомява го, между другото, че е поканила гости за „сватбата му с чернооките небесни деви“. Ето че най-накрая той пада сред телата на своите жертви. А после? Има ли нещо после?

Добре, не е важно дали има или няма. Важното е, той самият да вярва, че има. И в какво точно вярва? Пред него се разтварят врати, отвеждащи към мястото, където текат реките. Едната е от мляко, другата е от мед, третата — от вода, четвъртата — от вино. Нима си струваше да се убиват деца за единия безплатен мед? Нека той си мисли, че си е струвало. Уф, колко е трудно да се вживееш във всичко това! Срещу него идват тези чернооки жени, цяла тълпа, всичките еднакво красиви, всичките жадуващи да се отдадат на любовни

наслади с него... Дали първо ще водят някакви разговори, или направо ще минат, така да се каже, към действие?

Дали могат да говорят? И за какво? Нали не са хора. Това е само секс, само алени устни, бели ръце, прекалено бели, мъртвешки бели, лунни, пъргави, грабливи ръце... Те не са живи, значи са мъртви... Ох!

Йожен-Оливие поклати глава, за да пропъди кошмарното видение.

— Е, вече пристигнахме — каза отец Лотар.

[59] *Хурии* (от араб. — чернооки) — красиви жени, които доставят наслада на праведните мюсюлмани в Джанат (от араб. — рай, райска градина) — Бел.ред. ↑

[60] Карл Мартел — майордом на франкското кралство, разбил арабите при Поатие през 732 г. С тази битка била спряна първата вълна на ислямската експанзия към Европа. Майордом (от латински *maior domus*) е ранносредновековна титла и длъжност, използвана главно в държавата на франките. Майордомът отговаря за кралския дворец, като управлява и някаква територия от кралството с разрешението на краля. Впоследствие властта на майордомите постепенно се увеличава и на практика властта преминава в техни ръце, а кралят управлява само фиктивно — короната е в него, а властта е в майордомите. Един от най-известните майордоми е Карл Мартел. ↑

[61] Табернакъл (от пат. *tabernaculum* — шатра, хранилище) — дарохранителница, богослужебно ковчеже или съд, помещаващ се в олтара, в който се пази евхаристичният хляб (Светите Дарове). ↑

[62] Да се помолим! (пат.). — Бел.ред. ↑

[63] Омилетика (от гр. *omilia*, лат. *homilia* — беседа, проповед) — дисциплина, изучаваща правилата на извършване на църковната проповед. ↑

[64] Комплектория — вечерно богослужение в католическите храмове (подобно на православното Повечерие), свършва след 19 ч. ↑

[65] При католицизма свещеникът може да отслужи през един ден не една, а няколко литургии (за разлика от практиката на Древната църква, запазена при Православието). Разрешението свещениците да отслужват повече от една меса дневно било въведено непосредствено преди реформите на Втория Ватикански събор от папа Пий XII през

1953 г. Независимо от модернисткия си характер, тази практика се е запазила и при католиците традиционалисти. ↑

[66] Шахид (от араб. — мъченик) — мюсюлманин, загинал за вярата. — Бел.ред. ↑

[67] Марди Грас (от фр. mardi gras — букв. „дебел вторник“) — Сирни заговезни, вторникът преди Великите пости, карнавал-празник във Франция, Белгия, Чехия и др. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА IX

ДОМЪТ НА КОНВЕРТИТА^[68]

Зад прозорците на колата се мерна метростанция „Клюни“.

— Тук, наблизно, някога се намираше Музеят на Средновековието — с леко сподавен глас каза Анета. — Моята баба ме водеше, когато бях съвсем малка, на около четири годинки. Там имаше един гоблен „Дамата с еднорога“. Помня го досега. После сигурно го изгориха. Знаеш ли, дете, ще кажем на моите домашни, че си дъщеря на третата ми братовчедка от гетото. А се казваш, да речем... Никол. Това име винаги ми е харесвало, ако можех да... Е, както и да е.

— Казвам се Жана! — Колко е трудно да разговаряш с някого, без да срещаш погледа му. И някак я запарва тази драперия, като няма навика да ходи омотана в нея. Разбира се, и преди беше ѝ се случвало да облича подобна гадост, но кой знае защо, щом само я свалиш, веднага забравяш колко съмнително удоволствие е да си облечена с нея. — Струва ми се, че няма защо да се измислят други имена, защото не съм от гетото.

— Тогава къде живееш? — в гласа на жената се долавяше недоверчиво изумление.

— Никъде — Жана сви рамене, отново забравила, че не я виждат.

— Но това е невъзможно!

— Възможно е и още как. От четири години вече не живея никъде. Малко ли добри хора има, при които можеш да пренощуваш или да си оставиш нещата.

Анета не отговори. Иззад фереджето не си личеше как е възприела думите на Жана.

Автомобилът влезе в градината, заобикаляща двуетажна стилна къща с висок черен покрив, каквито са строили през XVII и XVIII век. Жана неволно отбеляза, че е пропуснала момента, когато тази година

са лумнали розовите пъпки на кестените. Та нали онзи ден кестените още не бяха разцъфтели.

— Влизай, дете! — Анета остави колата направо на алеята като човек, свикнал с постоянното присъствие на слуги около себе си.

Отдавна никой не беше наричал Жана „дете“, и то съвсем искрено.

Ама каква странна бе къщата, в която влязоха! Колко пъти на Жана ѝ се беше случвало да вижда подобни прозорци, затворени за *отвън*, но *отвътре* — никога. А тези високи прозорци с каменни рамки, някога започвали на педя от пода, кой знае колко чудесно са обливали стаите със слънчеви лъчи, каква гледка се е откривала към малката градина с кестените! Изглежда, че благочестивите бяха сметнали градината за прекалено малка. Отвътре каменните первази отдавна бяха изчезнали, заличени от луксозен ремонт — направо ти се струваше, че си влязъл в мазе, чийто таван е на нивото на земята. То се знае, че Жана отдавна беше свикнала с подземията, но пък да се отделиш от света просто така, нарочно! Дори в гетата всички прозорци блестят с чистите си стъкла, а от благочестивите стопанките се закриват с перденца.

Разбира се, всичко е суперлукс — дори в антрето има килими, драперии, неимоверно количество метални пана. Резбовани стълби водят към горния етаж, резбовани са и вратите, и вътрешните арки.

Жана дори не обърна веднага внимание на възрастната жена, която им отвори. Някак много незабележимо го направи, след което веднага се шмугна някъде зад плюшената драперия.

— Нима госпожа Асет води гостенка, каква радост! — Старицата беше дебела, а сладникавият ѝ глас контрастираше с острите черти на лицето, с хищно очертаната линия на сключените черни вежди, с бодливите ѝ очи, напомнящи презрели сини сливи, със закривения нос, с тъмния мъх над горната устна. Тя със сигурност не беше францужойка, това си личеше дори ако говореше на френски, а не на гадния лингва франка.

— Донеси пакетите от задната седалка на колата — каза господарката ѝ, повеждайки Жана навътре в жилището. — Да, Зурайда, това момиче е дъщеря на моята братовчедка Берта, която живее, е, ти знаеш къде...

— Нима госпожата е ходила на такова място?! — Слугинята плесна с ръце.

— Разбира се, че не — раздразнено отговори тази, която се беше представила за Анета, но гласът ѝ, наглед капризен, всъщност се беше опънал като струна. — Момичето ми го доведе един роднина, притежаващ документи за придвижване из Париж. Е, какво стоиш, Зурайда, побързай!

Старицата хвърли на Жана тежък поглед, който отскочи от паранджата като куршум от бронирана жилетка. Какво ли искаше да види освен ниския ѝ ръст? Но нямаше никакво съмнение, че тя ще потърси подходящ момент да я огледа както трябва.

Влизайки във високата голяма стая, откъдето по всяка вероятност започваше женската половина, Анета или Асет небрежно смъкна бурката направо върху килима. Преди още Жана да е успяла да последва примера ѝ, от вътрешните покои се чу шум на малки звънчета и се появи момиче на не повече от петнайсет години.

— Ау, мамо, момичето има точно такава паранджа, каквато те бях помолила да ми купиш! — възкликна то, като се спусна към Анета. — Ето, виждаш ли, че този цвят е модерен, виждаш ли!

— Не такава, а тъкмо тази, този парцал е твой. — Жана се измъкна от паранджата. — У-фф! То пък много важно какъв цвят е тази гадост!

— Дъщеря ми Иман — спокойно произнесе Анета. — Иман, нашата гостенка се казва Жана. Заведи я в твоята стая, а аз ще се разпоредя да ви донесат нещо вкусничко за хапване.

Иман едва кимна, напълно смаяна. Без да разменят и дума, момичетата тръгнаха към две съединени с арка стаи, които вероятно бяха на Иман.

Мълчанието се проточваше. Жана седна върху мека кожена табуретка. Тя не усещаше нито притеснение, нито безпокойство от твърде странното положение, в което се беше озовала. Напротив, бе овладяна от особеното чувство, че сякаш е в правото си да влезе в този дом, сякаш е в правото си да знае истината за обитателите му.

Иман остана права, грациозно опряла коляно в също такава кожена табуретка. Тя гледаше Жана с широко отворени очи, които все повече се разширяваха.

И Жана не ѝ остана длъжна.

За разлика от нея самата, Иман имаше идеално телосложение, но не би ѝ пречело да свали пет-шест излишни килограма. Бедрата и задните ѝ части, опънали черния клин, бяха доста закръглени, а пък и разголеното ѝ коремче нямаше как да се нарече плоско. Беше облечена в нещо от розова коприна с лъскави нишки, по-скоро удължено бюстие, отколкото блуза. Гривни със звънчета украсяваха китките ѝ, шноли и фиби — вдигнатите на тила коси. По-малка с една или две години, Иман беше висока колкото Жана и изглеждаше да я надмине на височина, но това се обясняваше не с телесните ѝ дадености, а с доброто хранене от ранно детство.

Стаите приличаха на своята обитателка. Над леглото, застлано с вишненочервена копринена кувертюра, се кипреше розов балдахин, безполезен сам по себе си, но много кокетен — целият в панделки и воланчета. Всевъзможни предмети за женски занимания се търкаляха навсякъде — по килимите, диваните, върху масичките. Мъниста с всякакви цветове в прозрачни кутии — толкова много, че приличаха на зърнени варива от приказната кухня на някоя магьосница, мулине и копринени конци за бродирание, гергеф, и някакви съвсем детски комплекти с различни пъзели. Само липсваха кукли, но разбира се, нямаше и как да ги има. Затова пък имаше много сладкиши, на които, строго погледнато, мястото им изобщо не е из стаите, във всеки случай, когато Жана беше малка, ѝ се караха за подобни неща. Докато тук очевидно се смяташе за съвсем нормално непрекъснато да имаш под ръка локум и халва, бонбони, ядки, кутии с бисквити, фруктиери с плодове.

— Какво да ти покажа? — превзето попита Иман, като се протягаше с котешка грация. — Искаш ли да разгледаме заедно моите бижута?

— Покажи ми ги — засмя се снизходително Жана.

Иман веднага довлече някаква огромна гравирана кутия, седна на пода до Жана и се зае с отключването ѝ. Колко странно беше да я гледа човек! Небесносини очи — съвсем същите като на Гаел Мусолтен, заоблена брадичка — като на Мадлен Мешен. Но колко чужда, абсолютна неприсъща на Жанините приятелки леност имаше във всяко нейно движение, колко ориенталска скука криеше всеки жест, всяка интонация на гласа ѝ.

— Гривните ми ги подари татко за тринайсетия ми рожден ден.
— Иман, вече отворила своето ковчеже със скъпоценности, свали дрънкулките си със звънчетата и надяна на ръката си нещо невероятно тежко, с дребни симетрични орнаменти.

— Те са две, виждаш ли? Между другото, татко ги поръча в Осми окръг, в онзи бутик приемат поръчки два месеца по-рано само с предварително записване. Е, няма да слагам и двете. Тези перли ги купихме с мама, вярно, не кой знае откъде, а от „Галери Лафайет“, но те толкова ми харесват! Гривните обаче са нещо изключително. Не, май все пак ще ги сложа и двете! Погледни, супер е, нали?

Жана бездруго гледаше изваяните бели ръце, натежали от златните накити, също като стъблото на брезичка — от дървесна паразитна гъба.

— Какво, да не си помпаш с тях мускулите? След като правилата ви забраняват да вдигате гири.

Жана отново си спомни Гаел. За разлика между нея и Мадлен, Гаел Мусолтен обичаше и умееше да е красива. „Виж, Гаел е истинска парижанка“ — въздишаше мадмоазел Тейс, търпеливо изслушвайки разсъжденията, че „всеки тоалет трябва да има само един предизвикателен детайл, дали дълбоко деколте с дълга пола, или мини поличка с висока, закопчана догоре яка, а в противен случай това се нарича съвсем другояче, нали?“ Че диамантите „не вървят“ на злато и че изобщо „среброто е по-добро от златото“. Не че на семейство Мусолтен им бяха останали кой знае колко диаманти или злато, но как сияеше и се преливаше единственият ѝ сапфир в тънък златен обков, който дори не се забелязваше от десет крачки, сякаш камъкът бе кацнал на пръста ѝ да си почине и ще литне, когато си поиска. Отблизо той приличаше на око със златни мигли и наистина те гледаше. А може би оживяваше по този начин само върху ръката на Гаел?

— А какво е това гири? — Иман смръщи чело.

— Ами, такива едни тежки неща, които се вдигат, за да ти заякнат мускулите на ръцете — въздъхна Жана.

— Значи това е спорт. А спортът е *харам*.

— Е, затова казвам, че гривните ти го заместват.

— Какво, не ти ли харесват? — Иман се нацупи.

— Според мен са ужасни.

Иман обидено затвори кутията. Настъпи неловка пауза, която и двете нямаха представа как да запълнят.

— Искаш ли сусамки? — Иман поднесе на Жана попадналата ѝ под ръка лъскава кутийка.

— Благодаря, не ги обичам.

— А какви сладкиши обичаш? — произнесе Иман с малко по-уверен тон, влизайки в ролята на гостоприемна домакиня.

— Ами, не знам — Жана сви рамене. — Е, обичам например карамелени бонбони с ликьор от калвадос.

Огромен буркан с такива бонбони имаше старият мосю Дьо Лескюр, министранта на църковната общност в катакомбите. Той страшно ги пестеше, Жана не можеше и да си мечтае за повече от две бонбончета наведнъж. В жълти обвивки с портрета на Вилхелм Завоевател, белите бонбони, някога прозрачни, сега се бяха замъглили от вътре. Но с каква сладка горчивина се просмукваше небцето от кехлибарения им пълнеж!

— Калвадос е място край Ламанша. — Изглежда, че леко обиденият тон си беше присъщ на Иман. — Какво общо имат бонбоните с това?

— Калвадос освен това е и ябълкова ракия, която преди са произвеждали по тези места.

— Алкохол ли?! — Иман сякаш се убоде с една от иглите на многобройните си ръкоделия. — Да не би да си опитвала алкохол? Наистина ли? И не те ли набиха с камшици?

— За да ме набият с вашите камшици, преди това трябва да ме хванат. — Гостуването вече започваше твърде много да отегчава Жана. Май трябваше да си тръгва, всичко с мярка.

— Слушай — Иман многозначително ококори очи, — вече не съм малка, прекрасно разбирам, че ти си от гетото. Но нали не си изцяло кафирка, сигурно все пак си приела *правата вяра*! Или не си?

— А ти как мислиш? Между другото, извинявай, но не аз съм кафирка, а ти си сарацинка.

Междувременно Асет се щуреше из кухнята, без да забелязва неодобрителните погледи на готвачката. Вдигайки капаците на тенджерите и тиганите, надзъртайки във фурните и гриповете, тя се мъчеше да отгатне кое от приготвените за обяд ястия все пак би могло да се хареса на момичето, прекрачило толкова неочаквано прага им.

Даваше си сметка, че малко си беше изкривила душата: на Жана не ѝ трябваше чак толкова това убежище, някак си личеше, че и без Анета тя има при кого да отиде в този огромен град. Но най-вече за нея самата кой знае защо беше много важно момичето да прекара поне няколко часа в къщата ѝ, безумно ѝ се искаше поне с нещо да го почерпи, поне нещо да му подари. Това приличаше на лудост, но на Асет ѝ се струваше, че само ако Жана изяде и една хапка от нейната маса, поне малко ще ѝ олекне на душата, поне мъничко, едва забележимо ще се притъпи непоносимото чувство за неуютност.

Това непоносимо чувство нито за миг не напускаше Асет от момента, когато тя толкова се изплаши от приятелката си Зейнаб. Разбира се, Зейнаб винаги е била за нея просто една амбициозна глупачка. Но нали не е измислено през новите времена, нито пък от исляма, че жените трябва да подкрепят мъжете си чрез приятелство със съпругите на влиятелните им делови партньори. Така е било винаги, просто такива са правилата на играта. Животът, включващ освен приятните задължения — грижи за дома и отглеждане на децата, и обременителни задължения, като например светските отношения с глупачката Зейнаб, течеше по реда си. Но защо изведнъж всичко ѝ се стори толкова чуждо, защо я обзе такъв детински ужас, сякаш се е загубила в гора, пълна с чудовища, когато безустият чувал край нея започна да крещи сред пръсналите се стъкла и нахлулата откъм улицата хорска глъч? Като че ли това не беше Зейнаб със своята паранджа, а сякаш някакво привидение, нечиста сила, която вместо лице имаше нещо неописуемо, нещо по-страшно от разядените черти на прокажен, нещо по-страшно от озъбения лик на мъртвец, което се таеше под покривалото.

Мъчеше се да се успокои с разумни доводи. То е ясно, че убийството на кади Малик все пак стресира дори нея, на която този човек винаги ѝ е бил дълбоко антипатичен. Но това не помагаше, мъката ѝ не минаваше. Мъничко ѝ олекна едва когато се появи това момиче, Жана, и ѝ се искаше да го задържи поне още малко...

— А какво значи сарацини, те какви са? — Не можеше да ѝ се отрече на Иман, че никак не я мързеше да задава въпроси.

— Последователи на Мохамед. Така са ви наричали по времето, когато Карл Мартел е разпердушинил вашите.

— Карл Мартел е бил разбойник, най-лошият от кафирите! — Иман разшири ноздри от яд и изведнъж, колкото и да беше странно, заприлича и на Гаел Мусолтен, и на Мадлен Мешен, и на Женевиер Бюси. — Той гори в ада! Той е бил долен негодник!

— Бил е твой пралядо, глупачке! — Ако Жана не завъртя някой шамар на момичето, то съвсем не беше от съображения за приличие. А просто защото умората си казваше думата от този прекалено шарен ден, през който се бяха смесили гневната болка и яростният хъс на преследването, отмъстителното тържество, уплахата. А сега и тази странна къща. Дори и на Жана, с нейната кипяща енергия, впечатленията ѝ идваха в повече. Но освен това ядосаната, спореща Иман ѝ допаднаше повече от чуруликащата над безвкусните си дрънкулки.

— Това не е важно! Изобщо не е важно какъв е произходът на човека, важното е той да изповядва правата вяра.

— Да бе, затова олизахте петите на всички араби, защото не е важно.

— Ами те все пак са потомци на Пророка, може да се каже, че някои араби са негови потомци — неуверено възрази Иман.

— Ние пък сме потомци на оня, който тия потомци на „Пророка“ ги е спуквал от тупаник — въздъхна Жана. — Предците ни вкупом щяха да се замонашат, ако можеха да предположат, че от тях ще се пръкнат такива като теб.

— Въпреки всичко най-важна е истината!

— Точно така. Само че ти няма откъде да знаеш какво е това истина. Та ти дори не си момиче, а ходеща кукла. Теб те обличат, хранят, гледат. Вкарали са в главата ти една-две простички мисли, ама и тях не ти дават да ги пипаш с ръце. Сега слушаш родителите си, после ще ти изберат мъж. Няма да го избереш ти, а ще ти го изберат други, взимай каквото ти дават. После ще слушаш мъжа си, ще му наредиш деца. После ще остарееш, без да си показвала носа си от къщи и ще умреш. А после няма да има нищо. Съвсем нищо. Пустота.

— Така смяташ ти! — Иман ту се зачервяваше, ту пребледняваше от яд, но в очите ѝ препускаха мисли, готови да се построят за атака.

— Нищо подобно! — Жана се разсмя, довольна, че патето се е омотало в собствените си кълчища. — Аз мисля по друг начин.

Смятам, че ти имаш безсмъртна душа и че душата ти ще отиде в ада, защото е душа на вероотстъпничка, душа на слугиня на гонителите на Иисус Христос. А че след твоята смърт няма да ти се случи нищо, че ще се разтвориш в празното пространство — така смяташ ти самата. Ти мислиш, че животът ти ще свърши заедно с тялото ти.

— Що за глупости! Разбира се, че моят живот ще свърши заедно с тялото ми.

— Мюсюлманка ли си?

— Мюсюлманка съм!

— Значи, точно така трябва да мислиш. И по никакъв друг начин.

— Просто вие, кафирите, нищо не знаете! — просветна лицето на Иман. — Мюсюлманската девойка знае, че ако се моли по пет пъти в денонощието, ако предприеме хадж до Мека, ако...

— Престани да ги изброяваш на пръсти.

— ... тогава ще отиде в рая — завърши тържествуващо Иман.

— Надявай се. Вашият рай е само за мъжете. Мюсюлманската жена няма душа. Както кучето или онази рибка в твой аквариум. — Жана с глава посочи разкошния стъклен правоъгълник с въздушни фонтанчета и корали по дъното. — Аз имам по-добро мнение за теб, отколкото имаш ти самата.

— Не е вярно! Имам Шапелие казва...

— Ха, промива ви мозъците твойт имам Шапелие. Нищо по-лесно от това — нали те, мозъците ви, са също толкова размекнати, колкото и мускулите ви!

— Как смееш да говориш така за имам Шапелие!

Жана реши да не уточнява, че при удобен случай би посмяла дори да изпрати имам Шапелие при имам Абдолуахид. Изведнъж я обхвана остро гнусливо съжаление към това жалко оранжерийно цвете, посадено само за да доставя наслада с благоуханието си на мъжкото обоняние.

Отнякъде, през няколко стаи, изведнъж се дочу бебешки плач.

— Това е Азиза, моята сестричка — поясни Иман и кой знае защо въздъхна. — Скоро ще стане на две години.

Жана изведнъж разбра още една особеност на този дом. Както изглежда, Иман имаше само една сестра, а баща ѝ — само една жена.

За три жени не са нужни толкова много слугини. Същевременно тези пищни, но празни стаи просто нашепваха, че в тях трябва да има много жени, заповядващи и прислужващи, еднакво интригантстващи, злословещи една за друга, борещи се помежду си за мъжкото внимание и за власт над себеподобните. Лишена от тази привидност на деен живот, ярката черупка изглеждаше празна. Ех, жалки хорица сте вие, конвертитите! Струва ли си толкова да се преструвате на араби, когато все едно сте заседнали някъде по средата между тях и французите!

— А пък вие, кафирите, както съм чувала, се занимавате с ужасни гадости — продължи Иман, но някак тихо, сякаш бе доловила промяната в настроението на Жана. — Хайде, кажи ми, вярно ли е, че при вас няма разделяне коя ръка е за чистото, а коя — за нечистото?

— А за какво ни е притрябвало?

— Не, ама ти наистина ли и се храниш, и се бършеш с една и съща ръка? — Иман потръпна.

— По-малко трябва да си пипаш лайната! — парира я Жана. — Има едно нещо, дето му викат тоалетна хартия. Между другото, полезно изобретение на човечеството. Един старец от Пантенското гето страхотно забогатя от производството ѝ.

Жана, естествено, премълча, че половината от парите, които печели находчивият мосю Трушо от вторичните суровини и парцалите, отиват за рушвети на арабските чиновници, с което значително облекчаваше живота на братята си по нещастие.

Изобщо, много неща се правят сега в гетото по полузанаятчийски начин, има много „фабрики“, отворени в стари гаражи или мазета. Оборотът им е нищо и никакъв, но се издържат, а и на хората им е приятно да купуват своя продукция, а не произведена в заводите на *ония*.

Чашите с горещ шоколад и таблата с пасти трепереха в ръцете на Асет, която отдавна подслушваше пред вратата. Тя е полудяла, тя наистина е полудяла! Как може да допусне това чуждо опасно дете близо до своето, нима не се е радвала винаги, че Иман расте извън онази мъчителна двойствена реалност, сред която премина собственото ѝ детство. Дъщеря ѝ не познава изпълнените с презрение погледи на нейната баба, затворила се между четирите стени „напук на подлогите на изродите“. Е, нека си вярва в този Аллах, ами то си е като приказката за Червената шапчица! После ще порасне, ще разбере, че

никакъв Аллах няма, нали тя е умно, практично момиче. Но, разбира се, ще спазва правилата на играта. Когато живееш сред вълци, и ти трябва да се увълчиш. Щом всички жизнени блага ги разпределят фанатиците — какво пък, може й да им бъдеш подгласник. Най-важното е семейството, семейното благополучие, душевното спокойствие на Иман, а после и на Азиза. Всичко е просто и ясно, тогава какви ги върши тя самата?

Родителите на тази Жана сигурно са били безотговорни егоисти, жертвали бъдещето на детето си заради прищявката им за красиво име с „исторически и религиозни ценности на нацията“. Е, кой европейец, кой французин се отнася сериозно към религията? Просто са се правели на интересни, позирали са. А горкото дете е възприело този исторически мит за Христос за чиста монета, пораснало е не по-нормално от арабите, само че наопаки.

Това момиче няма как да бъде спасено. Трябва да прекъсне разговора им с Иман, един напълно ненужен разговор, а отгоре на всичко и Зурайда се навърта наоколо, наострила уши. Сега трябва да се намеси, да смени темата, да нахрани децата. А после момичето ще си тръгне и така май ще е по-добре. Но защо й се струва, че когато то си тръгне, в къщата ще настъпи мъртвило, все едно че е тяло без душа?

— Не, аз говоря сериозно — напираше Иман. — Нали все пак е по-добре мръсното да се пипа с едната ръка, а чистото с другата! Нима иначе не е гадно?

— Пълни глупости — пренебрежително каза Жана. — Нашите ръце, също както и мислите ни, непрекъснато се докосват и до най-мръсни неща, и до най-чисти. Само идиотът мисли, че е стерилен в грешния свят само защото се подбърсва с лявата ръка, а се храни с дясната. Ако си пипал нещо мръсно — измий си ръцете, ако си мислил нещо мръсно — измий си душата. А всичко друго е пълна порнография.

— Защо непрекъснато използваш такива неприлични думи?

— Е, извинявай, аз не съм расла в саксия. Я ми кажи по-добре, защо слугинята ви, тази старата, не е французойка? Нали не е?

— Зурайда ли? Е, да, разбира се, че не е французойка. Мама казва, че те гледат накриво, ако всички вкъщи, цялата прислуга де, са французи.

— Сигурно сте огладнели, момичета? — побърза да ги прекъсне Асет.

— У вас е трудно да огладнееш, стаите ви са като складове за храна — отговори Жана, като се усмихваше със своята открита бонбонена усмивка. Ами, в края на краищата, тези конвертити не са виновни, че са такива слабаци. Добре поне, че в къщата има някаква нормална храна, горещ шоколад с мляко, това никак не е зле. Тя наистина зверски е огладняла.

Ръката ѝ се протегна към чашката и застина, преди да е угаснала радостната усмивка върху лицето на Асет.

Детският плач отдавна се смесваше някъде наблизко с монотонна песничка на лингва франка. Но едва сега Жана се заслуша в думите ѝ.

*Беден, нищ или богат,
плащай пълния **закят**^[69],
и тогава — муш в кревата,
нямай страх от тъмнината!*

Нареждаше старчески възгруб глас.

*Спи, детенце, нани-на,
златно слънце и луна!
Но ако не си платил,
алчен и свидлив си бил,
бой се нощем, трепери
и будувай до зори!
Спи, детенце, нани-на,
златно слънце и луна!
Дявол зъл владее мрака,
нещо иска, нещо чака,
гости праща през комина —
страшен като десет джина!
Спи, детенце, нани-на,
златно слънце и луна!
Гост ли? Бабата Трипръста*

*грабва бебето чевръста
и след миг е надалече,
мама няма бебе вече!
Спи, детенце, нани-на,
златно слънце и луна!*^[70]

— А, просто Зурайда приспива малката — изчерви се Асет. — Хапвай си, Жана, защо не взимаш нищо?

— Благодаря, вече съм сита! — Жана рязко стана от кожената табуретка. Малко ѝ се виеше свят. Как изобщо беше прекарала толкова време в тези задушни стаи без прозорци, просмукани от миризмата на сладникав парфюм, на ароматични пръчици, на сладкиши?! Ами тук не се диша! — Време е да си тръгвам.

— Почакай, дете, къде ще вървиш по това време? Обиди ли се от нещо?

— Не, няма нищо. — Жана стремително се насочи към вратата. Асет вървеше след нея, Иман, без да разбира какво става, объркано стоеше на мястото си.

— Ти забрави да си сложиш паранджата!

— Тя не е моя. Върнете я на дъщеря си.

— Жана, не бива да ходиш из града без паранджа! Това е опасно, много опасно, разбери!

— Все някак ще се оправя.

— Чакай, добре, сега ще те закарам където кажеш, само, за Бога, недей да ходиш така по улиците! — Асет отчаяно прегърна момичето през раменете.

— За Бога ли, и кой точно? Аллах? — Жана рязко се освободи от прегръдката.

Оказа се, че времето се е развалило, то се знае, че няма как да го разбереш зад тези залостени прозорци. Небето беше покрито с оловносиви облаци, те изобщо не приличаха на пролетни. Първите капки дъжд вече паднаха на пътеката между кестените, по която Жана тичаше към външната врата.

— Жана! Жана! Ако някога имаш нужда от нещо, ела тук, чуваш ли?!

Отговор не последва. Почувствала внезапно прималяване, Асет се облегна на касата на вратата. През трийсетте и една години от живота си тя нито веднъж досега не бе изпитвала такова пълно, такова абсолютно отчаяние. Момичето няма повече да дойде тук, никога няма да дойде.

Дъждът се превърна в порой. Какво пък, по-добре, в такъв дъжд хората много по-малко се заглеждат в другите.

Косите и джинсите на Жана подгизнаха моментално, платът на якето изтрая минута-две, преди да пропусне.

На предателите не бива да им се прощава дори когато имат красиви добри ръце и те наричат „дете“, дори когато самите те разбират, че са предатели. На предателите не бива да им се прощава дори ако очите им са като на Мадлен, а брадичката като на Гаел и изобщо не проумяват своето предателство.

Жана тичаше под сивия дъжд към Люсил, към спарената, но толкова не душна, толкова просторна малка стаичка за почистващи препарати, която щеше да ѝ предостави сигурен човек.

А над Париж кънтяха струящите от всички посоки провиквания на мюезините — протяжни, монотонно вибриращи, сякаш някой колеше огромно прасе във въртящия се барабан на гигантска пералня.

[68] Конвертит — 1. новопокръстен евреин (по време на испанската Инквизиция); 2. всеки неарабин, който е мюсюлманин. — Бел.ред. ↑

[69] Закят — религиозен данък при мюсюлманите. ↑

[70] Превод Петя Александрова. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА X

ПРИКАЗКА ЗА СТАРИЯ КРАЛ

Сред дебелите бетонни стени проблесна водна повърхност, жива като огромна черна зеница.

— Все пак се изгубихме, завили сме от „Клиши“ към „Ром“ — с досада възкликна Йожен-Оливие, скачайки от дрезината. — А „Ром“ не ни е притрябвал, освен ако не решим да си наловим за вечеря попови лъжички. Наводнена е цялата платформа, няма как да прегазим оттатък.

— Е, да, тук избиват подземните води — отговори отец Лотар без всякаква сянка от досада. — Но ние сега ще ги източим.

— Как така ще ги източим?

— Не съм се и съмнявал, че си видял това подземно езеро, но едва ли знаеш, че то не се е образувало от само себе си. А е изкуствено залято с вода. Познавах инженера, който го направи. Почакай само да намеря връвчицата, с която се измъква запушалката на тази вана.

Отец Лотар предпазливо се движеше покрай стената, методично опипвайки всичките ѝ издатини с лъча на фенера.

Йожен-Оливие изведнъж си помисли, че ухабитите при никакви обстоятелства не са в състояние да лишат парижаните от безопасни убежища. Те са толкова много, та излиза, че дори той, партизанин още от детинство, не е знаел за онези скривалища, които са били прокопани през XX век, заради страха от ядрена война. Почти една трета от метролиниите са ни ги осигурили *те*, благодарение на собствения им мързел и тъпанарщина, но дори и без метрото, има достатъчно други места. След като направиха красив вход за катакомбите на „Данфер-Рошери“, те май наистина решиха, че са превърнали в негоден за употреба дългия няколко километра Път на скелетите. Сякаш не можеш сто пъти да влезеш в тях откъм също толкова огромния канализационен колектор. Париж е крайно оплетен лабиринт под земята, никакви войски не са в състояние да го претърсят и опознаят. Това не значи ли, че те не могат да направят нищо, че ще им се наложи

да се примиряват завинаги със съществуването на партизаните и обитателите на катакомбите? Но нали има и друг начин, срещу който са безсилни и катакомбите на Париж, и подземните градчета под горите на Бретан, и карстовите пещери. Ако тези деца на полумесеца поставят под пълен контрол живота горе, на светлото, тогава ще стане страшно. Какъв смисъл има от складовете за оръжие, охранявани от скелетите на предците, ако изчезнат явките в самия град?

Оглушителният звук на изливаща се вода прекъсна мислите му. Дори в светлината на лъча от фенера се виждаше как гладката черна повърхност се е раздвижва тревожно, как в средата ѝ се е завихря огромна фуния.

Омаяни от водовъртежа, двамата с отеца известно време мълчаха, наблюдавайки как подземното „езеро“ стремително се изпразва.

— Ще ни се наложи да си намокрим краката, ако, разбира се, не искаме да чакаме около два часа тук, докато платформата изсъхне. Но има къде да се постолим.

Платформата не се различаваше под пласта мръсотия или тиня, или кой знае какво друго, което можеше да я е затлачило. Отгоре още тук-таме плискаше вода, но свещеникът побърза да слезе на доскорошното „дъно“.

Йожен-Оливие го последва, като крачеше отвратен с маратонките си по доста вонящата мръсотия.

След като прекосиха платформата, те се озоваха край малък отвор, в който се виждаха водещи нагоре стъпала. Вероятно, когато станцията е работела, тук е имало служебно помещение.

— Обикновено водата изцяло закрива входа — каза свещеникът. — Внимавай, хлъзгаво е!

Не особено голямото помещение, някъде около шейсет квадрата, до което ги изведоха стъпалата, явно не се наводняваше, както платформата. Притиснато от ниския таван, застлано с линолеум, то беше натъпкано с някакви сандъци и увити в парцали и найлон предмети.

— Тук, освен всичко друго, е и главният църковен склад — каза отец Лотар, докато развиваше нещо, напомнящо с очертанията и с големината си на малък хладилник.

— Бомбоубежището е къде по-комфортно.

— И къде по-достъпно, не забравяй това. Прекалено лесно е да бъде открито, макар че досега Господ ни е пазел. Но там имам само едни мощи, а пък и те са скрити надълбоко. Колкото по-надалеч сложиш нещо, толкова по-наблизо ще го намериш. Е, сега ще включим електричеството, а след това може и да светнем лампите. Аз не бих се отказал от един горещ чай, а ти, млади Левек?

Йожен-Оливие, озадачен от оптимистичните перспективи, обрисувани от свещеника, се вгледа в появилия се разопакован метален предмет с неясно предназначение.

— И какви са тези, да ме прощавате, Ваше Преподобие, вторични суровини?

— И аз не знам как точно му е името, пък и едва ли си го чувал. Невероятно много антикварни предмети могат да бъдат открити по къошетата. Когато намерихме това нещо, то събираше прах, без да е влизало в употреба не по-малко от седемдесет години. Обаче нищо му няма, работи. Казваме му *генератор*. Какво, не ти е много ясно, нали? — Отец Лотар доволно се засмя, като търсеше нещо из сандъците. — Ще ти обясня по-простичко, това е слаб локален източник на електричество, който работи с нафта. Има и бензинови. Мисля, че такъв би работил и с газ за горене, ако му налееш. А-ха, ето я нафтата! Я подръж за малко фенера!

— Прилича на консервена кутия, която дълго са я удряли с чук — каза с недоверие Йожен-Оливие. — Вие, Ваше Преподобие, изглежда, имате навика да показвате нагледно на грешниците, че чудесата са възможни. Във всеки случай, ако този предмет задейства дори една електрическа крушка, да не говорим за нагревател, ще сметна това за истинско чудо.

— Е, щом толкова ти се искат чудеса... — Отец Лотар наведе тубата с нафта. — С помощта на тази, както ти непочтително се изрази, консервена кутия, сега ни предстои да сложим в ред цялата станция. Да я осветим, да я подсушим, изобщо, доста работа ни чака.

— А как работи това нещо?

— Сега ще видиш. — Отец Лотар се зае с резки движения да дърпа някакво въженце, все едно че палеше мотор на лодка.

Скоро железарията започна да бръмчи не по най-приятния начин, обаче в резултат на това бръмчене светнаха крушките на тавана. В светлината им, която изглеждаше ослепителна заради скорошния мрак

наоколо, се оказа, че линолеумът на пода е зелен, а стените са облицовани с бели плочки.

— Я изтичай да видиш дали и на платформата свети?

Йожен-Оливие изтича по стъпалата. Допреди малко залята с вода, малко черна и отвратителна в тъмното, платформата, осветена от десетина лампи, изглеждаше направо уютна.

— Свети!

— Е, аз от дете знам да се оправям с *генератора*. — Отец Лотар постави в средата на стаята електрическа печка. — Откакто се помня, в нашия замък имахме точно такъв.

— Свещите са по-добри, във всеки случай, за замък.

— Разбира се, че имахме и свещи. В един часа след полунощ, когато устройството се изтощаваше, беше безполезно да щракаш копчетата му. А ако ти се наложи да ставаш през нощта, и да не искаш, трябва да запалиш свещ. А освен всичко останало, това нещо имаше отвратителния навик да се изтощава и гасне тъкмо когато си на най-интересната страница от книгата. Беше ми забранено да чета на свещ. — Отец Лотар се усмихна, бършейки с носна кърпа оплесканите си с нафта ръце. — Там е работата, че бяха ни отрязали тока, прокаран в селото. Един от местните богаташи, май собственик на верига магазини „Всичко за домашните животни“, много се ядосваше, че такова едно живописно кътче земя (заедно със замъка) е собственост на бедняци, които не са в състояние да го ремонтират според стандартите на петзвездните хотели. Все си представяше, завалията, какъв солариум би направил в донжона^[71] и какъв кегелбан^[72] — в розариума. Затова ни правеше постоянно разни дребни пакости, та дано майка ми в края на краищата продаде замъка. Един прекрасен ден ни сервираха чудовищна сметка за ток, която нямаше никакъв начин да платим, след което ни срязаха жицата. Да ги съдим, беше твърде скъпо. Само че злощастният мосю Грандие не беше предвидил, че ние от десет поколения назад сме се оправяли между тези стени без каквото и да е електричество. Наложил ни се да си монтираме генератор, прадедите ни и това не са имали, който, разбира се, не можеше да поддържа хладилните агрегати, но нали затова са зимниците. Така че не му се уреди въпросът. После, то се знае, се забърка такава каша, че вече и на мосю Грандие не му беше до чужди замъци.

— Кой знае? — засмя се Йожен-Оливие. — Той сигурно е станал колаборационист.

— Да, най-вероятно не е отишъл в гето — въздъхна отец Лотар, пълнейки чайника с вода от пластмасова туба. Върху старомодната маса, на която по всяка вероятност навремето е седял дежурният диспечер, се появиха кутии със сирене и бисквити. Йожен-Оливие от учтивост не обърна внимание на това, че свещеникът изрече над тази простичка вечеря „*Oculi omnium in te sperant Domine...*“^[73] и така нататък, цяла една минута.

— Най-вероятно. Нали беше роден в средата на 80-те този мосю Грандие. Дори не можеш да си представиш колко силен бе през онези години култът към плътския живот. Знаеш ли, моята майка ми е разказвала един от най-шокиращите си младежки спомени. Не, не става дума за терористичен акт, нито за вземане на заложници. А за един наглед незначителен епизод. В началото на 2003 година, дори беше запомнила годината, се провеждал някакъв много известен кулинарен конкурс. Шоу, както било прието да се казва тогава. Телевизия, вестници, списания, фотографии, отбрана публика, а в центъра на всичко това — знаменити готвачи се състезават кой ще изобрети най-невероятния сос за печено говеждо или най-красивата поливка за аспержи в тесто.

Йожен-Оливие разсеяно кимна. Пластмасовата чашка за еднократна употреба сгряваше пръстите му, от електрическата печка лъхаше топлина. Бисквитите и камамбера бяха страхотно вкусни, но той не знаеше дали тук има достатъчно хранителни запаси и за какъв брой хора са предвидени, иначе с охота би изял самичък всичко, сложено на масата за двама. А с още по-голямо удоволствие би присъствал на такъв кулинарен конкурс, където сигурно е било възможно да опитваш колкото ти душа иска. Голяма работа, че било грях.

— И аз самият сега не бих имал нищо против да се озова на такова състезание — усмихна се свещеникът, докато отваряше поредната кръгла кутийка. — Между другото, не се притеснявай да си взимаш, има достатъчно храна за всички, които утре ще се съберат тук. Наблизо се намират стари армейски складове, за които сарацините никога не са знаели. Няма да е лошо утре сутринта с теб да пренесем оттам още няколко сандъка. Но да се върнем на онази отдавнашна

история — смисълът ѝ се свежда до това, че участниците в конкурса изобщо не се ограничили с дегустация на профитеролите. Те намислили да изпратят петиция до папата, апелираща към понтифика на Рим да изключи *чревоугодието* от списъка на смъртните грехове. И наистина я изпратили. Колко от присъстващите представители на френския елит само я подписали!

— Големи простаци са били! Извинете, Ваше Преподобие! — смая се Йожен-Оливие. — Та нали смъртните грехове са измишльотина, не е ли така? Ако не си съгласен с нея, никой насила не те дърпа за ушите, за да бъдеш праведен християнин, нали?

— Тъкмо за това става дума, че този епизод е портрет на чудовището, наречено *неокатолицизъм*. — Лицето на отец Лотар изведнъж сякаш се състари. — Разбира се, никой не им е пречел да бъдат атеисти и да смятат, че отнасянето на чревоугодието към греховете е християнска прищявка. Но те са искали да се наричат католици. Така е някак по-внушително, пък и венчаването в църква е доста по-зрелищно от бракосъчетаването в кметството. Приятно е да правиш подаръци за някое кръщение и да хвърляш захаросани бадеми — розови, сини и сребристи. Приятно е да поръчваш на дечицата си натруфени дрешки за конфирмацията^[74]. Те не са искали да се отказват от подобни празници. Но ако тези хора, господари на живота си, искат да бъдат католици, защо пък да не се коригират основите на вероучението за тяхно удобство? Нали всичко се прави в името на човека, за благото на човека — такъв е и девизът на демократичното общество от началото на милениума. От друга страна, и папата вече е направил толкова отстъпки за либералите, че те са били в правото си да недоумяват: как той да не иска да направи такава незначителна отстъпка за каймака на френската нация?

Йожен-Оливие изведнъж усети, че повече изобщо не му се яде. Само навикът никога да не оставя нищо недоядено в чинията си (дори и да няма *чиния*) го принуди да продължи да дъвче бисквитата, внезапно изгубила всякакъв вкус в устата му.

— Но и това не е краят на историята! — Отец Лотар потопа на няколко пъти пакетчето, за да стане чайт по-силен. — През пролетта на същата година един от почетните членове на журито на конкурса, собственик на известна верига от ресторанти, се самоубил. Как мислиш, каква е била причината? *Рейтингът на ресторантите му*

паднал с три пункта! Което ще рече, че във всички справочници започнали да го споменават с три реда по-надолу в сравнение с преди. Само се замисли, млади Левек! Надявам се, разбираш, че аз, свещеникът, би трябвало да смятам самоубийството за един от най-непростимите грехове.

Йожен-Оливие си замълча, най-после преглътнал последната хапка от бисквитата. Той не смяташе, изобщо не смяташе, че не е бил прав, когато преди няколко дни желал да го удари токът, но се радваше, че отец Лотар няма как да знае за това.

— За най-страшния от греховете, защото е най-непоправим. Но повярвай ми, че понякога ми е много трудно да осъдя самоубиеца. Както е известно, Господ не ни изпраща изпитания, които да са свръх силите ни, но какви сили трябва на човека! Колко трудно е да осъдиш например майка, която се е самоубила, защото е загубила детето си. Моля те да вникнеш в това, наистина е много важно! Той не се е разорил. Още по-малко пък го заплашвал глад, а през тогавашното време гладът, истинският глад, чукал с костеливата си лапа по прозорците на мнозина. Той не загубил любим човек, нито доброто си име. Просто станал по-малко популярен, от което страдало честолюбието му. Може да си е представял как злорадстват познатите му. И *това* се превърнало за него в достатъчна причина да стъпче най-скъпоценния Божи дар — живота! Господи, трябва ли да се учудваме тогава, че изпаднали в такава дребнавост, загубихме страната си, нашата Прекрасна Франция, „възлюбената дъщеря на църквата“!

Поразен от необикновеното вълнение на свещеника, Йожен-Оливие мълчеше потиснат. Междувременно в стаята беше станало съвсем топло и се дишаше по-леко — влагата изчезваше.

— Тогава майка ми е била едва на шестнайсет години — продължи отец Лотар с по-спокоен глас. — Но успяла да осъзнае колко ужасна е цялата тази история. Тогава тя учела в един от льофевристките пансиони. Тамошните преподаватели си имали, разбира се, своите странности, но в сравнение с обикновените училища льофевристките изглеждали просто като обители на здравомислието.

— Ваше Преподобие, а какво друго трябва още да направим? — попита Йожен-Оливие, усещайки смътно, че ако свещеникът днес каже

още нещо, което да го кара да се замисли за взаимоотношенията между хората и религиите, мозъкът му със сигурност ще зацikli.

Генераторът бръмчеше, напомняйки по нещо щурец зад печката. Долу откъм платформата се дочу звук на стъпки, които след малко закънтяха по стъпалата. Но това със сигурност нямаше как да са „сарадини“.

— Когато подът на станцията изсъхне, ще трябва да измайсторим колкото се може повече пейки от онези дъски — бодро откликна отец Лотар. — Мисля да закрепим дъските с тиксо към празни туби, които да служат за крака. О, ето ви и вас, мосю Дьо Лескюр.

— Не съм сам, Ваше Преподобие — каза влезлият. Йожен-Оливие го позна веднага по хванатите на опашка снежнобели коси. Беше видял този старец в бомбоубежището в параклиса.

След него като прилеп се плъзна малка сянка. Йожен-Оливие, затоплил се край електрическата печка, изведнъж го побиха тръпки. Валери! Беше страшно да гледаш почернелите от мократа кал малки стъпала на босите й кървящи крачета. Но нещо още по-страшно, за което той беше забравил, се спотайваше в нея самата.

— Дядо Венсан ми обеща ябълково бонбонче, ако се скрия тук с него — изрече тя със звънливото си гласче. — Дори две бонбончета. Но аз не обичам да ме носят на ръце през калта. Прекалено много кал има, тя е навсякъде. Трябва да вървиш през нея със собствените си крака, затова вървах самичка.

— Едва ли присъствието й тук е уместно, но напоследък нещо ме е страх да оставям това дете на улицата — тихо каза старецът на отец Лотар. — Те, разбира се, много се страхуват от нея, но още повече я мразят.

Валери се доближи до Йожен-Оливие и той с изумление забеляза нещо, на което не бе обърнал внимание преди това. Разчорлените и немити коси на момиченцето, неговата отдавна изгубила първоначалния си цвят мъжка тениска, мръсното му телце — всичко това, разбира се, би трябвало да мирише не особено добре. Обаче нямаше никаква лоша миризма. От Валери се излъчваше само едва доловимият аромат, който излъчват цветята, за които се смята, че не миришат — водните лилии, лалетата. Влажен мирис на свежест.

— Здравей, дете на мъченик — каза тя, широко отворила очите си с цвят на лазур. От раната на ръчичката й, с която тя по навик махна

кичура коса от лицето си, избиваха капки алена кръв. И до лакътя се виждаха засъхнали на струи червеникави петна.

Йожен-Оливие с досада си помисли, че Жана щеше да е скътала, както винаги, някакъв подарък за момиченцето. А в неговите джобове нямаше нито шоколадче, нито цветно топче, нито дори парченце ярка пластмаса.

— Щом не се обаждаш на дядов внук, значи още не си разбрал. — Валери се нацупи. — Глупчо!

— Възможно е да сте прав, мосю Дьо Лескюр — замислено каза отец Лотар. — Възможно е. Между другото, позволете ми да ви представя Йожен-Оливие Левек. Мосю Дьо Лескюр, Йожен-Оливие, прави в нашата община същото, което е правел твоят дядо в катедралата „Нотр Дам“. Той е министрант.

— А в ежедневието съм букинист — благо се усмихна старецът. — Имам малко магазинче в гетото Дефанс. Под прикритието му уча младите на латински. Латинския няма как да го знаеш по рождение, колкото и ревностен католик да си. Ако някой път сте в настроение да си спомните за това обстоятелство, заповядайте. Всеки ще ви упъти как да ме намерите.

— Едва ли нашият млад приятел ще успее да научи кой знае колко дори да започне веднага — с горчивина отрони отец Лотар.

— Вземи бонбона си, Валери — отвлякъл вниманието на детето, старецът се извърна към отец Лотар и се взря в него с пронизващия поглед на избеляло сините си очи. — Ваше Преподобие, наистина ли нещата са чак толкова зле? Днес просто не приличате на себе си. Още като влязох усетих, че сте обтегнат като струна и почти звъните.

Странно защо този Дьо Лескюр смята така, помисли си Йожен-Оливие. На него самия пък свещеникът му се беше видял същият като миналия път. Само дето... само дето май е малко по-разговорлив. Все пак за какво ли си бяха говорили те, всичките, три часа с оня арабин? Не бива да се пита, войниците не задават въпроси.

— Дори още по-зле — отец Лотар се засмя невесело. — Статуквото престава да действа. Единствената ни цел сега е да внесем *своите* поправки в тази промяна.

— Искам нова броеница — намеси се Валери с леко фъфлене, понеже устата ѝ бе заета с бонбона. — Задниците ми я взеха и я стъпкаха. Подгоних ги, защото се ядосах. Те избягаха. Но броеницата

ми е съвсем стъпкана, вече за нищо не става. Много вкусно бонбонче, дядо Венсан. И е с малко алкохол, нали?

— Сега ще ти донеса кутията, да си избереш самичка — каза старият министрант, но гласът му беше безизразен като на човек, който не мисли за онова, което говори.

Той отиде до отдалечения ъгъл, донесе оттам голяма кутия и я сложи пред Валери. Момиченцето отвори капака ѝ и ахна, сякаш бе видяло нови играчки. Кашонът беше претъпкан с торбички и калъфчета, превързани с шнурчета, връзки малки скапуларии^[75]. Моментално изгубило интерес към всичко друго, детето започна да вади новите броеници — от светло и тъмно дърво, с копринени шнурчета и на верижки, от цветно стъкло и от пластмаса, с кръгли и с овални мъниста, големи и малки. Разпятията на броениците също бяха различни — изрисувани върху дърво и дървени с инкрустация, метални...

— Червенички като корали, не, не ги искам, не искам и черни — нареждаше тя тихичко. — Не искам дървени, искам прозрачни като кехлибарчета.

— Пийнете топъл шоколад, Дьо Лескюр. Само че ще трябва сам да си потърсите мляко, някъде имаше цял чувал мляко на прах. Ако пък искате, има и чай. Утре ни чака труден ден, трябва да се подкрепим и да отпочинем.

— Няма значение, ще пийна обикновено какао, само с вода. Във всички случаи е по-добре от чая, не е френска тази напитка. Много хора ли ще дойдат, Ваше Преподобие?

— Около двеста от нашите и почти два пъти повече от Съпротивата.

— Доста.

Ето значи защо трябва да се подсушава всичко тук и да се сглобяват пейки от дъски и празни туби! Само че защо ли им е на бойците от Съпротивата да правят някакво общо заседание с вярващите?

Йожен-Оливие дълго време не можа да заспи, макар да му се беше паднал, както го уверяваше дьо Лескюр, спален чувал „с гъши пух, с каквито по-рано алпинистите са спали направо върху леда“. Беше му наистина топло, наистина меко, но само щом затвореше очи, му се привиждаха всякакви дивотии — хурии-сукуби, долепващи до

него алените си устни, тежките си гърди, посягащи към него с ледените си грабливи пръсти. От докосванията им цялото му тяло се стягаше, той се стряскаше и се будеше. При това успокояващото жужене на генератора отдавна беше замлъкнало и в подземното цареше глуха тъмнина.

Когато се събуди за трети или четвърти път, Йожен-Оливиер с облекчение дочу тихи гласове. Живи звуци, сега вече мога и да заспя, помисли си той, усещайки как тялото му се отпуска. Кой и какво говори нямаше значение, важното е, че тишината вече не го обгръщаше в черния си плащ.

Обаче съзнанието му все пак успя да се закачи за откъслечна реч. Говореха свещеникът и Валери.

— По това време малките момиченца трябва да спят — в гласа на отец Лотар се долавяше как се усмихва. — Заспивай, Валери!

— Разкажи ми приказка — настояваше детето.

— Е, добре — въздъхна отец Лотар. — Само че не много дълга, разбрахме ли се?

— Но не и много къса.

— Добре. Искаш ли да ти разкажа приказката, която най-много обичах, когато бях дете? Мама често ми я разказваше преди сън. Трябва да ти хареса. Това е приказката за Стария Крал, неговите четирима паладини^[76] и замъка му в планината.

— Разкажи ми я — Валери тихичко се прозя.

— Имало някога едно семейство — също потискайки прозявката си, подхвана отец Лотар, — в което децата от столетия, щом пораснали, ставали Рицари на Светия Граал. Нали знаеш какво наричаме Граал, Валери?

— Чашата за Причастие. Казваш, че са ставали монаси и свещеници, нали?

— Да. А Старият крал станал архиепископ. Но отначало той много дълго странствал по света, учел черните хора да вярват в нашия Господ Исус Христос. През онези години той живеел в бамбукови колиби, чийто покрив протичал по време на дъжд. Трябва да кажем, че там валели много силни и продължителни дъждове. Много пъти можел да се удави в някоя от огромните бурни реки, които прекосявал с лодка или малък сал, за да отслужи меса на отсрещния бряг. Така той остарял по време на тия скитания и станал Стария крал.

— Епископ ли?

— Да. Архиепископ. И ето че веднъж той си помислил, че много му е домъчняло за Прекрасната Франция. Целият съм побелял, казал си Старит крал, не ми е останало още много да живея. Я да прекарам дните си там, където съм се родил. Черните хора много плакали, те не искали Старият крал да ги напуска. Но Старият крал им оставил млади свещеници, които да служат месата, а той се завърнал у дома. Но как само се било променило всичко у дома през дългите години, които той прекарал в гъстите гори! В свещения град Рим започнали да управляват един след друг лоши папи. Трябва да ти кажа, че те били лоши по съвсем особен начин. Вечният град и преди познавал други лоши управници, например, такива, които много обичали парите, а нали това не подобава никак на един папа, или пък просто не много добри. Но за такива неща всеки отговаря сам след смъртта си, нали? Важното е папата добре да се оправя с папските дела.

Йожен-Оливие се подсмихна, разбрал, че отец Лотар разправя на Валери за Втория Ватикански събор, а отгоре на всичко и за разкола. Хубави приказки му е разказвала майка му край детското креватче, няма що! Сигурно още оттогава си е мечтаела синът ѝ да стане свещеник.

И той е станал, веднага си отговори сам Йожен-Оливие. Свещеник, който не би захвърлил на земята свещеническия си сан, за да се спаси с бягство.

— А новите папи започнали да съсипват месата — продължи отец Лотар. — Освен това съсипвали църквите и олтарите. На Стария крал това никак не му харесало. Той свикал благородни рицари-юноши и ги отвел в планината.

Аха, Екон в Алпите, помисли си Йожен-Оливие.

— Там те се заселили в един стар-престар замък и пазели Светия Граал. Старият крал направил Мнозина от юношите свещеници. Всичко било добре, но един въпрос не давал мира на Стария крал: ами какво ще стане, когато той умре? Нали свещениците ги назначава само епископ. Значи сегашните вярващи ще си имат меса, а техните деца и внуци няма да имат. Защото дори и най-младите ученици на Стария крал все някога ще умрат. И тогава той помолил папата, тогавашния лош папа: „Разреши ми заедно с приятеля ми, Стария херцог да

назначим млади епископи. Моите вярващи искат внуците им да имат не твоята фалшива меса, а истинска!“

— А защо му е трябвало да пита лошия папа? — сърдито се осведоми в тъмното Валери.

— За да спази реда, предполагам. Но папата му отговорил: няма да я бъде тая, Стари кралю, няма да стане твоята! Няма да имат внуците на твоите вярващи истинска меса! Няма да ти позволя да назначаваши епископи!

— Този папа антихрист ли е бил?

Това е бил папа Йоан-Павел II, полякът Карол Войтила, спомни си Йожен-Оливие. Само че това не станало така изведнъж, Монсенъор Льофевр още дълго време го водели за носа, залъгвали го с празни обещания.

— Не знам, Валери. И тогава Старият крал една нощ изпратил да повикат неговия приятел Стария херцог. Той си живеел кротко, не обучавал млади рицари. Пристигнал през нощта в планинския замък. А Старият крал повикал и четирима от своите ученици, четирима млади паладини.

Тисие дьо Маларие, Феле, Галарет и Уилямсън. На Йожен-Оливие започваше да му харесва тихомълком да си играе на гатанки. И колко странно, че и четирите имена изведнъж изникнаха от паметта му, както играчка-изненада изскача на пружинка от кутийката. А бяха минали цели шест години, откакто бе чул от баща си тази история!

— „Рим е завладян от антихристи, чеда мои — казал Старият крал. — Няма ли да се уплашите вие четиримата да станете епископи, за да не загине онази меса, на която са ходели и Карл Велики, и Карл Мартел, и Хлодвиг, и Орлеанската Дева? Или старата меса да умре заедно с нас? — Не! — отговорили паладините. — Ние не се страхуваме от Рим, само да е жива месата!“ И до сутринта младите рицари разпънали на голямата ливада шатри, защото нито една зала в планинския замък не могла да побере стеклия се народ. Папата дори не успял да научи за случващото се, а Старият крал и Старият херцог вече били провъзгласили за епископи четиримата паладини. И хората много ликували и се веселили. Това се е случило точно преди шейсет години, Валери, по-точно — ще станат шейсет години след два месеца.

— Ами папата какво направил?

— Той се ядосал. Толкова се ядосал, че заповядал да бъдат отлъчени от църквата всички сподвижници на Стария крал и всички, които посещават истинската мяса. А трябва да споменем, че след другите лоши папи той не позволявал от църквата да бъдат отлъчвани дори масоните и комунистите. О, извинявай, ти не знаеш какво значи това. С една дума, папата се разгневил и казал на всички следното: „От днес нататък Старият крал е мой враг. А приятели са ми идолопоклонниците, многобожниците и мюсюлманите.“

— Задниците са му били приятели? Тогава той със сигурност е Антихристът!

— Валери, по-добре ще е да казваш — сарацини. Е, а Старият крал не се страхувал от папата, изобщо не се страхувал. Живеел си в планинския замък, пазел Светия Граал, а след три години умрял със спокойно сърце. Това е приказката.

— Не, чакай! А какво е станало с неговите рицари, онези четиримата, когато Старият крал умрял, не са ли се уплашили от Папата-Антихрист?

— Ще отбележа, Валери, че когато бях малък, аз не задавах такива въпроси. И нямаше да ти разказвам приказки, ако знаех какво ще питаш.

— Те изплашили ли са се?

— Е, не веднага, разбира се — отец Лотар въздъхна. — Те удържали положението повече от десет години, а после започнали да търсят начин как все пак да се сдобрят с папата. А папата същевременно тайничко търсел начин да ги скара помежду им. И макар главното желание на Стария крал да се било сбъднало — месата се отслужва и до ден-днешен, и то само истинската, фалшивата всички отдавна са престанали да я отслужват, въпреки това свещениците са много малко.

— Толкова малко, че за цял Париж ти си единственият ли?

Йожен-Оливие усети как отец Лотар трепна.

— Откъде знаеш това, Валери? Впрочем, глупав въпрос. Но, първо, съвсем доскоро бяхме двама, отец Франциск го хванаха и убиха едва миналата зима. Второ, във всичките парижки гета можеш да намериш не повече от триста души християни. За такъв брой хора стига горе-долу и един духовен водач. Но има и нещо друго. Ако мен ме убият, нашите епископи ще назначат нов свещеник. От монасите,

които са в горите край Бретан, или от учениците на тайната Семинария — малко са, но ги има. Няма да униваме, Валери.

— Старият крал е трябвало да избере по-силни паладини.

— Трудно е било да се случи. Той е бил праведник. Край него всички ставали по-добри, с всички сили се мъчели да надминат себе си. Е, как той е могъл да каже: аха, те са такива добрички, докато аз съм до тях! Смиреният християнин никога няма да каже подобно нещо. Макар да е било истина.

— Ти ми разказа лоша приказка. Тъжна. Но искаш ли сега аз да ти кажа нещо весело?

— Много искам.

— Божията Майка скоро мъничко ще се утеши.

— Ще се молим за това, Валери.

В отговор се дочу шумолене, лекичко, сякаш се движеше мишле, въздишка и сънено дишане.

Неясно защо Йожен-Оливие знаеше, въпреки че подземната тъмнина беше абсолютно непрогледна, че свещеникът продължава да седи, сведен над спящото дете.

— Спи! И нека Божията Майка ти изпрати покой поне в съня ти! — тихо изрече отец Лотар, обръщайки се кой знае дали към заспалото момиченце, дали към самия себе си. — Спи, малка огромна тайна, гостенко отникъде, дете без минало! Жана Сентвил няма защо да я разпитваш за нейното минало. Бездруго се вижда, че тя е осиротяла на десет-единайсет години, не по-рано, защото по-ранното сирачество щеше да е пречупило волята ѝ, но не и по-късно, защото тогава нямаше да е станала толкова самостоятелна на своите шестнайсет години. Но ти не си Валери Сентвил, не си Валери Бурделе, не си Валери Левек. Ти си Валери. Възможно е да са убили твоите родители пред очите ти, може да са били праведници, които са те учили от най-ранна юношеска възраст да се молиш. Но със същия успех би могло и да са колаборационисти, възможно е да са живи и здрави до днес. Ти би могла да се явиш от пепелището на опустошения си дом, но би могла също така един прекрасен ден да си станала от обедната маса, за да си тръгнеш завинаги — и никой не би посмял да те спре. Твоето минало е също толкова непостижимо, колкото и сегашната ти вечна правота. Спи!

— Скъпа, какво момиче от гетото е идвало у дома? Нали съм ти казвал сто пъти, че старицата доносници!

— Извинявай, но ти самият не ми даваш да я освободя. Колко пъти съм искала.

— Човек може да си помисли, че другата ще бъде по-различна. Ти прекрасно знаеш, че прислугата в домовете на конвертитите е и на втора заплата. В Първи отдел на все същата служба.

Асет потръпна. Първи отдел или Благочестиво подразделение имаше във всяко голямо учреждение, и то осъществяваше шериатски контрол. Разбира се, от такъв контрол не бяха освободени и малките частни фирми, просто навсякъде, където на чиновниците им се струваше твърде скъпо да плащат на двама-трима щатни служители или да принудят частните собственици да го правят, подразделенията се образуваха отделно. Всяко от тях държеше под контрол от три до десет предприятия.

Касим, все още не успял да смени синята си униформа на капитан от вътрешните войски със свободни домашни дрехи, стоеше пред жена си. Красив трийсет и седем годишен мъж, на когото му отиваха рано прошарените коси. Прошарените коси правят мъжа похубав, ако лицето му е младо, а фигурата стегната — така си мислеше Асет от деня, в който за пръв път видя в грижливо поддържаните коси на мъжа си да проблясват сребърните коси. Нали само военните могат да се похвалят в днешно време с развита мускулатура — спортът е забранен, но хайде забрани на войника професионалните тренировки! Сред страдащите от телесен мързел колеги — араби и турци — Касим минаваше в този смисъл за образецов офицер, всеки път готов да се запише на стрелба, бягане и борба. В действителност, те просто му заместваха заниманията със спорт, с които беше свикнал през детските си години, макар самият никога да не го казваше и Асет от своя страна тактично да си мълчеше. Това беше част от играта, която играеха и двамата, от нея зависеше благополучието, а може би и съществуването на семейството им.

[71] Донжон — главна кула на замък, в нея се намират кладенецът, оръжейната и складът с провизиите. — Бел.прев. ↑

[72] Кегелбан — вид игра, подобна на боулинга. — Бел.ред. ↑

[73] Всички очи [се взират] в Тебе с упование, Господи... (лат.)
— Бел.ред. ↑

[74] Конфирмация — получаване на първо причастие. — Бел.ред.
↑

[75] Скапулярии (от пат. *scapularium* — нарамник) — първоначално, намятано през раменете и гърдите парче плат, символизиращо част от облеклото на един или друг католически монашески орден, който носят монасите, а също и миряните в знак на особено уважение и почит към този орден. По-късно парчето плат започват да заместват с малки платнени иконки с изображение на Богородица или различни светци, които са покровители на този монашески орден. ↑

[76] Паладин — висш придворен, благородник, рицар. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА XI

ДОМЪТ НА КОНВЕРТИТА (ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

Разбира се, когато преместят Касим в министерството, ще се наложи физическата форма да бъде жертвана в името на кариерата. Но преместването му все се отлагаше и вероятно, както предполагаше Асет, не без участието на Първи отдел. Правоверен с една жена, откъдето и да го погледнеш, това изглеждаше съмнително. Ами какво да се прави — неомъжените приятелки с ограничени средства са голям дефицит, търсенето е повече от предлагането. И за тях се оказа, че няма. Разбира се, Асет беше благодарна на Касим, че все пак се отказваше да спазва това правило на играта. Тя никога не забравяше да изрази тактично на мъжа си своята признателност, макар с прословутото здравомислие на парижанка да се досещаше, че причината за бавното му израстване в кариерата не се свежда единствено до великата любов. Силно подозираше, че когато става дума за три часа, прекарани с проститутка, мъжът ѝ едва ли е по-добър от другите офицери. Но мъжете по природа са предпазливи по отношение на брака. Да пуснеш в дома си някакво безкрайно чуждо същество, да делиш с него постеля, да разговаряш, да го виждаш всеки ден, да прекроиш според желанията на това същество битовите си навици, реда въщи — малцина конвертити се решаваха да предприемат подобно нещо. Алтернативата не беше по-добра — между две жени францужойки постоянно щеше да прескачат искри. Така или иначе: да се отпуснеш истински, с удоволствие, в собствената си къща, дори като внимаваш и се пазиш от слугите съгледвачи — пак няма как да стане. А мъжете много ценят спокойствието на домашното огнище. Моят дом е моята крепост. Макар да са го казали англичани, всички французи биха се подписали под тази поговорка.

Разбира се, ако от това пренебрегване на шерията зависеше не кариерата, а сигурността на живота му, Касим щеше да го коригира. Но

и тук трябва да усещаш тънката граница. Едно отклонение от общоприетите норми, желателно при силно усърдие в спазването на останалите, не е кой знае какво, то не е страшно. Дори и в министерството Касим ще го вземат рано или късно, нищо, че има само един брак. Но две или три отклонения вече създават силно напрежение. Обаче и тук трябва да се усеща разликата — има две, които биха тежали повече и от четири. Неописуемо сложни са тези неписани правила на играта, която двамата с мъжа ѝ водеха ден след ден.

И защо водеха, с раздразнение си помисли Анета. Водят сега, ще водят и занапред. Защо ли след срещата с онова непримиримо наивно момиче тя непрекъснато мисли за себе си в минало време? Това е пълна глупост.

— Онова момиче не е от гетото, скъпи.

— Е, знаеш ли... — Касим винаги леко се зачервяваше от възмущение, а сега бузите му направо пламнаха. — Можеше и да не ме лъжеш. Мислиш ли, че Зурайда не е в състояние да различи правоверна от кафирка? Тя сигурно е казала...

— Никога не съм те лъгала, не те лъжа и сега — с достойнство каза Анета. — Не съм казала, че момичето е правоверно. А Зурайда за късмет е глупачка.

— Обясни ми, моля те. — Касим го побиха тръпки от спокойния глас на жена му. Той се прибрал вкъщи ядосан, първо, защото въпросът с преместването му в министерството отново се проточваше, второ, защото това сополиво пале Ясир Ибрахим Хасан, нали глупавите дреболии винаги вбесяват повече от сериозните проблеми, бе довякъл на работа новичък китайски ноутбук. „Засега, уви, скромните ми средства не ми позволяват да си купя от продукцията на забележителната ни фирма «Фархад»! — с фалшиво съжаление тържествуваше той, докато показваше на колегите си възможностите на своята придобивка. — Затова ми се налага да се задоволявам с китайска електроника. Но все пак се съгласете, че за евтиния е доста добра, нали, господа?“ И нямаше какво да му кажеш. А е дяволски обидно, когато някой толкова нагло ти показва превъзходен компютър, купен два пъти по-евтино от твоя само защото собствениците на „Фархад“ искат да печелят с повече или по-малко старателно префасониране на същия „пълнеж“ в свой корпус. Какво да се прави,

положението задължава. Но защо такава дреболия толкова го ядоса? Та нали тя не заслужаваше изобщо да си хабиш нервите. Преди един месец той брои на онези мошеници от „Фархад“ пари, които не му бяха в никакъв случай последните. Честно казано, за семейния бюджет не е от значение дали ще плати осемстотин ислямски евро за персонален компютър, или хиляда и шестстотин. Но е някак обидно. А сега се прибира и му казват, че Асет е водила у тях някакво момиче, и то кафирка. Е, как да не си излееш при това положение яда и раздразнението? Но знаеше дълбоко в душата си, че всичко това не е насериозно, а просто изпускане на парата след тежкия работен ден. Сега жена му ще започне деликатно да изглажда острите ръбове, а и масата вече е сложена за обяд, и хубавичката му по-голяма дъщеря ще дойде, ще прегърне баща си, а после ще му донесат да целуне мъничката, такава здравичка, такава пухкава... Неговото несериозно раздразнение, колкото и да е странно, говореше за това, че той е доволен от живота си. Но в особените интонации на жена му изведнъж се прокрадна студеният призрак на нещо сериозно, много сериозно. — Откъде се е взела в дома ни малката кафирка, ако не е от гетото?

— Не знам със сигурност, но най-вероятно е от Маки. Затова доведох момичето, да го скрия от полицията.

— Момиче от Съпротивата? Макисарка в нашата къща?! — На Касим му се разтрепериха устните. — Асет, ти си болна, ти бълнуваш, не мога да повярвам, че си способна на подобно безумие!

— Повтарям ти още веднъж, ако аз не му се бях притекла на помощ, момичето щеше да попадне в ръцете на полицията. Знаеш какво правят там с макисарите. Скъпи, при малко по-друг обрат на съдбата на нейно място можеше да е нашата дъщеря.

— И затова сега ти се опитваш да обърнеш съдбата така, че нашата дъщеря също да попадне под ударите ѝ? Та ти знаеш, ти много добре знаеш, че ние вървим по много тънък лед. Направо се съдирам, за да живее семейството ми в безопасност и да е осигурено, а собствената ми жена копае яма за всички ни с някакви безумни прищевки! Не, само си представете, била помогнала на кафирка от Маки! Да не мислиш, че те ще ти благодарят за това? Ще ти благодарят, че си изложила всички ни на опасност? Имаш ли поне представа колко много ни мразят тези фанатици?! Мисля си, че дори повече от правоверните по рождение! Те могат всеки момент да убият

и мен, офицера от правителствените вътрешни войски, както убиха кади Малик, без когото, между другото, тези бюрократи от Първи отдел сега ще протакат поне още един месец преместването ми. Само че сега изобщо не ми е до това преместване! Асет, какви ги вършиш? Питам те, дали разбираш, че твоето, колкото и смешно да звучи, благодее няма изобщо да им попречи да ми лепнат и на мен някой взрив?! Днес, между впрочем, са взривили имам Абдолуахид. Разбираш ли, че тия, с които си се свързала, при удобен случай няма да пощадят и мен?!

— Страхувам се, че си прав! — Асет запази спокойствие. — С основание подозирам, че едното по никакъв начин не е свързано с другото.

Пред Касим стоеше някаква непозната жена. Тя беше облечена с познатата къщна рокля на Асет, малинова, дълга, събрана в талията на меки дипли, от естествена коприна. Беше обута с познатите домашни пантофи на Асет — от крокодилска кожа, които той самият ѝ избра за рождения ден. Но жената изглеждаше непозната. И още нещо — тя изглеждаше много по-красива от жена му.

— Ти трябва да се лекуваш! — заговори той с истинска злоба, отърсвайки се от странното видение. — Сега приличаш на ненормалната си баба, която десет години напук седя в стаите си, без да излиза навън!

— Ако тръгнем сега да нищим роднините си, и ти в никакъв случай не приличаш на своя дядо. Говоря за по-стария, по бащина линия. Нали и той е бил офицер, не е ли така, скъпи?

Такъв удар под кръста, такова споменаване на грижливо критата семейна тайна, на скелета в гардероба, той изобщо не беше очаквал от Асет. Дори не смееше да мисли за това. В семейството му дори наум никой не си помисляше, камо ли да споменава, че този дядо бе осъден на пет години тъмничен затвор. В края на века, намирайки се в епицентъра на военните действия срещу сърбите, той тайно им предавал информация за дислокацията на частите на АОК и плановите за бомбардировки на НАТО^[77]. Добре поне, че не е бил платен шпионин, но при всички случаи — военен престъпник или, което е още по-зле, престъпник, минал на страната на мръсните кафири в борбата им с правоверните. Тогава, разбира се, правоверните не са били завзели властта в Европа, затова той се отървал с малка присъда,

с нищо и никакъв срок на заточение. Но ако, не дай си Боже, тези факти изплуват сега — най-доброто, което можеше да очаква Касим, щеше да е да прекара остатъка от живота си в някой затънтен гарнизон в Пикардия.

— Благодаря ти, че ми напомни за това! — с мъртъв глас промълви Касим. — Твоят мъж наистина има повече основания от теб да се срамува от своите предци.

— Скъпи, а не ти ли е идвало наум, че твоят дядо сега много повече би се срамувал от теб, отколкото ти от него?! Ако можеше да те види? Че той тъкмо затова е нарушавал воинския си дълг, защото може би не е искал правнучката му да се казва Иман?! — Сега Анета почти крещеше. По лицето ѝ минаваха конвулсии, като го смачкваха отвътре, както мачкат тестото ръцете на някоя хлебарка. — Може би той е искал внучката му да се казва Никол?! Никол, както винаги съм го искала и аз, само че винаги съм си мълчала! Никол! Никол!!!

Касим се спусна към жена си, с едната ръка я сграбчи за рамото, а с другата я удари по бузата — силно, но без злоба, която сякаш се беше изпарила, направи го само за да прекъсне истерията ѝ.

И опъналото се като струна тяло на Асет изведнъж омекна, тя се олюля, сякаш търсеше опора, обгърна с ръце врата на мъжа си и тихо се разплака, скрила лице на гърдите му.

— Прости ми, мили, прости ми, и без мен си имаш достатъчно неприятности! Може наистина да съм болна, може в мен наистина да се проявява бабината наследственост, не знам, просто не знам какво ми става!

— Успокой се, милата ми. — Касим притисна жена си в прегръдките си. — Мисля, че просто си изпаднала в шок, след като си станала свидетелка на смъртта на кади Малик. Честно казано, покойният беше гаден тип, но много нужен човек, пък и да видиш отблизо толкова ужасно събитие... Да преживееш такъв ужас, особено ако си жена... Освен това горката Зейнаб беше твоя приятелка... Сега, то се знае, на нея ѝ се налага да забрави за приятелките си, но на теб, разбира се, ти е жал за нея...

— Не знам... Сега нищо не знам. — Асет избърса сълзите си. — Само това липсва, да забележат слугите. Ей сега ще си оправя лицето и ще дам разпореждане да сервират обяда.

— Не бързай, скъпа. Нека сервира... след петнайсетина минути.
— Като целуна жена си по бузата, Касим излезе от стаята.

Старият слуга Али, когото Касим ценеше най-вече заради това, че не беше научил френски език и дори лингва франка, макар да бе пристигнал в Париж петнайсетгодишен, вече го очакваше, приготвил къщните му дрехи. След като освободи лакея си с уморен жест, Касим постоя известно време в ръцете със светлата риза, стигаща до под коляното, с червената къса жилетка, с възкърсите панталони. А разните му там неграмотни негри се разкарват с тениски и джинси, същите, каквито носеше във всекидневието си и баща му, доколкото той си спомняше. Какво да се прави, положението задължава. Офицерът от вътрешни войски не е никаква мързелива чернилка, ояла се от социални помощи. И все пак, така не му се обличаха тези парцали — арабски или афганистански, кой знае откъде се е взел идиотският им модел. Защо пък „парцали“, защо пък „идиотски“?! Много удобно облекло, с добро качество, без изкуствени примеси.

Касим уморено притисна длан до челото си: психозата все пак не е грип, няма как да се прихване от контакта ти с болен. Или в известен смисъл може да се прихване? Как може само да го измисли — Никол. Дъщеря му да се казва Никол! А малката какво, някаква си там Женевиер ли трябваше да я кръстят? Пълни глупости. И все пак защо му е толкова тежко на сърцето, може би защото Асет, винаги толкова умна и съобразителна, грубо разобличи фамилията позор? А дали не му е толкова гадно, защото на жена му ѝ е зле? Все пак какво ѝ става?

Дори не му се обядва. Касим предпазливо се послуша, доближи вратата, превъртя ключа. Другият ключ, за чекмеджето, беше скътан сред бижутата в малка калъфка с код. Външно приличаше на още една кутийка с копчета за ръкавели.

Его го, съдържанието на тайното чекмедже. Касим повъртя в ръцете си стъклената тръбичка с белия пращец. Е, прекалено много се крие, в края на краищата — това не е харам. Мнозина си го позволяват понякога. Включително и някои от началниците. Той взе от купчинката жълто листче за бележки, нави го, сипа в него малко пращец с лъжичката дозатор. Това не е харам. Да се надяваме, че няма да го докара до пристрастяване. Да се надяваме, че няма да мине на нещо по-твърдо.

Облегнат в мекото кресло, Касим смръкна от кокаина.

Ръцете и краката му омекнаха и престанаха да му се подчиняват, сякаш някой беше им извадил костите. Някъде в дълбините на мозъка му започнаха да се пукат гъделичкащо-щастливи мехурчета, напомнящи тези на шампанското, което той беше опитал на двайсетина години. Само че кое шампанско може да се сравни с този чудесен бял пращец, с тази весела снежна виелица в главата му?

Когато Касим излезе за обяд, цялото семейство вече седеше на масата. Мъничката Азиза, увита с голям лигавник, гордо се кипреше на високото си столче. Асет я издаваха само зачервените очи — тя беше начервила устните си с подходящо за случая червило, беше се напудрила и подчертала с руж високите си скули.

— Бисмилла...

Докато натискаше стридата с малко остро ножче, Касим изведнъж разбра, че наркотичният екстаз се е изпарил някак твърде бързо. В противен случай той изобщо нямаше да забележи, че нещо не е наред. Живичките миди, както си му е редът, се свиваха под лимоновите пръски, но кой знае защо не изглеждаха достатъчно сочни. Иман, обратно на навиците си, не се цупеше, не настояваше да ѝ спестят предястието и основното блюдо и направо да ѝ сервират сладоледа. Не се кискаше, правейки се, че се страхува от мърдането на стридите. Седеше някак унила, ядеше онова, което ѝ беше сипано в чинията.

Момичето вече кара петнайсетата си година, изведнъж го прониза тревожната мисъл. Още две-три години и ще трябва да се разделят с нея, вече е време да се оглеждат за подходяща партия. Нещата хич не са добри, стига е заравял глава в пясъка. Преди десетина години браковете между децата на конвертити бяха нещо обикновено, но сега на тях се гледа с лошо око, дори с много лошо око. Едва ли ще успеят да омъжат Иман за някой приличен френски младеж. Ако ли пък си припомним, че на два-три пъти шейх Юсуф намекваше, че не би имал нищо против да си вземе четвърта жена... Касим се оправдаваше с възрастта на дъщеря си, с надеждата, че след две-три години старецът ще го тресне някой инфаркт... Ами ако това не се случи? Какво да прави, да даде момичето си, та с него пълновластно да се разпорежда най-възрастната и най-проклетата съпруга шейха, да го хвърли във водовъртежа от интриги на другите му две партньорки по легло, а най-вече, макар че за това направо му

беше непоносимо да си мисли — в ръцете на похотливия, разкапан от всички възможни болести старец? А само опитай да не му я дадеш, засегне ли се влиятелният шейх, може да напакости така, че от скромния военен да не остане и мокро място. Цялата му надежда е, че той ще хвърли топа по-рано, но ако не го хвърли — ще се наложи да му даде дъщеря си. Каква чест само, нали е потомък на Пророка. И да дадеш детето си със собствените си ръце на този потомък на Пророка, който, както знаят всички, се развлича тайничко и с момчета?

В главата му се завъртяха още по-мъчителни и гадни картини, нали ще го принуди да прави и това, и това, нали няма да го пожали, нали за тях чистотата е юридическа формалност, важно им е само да получат невинността за лична употреба, а пък да се съобразяват с чувствата и неведението на младото същество — изобщо не им минава и през ум...

— Скъпи, какво ти е?

Касим разбра, че стене.

— Сега ще ти дам таблетка разтворим аспирин!

Асет бързо изтича от столовата.

А тя все още не се замисля за това, помисли си Касим, докато изпращаше жена си с поглед. Не се замисля, защото е щастлива в брака си и неволно проектира собствения си живот върху бъдещето на дъщерите си. Иман поне порасна здрава, неосакатена. Но какво ли я очаква Азиза? Добре е, разбира се, че макисарите пречукаха имам Абдолуахид, ревностния привърженик на „фараонското обрязване“^[78], докато момичетата още са малки. Колко пъти вече той беше излизал с доклади, колко статии публикува из списанията. Уахабитските власти засега имаха разногласия по този въпрос. В емирствата и в Египет се практикуват и трите вида женско обрязване, включително и това, най-ужасното, а пък в Иран поне точно такава никога не е имало. Доколкото в Европа сега живеят потомците на заселници от целия правоверен свят, за много неща, включително и за това, няма общо правило. Но активисти от рода на покойния Абдолуахид се стремят към унифициране на всички правила — и винаги по най-радикален начин. Отвсякъде, така да се каже, вземат най-доброто. Така че благодарение на макисарите, за известно време ще се забрави за „фараонското обрязване“, но едва ли завинаги. Вместо Абдолуахид ще изпълзи нова гадина, защото унификацията в съответствие с най-

радикалните варианти на битовите норми е очевидна тенденция, глупаво е човек да си затваря очите пред нея. Дано Азиза успее да порасне! Дано навреме хвърли топа шейх Юсуф!

Ама какво става днес, наистина? Нали само преди три часа му се струваше, че денят е като всеки друг, макар и с дребните си неприятности. После тази ужасна истерия на Асет, после тревожният признак по отношение на кокаина, а сега пък тези черни, отвратителни мисли.

Отстъпиш ли веднъж, няма спиране.

Що за странно изречение? Кой и кога го беше изрекъл?

Но нали това е истина!

Кой изобщо е казал, че той е жертвал нещо, че за нещо е виновен? Всички негови прадеди са били военни. И той от малък искаше да стане военен в тази страна, в този военен корпус. Докато растеше, религията бе сменена. Е, и какво от това? Религията — това е флъонга, черешката на тортата, която в края на краищата няма никакво значение. Нали страната си остана, остана си и населението ѝ, макар и увеличено от емигрантските потоци, дори врагът си остана предишният — все същата Русия. По времето на прадядо му Студената война с нея без малко да премине в гореща, същото е възможно да се случи и сега. Нищо не се е променило. Той просто изпълнява дълга си.

Да, но какво бъдеще е приготвил за децата си? Той не е като *тях*, Асет не е като *тях*. Но децата, децата им ще се разтворят в *тях* като лъжичка нес кафе във вряла вода. Внуците му ще станат *едни от тях*.

Отстъпиш ли веднъж, няма спиране.

Влязлата Асет освен чашата с разтворима таблетка държеше в ръка и телефонната слушалка.

— Изключил си мобилния си.

— Ами, да.

— Затова звънят на домашния. — Докато му подаваше слушалката, Асет затискаше с длан микрофона. — Както изглежда, търсят те по спешност да се явиш в службата.

[77] Тук се споменава реален епизод. Френският военен елит, за разлика от правителството и гражданското общество, до голяма степен не е одобрявал действията срещу Сърбия. ↑

[\[78\]](#) Фараонско обрязване — женско генитално осакатяване —
Бел.ред. [↑](#)

ГЛАВА XII

ПЪТЯТ НА СКЕЛЕТИТЕ

Фаровете на мотора осветяваха в тъмнината оплелите се в белезникавата паяжина човешки останки.

Шест милиона скелети, като че ли някой специално ги е броил, сърдито си каза Жана, намалявайки скоростта. Бива си ги дупките, можеш като нищо да се изтъркаляш презглава.

Ако се замисли човек, да се препуска с мотор през гробище, си е истинско безобразие, но недейте да се обиждате, предци. На ваше място щеше да ми е приятно да зърна такъв готин мотор, а и аз не съм ви чужда, нали?

Малко бяха местата в огромните катакомби, където можеше да се кара със сравнително благопристойна скорост. Някога, когато родителите на Жана са били малки, тук са водели туристи, за да разгледат забележителността, разбира се, че тогава пътят е бил по-равен. Затова пък през онези туристически времена за много от разклоненията на катакомбите никой не е и подозирал. Доста по-късно в тази насока се бяха постарали археолозите от Маки, и то по сериозна причина. По-рано карта на катакомбите се е продавала във всеки павилион за вестници, отпечатвали са го в стотици албуми, дипляни, справочници. И всичко това до ден-дневен го имат на разположение и сарацините. Рано или късно те ще се заемат сериозно с катакомбите. Едва ли ще ги наводнят, все пак площта им е доста голяма. Да не тръгне повърхността да се свлича заедно с къщиците им. Но могат да започнат лека-полека да ги бетонират, могат да сложат патрули, могат да пуснат и газ. Затова особено важно е, че има и тунели, открити след ерата на туризма, има изкопани през последното десетилетие проходи, свързващи катакомбите с канализационните шахти, а шахтите — със затворените линии на метрото. Има места, за които те не знаят, от рода на онова, към което тя сега се е запътила.

За десети път от четирийсетте минути, през които пътуваше, на Жана й се наложи да слезе, за да вкара мотора в тесния процеп. Макар

и да си олекотен модел, все пак колко тежиш, приятелю! Ох!

Изведнъж моторът стана три пъти по-лек.

— Още отдалеч познах по пърпоренето, че се задава, яхнало пръчица, малкото нахално прасенце на име Сентвил! Само да излезем на по-просторно място и ще ти скъсам опашчицата!

— И защо?

Анри Ларошжаклен често разговаряше с Жана като с момче, като с по-малък брат, по-рано това ѝ харесваше, но напоследък започна понякога да я дразни и без тя самата да разбира защо.

— Не се ли сещаш, а?

— Не.

Пуснал задната гума на земята, Ларошжаклен хвана Жана за яката на якето и твърде силно, за да е на шега, я плесна по дупето.

— Между другото, майка ми веднъж така си навехна пръстите. — Жана се отскубна от другата му ръка, която за късмет не я държеше много здраво. — На мен ми нямаше нищо, а нея два от пръстите после цяла седмица ѝ бяха посинели и отекли. А теб не те ли боли?

В тъмното се чуваше как Ларошжаклен се дави от смях, опитвайки се напразно да го скрие. Беше ясно, че още не ѝ се е разминало, в противен случай той щеше да се разкикоти открито.

— Смея да се надявам, непоносимо същество такова, че ръцете ми все пак са по-силни, отколкото на майка ти.

— Да, ама оттогава и моето дупе е станало по-здро — кротко каза Жана. — Но въпреки това много се радвам, че не си пострадал, Ларошжаклен.

Ярко светна фенерът, който Ларошжаклен беше угасил, за да не издаде присъствието си, преди да е разбрал кой се движи по тунела. Впрочем, камуфлажният му костюм не се виждаше в тъмнината, открои се само лицето му, ленинорусият кичур, паднал върху прекалено правилното му чело.

— А сега стига толкова шегички. Какво си позволяваш? Кой пречука имама? Сигурно ще кажеш, че не си ти?

— Значи кадията може да бъде пречукан, а имамаът по никакъв начин? — Откакто се помнеше, Жана смяташе нападението за най-добрия начин на защита.

— Кадията беше ликвидиран, защото така са решили умните възрастни хора, които могат да предвидят последиците. И в момент,

който те са преценили за целесъобразен. Струва ми се, че няма нужда да развивам мисълта си нататък, нали? Слушай, Жана, предупреждавам те като твой командир: още едно такова изпълнение и ще те назнача за отговорник по бране на кокичета в гората край Фужер. Какво, да не ти е омръзнало да си войник? А най-обидното е, че дори няма нужда да ти обяснявам колко глупаво си постъпила. И ти самата прекрасно го знаеш, само че не искаш да си го признаеш.

— Е, да, глупаво беше, Ларошжаклен, наистина постъпих глупаво. Само че той беше истински изрод.

— Никой не спори, дъртакът наистина беше рядък мръсник. На съвестта му освен море от невинна кръв лежи и унищожаването на най-пълната колекция цигулки на Амати. За такива акции той беше организиран отряд малолетни от „социални“ семейства. „Млади мюриди“ или нещо подобно. У него имаше толкова много енергия за мизерии, че сякаш го подкокоросваше самият дявол. Но това изобщо не те оправдава.

— Няма повече да правя така.

— Да разбирам ли, че даваш обещание?

— Уф, ама бива ли така да притискаш човек до стената!

— Към ей тази стена, погледни я.

Ларошжаклен насочи фенера към издялания от тъмен камък кръст — келтски, вписан в квадрат. През малкото прозорче под него едва ли би могла да се промуши човешка глава.

— Виж ти, това е килия на затворник — каза Жана кой знае защо шепнешком. — През този отвор са му подавали само хляб и вода. Сигурно преди хиляда и петстотин години, а? Ако можехме да знаем какъв човек е бил, с какво се е занимавал, преди да се затвори тук от всички...

— По онова време са ни управлявали Меровингите, рошави крале с вълшебна кръв. — Ларошжаклен също изведнъж заговори тихо. — Помниш ли защо не са си подстригвали косите?

— Оставаше да не помня! Защото косите им са притежавали магична сила. — Жана като омагьосана се взираше в отвора, сякаш изрисуван с въглен. — Знаеш ли как Хлотар е постъпил с внуците на Хлодомер?

— Припомни ми. — Ларошжаклен се учуди наум, че си пилее времето с разговори за отминали времена, когато имаше работа до

гуша.

— Ами, когато слугата му донесъл на Хродехилда две неща — меч и ножица. А освен това и думите на синчето ѝ: „Скъпа майко, как да постъпя с племенниците си — да им острижа косите или да им отсека главите?“

— Да! А Хродехилда гневно викнала: „Кажи на моя син, че по-добре да видя внуците си мъртви, отколкото остригани!“ Но си мисля, че тя все пак не е вярвала Хлотар да извърши такова черно дело.

— Да бе, не е вярвала. Не знам за другите, но старицата Хродехилда се е била нагледала през живота си на какво ли не. Просто за нея така било по-добре. Какъв ще е този Меровинг без магическата си сила? Чисто недоразумение. А на Хлотар наистина му било все едно дали да остриже косите на племенниците си или да им отсече главите, както и направил. Изобщо, по времето на Меровингите имало много истории с коси. Хилдеко удушила Атила с плитката си, за да не ѝ досажда. Ясно е, че не биха я пуснали в спалнята му с нож, но тя го удушила с коси, не с ръце. А ръцете на момичетата по онова време сигурно също са били силни. Тук има някакъв особен смисъл, честна дума! — Лъчът светлина се плъзна по главата на Жана и нейните собствени коси заблестяха над главата ѝ като лек ореол. — А най-много обичам историята за това как света Радегонда успяла в църквата да грабне ножицата. Мъжът ѝ се втурнал след нея, а тя му хвърлила под краката плитките си: „Това, мръснико, е твое, а останалото вече е на Господ!“ Изобщо, ужасно обичам Радегонда.

Видях жени, които ги влачеха за робини.

Ръцете им бяха вързани, косите — разпилени.

Едната стъпваше с бос крак в кръвта на мъжа си,

другата се спъваше в тялото на брат си.

Всяка плачеше за нещо свое, а аз — за всички.

За погиналите родители и за онези, останали живи.

Сълзите ми пресъхнаха. Въздишките секнаха.

Мъката не стихна.

Вслушвам се във вятъра — няма ли да донесе някоя вест?

Но родните сенки не идват при мен.

*Пропаст е зейнала между мен и моите близки.
Къде са те? — питам вятъра и облаците.
Поне някоя птица да ми донесе вест!
Ах, ако не беше обетът, който съм дала!
Щях да тръгна в бурята към тях по вълните.
Моряците щяха да треперят, но не и аз.
Ако корабът се разбие —
бих продължила да плувам върху дъска.
Не се ли намери дъска — щях сама да преплувам
морето.*

— Я виж ти, помниш всичко наизуст!

— Ами как, нали това са стихове на света Радегонда^[79] — учудено възкликна Жана, а след това прекръсти увенчания килията кръст. — Представи си изведнъж, че онзи, който се е молел тук, я е виждал? Представяш ли си, тук може да е живеел някой, който е познавал света Радегонда! Тя, между другото, е тласнала мнозина към подвизи. Е, какво, продължаваме ли нататък? А ти пеш ли си? Какво ще кажеш да те хвърля? Иначе има да вървиш цял час.

— Само това ми липсваше — да ме возят момичета! — Ларошжаклен тръсна дългите си коси, сякаш отърсваше от тях магията на миналото.

— Е, добре, тогава яхвай ти мотора.

Предложението беше направено уж с нехаен тон, но в действителност с такава чест биваха удостоявани малцина.

Ларошжаклен не бързаше.

— Прави му сметка, ти обеща. Нали?

— Е, обещах. — Жана сбърчи нос.

Отново крехките кости, зад които стените не се виждаха, сплетоха ажурна арка. Понякога се мярваха отломъци от надгробни плочи, върху които на места можеха да бъдат разчетени романски букви, защото Ларошжаклен караше много по-бавно от Жана, която недоволно сумтеше в тила му. След няколко минути отново се наложи да спрат.

Следващият проход бе запушен с висока плоча, почти изцяло запазена, само с един отчупен ъгъл. Бе запазен и грубоватият барелеф,

изобразяващ пърхащ гълъб над чаша.

— Трудно е да не я забележиш или да не я запомниш. — Ларошжаклен натисна плочата с рамо. — Оттук започва пътят, водещ към втория склад.

Жана насочваше лъча на фенера.

В началото си нишата изглеждаше пръстена и много стара, но по-нататък равните стени ставаха бетонни. Сега те се озоваха в обширен коридор, напomniaщ бункер.

— Между другото, никога не съм идвала тук. — Жана се настани на седалката зад гърба на Ларошжаклен.

— Тогава има надежда, че не всичко е оградено — засмя се той и припали мотора.

Сега те се движеха много бързо. Пътят им отне по-малко от пет минути.

Пред плъзгащите метални врати, боядисани в синьо, Ларошжаклен включи закрепения на тавана прожектор, който, изглежда, се захранваше от батерии. Складовото помещение, едно от запазилите се отпреди, беше претърпкано със сандъци, наредени един върху друг.

— Изобщо не мога да разбера защо на военното министерство му е притрябвало в мирно време да прави армейски складове под земята — вдигна рамене Ларошжаклен. — Е, а сега вече няма кого да питаш. Да, Жана, ти накъде беше тръгнала всъщност? Нали след пет часа трябва да си не тук, а на станция Ром.

— Дотогава бих могла сто пъти да се отбия в гетото Дефанс. Мосю Дьо Лескюр беше обещал да ми остави страхотна книжка, на Гийом Тирски. Нали познаваш мосю Дьо Лескюр?

— Бегло. По-добре познавах сина му Етиен. Той беше от хората, които създадоха и оглавиха Съпротивата. Още не бях навършил седемнайсет, когато го убиха. Двамата му по-големи братя загинаха още по време на преврата. А що се отнася до гетото — по-добре да не се мяркаш там много-много, добре че те срещнах, тъкмо ще ми помогнеш.

— То се знае, че ще ти помогна. А защо да не се мяркам в гетото? Да не би да ме търсят?

— А, не, не търсят теб, по-късно ще разбереш. Е, добре, да видим сега какво имаме тук.

Като се движеше бавно покрай стените от сандъци, Ларошжаклен внимателно проучваше залепените върху тях етикети с маркировка.

— Това какво е? Установки за обезвреждане на мини! Две... четири... осем парчета! Консервни кутии с ягодов конфитюр биха ни свършили по-добра работа от тях. Апропо, за конфитюра. Сентвил, запомняй, ей така се маркират хранителни продукти. Добре, да продължим нататък. Автомати! Тю-ю-ю, ами те са десет пъти повече, отколкото могат да ни потрѣбват! Това ще го броим за номер едно. Какъв ли знак да му сложим? А-ха!

Ларошжаклен измъкна от джоба на камуфлажното си яке фосфоресциращ маркер и с размах нарисова отстрани на сандъка светеща лилия. До нея той сложи цифрата едно, но римската, забранена от ухабитите. (Партизаните и катакомбниците, без да се наговарят, отдавна вече бяха се отказали от арабските цифри.)

— Днес съм също като Пепеляшка, на която ще ѝ се наложи да изчисти лещата — усмихна се той. — После ще изпратя нашите да товарят, но малцина разбират от етикети. Да се отваря всеки сандък — няма да ни стигне и цял ден. Гледай да запомниш освен това, че така се означава стрелково оръжие.

Жана бездруго гледаше с широко отворени очи.

— Горният ред сочи, че това е стрелково оръжие като цяло, долният — вида му. Ето тук има снайперистки пушки. Виждаш ли отгоре същите знаци като там, където са автоматите? Въпросът е: а те трѣбват ли ни? Нещо не ми изглежда много да ни притрѣбват. Макар че сами по себе си са полезно нещо. Хубаво нещо. Добре, петдесетина парчета няма да ни дойдат зле.

Ларошжаклен украси сандъка с все същата лилия, но този път написа римско четири и в скоби отбеляза бройката 50.

— Това значи да се взема на четвърто място и е посочено колко бройки. Така, по-нататък? Ето какво ни е най-нужно, ръчни гранатомети!

— Ларошжаклен, миличък, добричък, красавецо на красавците — Жана събра като за молитва малките си, измамно трогателни ръце с трапчинки вместо костички. Трапчинки се появиха и на бузите ѝ. Сега тя много приличаше на петгодишно момиченце, което жално-милно моли баба си да му позволи да премери старата ѝ шапка с щраусово

перо. — Ама аз сега направо ще се пукна от любопитство. Ама кажи ми най-после каква каша се забърква?! За какво е нужно толкова много оръжие наведнъж? Хайде, моля ти се...

— И аз самият още не съм много наясно. — Ларошжаклен не успя да сдържи смеха си. — Но наистина се забърква някаква каша. След няколко часа и двамата ще знаем всичко и в еднаква степен. А сега давай да огледаме нататък.

— Едно, две, три, гърненце, вари! — възторжено възкликна Жана. — Край, млъквам! Млъквам!! Млъквам!!

— Едрокалибрени картечници, отпускат се само по строга лекарска рецепта.

— Какво?

— А, нищо. Това, разбира се, ще ни потрѣбва на първо място. Искаш ли шоколадче с ядки?

— Оставаше да не искам! С какви ядки — лешници или фъстъци?

— Имам и от двата вида. Избери си.

Жана грабна шоколадчето с лешници. Известно време те шумоляха със станиола, седнали един до друг върху сандъка с патрони.

— Знаеш ли, отдавна се каня да те питам... — като лапна по следното парченце, Жана започна да machка шарената обвивка. — Ако не искаш, не ми отговаряй. Ти действително ли се казваш Ларошжаклен?

— Всъщност се казвам Анри — усмихна се Ларошжаклен. — В базата данни на Европол ме няма като Ларошжаклен. Това е детският ми прякор. Бяхме трима приятели, аз си избрах за герой Ларошжаклен, вторият от нас — Кадудал, третият — Шарет. Но единствен аз имах късмет да се сдобия с прякора, защото само в моя случай и двете имена съвпадаха. От всичките трима само аз съм останал жив.

Ларошжаклен млъкна. Ако за нещо от случайно споменатите минали събития не му се искаше да разказва, то беше за гибелта на онзи от тримата, избрал за свой герой Жорж Кадудал. Да, те добре познаваха историята на Вандея, те изобщо бяха образовани деца, но все пак на дванайсет-тринайсет години все още си бяха деца. Още си играеха на герои от комиксите, някогашните, от „Междузвездни войни“, един от най-нашумелите. Имаха си и своя банда, рисуваща

„графити“. Глупост, пакост, но беше толкова весело! То се знае, че момчетата не можеше да ги спре никаква бодлива тел, също както и бетонните стени. Момчетата винаги намират откъде да се промушат, откриват някое място, през което не може да мине възрастен човек. Въоръжени със скъпоценните си маркери и с бурканчета анилинови бои, те се промъкваха нощем в шериятската зона — да рисуват по стените и оградите, да рисуват по задънените прозорци, да рисуват воини с лазерни мечове и принцеси с невероятни премени, да рисуват *живи същества*. Рисуваните на графити се съревноваваха, разделени на отбори — кой е по-луд беше невъзможно да се докаже, защото рано сутрин вдигнатите по тревога чистачи унищожаваша следите от „нечестивите“ лудории. Налагаше се да се приема всичко на вяра. Никой не лъжеше. Водеше се отчет по точки, педантично се вземаше предвид всичко — изпъстрения с рисунки площад, сложността на изпълнението, степента на риска. Победилият отбор цял месец се смяташе за най-як, до някое ново изпълнение.

Ноел, който обичаше повече от другите Кадудал, го бяха хванали, докато изпълнявал немислим с дързостта си фокус — рисувал върху вратичката на полицейска кола портрет на зеленоглавия Йода. Озверелите от такава наглост полицаи пребили момчето на място — с гумени палки. Били го продължително, нали те са майстори на това да не умъртвяват веднага. Направо го бяха размазали. Анри видя тялото на приятеля си, по някаква прищявка го дали на родителите му, вместо да го откарат направо с линейката за трупове. Горчивината и чувството на вина останаха у него завинаги, макар той да не можеше да си обясни с какво точно се е провинил. Може би вината му беше просто, че са хванали не него, а приятеля му. И дори това, че след пет години всеки един от полицаите получи заслуженото си за смъртта на Ноел, не намали по никакъв начин тази горчивина.

— Хайде, стига сме почивали! — Ларошжаклен стана. — Да се хващаме на работа.

[79] Жана малко греши. Стиховете са написани по думите на Света Радегонда от поета Вананций Фортунат. Впоследствие под въздействието на тази невероятна жена и самият поет се подстригва за монах. ↑

ГЛАВА XIII

СЪВЕТ ПОД ЗЕМЯТА

Електричеството не стигаше. Наложиха се да се угасят половината лампи на тавана — през една — затова платформата изглеждаше раирана.

Хората прииждаха един по един и на малки групи, платформата се запълваше с народ. Йожен-Оливие си помисли, че тази тълпа по нещо напомня другата, която е запълвала това пространство преди двайсет и пет години в очакване на влаковете. Отдавнашната тълпа, а не онази, която сега се движи съвсем наблизо по платформите на работещите метростанции. В нея не са се плъзгали жени като излезли от гроба трупове, наметнати с погребални савани, не са се мяркали фесове и зелени мъжки чалми и тюрбани. Вместо всичко това — свежи момински и благородни женски лица, гладко избръснати мъжки брадички. (Е, доста отдавна, когато ухабитите току-що бяха дошли на власт, сред французите можеше да срещнеш с брада само някой колаборационист. Изведнъж всички бяха си припомнили, че и Карл Велики се е бръснел.)

Французи, тук всички бяха французи, не бивши, а настоящи. Включително и тази млада негърка с дълга черна плисирана пола, грациозно загърнала раменете си с дантелен черен шал. На врата ѝ, прекалено тежък за него, висеше кръст — не старинен, но стар, вероятно наследен от някоя баба. Йожен-Оливие няколко пъти беше срещал това момиче в Пантенското гето и добре си го спомняше — нали негрите в гетата са малко. Освен разни вудуисти, но те веднага се открояват. Че си я спомняше — спомняше си я, но не знаеше, че е християнка, изобщо не знаеше, че сред тях има християни. Дали ще види сега само нея, или и някои други познати лица?

Момичето го позна, усмихна му се мимоходом и като предпазливо се промъкваше между пейките в твърде неподходящите си за това мокро подземие обувки, се насочи вероятно към приятелките си, една от които ѝ махаше отдалеч с ръка.

— Това е Мишел — оперено момиче, кани се да става монахиня, кармелитка. Нали в Пиренеите все още има един манастир на Кармел? Представи си, прародителите ѝ са били в Габон духовни деца на самия Монсеньор! Тоест, когато той все още е бил обикновен мисионер.

Сърцето му лудо подскочи и запрепуска. До Йожен-Оливие стоеше Жана — сияеща и както личеше, доста довольна от живота, или от себе си, или от всичко наведнъж.

— Здравей! — Йожен-Оливие с досада усети, че се изчервява целия. Колко пъти през тези дни той си беше представял новата среща с Жана, а сега не знае къде да се дене. — Не съм си и помислял, че ще те срещна тук.

— Така ли? — учуди се момичето. — Значи всички свестни хора да се съберат, а мен да ме няма? Защо да правя изключение?

— Не, не го казвам в смисъл на изключение, просто бях забравил, че може и ти да си тук. — Нямаше как да потъне вдън земя, нали бездруго бяха под земята. Идиот, само какъв идиот е! Страхуваше се да ѝ разкрие, че само това е чакал през цялото време и издрънка нещо, от което излизаше, че изобщо не му пука за нея. Точно това ще си помисли тя сега и ще го забрави съвсем. Защо изобщо му трябваше да разсъждава очаквал ли е, не е ли очаквал... По-добре веднага да беше заговорил нехайно за нещо интересно, както си го представяше в мечтите... Само че къде, по дяволите, потънаха всички тези сто пъти прехвърляни наум интересни теми за разговор с момичето? Главата му беше абсолютно празна.

— Поне знаеш ли какво ще става? — Във всеки случай, не изглеждаше тя да се е обидила.

— Според мен, никой не е съвсем наясно. Дори Севазмиу, Брисевил и Ларошжаклен.

Йожен-Оливие знаеше, че и тримата командващи Парижкия отдел на Маки трябва да са някъде тук, на тази платформа, но засега беше зърнал само Филип-Андре Брисевил, дори и на дневна светлина с бледо, безкръвно лице заради белодробното си заболяване. А сега, в подземиято, въпреки своите трийсет и пет години той изглеждаше направо на петдесет. Йожен-Оливие беше чувал да разказват отдавнашна история, свързана с него — как ухабитите, мъчейки се да го открият в един от многобройните тайници на къщата, пуснали

много болезнен отровен газ. И уж в тайника се намерила бутилка минерална вода, от която Брисевил изливаше по малко върху една кърпа, за да предпази устата и носа си. Това му помогнало да се въздържа от виковете, предизвикани от болката и да остане в скривалището си, докато преследвачите си тръгнат. Но останал инвалид завинаги и не можел да изкара дори и един месец без триамцинолон, който си инжектирал в много големи дози. Най-лошото било, че макисарите никога нямали възможност редовно да се снабдяват с лекарства. Какво му е било на Брисевил през периодите на такова принудително прекъсване в лечението, най-вероятно истински е знаела само жена му Мари.

Тъмнокос и слаб, той внимателно гледаше нещо върху екрана на своя джобен компютър, застанал на трийсетина крачки от тях.

— Е-ха, я виж ти! — Жана силно ръгна Йожен-Оливие с лакът. — Защо ли Софи Севазмиу си бърбори с някакъв гаден тип?

Проследил погледа на момичето, Йожен-Оливие вдигна очи. София Севазмиу седеше на най-горното стъпало на стълбите, извеждали някога навън към града. Няколко стъпала по-надолу от нея бе застанал Ахмад ибн Салих, със сигурност беше той, нямаше как да греши.

— И изобщо защо той е тук? — продължаваше да недоумява Жана. — Макар да не се знае дали ще излезе в същата компания, както е влязъл. Отвсякъде си е изрод, виж го само, отдалеч ги познавам по гадните муцуни!

— Само че е някакъв по-специален изрод. — Йожен-Оливие не можеше да откъсне очи от София, която разговаряше с арабина. На устните ѝ трептеше усмивка, онази същата, която той нямаше как да сбърка — приятелска, открита, одобряваща усмивка. Тя можеше да има хиляди причини да говори с арабина, дори да му позволи да се появи тук, нали затова е Софи Севазмиу. Но не можеше да има нито една причина да му се усмихва като на свой. И това не е игра, има неща, които колкото и да искаш, не е възможно да ги изиграеш. Когато тя се усмихва така, само с ъгълчетата на устните си, в очите ѝ проблясват пламъчета на малки свещи. Ама какво става, по дяволите?!

Междувременно София вадеше цигара от неизменната си кутия „Беломорканал“.

— Трудно е да смъкнеш маската, която се е сраснала с теб дори не отвън, а отвътре. Много е трудно, *Софья!* — Слободан, с обикновено платнено яке и кафява риза с разкопчана яка сега изобщо не приличаше на арабин. Но причината за това беше дори не липсата на ориенталска натруфеност в облеклото. Просто изразът на лицето му по странен начин надделяваше над чертите. — И все пак исках да ви попитам... Дори не знам откъде да започна.

— Вие започнахте оттам, че произнесохте името ми по човешки — *София Севазмиу* се усмихна. — Понякога е неопишуемо приятно да го чуеш, дори само за разнообразие. Нека минем на руски, на руски бездруго всички въпроси вървят по-добре, като мезе към водка.

— Аз обичам хвойнова. — Слободан говореше на руски без акцент, но някак сковано, с лишен от модуляции глас. — Пфу, непоносимо странно усещане. Не съм говорил на този език от сто години, дори и насън. *Софья*, защо сте тук?

— Тук в метрото? Или тук в Париж? — очите на *София* се смееха.

— Вие ме разбрахте, виждам, че ме разбрахте. Онези, които са ви лишили от детство, европейците ги наричаха „бунтовници“, „борци за свобода“. Те отказваха да признаят тези храбри бойци срещу бременни жени и ученици за терористи. Те им даваха убежище, те развъждаха цели змиярници от тези пепелянки.

Не само *Йожен-Оливие* недоумяваше. Мнозина от макисарите, без да крият смайването си, поглеждаха към *София Севазмиу*, която разговаряше на някакъв немислим език с още по-немислим тук арабин.

— И в Русия си имахме достатъчно измет — усмихвайки се на учудването в един от прихванатите погледи, каза *София*. — Едва ли сте чували за този руски правозащитник, Кузнецов. Веднъж като дете се срещам с него, но тогава знаех твърде малко, беше веднага след освобождаването ми от плен. Ако знаех още тогава, кълна се, че щях да му изтръгна очите, нито един възрастен не би ми попречил да го направя. В началото на деветдесет и пета, е, това вече трябва да го знаете, щурма на Грозни, този предател се промъкнал при войниците. Крещал: „Аз съм правозащитникът Адам Кузнецов, давам ви думата си, хвърлете оръжието и ще ви изведат оттук! За какво ви е тази война, защо ви е да сте окупатори? Да гинете, заради едно несправедно дело?“^[80] Помислете си само, Слобо, на кого е говорил той всичко

това? На деветнайсетгодишни хлапаци, но нещата не опират дори до възрастта. Мисля си, че ние с вас и на шестнайсет не бихме се хванали на подобна въдица. А те са били зелени, съвсем зелени. Без жизнен опит, без идеология, нали тъкмо са завършвали училище, когато Империята е рухнала. Даже някой от тях да е бил усърден ученик, а да не си е бъркал в носа, какво ли би могъл да прочете в перестроечните учебници за Ермолов? И те му повярвали, хвърлили оръжието. Как да не повярват на такъв един добър дядка? Най-обидното е, че няколко месеца по-късно този негов номер щеше да мине, ама друг път! Те с някаква необяснима бързина се превръщаха във войници. Още нямаха национално светоусещане, но всеки бе натрупал собствен опит. Един беше разбрал, че кръстът не е просто висулка, като онова момче-мъченик, с когото прекарахме няколко дена затворени заедно. Друг започна да мъсти за другарите си. Нищо нямаше да постигне господинът дори един месец по-късно!

— Всичките ли ги избиха? — Слободан вече съжаляваше, че бе подхвърлил съчки в черния огън, разгорял се в очите на София. По-добре да не я беше закачал, в края на краищата, какво право имаше?

— Де да беше така! — с мъка произнесе тя. — Де да беше така, Слобо! Господи, как се гавреха с тях! Изнасилваха ги, режиха им ушите, носовете, избождаха им очите, отрязваха им гениталиите. И всичко това — като се кикотеха, както правят, когато играят афганистанската игра конен футбол с жив овен вместо топка.

— Знам как го правят обикновено — скулите на Слободан заиграха. — Роден съм в Косово.

— Досетих се. С една дума, къде изчезнаха повечето от момчетата после — никой не знае. Но една значителна част те върнаха на федералните, после. Един вид, като акция за сплашване. Някои умряха от гаврите доста бързо, други още дълго време гниеха по психиатричните болници. Сам разбирате, на Кузнецов после не му се явяваха „пред очите момчета в кръв“^[81]! Макар че пукна доста своеобразно. Една вечер вървял през вилното селище. Насреща му, не щеш ли — младо момче, окото му било с превръзка, едното му ухо липсвало. Наоколо нямало никой. Героичният правозащитник се разквичал като жена, първо взел да отстъпва назад с викове: „Аз нямам нищо общо, на мен самия ми обещаха, нямам нищо общо!“ После хукнал да бяга... Намерили го на стъпалата. Така бързо тичал, че

сърцето му се пръснало. А се оказало, че момчето е миньор, било пострадало по време на работа. Дори не разбрал какъв е тоя старчок, дето се уплашил от него, нито защо си плюл на петите. Смешна работа. Но това се случило много по-късно, след петнайсетина години. Така че изроди, които ги подкрепяха, си имаме достатъчно и в Русия, Слобо!

— Така е. Само че цялата тази мръсотия се финансираше оттук, от Европа. Е, и от Щатите, то се знае! Едни вярвали, на други им било все тая. Знаете ли, Софья, по време на войната нашите бяха пленили трима американски войници. Учудващо е, че изобщо бяха пленили някого, при тяхната страхливост във воденето на тази война. Ау, какъв вой се надигна, Америка се окичи с жълти лентички от главата до петите! И нашите поддадоха, върнаха „героите“. А знаете ли какво бих направил аз?

— Е, какво, какво? — София сви рамене. — Щяхте да подарите на всеки от тях по едно малко късче олово, да си го носят за спомен като ключодържател.

— Само че не познахте! — Слободан се разсмя. — Не бих тръгнал да убивам сополанковците, та те не са албанци. Нямаше да пожаля средства, щях да им назнача охрана, докато разчистват разрушенията след собствените си бомбардировки. Щях да ги накарам със собствените си ръце да измъкват от развалините всяко овъглено телце на сръбско дете. А после също щях да ги пусна. Току-виж, поне у един от тях се пробудила съвестта, поне един взел, че се разговорил там, у дома.

— Но в Европа все пак имаше хора, които говореха! Имаше ги дори сред обществените дейци.

— Такива хора могат да се преброят на пръсти. Софья, бях чел за вас в книгата, съставена от документи по делото „Дудзаханов“. Откупът за вас е бил предвиден да влезе в собствения му джоб. Знам, че тук, в Европа, първо в Стокхолм, а след това в Лондон, вие, все още дете, напразно сте се мъчили да ги накарате да ви изслушат. И много други неща съм чел, пак там. Кажете, нима може да се прости на европейците тогавашното им покровителство спрямо ислямското зло в Чечня, само в името на това да бъде съсипана Русия?

— Страхувам се, че не е възможно — София се усмихна.

— Но вие, вие сте им простили.

— Да съм им простила? — попита София, изваждайки от кутията неизменната си цигара. — Не знам, дори не съм се замисляла върху това. Тук съм просто защото сега тук имат нужда от мен.

— Вие сте невероятна жена, Софья. Аз не бих могъл така, не прощавам на европейците, не мога да им простя. Не ме вълнува тяхното нещастие, те самите посяха зъбите на дракона.

— Само не ме заблуждавайте, че ще се скатаете, преди да започне голямата патаклама, Слобо.

— Ще остана! Но не заради тях, просто прекалено дълго се преструвах. Безумно ми се иска да грабна автомат и да го насоча срещу мюсюлманите. Дори не можете да си представите какво смъртоносно желание се е натрупало в душата ми през годините.

— Защото аз съм живяла нашироко, нищо не съм си отказвала, нали? От къде на къде да си го представя?

Те се засмяха съвсем по младежки, като се гледаха в очите.

— Е, не бива да демонизирате себе си. Доколкото разбирам, през последния половин век не само сте се упражнявали в стрелба. Нима не сте сътрудничили заедно с мъжа си, изменяйки информационната панорама? Той успя да направи толкова много.

— Е, това бе започнало много по-рано — горчиво се усмихна София. — Много преди да се запознаем. Най-добър приятел на моя мъж във Филологическия факултет, защото той сериозно възнамерявал да посвети живота си на творчеството на Еврипид, още от първи курс станал вашият сънародник Веселан Янкович. Като православен, Леонид още отпреди знаел доста неща, за които европейците не били и чували. Но все пак това приятелство му отворило очите за много други. То се знае, че ваканциите си още от ученик той прекарвал в Европа, и то не само из модните курорти. Младите хора говорят най-вече за глобалните проблеми на световния ред, това е възрастова особеност, която по-късно у мнозина изчезва безследно. И много скоро започнало да го дразни у многобройните му английски, френски, немски приятели и приятелки, че щом стане дума за Балканите, всички тези високоинтелектуални индивиди си заприличват като бройлери от инкубатор. Оскъден запас от либерални стереотипи, чудовищно невежество по отношение на фактите. Отначало Леонид спорел денонощно за конфликта на цивилизациите в спортните лагери и дискотеките, но после разбрал, че няма как да излезеш наглава с

всички. А той не обичал това. Така възникнала покрай работата, а по-точно покрай филологическото безделие, идеята му за собствено издателство. Това било издателството за документална литература „Електра“.

— Прекрасно си спомням тези книги, отпечатани върху евтина хартия, с меки корици. С лого, представляващо девойка в дрипи. Често са ми попадали в ръцете тези издания.

— Нищо чудно. През осемте години на съществуването му излязоха доста полезни книги. Веднага бе решено, че книгите ще са не само на гръцки, но и на няколко европейски езика. И те започнаха да излизат на френски, на немски, на английски, разбира се, макар че още първата година забраниха продажбата им във Франция, а на втората — и във Великобритания и Германия. На испански книгите на „Електра“ започнаха да се печатат вече след официалната им забрана, така да се каже, превантивната забрана. Много важно! Който искаше, спокойно си купуваше всичко от Атина. „Книжен туризъм“, както се шегуваха сътрудниците на издателството. А кой се хвана на работа в такова едно издателство? Кой носеше в него ръкописите си? Документите, анализите? По кой начин подобни писатели се сдобиваха с документите, къде узряваха за анализите си? „Електра“ много скоро се превърна в магнит. А оттам нататък нещата тръгнаха от само себе си, към издателството се създадоха един-два фонда, бяха изпратени тук-там лекари, с две думи, първо започна официалната дейност, а после — успоредно — и не съвсем официалната.

— Добре измислено. Двете страни на медала.

— Точно така. От една страна, без издателската дейност на „Електра“ никога не би се получило струпване на едно място на толкова блестящи сили, от друга, подобно издателство вече изглеждаше прекалено прозрачен параван. Либералите разпознаваха очертанията на скритите зад него предмети, без да си правят труда да търсят доказателства. Впрочем, ако сме честни, те не се лъжеха. А пък с Леонид се запознахме, когато всичко това работеше.

* * *

София се усмихна само с очи, припомняйки си как едва успяла да наметне хавлиената кърпа върху мокрите си коси, изскочи от банята, за да отвори вратата. Нищо страшно, нали и другата жена е също така млада, при това не особено точна — уговорката беше да дойде в два часа, а сега е два без десет.

Но вместо млада жена на прага стоеше млад мъж.

— София Гринберг? — той белозъбо се усмихна, сякаш не забелязал кърпата и хавлията.

— Останете на мястото си! — Соня отскочи назад. Пфу, да му се не види, револверът е в стаята, в куфара й. — Очаквах да дойде жена.

— Очаквали сте Милана Младич. — Той все пак не мърдаше от вратата. — Аз също очаквах тя да работи днес с вашите материали. Но вместо това тя ражда. Добре поне, че ми се обади по телефона, преди да влезе в клиниката. Преди четирийсет минути. Все пак разрешете да ви се представя. Леонид Севазмиос, водещ роб от галерата на издателство „Електра“.

— Влизайте! — Кърпата се смъкна върху раменете й и тя небрежно тръсна мокрите си кичури.

Той не й допадна особено, според дрехите си беше „конте“, както ги наричаха през ученическите й години. Трудно е да се каже какво точно означаваше. Най-вероятно все пак конте е онзи, когото, като го гледаш през лятото, знаеш, че през зимата непременно ще се издокара с кашмирено палто. И на този със сигурност в гардероба му виси такова палто. Освен това той беше мургав, с кафяви очи, тъмнокос. Докато Соня винаги я бяха привличали русите мъже, в краен случай можеше да й хареса някой светлокестеняв или червенокос, макар тя да не знаеше със сигурност какво е това: въпрос на вкус или неосъзната защитна реакция на психиката. А и прекалено жизнерадостен, прекалено весел й изглеждаше.

Не, Леонид Севазмиос от пръв поглед не й хареса. Но всичко онова, което знаеше за него, ако трябваше да си признае честно, говореше в негова полза. А по онова време честността беше за Соня ключова дума, почти фетиш.

— Сега ще дойда! — провикна се тя откъм банята, докато навличаше дънков гащеризон. — Ще пийнете ли чай?

— Не! — провикна се гостът от стаята. — Пия само „Лапсунг Сушонг“ на фирмата „Нюбай“, а вие нямате такъв! Сигурно ви се

намира единствено някой „Пикуик“ в пакетчета и пак добре, ако е без бергамот. Няма да пия и кафе, не можете да го правите както трябва. Жените изобщо правят ужасно кафе.

— Струва ми се, че не съм изразявала намерение да ви правя кафе. — Соня извади от чекмеджето на бюрото си предварително записания диск. — Тук е всичко, което може да ви потрѣбва. Моите показания, които не ми дадоха възможност да оглася по време на процеса. Отказът за издаване на американска виза — далечни роднини на баща ми искаха да ме настанят там в клиника за психиатрична реабилитация. Но щатските власти сметнаха за нежелателно влизането в страната на тринайсетгодишно дете, пострадало от чеченски сепаратисти. Заключениета на лекари, е... за това как са ме осакатили.

Последното изречение тя произнесе нехайно, тя винаги говореше за това само така, изпреварвайки възможната реакция на състрадание.

— Този материал е толкова горещ, че направо пари. — Той изведнџж стана сериозен. — Четохте ли какъв скандал се вихри във вестниците? Особено в английските. „Десет години по-късно ръката на Кремъл докопа чеченския бунтовник.“ Бива си го заглавието, а? Има и още по-забавни фрази, мога да ви ги препратя по мейла.

— Четох всичко.

— Е, да, би трябвало да се досетя, разбира се, че сте следили публикациите. Нищо, книжката за неговите подвизи ще бъде добър трепетлив кол в гроба му. Ще гледаме да я пуснем колкото може по-рано, независимо от динената кора, която ми подложи бебето на Милана. Само че вижте какво, София... Нека аз да ви съобщя кога ще излезе книгата. Нали сега те водят следствие, от тях може да се очаква да притесняват и притискат всеки, който е имал „лични сметки“ за уреждане с горкичката жертва. По-добре ще е през това време да не сте в Европа. Защото те са идиоти, пълни идиоти.

— Е, ако се сетят да притиснат мен, това няма да бъде чак такъв пълен идиотизъм. Защото именно аз го убих.

Години по-късно Соня все още не можеше да си обясни защо за пръв и последен път в живота си се държа толкова глупаво. Тя вече прекрасно знаеше, че дори на проверени хора, вдъхващи абсолютно доверие, следва да се казва само онова, което е пряко свързано с акцията. А лекомисленият външен вид на Леонид противоречеше на сериозните факти, които ѝ бяха известни за него и това предизвикваше

у нея неприятна двойственост. Не изпитваше дори абсолютно доверие. Тогава защо? Някакво предчувствие ли беше? Не, тя не вярваше в мистиката.

Увисна неловко мълчание. Той я гледаше спокойно и внимателно и очите му, светлокафяви с меден оттенък, бавно потъмняваха.

— Както е казано в една от вашите руски книги — проговори най-накрая той, — „Кралице, и защо е трябвало самичка да си правите труда?“ Между другото, четох я в превод на френски, бяха ми казали, че е най-добрият.

— Не мога да понасям Булгаков — намръщи се Соня. — Вместо военни, той описва някакви заспали пенсионери. Трябва да се спасява страната, а те седят и въздишат — ах, колко е хубаво да пиеш чай въпреки под копринения абажур!

— „Пикуик“ в пакетчета. Впрочем, ако може нещо да ми предложите, то е чаша минерална вода. По-добре газирана. Ах, само да не е газирана!

— Слушайте, ще взема да ви излея сега на главата тази чаша с газирана вода — засмя се Соня.

— Защо пък не, това донякъде ще изравни позициите ни — сериозно отговори Леонид. — А вие, както изглежда, имате хубави коси. Само жените с хубави коси не признават сешоара, останалите няма какво да губят. Макар това засега да е умозрително заключение, засега нещото върху главата ви повече напомня миши опашки. Да, и още нещо за мократа стихия. Вкарахте ли Дудзахов по вашата руска традиция в клозета, преди да му видите сметката?

— Клозетът беше зает от Агнеса Блектонб. Между другото, тя може да ме разпознае. Така че наистина сега няма да се заседявам много в Европа. Мисля да се попека малко край Мъртво море.

— Ама и вие сте една глупачка, ще ме прощавате. Нямахте ли как да мине без свидетели?

— Тя *трябваше* да стане свидетел. Аз я осъдих на това. Вместо Страсбургския съд. Нали някой все пак трябва да произнася присъди.

— Ама че глупости! Осъдила я, разбирате ли, да стане свидетел! Нормалните хора гледат да няма свидетели, лошите хора убиват свидетелите. Но през ум не ми е минавало, че може да има и трети, толкова идиотски вариант.

— Тя си получи заслуженото. А смърт не заслужаваше.

— Къде са летищата в този тъп справочник? — Леонид прелистваше книгата, а с другата ръка притискаше телефонната слушалка към ухото си. — Какво стоите, събирайте си багажа! Сега самичък ще ви кача на самолета, дори не за Мъртво море, а за някоя Австралия! Или изобщо за Катманду, световната столица на младежкото хипарско движение през шейсетте години на миналия век. Да, а как сте с парите?

На Соня изведнъж ѝ олекна, сякаш дълго е мъкнала някакъв много тежък сак и изведнъж някой се е доближил и без да пита е хванал втората дръжка.

— Ще успеете ли без мен да включите документите в книгата? — попита тя, макар че в действителност питаше съвсем друго: не смятате ли, че това ще е в противоречие с глупавата ми безопасност?!

— Е, винаги може да се уточни нещо и по мейла. — Сложил настрана слушалката, неочаквано той внимателно докосна ръката ѝ. — С книгата всичко ще е наред, София.

* * *

— „Електра“, впрочем, остана да съществува и след Леонид. Макар че все по-трудно ставаше да се издават книги, под натиска на мюсюлманската диаспора властите изнамираха все нови и нови пречки. Добре, Слобо, може би някой път ще имаме възможност да си довършим разговора. Гледайте, колко народ се събира!

* * *

Вече ставаше очевидно, че импровизираните пейки, за които се бяха погрижили от вечерта Йожен-Оливие и отец Лотар, изобщо нямаше да стигнат. Мнозина като София се настаняха направо на стъпалата.

— Виж ти, ама че работа! Пол! Пол Герми! — възкликна Жана, гмурвайки се в тълпата.

Йожен-Оливие усети странна обида: Жана се беше изплъзнала точно сега, когато заради необяснимото поведение на София Севазмиу

на сърцето му беше толкова тревожно и тежко. Защо е тук този арабин?

— Здравей, исках да ти благодаря. — Жана бе успяла да се промъкне все пак до Герми, макар че никак не беше лесно да се движиш между постоянно прииждащата тълпа. — Бях помолила само да смените номерата, а вие сте ми го потегнали до винтче.

— Е, направихме го покрай другото — отвърна весело Герми. Идването му тук, на събранието на Маки, необратимо тласкащо живота му в друго, съвсем различно и шеметно русло, му костваше много. Но сега да става каквото ще, той не съжаляваше за нищо. — Ами ти караш като луда. Профилактиката е велико нещо.

— Така си е! — Жана изчезна, промушила се под нечий лакът.

По средата на платформата, където осветлението беше по-ярко, няколко души майсторяха от шперплат и щайги нещо подобно на трибуна. София със странния си събеседник, Брисевил и отец Лотар си пробиваха път към нея.

Някои макисари, особено от младите, гледаха отец Лотар не по-малко изумено, отколкото други — Ахмад ибн Салих. Този път свещеникът не беше с предназначената си за разходки из града „работна“ маскировка, а в пълен наряд — с расо като камбана, дълго до пода, бяла якичка и бирета с черен пискюл.

— Започва!

Йожен-Оливие грейна, защото Жана отново стоеше до него.

— Много моля за тишина, за истинска тишина! — Ларошжаклен, когото Йожен-Оливие до момента не беше видял сред присъстващите, се покатери най-отгоре на нестабилното съоръжение. — Тук сме се събрали повече от петстотин и петдесет души и ако не успеем да постигнем някаква чуваемост, значи толкова много хора сме дошли напразно. Тук микрофони няма.

За миг тълпата зашумя още по-силно, сякаш през нея мина вятър. Но много скоро вълнението се уталожи и наистина стана доста тихо.

— Да, и за да се избегнат недоразуменията! — София вдигна ръка. — Тук няма никакви араби. Този човек е наш временен съюзник от Русия, Слободан Кнежевич.

— На ти сега по-особен изрод — пошепна Жана на ухото на Йожен-Оливие. Очите й направо бяха станали кръгли. — От Русия!

Това не е ли там, дето държат сарацините в резервати?

— Е, за резерватите не знам — пошепна в отговор Йожен-Оливие. — Но във всеки случай, там те със сигурност не са на власт, щом за изродите Русия е Дар-ал-Харб, или „държава кафир“, както пишат във вестниците.

Малко му олекна на душата. Значи той не е никакъв Ахмад ибн Салих, а обикновен руски шпионин. Само че... защо тогава гледаше с такава злоба?

— Днес заедно с нас са дошли и хора от християнските общини — продължи Ларошжаклен. — Главният им ръководител е отец Лотар, извинете ме, че го казвам така простичко, но ако съм разбрал добре, всички окончателни решения вземате вие, нали?

— Временно — отвърна свещеникът. — Само временно. Идното лято се предвиждаше да бъде избран епископ на Париж. Но, както разбирам, сега нямаме възможност да чакаме назначаването му.

— Нито ден, може би дори вече отброяването е започнало и става дума за часове. И така, известно ни е от достоверен източник, че в Париж се очакват промени. Те засягат в еднаква степен и нас, и обитателите на катакомбите, тях дори може би повече. — Ларошжаклен млъкна за миг и Йожен-Оливие с всичките си фибри усети, че точно сега ще бъде изречено най-важното, може би много страшно нещо. — Властите са решили да премахнат гетата.

Тишината, която досега старателно се пазеше, избухна и погълна тълпата. Нямаше нужда от излишни обяснения, всичко, абсолютно всичко беше ясно.

— Спокойствие, приятели! — На Брисевил му беше трудно да говори високо, затова той си беше направил нещо като мегафон от тенекиена кутия за кафе.

Нима е истина, нима е истина, туптеше в слепоочията на Йожен-Оливие, нима е истина?... Истина е, отговаряше му някаква странна хладина в гърдите.

— Щом вече няма какво да губим, значи може нещо да спечелим. Дошъл е часът да им покажем, че те все още не са единствените господари на този град.

Някой вдигна ръка за да покаже, че иска да говори.

— Ако това е метеж, има ли смисъл от него? — Младият мъж, който говореше с горчивина, Йожен-Оливие познаваше само по лице.

— Не, Брисевил, аз не съм против, мисля, че няма някой, който да е против. Без гетата нелегалното движение в Париж няма как да съществува. Само не разбирам какво можем да спечелим освен смъртта си?

— Може би, когато започне неразборията, ще успеем да изведем от града през подземните ходове онези, които са в гетата — сега говореше Ларошжаклен. — Метежът ще накара да се размърдат онези, които не вярват в предстоящото клане. За тяхната евакуация ще бъдат сформирани пет отряда. Докато останалите...

— Къде? Откъде ще настъпим?! — възкликна някой откъм тъгла на платформата.

— В Париж има само едно място, което може да бъде овладяно за известно време с по-малки загуби — звучният глас на Ларошжаклен леко се носеше над тълпата. — Само едно, обаче сякаш специално създадено за това. То най-лесно може да бъде и превзето, няма да се налага да се бием за всяка къща. Е, и няма особено кой от сарацините да ни си мотае из краката. Там почти няма жилищни сгради, само учреждения. Ако се вдигнем през нощта, ще е достатъчно само да избием охраната. Разбира се, говоря за Сите.

— И ще се наложи да се отбраняват всичко на всичко девет малки барикади — младежки дръзко възкликна Дьо Лескюр. — Обаче самата станция „Сите“ е слабо място, тя е от работещите. Част от войниците ще трябва да ги спуснем в тунелите, за да се осигури извеждането на хората.

— Мислили сме за това — Анри Ларошжаклен доста учудено изгледа стария обитател на катакомбите. — Ще ни стигнат силите да евакуираме гетата, тъй като всичките войски ще бъдат изведени оттам, за да обсадят „Сите“, да овладеем няколкото от прилежащите към станция „Сите“ платформи и да издържим, докато...

— Докато какво? — рязко прозвуча гласът на отец Лотар. — Ще загинете безсмислено, приятели.

— Против метежа ли сте, Ваше Преподобие? Нима искате да оставим хората от гетата да бъдат изклани безсмислено и покорно като овце?! Вие, християните, можете да приемете смъртта заради вярата си, но трябва ли да забравяте, че в гетата има твърде малко християни? — Дори на мъждивата светлина си личеше как беше пребледняло от гняв лицето на Ларошжаклен. — Ние, макисарите, можем още сега да

напуснем Париж! Но онези, които не са християни, обикновените французи от гетата, техните майки, жени, деца — те за какво да умират?

— Аз не предлагам да ги оставим на произвола на сарацините — остро реагира отец Лотар. — Сега ми хрумна друг план. Той е по-добър от този, повярвайте.

— И какъв е?

— Напуснете Париж незабавно. Нали току-що казахте, че това е възможно. Отведете тези момичета и момчета, които толкова копнеят да грабнат оръжието, в провинцията, към границите... колкото по-надалеч, толкова по-добре. А гетата ни ги оставете на нас. На нас, християните. Спомням си, аз самият казах съвсем наскоро, че е трудно да се евакуират хората от гетата, защото на човека му е присъщо да не вярва във връхлитащата катастрофа. Но ако ние минем по къщите преди убийците, Господ ще ни даде силата на убеждението. Своята всесилна, а не нашата слаба. Оставете ни само онези, които трябва да бъдат евакуирани.

На Йожен-Оливие му се стори, че някой като че ли бе оцветил хорските лица с два цвята, сякаш с две различни фенерчета. Онези, върху които ясно се четеше „да“, бяха, несъмнено, лицата на обитателите на катакомбите, а другите, върху които бе грейнало несъмненото „не“, принадлежаха на войниците от Съпротивата.

— Огледайте се наоколо, Ваше Преподобие, — Ларошжаклен, както изглежда, виждаше същото, — вашият план щеше да е добър... ако освен другото не бяхме парижани.

Отец Лотар наистина бавно обходи с поглед заобикалящите го лица. Неговото лице видимо помръкна.

— В известен смисъл Негово Преподобие е прав. — София, мълчала продължително, скочи върху сандъка и застана до Ларошжаклен. — Планът ни не е добър.

— Нали този план всъщност е *ваш*, Софи! — Брисевил се закашля — недоумението го бе задавило. — Нима не го разработихте вие?!

— Да. Но сега виждам недостатъците му.

— И вие предлагате да го отхвърлим?

— Защо? — София безгрижно тръсна тежките си коси, сякаш не разбираше, че погледите на повече от двеста и петдесет човека са

приковани към нея с безумно напрежение. — Предлагам да го коригираме. В коригиран вид той ще бъде доста по-добър от плана на отец Лотар.

— Тоест? Разяснете ни, Софи, сега не е време да си играем на гатанки, пък и това не е в характера ви.

— За да ги деморализираме истински, само въстанието не стига. — Сега звънливият, но с дрезгавинката на пушач, глас на София с лекота изпълни пространството. — Необходима е макар и малка, но решителна победа на кръста над полумесеца. Ваше Преподобие, как бихте погледнали на това да се отслужи в катедралата „Нотр Дам“ някаква меса?

— Някаква е добре казано, Софи. — Топлата насмешка в гласа на отец Лотар контрастираше с моментално посърналото му лице. — Но вие не разбирате, че това е невъзможно.

— Възможно е.

— За да се отслужи меса, трябва да се освети наново храмът. Вече разбрах, че ще успея да го направя. Но нали въстанието няма да продължи много дълго. А после какво ще стане, Софи? Да обречем храма на *още едно* поругание ли? Нима можем да предприемем такова нещо, когато знаем, че това е неизбежно?

— Скъпи мой отец Лотар, то *не е неизбежно*. А сега се опитайте всички да разберете добре онова, което ще кажа! Можем да преценим със сигурност колко време ще успеем да задържим Сите. Можем да решим предварително колко човека да хвърлим за това и кога да отстъпим. Но когато и да отстъпим, при всички случаи ще трябва да се отстъпи. А това значи те да посмеят да мислят, че са *смазали метежа*.

— Софи, струва ли си да преливаме от пусто в празно? — нетърпеливо се намеси Ларошжаклен. — Нали вие самата казвахте, спомняте ли си? „Метежът не може да завърши с успех, когато той победи, това се нарича другояче.“ И ние веднага заложихме на това, че метежът при всички случаи ще се превърне за тях в шок. Няма как да постигнем нещо повече. И какво общо имат с това кръстът и месата, при цялото ми уважение към нашите катакомбници.

— Спокойно, Анри! Просто най-накрая се избистри онова, което толкова дълго се въртеше в главата ми и все не можех да го формулирам. Сигурно вече маята не е същата, преди десетина години щях да се сетя веднага. Метежът може да бъде успешен, ако задачата е

поставена така: не да устоим *еди-колко си време*, а да устоим до *едикое си нещо*. До нещо необратимо. И тогава вече можем да отстъпим. Ако Сите е сърцето на Париж, „Нотр Дам“ пък е сърцето на Сите. Точно с „Нотр Дам“ трябва да обвържем целия план на метежа, целия план на отбраната. Какво, Ваше Преподобие, съгласен ли сте за меса, след която сарацините при цялото си желание няма да могат да осквернят отново храма?

— Вие сте напълно луда! — Отец Лотар се надигна. — Нищо по-немислимо не може да се роди в човешкия разум. Но изглежда, че безумието е заразно. Съгласен съм, макар че имам някои условия.

— Е, Софи, разбра ли най-накрая?! — Валери, появила се от полумрака върху осветената педя мръсен бетон, изведнъж прегърна с двете си ръце София, здраво я притисна, както правят обикновено децата от благодарност за някоя нова играчка.

Йожен-Оливие и Жана се спогледаха, озадачени и малко изплашени. Догадка просветна и върху лицето на Дьо Лескюр. Изящната негърка Мишел прокара длан по шията си, търсейки кръстчето — опипом, защото очите ѝ не се откъсваха от Валери.

— Спомнете си само как някогашните макисари са воювали срещу бошите^[82]. — Думите на София падаха в кънтящото пространство и политаха като камъчета, запратени към черната вода. Кръговете от тях се разрастваха в тъмното, завладявайки слушателите. — Та нали вие сте селяни по природа, французи. Ако не можеш, ако наистина не можеш да си върнеш земята, заграбена от врага, по-добре е да я засипеш със сол. Ако врагът е превзел сайванта ти, по-добре ще е да го подпалиш. Може би е дошло време агресорът да престане да се разпорежда с онова, което ви принадлежи?!

— Ох!! — Жана чак приклезна. Шепотът ѝ изкънтя в изострилият се слух на Йожен-Оливие като истински вик. — Ето защо е бил нужен пластичният взрив! Тя е била измислила това от по-рано, наистина от по-рано! — Май този път не му беше дори до Жана. Малкото корабче на Сите, десетки столетия плувало по Сена, плувало докато си стои на едно място, закотвено за града с въжетата на мостовете. Всичко на всичко девет барикади, както беше казал Дьо Лескюр. Барикадите ще са на мостовете. Едва ли би се намерило по-добро място — до мига, в който другото корабче, корабче в корабчето, „Нотр Дам“, не литне във въздуха.

Ами какво, по-добре ли е да си остане джамията „Ал-Франкони“?

София Севазмиу е права, хиляди пъти е права, нека да е една меса, но Париж заслужава такава меса!

Странно нещо, преди това той не беше изпитвал подобна болка. Сърцето ли е? Никога през живота му не го е боляло.

— Тогава самият взрив на катедралата ще послужи като сигнал за отстъпление! — възкликна Ларошжаклен, сякаш чул мислите на Йожен-Оливие. — Това чудесно синхронизира действията.

Най-послед думите бяха изречени.

Чудно нещо, нямаше несъгласни. Изглеждаше така, все едно че в съвременното подземие на метрото безмълвно бяха наизлезли сенките от прокопаните съвсем наблизо, във френската земя, осуарии и крипти — сенките на предците. Ние издигдохме храмове не за врага, градяхме ги за слава, а не за поругание на християнството, шепнеха те. Вие твърде дълго смятахте, че църквата не е нищо друго освен архитектурно творение на някой забележителен майстор. Само затова никога няма да има равни на нашите майстори. Изчистете Престола Божии поне така, щом не сте могли да го направите по друг начин, потомци, ако във вените ви тече нашата кръв, ако вие сте кост от костите на тази земя.

— Катедралата „Нотр Дам“ е стояла векове — горчиво подхвърли още един макисар, на около четирийсетина години, пожелал да вземе думата. — Това не е някакъв небостъргач от двайсети век. Какъв трябва да е този взрив, та от нея *наистина* да не остане нищо? Дори ако в складовете се намерят толкова взривни вещества, колко време ще трябва за да се доставят, колко време — да се монтират? Ако стените ѝ все пак останат за тях, тогава няма смисъл изобщо да се захващаме с цялата работа.

— Ще са нужни от петнайсет до трийсет килограма, не повече. — Сега беше вдигнало ръка старче от обитателите на катакомбите, което приличаше на прецъфтяло глухарче. — Зависи колко е мощно самото вещество. Не забравяйте, скъпи мои, че това е готика. Как да ви го обясня... От бронираното стъкло куршумите наистина отскачат, но има места, където само ако натиснеш, можеш да го стриеш на прах с един удар. Ако нашите майстори на катедрали не са владеели подобни тайни, готиката никога нямаше да се устреми към небесата.

— Значи трябва да *знаеш* кои са тези места, независимо дали са в стъклото или в катедралата — намръщи се Ларошжаклен.

— Ами мосю Пейран ще ни ги покаже — весело отговори София. — Нали той е архитект. Предполагам, че ви се намират чертежи на Нотр Дам, мосю Пейран?

— Разбира се, мадам Севазмиу, имам най-подробни чертежи — закима с глава старчето.

— Ще ни трябва около четири часа да завземем Сите. Около пет часа — да минираме катедралата и месата. Отстъплението също ще се провежда на няколко етапа: докато едните се изтеглят, другите ще ги прикриват. Ще удържим острова не по-малко от дванайсет часа. — Ларошжаклен обходи с поглед десетките обърнати към него лица. — Кръвта ще се събира на ручей и ще търси път, за да се излее в Сена, а нивото на Сена ще се вдигне. Всеки, който не намира в себе си достатъчно безумие да участва в това начинание, е свободен да напусне Париж още сега. Никой няма да го осъди.

Нито един от присъстващите не се надигна след тези думи. Само отец Лотар, направил крачка встрани от трибуната, тихичко говореше за нещо с десетина наобиколили го енориаши.

— Останалите ще получат преки указания от командирите на частите. Командирите на частите да останат, за да проведем тактическо съвещание.

— Още един въпрос — провикна се отец Лотар отдолу, от тълпата. — Нашите доброволци още не са разпределени по частите.

— Та нали вие, от катакомбите, не пипвате оръжие! — изуми се Филип-Андре Брисевил.

— Заради месата в катедралата „Нотр Дам“ ще вземем в ръце оръжие — отговори отец Лотар.

[80] Факт, взет от документалния филм „Чеченски капан“, Rep TV, 2004. ↑

[81] „Мальчики кровавые в глазах“ (рус.) — известен израз от драмата в стихове на А. С. Пушкин „Борис Годунов“, реална историческа фигура от XVI век, болярин и сродник на царското семейство, по чиято заповед се смята, че е бил убит невръстният престолонаследник Димитрий, син на цар Иван Грозни, за да заеме Годунов мястото му на трона. — Бел.прев. ↑

[82] Боши (от фр. *boche*) — оскърбително наименование на немците във Франция. — Бел.ред. ↑

ГЛАВА XIV

БАРИКАДИТЕ

Едва успя да паркира: отначало гумите се качиха прекалено много на тротоара, а след втория опит той здраво издра страничната броня в неугледния малък камион с емблема на верига обществени перални. Лошо, току-виж шофьорът го запомнил, как така собственикът на луксозно „Ферари“ не вдига скандал. Разбира се, виновният беше той, но нали в такива случаи недоволства обикновено не потърпевшият, а властимащият.

Касим крадешком се огледа — в кабината на камиона нямаше никой, наблизко — също. Залитайки като напушен, понеже нали за правоверен няма как да кажеш „като пиян“, Касим силно хлопна вратата на колата, забравил изобщо, че вътре са оставени на видно място малката чантичка с пари и документи, плеър, скъп чадър.

Като се шмугна във вътрешното дворче, цялото препречено от прострени на въжетата чаршафи, Касим, лавирайки между мокрото пране, го прекоси и излезе на съседната уличка. Трябва да избере място, от което по никакъв начин да не се вижда колата му. Че, току-виж, някой ѝ запомнил номера.

Все пак напразно не се погрижи да прибере нещата си. В интерес на истината, изобщо пет пари не дава за тях. Но ако някой крадец разбие колата, ще е странно той да не се оплаче. А ако се оплаче, ще възникне логичният въпрос: и къде е станало това? А той със сигурност няма работа тук, в Маре. Може да се навържат нежелани факти. Дали да не се върне, че да не стане някоя беля?

Хайде сега, по дяволите, бива ли така да се плаши едва ли не от собствената си сянка?

Касим решително се огледа наоколо. Вниманието му бе привлечено от малко магазинче, каквито се срещат често в подобни бедни квартали: полубакалия, полуаптека, дребни домакински стоки. Тъкмо това му трябваше.

Както можеше да се очаква, в магазинчето завари само стопанката, огромна дебелина с черна паранджа, която съсредоточено броеше върху щанда опаковки с ученически флумастери.

— Моля да ме извините, ханъм^[83]! — Той заговори на турски, в такива квартали не разбират дори лингва франка, а на арабски само се молят. — Повреди ми се мобилният. Дали мога да ползвам телефона ви?

За по-голяма нагледност той извади от джоба си своя изключен джиесем, повъртя го в ръцете си, като се мръщеше недоволено.

Стопанката се засуети, едновременно поласкана от възможността да обслужи на високопоставения красив офицер, но и разочарована, че той не се кани да купува нищо. Скоро тя излезе от вътрешното помещение с телефон в ръка.

Не му се наложи да чака дълго, някакви си десет сигнала „свободно“. Това не притесни кой знае колко Касим, нали от другата страна на жицата, както той си спомняше със сигурност, се намираше почти същото магазинче, просмукано от сложни миризми — смесица, прекалено наситена за тясното помещение. А тук, около него, се долавяше и аромат на канела, карамфил, чубрица, и гуменият мирис на евтин прах за пране, и отвратителната миризма на счупена случайно ампула с нишадър, и ухание на кафеини зърна, надпреварващи се със сладникавия, натрапчив одеколон, и просто миризма на застояла прах. На Касим му се струваше, че неговото обоняние долавя всичко, което витаеше не само около него, но и от другата страна на слушалката.

— Ало? — старческият глас прозвуча неочаквано силно.

Можеше преспокойно да говори на френски, няма кой да го разбере. А и никой не би посмял да се пита на какъв език следва да говори един офицер от вътрешни войски. Телефоните на гетата не се подслушват, за това също нямаше защо да се безпокои. Никой не се интересува какво мисли добичето, което рано или късно ще бъде заклано. Виж, телефоните на държавните служители са съвсем друго нещо.

— Моля да ме извините, мосю, безпокои ви познат на вашия съсед отгоре, мосю Антоан Тибо. Дали ще сте така любезен да го повикате?

— Да. — Чу се как по скърцащата стълба се заизкачваха несигурни, провлачени стъпки.

Очакването се проточи дълго, много дълго и на Касим му се струваше, че е достатъчно само да отиде в съседната стаичка — и ще озове в онова, другото магазинче. Май че му се искаше да стане така, да говориш по телефон е някак по-трудно.

— Тибо е на телефона.

Касим не можа да реагира веднага.

— Ало?

— ... Антоан... — устата му изведнъж пресъхна. — Обажда се братовчед ти. Твоят братовчед по майчина линия.

Той все пак не се осмели да си каже името. Няма значение, Антоан трябва да се досети, дори и да не познае гласа му. Може и да не го познае, та последния път, когато се виждаха, Иман беше на една годинка.

Отговорът се забави твърде дълго.

— Малко неочаквано обаждане, нали? — в гласа на братовчед си той долови тъжна ирония.

— Антоан, не мога да разговарям дълго... — запелтечи Касим. — Моля те да ми кажеш нещо. Имаш ли карта за напускане на града?

— Тази година не са ми я подновявали. Защо питаш?

— А би ли могъл да я подновиш? Би ли могъл да заминеш със семейството си при роднините в Компииени? Ако нямаш пари, аз ще ти изпратя.

Да, мога да направя това, мина му през ума. Никой не следи движението на дребни суми. А пътят до Компииени за четирима, за който едно семейство от гетото трябва да спестява поне половин година, е дребна, много дребна сума. Може ли да се живее, както живеят те — в две преходни стаички над магазинчето, без телефон, с миниатюрна баня в едно преградено кътче на кухнята?! С изтъркан от стотици хиляди стъпки ламинат, отлепени плочки, очукани мебели от миналия век...

— Кажи ми, скъпи братовчеде, от къде на къде проявяваш такава неочаквана трогателна загриженост за лятната ми почивка?

— Тото, не бъди язвителен! — Касим попи потта от челото си. Дали стопанката не се е вторачила прекалено в него? Дявол знае, няма как да разбереш през тези парцали, в които е омотана... Не, така му се е сторило, пак се заклатушка към домакинските помещения, откъдето

лъха на врящ кускус. — Повярвай ми, много е сериозно, чуваш ли? Нямам никакво време!

— Добре. Не ми трябва пари, заделил съм малко. Искях да си купя форд на старо. Наистина ли си струва да се откажа от тази покупка заради пътуването до Компииени?

— Струва си, много си струва да го направиш, Антоан. Тръгвай веднага, щом уредиш документа.

— Добре, разбрах. Мога да имам неприятности, така ли?

Можеш да ги имаш и не само ти, помисли си Касим с някаква помръкнала тъга. Но това не бива да се казва, ако жителите на гетата се юрнат да напускат Париж, ще започнат да търсят източника, от който е изтекла информацията. Ще започнат да го търсят и несъмнено ще го открият.

— Да, можеш да имаш неприятности.

— Ами тогава... — Антоан се заколеба. — Благодаря ти. След три седмици ще бъдем в Компииени.

— Не след три седмици, а веднага щом уредиш документа.

— Няма как — Антоан Тибо изсумтя в слушалката. — Тук нашите чиновници съвсем са пощурели. Представяш ли си, тъкмо днес сутринта те разлепиха нови правила — за всяка келява карта сега ще трябва да се чака не по-малко от месец! А отгоре на всичко — старите карти от днес вече са невалидни, всичко трябва да се започва наново! Но ако трябва, ще бутна пари на някого, току-виж, ми я издали за две седмици. Да бутна ли?

— Ами не... няма смисъл.

— Добре тогава, бездруго ще се охарча достатъчно. И колко време да останем в Компииени?

— Колкото може по-дълго. Повече нищо не мога да ти кажа. Извинявай.

— Добре, Бабар — гласът на Антоан омекна. — Как е семейството ти, добре ли сте всички въщи?

— Благодаря, жена ми и момичетата са здрави. Край, не мога да говоря повече. — Касим прекъсна връзката и захвърли слушалката на дървения тезгях, сякаш тя му прогаряше ръката.

Той излезе от магазинчето, забравил, че се канеше да купи нещо, за да умилюва стопанката. Колко голям риск пое — и всичко е било напразно.

Напразно се стряскаше от собствената си сянка, изобретявайки най-невероятни предпазни мерки, напразно се терзаеше с унизителното съзнание, че той, шесто поколение военен, се страхува, толкова се страхува, че чак му треперят коленете — повече, отколкото на някой цивилен мухльо.

Излиза, че те вече са взели нещата в свои ръце, тези проклети зелени чалми. Планът за ликвидация на гетата току-що бе разработен, още не е минало и едно денонощие, откакто той самият разбра за него, а всички тези абдолуахиди вече са задействали необходимите лостове.

Дяволите да ги вземат, дяволите да ги вземат! Все едно да дръпнеш на гладния последната жалка коричка хляб! И какво щеше да се промени със спасяването на едничък човек, на Антоан с жена му и двете му момчета, ами нищо нямаше да се промени за тях, нищичко! А за него, Касим, това беше толкова важно. Колко по-леко щеше да му е сега, ако беше спасил поне Антоан... И дори не заради общото им детство или кръвната роднинска връзка, макар че и затова, а просто защото Антоан бе единственият човек, когото той *можеше* да предупреди...

Не, в практически аспект решението си беше абсолютно правилно. Гетата са задължителното условие за съществуването на Маки. Ако думата „маки“ някога е означавала „гъсталак“, корените на този гъсталак са гетата. Като военен той не може да не одобрява това и, разбира се, ще изпълни заповедта.

Но от друга страна — колко млади хора има там, които макар и да са заразени с глупавите предразсъдъци на родителите си, то техните предразсъдъци вече не са така непоклатими. А пък децата им биха могли естествено да се впишат в обществото, колкото повече поколения минават, толкова повече те се отдалечават от фанатизма. Днес мнозина още не са готови, но утре ще им омръзне да се скапват в периферията на живота. Само че няма да има никакво утре. Който не се покори насилствено, за броени дни, е обречен. Антоан, нима ще се правиш на герой, нали имаш синове! Колко хора ще загинат заради тези все още силни предразсъдъци, а отгоре не искат да чакат, докато те изветреят от само себе си.

Макисарите, за всичко са виновни макисарите! Ако не бяха те, ако не беше саморазправата им с толкова видни парижки

общественици — гетата щяха да намаляват лека-полека всяка година и никой нямаше да предприема никакво клане!

Макисарите, за всичко са виновни макисарите!

Кога беше седнал зад волана?! Излизаше, че той вече отдавна кара. А пък изобщо не помнеше как се е качил в колата си.

Касим не забелязваше какво се мярка пред стъклата. Той караше нанякъде, вторачен в предното стъкло, сякаш то беше екран на забранения телевизор. На екрана се прожектираше филм — зеленееше площадка за крокет, през която тичаха към къщата с фронтони две момчета — наиграли се до насита, огладнели... Ето ги вече в столовата, слънчевите лъчи, проникнали през високите прозорци танцуват по излъскания до блясък под, вратите на балконите са отворени, край всеки прибор за хранене е сложена кристална вазичка с чайна роза, кристалът също пречупва светлината... Леля Одил с бяла лятна рокля, която толкова прилича на майка му.

„Скъпа, нали те предупредих!“ — чичо Доминик недоволно се мръщи, отблъсквайки чинията, почти докоснала покривката. Върху белия фин порцелан с тънка синя ивичка по края, сред обилно поръсените с копър и полети с масло задушени картофи се мъдри запечена пържола с румена коричка и полупрозрачно ръбче.

„Ох, съвсем бях забравила! — по лицето на леля му пробягва сянка. — Извинявай, скъпи, веднага ще ти донеса кюфте.“

Леля Одил припряно вдига чинията изпод носа на племенника си. Защо пък трябва да яде кюфте, когато всички ядат пържоли? Той седи нацупен, докато гледа как Тото сръчно борава с вилицата и ножа. Кюфтето наистина се появява веднага, той с нежелание започва да се храни, объркан и обиден.

„Нали знаеш, че Леон пусна детето при нас с изричната уговорка, че нямаме право да се намесваме? Трябва да внимаваш!“

„Слушай, нима нещата наистина са толкова сериозни?“ — леля Одил хвърля тайно поглед на момчетата, които изглеждат много увлечени в яденето. Братовчед му наистина прекалено е огладнял, за да обръща внимание какво си говорят възрастните, докато той самият... Готовото кюфте от картонена кутия, каквито държат за всеки случай в камерата на хладилника и ги претоплят набързо в микровълновата, изобщо не възбужда апетита му. При това той смътно усеща, че

разговорът на леля му и чичо му в известен смисъл е важен за него, ако можеше и да разбере за какво става дума...

„Доста са сериозни, уви — полугласно отговаря чичо му. — Нали той, нашият Леон, винаги е бил талантлив кариерист. И сега не мога да не отдам дължимото на неговата прозорливост.“

„Но това е някаква нелепост, направо си е комедийна колизия. Не мога да го приема сериозно, ей богу, не мога.“

„Напразно. Това е много сериозно, Одил, то е толкова сериозно, колкото и другото — че живеем за последна година в тази къща. Какво мога да кажа в случая? За разлика от мен, Леон не иска да плаща за Закона от 1976 година^[84]. Обидно е, наистина, да плащаш на някого от сметките на собствените си прадеди, разбирам...“

„Според мен е по-добре да загубиш вилния си имот, отколкото да участваш в такъв безумен фарс...“

„Боя се, че нашите загуби няма да се ограничат с тази къща, Одил. Но този път аз съм по-далновиден от Леон. Разбираш ли, отстъпиш ли веднъж, няма спиране.“

Касим рязко наби спирачките, едва успял да реагира на червения светофар. Ето значи откъде е това изречение, колко силна е детската памет!

Е, и в какво се изрази твоята далновидност, чичо Доминик? В това ли, че твоите внуци живеят в нищета, лишени от всичко, което имаме ние с Антоан през детските си години: без вила, без интернет игри, без поло, без крокет, без тенис?

Моите деца, дори не става дума за внуци, също нямат нито поло, нито тенис и срещу никакви пари не мога да им позволя да играят анимационни игри.

Отстъпиш ли веднъж, няма спиране.

Внуците на моя баща поне няма да умрат тази седмица!

Няма да умрат. Но правнуците на моя баща де факто вече няма да бъдат негови правнуци. Нито пък мои внуци. Те ще бъдат чужди.

Няма спечелили. Всичко е безсмислено. И кокаинът няма да помогне. Той е военен, той трябва да изпълнява заповедите.

Касим си даде сметка, че минава през „Шанз-елизе“. Точно покрай мястото, където наскоро беше загинал кади Малик. Пострадалият от взрива магазин, разбира се, не работеше. Тротоарът около него беше ограден с мрежа, турски работници лениво очукваха

остатъците от облицовката. А цялата работа се свежда до това, да се сложат нови стъкла и да се сменят плочките, но те дори не са започвали.

Трябва да се обади на Асет, нали й обеща. Нервите на жена му са все така опънати, вчера тя сякаш почувства, че го бяха извикали за някаква непоносима гадост. Не попита нищо, но този неин напрегнат, странно виновен поглед...

Касим изруга през зъби: мобилният му, изключен за правдоподобие, не работи повече от час. Трябва да се стегне, разсеяността е извънредно гадна черта.

Телефонът зазвъня в мига, в който той натисна копчето за включване. Ами да, звънят му от службата. Какво са се вторачили в него напоследък, може да си помислиш, че не знаят — нали днес е на работа от обяд нататък! Вече пътува натам и без напомнянията им.

— Заповядано е всички офицери спешно да се явят на работните си места! Независимо от обичайното разписание! Бойна готовност! Явете се незабавно!

Е, добре, обаждането не е персонално за него! Пуснали са през общата мрежа един и същ текст, какво толкова още би могло да се случи?!

След като прекъсна връзката, Касим се обади на своя колега по част Али Хабиб.

— Да има някакви допълнения по план 11-22? Нещо ми беше паднала батерията, едва сега чух съобщението, идвам веднага, ей сега завивам по „Шанз-елизе“.

— Не, изглежда, че планът 11–22 засега се забавя!

Сърцето му подскочи. Каквато и да е работата, значи ликвидацията на гетата се отлага. Дори не му се вярваше, уф-ф!

— Тогава какво правим?

— Някакви пълни глупости. Военни действия в града.

Наистина глупости. Нима руснаците направо са нападнали Париж?

Касим караше вече по „Риволи“. Оттук е по-добре да завие по Новия мост, помисли си той, намалявайки скоростта, заради прекалено голямото струпване на хора, преляло от тротоарите върху платното — като кафе от препълнена чашка върху чинийката.

— Движението е затворено! Движението е затворено! — Чернокожият полицай му прегради пътя. — Обръщай!

Касим мълчаливо промуши през прозореца служебната си карта.

— Все едно, няма как да минете през Новия мост, господин офицер! — Полицаят му козирува.

— Да не би мостът да се е срутил, в края на краищата?! — опъна се ядосано Касим.

— Вижте сам.

Такова пътнотранспортно произшествие на Касим никога досега не му се беше случвало да вижда. Голям автобус — от ония, с които след часовете разкарват из покрайнините учениците от медресетата, лежеше напътно на моста дори не на една страна, а нагоре с колелата. Вляво от него бе клекнала смачкана от удара лека кола, отдясно се беше килнал с провиснала празна каросерия камион. Как бяха се сблъскали така, че да преградят изцяло моста? Не, невъзможно е, такова нещо просто не може да се случи.

— Хитри са, мръсниците! Те дори са там, зад колите! — озъби се негърът.

— Кои *те*?

— Нима още не знаете, господин офицер? Макисарите.

* * *

— Това нещо се казва *перибол*. — Ларошжаклен, притиснат до чувала с цимент, измъкна невероятно измачкан пакет „Голоаз“ и започна да го оглежда в търсена на поне една здрава цигара. — Гадна работа е да се криеш зад нещо, което има бензинов резервоар. А иначе сме като под крилото на Господ. Ако се помъчат да се покатерят през автомобилите — знаеш какво ще стане. Ако без да искаме сами пробием бензиновия резервоар — майната му, ще се издигне стена от огън. Превъзходно нещо е това празно пространство между двете барикади. Ще докарат техника да разчистят мястото...

Жана се изкиска. Честно казано, тя нямаше търпение кога най-после сарацините ще опитат да направят нещо.

— Ларошжаклен, а не беше ли по-добре мостовете направо да се взривят? — Този въпрос от няколко часа се въртеше на езика на

Йожен-Оливие, но най-после му се отвори възможност да го зададе.

— Помисли сам, Левек! — Ларошжаклен с доволен вид извади от пакета една цигара — тя беше малко изронена, но не и пречупена. — Първо, като оставяме мостовете, ние сами ги насочваме накъде да тръгнат. Докато мостовете са здрави, те, то се знае, няма да атакуват по вода. Но ако ги принудим да го направят, тогава вече *те* самите ще решават кое място да изберат за удара. Но това беше само първо. Има и второ.

— Хич не ни е притрябвало те да научат без време колко много взривни вещества имаме!

— Колкото по-незначително им се стори всичко, толкова по-дълго ще издържим ние!

Йожен-Оливие кимна. Чувалът с цимент под хълбока му се струваше необикновено мек, очите му направо се затваряха. Затишието преди новата фаза на боя си правеше лоша шега с него. Все пак тази нощ, откъдето и да я погледнеш, се случи безсънна.

Щурмът на Сите започна преди разсъмване. От шест вечерта въоръжените отряди на въстаниците лека-полека се струпваха в подземията около островната станция на метрото. Пътниците мюсюлмани, които безгрижно слизаха на платформа „Сите“ и се блъскаха във вагоните, за да седнат, шумоляха с вечерни вестници и опаковки с чипс, без да могат дори да си представят колко близко вече ги обгражда безмилостната душа на поругания град.

Пътници, които да слизат на „Сите“, почти нямаше. Главно се качваха оттам. Качваха се ония, които трябваше да отидат до „Клюни“, площад „Конкорд“, „Мобер-Митуалите“, с една дума — до всичките богати и бедни жилищни квартали на Париж. Към осем вечерта прииждащата под земята от целия остров тълпа се разреди, раздели се на отделни ручейчета, на окъснели самотни пътници, които вече не бързаха да се приберат за вечеря. Към десет часа негри с оранжеви работни гащеризони вече бяха изкарали на платформата подомиялни машини, без ни най-малко да се притесняват, че създават неудобства на последните пътници.

Автомобили, предимно скъпи, с услужливи шофьори, междувременно извозваха своите сановни притежатели през Новия мост, през Железния мост, наричал се някога Мост на Свети Луи.

Обитателите на „Шанз-елизе“ и на Версай също бързаха към домашните огнища.

Към полунощ, когато прозрачната майска нощ все пак леко бе забулила града, станция „Сите“ се затвори. Островът стоеше опразнен — от разцъфналия парк в източния край, там, където някога, както казваха, имало мемориал в памет на убитите от фашистите французи, до застроения с исполинската грамада Дворец на правосъдието западен бряг. Разбира се, тук-там светеха прозорци — и в Двореца на правосъдието, и в Консиержри, и в дългата бетонна сграда на френския отдел на Европол, построена на мястото на събореното по време на ухабитския преврат стъклоно чудо Сент Шапел. Но от хаотично разхвърляните по тъмните фасади на сградите жълти светлинки остров Сите само изглеждаше още по-тъмен. „Нотр Дам“ се извисяваше към закритото от перести облаци нощно небе като обрулена от ветровете скала. В бившата съкровищница на катедралата, служеща сега за резиденция на имама, също светеше.

Негърът Мустафа, във всеки случай той беше Мустафа само за глупаците, защото на неговия си *език* името му звучеше съвсем различно, без да си дава зор вадеше от кофите найлоновите чували с боклук и ги изсипваше в контейнера на колелца. Върху широките му устни трептеше доволна усмивка, той току докосваше горния джоб на гащеризона си, където подрънкваше евтина химикалка, наполовина изписана. Днес той бе изкарал от търпение началника си, докато се мъчеше да се подпише срещу заплатата си във ведомостта с изтъпен молив за чертане. „Ама що за пасмина, Аллах ми е свидетел — кипна началникът. — На ти химикалка, тъпако, можеш да не ми я връщаш!“ Мустафа чакаше това цели четири месеца, а то все не се случваше. Много беше стиснат почтеният Шариф-Али, свидеше му се да подари на някого дори кутийка кибрит. Ама сега се хвана, глупакът. Тази нощ Мустафа ще наобиколи в Маре една много печена стара жена, която работи като *гуедес* — лоа на гробищата и гниенето, на гробокопачите и похотта. На нея ще даде доброволния дар на почтения си началник. А после той няма да може да се отърве — ще му се наложи да вдигне заплатата на Мустафа с трийсет евро, не по-малко, а пък после да му даде и дъщеря си за жена. Върви се оправяй със самия барон Съботица^[85], когото, както се говори, жената, чието име е по-добре да не се произнася, е виждала с очите си. Лесно е да познаеш барон

Съботица в тълпата. Той носи черен костюм с тясна черна вратовръзка, черни очила, пуши пури и обича да се шегува. А пък яде направо за трима — без да му мигне окото, може да излапа десет пити с овнешко и също толкова порции кускус. Ще дочакаш всички благини в живота си, ако почиташ не петъка, а барон Съботица, деня за умиране, пък и кой ли балама ще се досети, че дървото в задния двор расте не току-така и празните глинени панички са наредени на полицата не за да красят стаята! Разказват, че навремето при католиците е било по-лошо — техните отчети в колониите веднага усещали тези неща и наказвали, само да им паднеш в ръцете. Ама къде са те сега. Черните хора са най-умни от всички, те тихичко ще изчакат да им дойде времето...

Ако Мустафа не почиташе барон Съботица, той щеше да си помисли дали да работи в метрото. Какво ли не разказват за изоставените метростанции. Казват, че се пресичали с подземни гробища, където е пълно с бели, негодни за магия кости. Тези кости ги пазели бели духове, те служели на мъртъвците, които някога владеели града. Белите духове прониквали и в старите отклонения на метрото, скитали из тях както им скимне. Е, него, Мустафа, барон Съботица всякак ще го защити, от всякакви бели духове ще го защити...

Мустафа пусна чувала в контейнера и се изправи. Какъв ли е този шум по-нататък, в тунела? А-а-а-а!!

Белият призрак имаше дълги сребристи коси, чупливи, праметнати на гърба, в ръцете си държеше автомат, макар че за какво му е на призрак автомат, това е само за заблуда, работата е ясна! И да тропат с крака призраците също не могат, а междувременно откъм тъмния тунел се задаваше кънтящ тропот. Още един призрак, май и той с автомат, още един, и още...

Мустафа събори кофата, падна, разкърва си ръцете в бетона и го заболя, скочи и се втурна към стълбата, като силно викаше... Ако не беше му хрумнало така да се развика, него, безобидния чистач, щяха да го оставят да си тръгне жив. Само че как да пуснеш на улицата в началото на операцията такава една жива сирена. Чу се изстрел. Мустафа дори не успя да се обиди истински на барон Съботица.

Йожен-Оливие прибра револвера си в кобура.

* * *

Пред изхода на метрото авангардните отряди, както беше предвидено, се разделяха на две. Едната половина с цялата бързина, която им позволяваше тежкото въоръжение, тичаше към Двореца на правосъдието и Консиержри, за да ги превземе, другата се спусна да прегради мостовете.

На две беше разделен и ариергардът, ръководен от Брисевил. Трябваше да се пренесе на метростанция „Сите“ тежкото оръжие, онова, което не бива да се вкарва в действие, преди да е превзет островът. Трябваше да се създаде подземна отбранителна линия в тунелите на действащите станции, на трите — „Шатл“, „Сент Мишел“ и „Понт Ньоф“.

И за всичко това имаха на разположение не повече от четири часа. Брисевил прехапа устната си, докато припряно отчупваше връхчето на ампулата с адреналин. Старовремски начин да си инжектираш адреналин, така са правели някъде през трийсетте години на миналия век, но при всички случаи беше по-добре от нищо. Само дано им стигнат тези часове, а оттам нататък — да става каквото ще, възможно е така да се решат веднъж завинаги и проблемите му с медикаментите.

* * *

Няколко просторни стаи на втория етаж на Двореца на правосъдието, откъм фасадата, бяха ярко осветени, макар че в секретариата нямаше никой. Шейх Саид ал Масри, който се разхождаше из облицования си с дъбова ламперия кабинет, вече беше съборил на пода въртящата се табуретка и саксията с миниатюрно дръвче. Нямаше кой да ги вдигне, не му се искаше да вика шофьора отдолу. Така че из краката му се мотаеха катурнатият железен стол, в който той бе успял да се удари, и парчетата от счупената саксия. Разпиляната пръст той бе разтъпкал с обувките си по дебелия килим.

Обикновено шейхът се движеше бавно, с чинна тържественост, отговаряща на високото положение и солидното му телосложение. Вълнението беше го направило непохватен.

По масичките се търкаляха десетки разпечатки. Екранът на монитора слабо просветваше. Шейх Саид кой знае от колко години не

беше изготвял документи самостоятелно. Но докладът, който сега се мъчеше да скалпи, той не можеше да довери дори и на най-доверения от референтите си.

Провал. Това беше безумен провал, немислим, невъзможен. Агентът от Москва бе съобщил, че диверсионната мрежа, подготвена толкова старателно, е разкрита и обезвредена напълно, че е изтръгната с корените. След като събщи това, той престана да се свързва изобщо. Вече цяло денонощие, откакто шейх Саид беше забравил какво е сън, храна и молитви, мъчейки се да провери, да препровери, да уточни поне нещо. Нима е истина? Прилича, много прилича да е истина.

Оставка, в най-добрия случай го чакаше оставка и най-добре ще е да си я подаде сам. Но как, как е могло да се случи такова нещо?! Не можеше да си го представи, ама по никакъв начин не си го представяше. Дали из чекмеджетата ще се намери нещо за високо кръвно? Или поне за сърцебиене. Не си струва да вика лекар, защо му е отсега да дава поводи за слухове... Но ако имаше някакво хапче... все нещо трябва да има, не, това е аспирин, а това е за храносмилането... Срещу киселини... Тях, да му се не види, доскоро му се мотаеха разни хапчета, когато нямаше нужда от тях!

Вратата се отвори твърде безшумно, по-скоро шейхът усети с гърба си някакво леко движение на въздуха, незабележимо откrehване на добре смазаните панти...

Той изобщо не очакваше да види влезлия, но ни най-малко не се учуди. Ръководителят на ядрената лаборатория все пак не беше външен човек.

— При мен ли идвате, ефенди? Кой ви извести?

— Какво значение има това сега? — тежко произнесе Ахмад ибн Салих.

Така си е. Излиза, че и той знае всичко. Изведнъж почувствал умора, шейх Саид се отпусна в креслото.

— Струва ми се, че ще ви е по-интересно да научите кой е известил за това Москва. — Ахмад ибн Салих стоеше на вратата и кой знае защо не бързаше да я затвори. Нещо повече — дори я придържаше с ръка.

— Какво?! — Шейх Саид се задави, усети, че не му стига въздух, закашля се. — Вече разбрахте ли откъде е изтекла информацията?!

— Такова пълно и изчерпателно изтичане на информация няма.
— Устните на Ахмад ибн Салих се изкривиха от неприятна подигравателна усмивка. — Това е целенасочено и преднамерено информизиране. Иначе казано, могло е да стане само в резултат на дейността на дълбоко внедрен шпионин. Много дълбоко внедрен, когото вие познавате лично.

— Кой?! — Сърцето на шейха биеше някъде в слепоочията му като чук по наковалня. Кариерата му беше вече съсипана, но какво огромно утешение ще бъде, ако този син на шейтана си получи заслуженото. Ох, направо самичък би му прегризал гърлото... Само дано... — Той жив ли е още, не е ли успял да сложи край на живота си?! Ефенди, в името на Аллах, кажете, че още е жив!

— Не само е жив, но дори се чувства прекрасно.

— Утешихте ме, доколкото е възможно сега да бъда утешен, Аллах да ви благослови. Но кой е той?

— Аз.

Слободан изведнъж усети лекота, както се случва насън, когато можеш всичко — да плуваш, радвайки се на водораслите и коралите, без да мислиш дали дълбоко под водата има въздух, да летиш като птица над градовете, да минаваш през стените... Колко години беше си забранявал дори да си мечтае да им хвърли истината в лицето...

* * *

Ахмад ибн Салих отвори широко вратата. На шейх Саид му се стори, че бълнува, че полудява, пък и нищо чудно след такива огорчения. След нелепите твърдения на учения в кабинета влезе жена, която не беше в първа младост, облечена като кафирка. Но нали такива неща не се случват, просто не се случва в кабинета на високопоставен чиновник да влезе най-нахално кафирка с черни джинси, с коси, които не само че не са покрити, а са и разпуснати по раменете.

— Не ти се е счуло, кучи сине — отрони тя с някаква нехайна веселост. — Той наистина е руски шпионин, а отгоре на всичкото и сърбин. Е, а сега познай коя съм аз. Ще ти подскажа, с коя песничка приспиват внуците ти?

Като се мъчеше да се събуди, шейхът се хвърли към копчето на алармата. Влудяващата логика на кошмара продължаваше — никой не му попречи. Да не би пък — съзнанието му малко се проясни — алармата да е обезвредена?! Не, наред е, съвсем е наред, червената лампичка мигна, че сигналът е подаден.

Той стоеше и натискаше ли, натискаше копчето, а тези двамата спокойно го наблюдаваха.

— Просто няма кой да реагира — поясни жената. Охраната вече на воля се натиска с чернооките хурии.

— **Севазмиу!**

— Включи най-послед. Помолих нашия приятел от Русия все пак да ми покаже кой се е канел да отрови нашите водоеми. Гледам и за пореден път се питам: как е възможно разни нищожества да предизвикват огромни, неизброими нещастия? Когато планината роди мишка, това може да бъде разбрано поне логически. Но как става обратното — боя се, че разумът ми никога няма да го осмисли. Боя се, че цялата злощастна история на човешкия род от последните хиляда и петстотин години е едно непрекъснато раждане на планини от мишки... За щастие, сега виждам пред себе си мишка, неуспяла да роди.

— Как... как попаднахте тук, как влязохте, кафири? Къде е охраната? Къде е полицията? — Отчаяното желание на шейха да разбере поне нещичко от случващото се, бе изтласкало дори страха.

— Ами настъпи Деветият Кръстоносен поход — грейна в някаква хлапашка усмивка София, като възпря с жест Слободан. — Дълго се готвехме за него и двамата, затова пък всичко стана като по ноти. Вече няма евроислям, а скоро няма да има и ислям. Е, стига толкова, Слобо, приключвайте с него, сам ще се убедите, че това изобщо не е толкова разкошно усещане, колкото ви се е струвало.

Шейх Саид стоеше с изцъклени, невиждащи очи, без да се мъчи да се спаси, а може би не осъзнаваше заплахата, и само леко и ритмично се поклащаше напред-назад.

Слободан извади револвера си.

Което е най-странното — помежду им не избухна онази близост, която поражда омразата. Изглеждаше така, сякаш те могат да минат един през друг, като същевременно всеки се движеше в пространството на своя сън. Но сънят на Слободан беше ярък и лек.

Докато сънят на шейх Саид — невероятен кошмар, облял го със студена пот.

Но когато тялото на шейха се строполи по гръб на килима — между съборената табуретка и парчетата от счупената саксия — Слободан се събуди. Със странно разочарование погледна озъбеното с все същото злобно недоумение лице с малка дупчица над лявата вежда. Наистина, нямаше нищо общо с онова, за което той си беше мечтал толкова години. Просто изпита лека погнуса, сякаш е пипнал с ръката си хлебарка, и някаква хладина обляхна сърцето му.

— Соня, не ви ли се струва, че малко ме поизлъгахте? — сега Слободан говореше на руски свободно и леко, все едно че не е имало многогодишно прекъсване. — Е, че малко постъгстихте боите?

— Ама какво ви става на всичките, никога ли не сте играли покер? Малко блъфиране понякога помага красиво да се сложи точката над „1“. Е, добре, Дворецът на правосъдието вече е наш, обаче край Консиержри още се стреля. Чувате ли?

Наистина отвън се дочуваха припукващи изстрели, звукът беше слаб, не по-силен от онзи, който издават щурците — модерната дограма с двойни стъкла прекалено добре поглъщаше шума.

[83] Госпожа (тур.); *Ханъм* е традиционно обръщение към омъжена жена, характерно за общност с патриархално съзнание. На турски едва във времената на Ататюрк се изобретява дума, аналогична на нашата *госпожа* — *ханъм-ефенди*, съкратено до *хамфенди*. — Бел. NomaD. ↑

[84] Т.нар. Закон за „събиране на семействата“, т.е. за правото на всеки емигрант да кани за постоянно местожителство роднините си от бившите колонии на Франция. ↑

[85] Тук са изброени реалните на западноафриканския култ *вуду*, към чиито последователи спада въпросният персонаж. ↑

ГЛАВА XV

БАРИКАДИТЕ (ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

— Ще е дяволски обидно, ако тръгнат да бомбардират със самолет! — Майската утрин бе прохладна и Жана вдигна яката на шушляковото си яке. Бузите и върхът на носа ѝ се бяха позачервили, а пъстрите ѝ сиви очи изглеждаха доста сънени. — Ами ако вземат и уцелят „Нотр Дам“?

— Няма да тръгнат и няма да уцелят — уверено отговори Йожен-Оливие. — Та Сите е колкото една длан. — Точно затова, ако удариш по него, все нещо ще уцелиш. А колко ценности има само в Консиержри, в Двореца на правосъдието, навсякъде! Те няма да използват артилерия, докато не се убедят, че и ние имаме. Една шепа бунтовници не заслужава толкова загуби, защото, все едно, ще ни пометат за едно денонощие. Ако те знаеха най-важното, наистина нямаше да пожелат нито бомби, нито снаряди. Само че няма откъде да научат, преди да му е дошло времето!

— Да, чудесно е, че „Нотр Дам“ отново ще стане каквато е била! — Жана засия. — Мисля, че ако катедралата беше човек, той би пожелал в името на един такъв ден да умре. На негово място и аз щях да поискам.

Те вървяха покрай Двореца на правосъдието, вървяха посред бял ден, във всеки случай, в ранната утрин вървяха безгрижно с калашници през рамо през самия център на френския ислям и вятърът рошеше пухкавите коси на Жана. Само заради това не ми е жал да умра, ако ще и десет пъти, помисли си Йожен-Оливие. Тогава струва ли си да се съжالياва за катедралата? Тя е права. Катедралата не само би могла да чувства същото, ако беше човек, *тя и сега го чувства*, камъните ѝ няма как да са съвсем мъртви.

Край сградата на Европол се извисяваше камара сандъци със „Стингър“. Сред сновящите край тях макисари Йожен-Оливие зърна и неколцина познати, например Морис Лодер, мрачен дори в такова весело утро като днешното, юноша, загубил миналата година в гетото

майка си, когато семейството им бе попаднало в полезрението на местния имам. След смъртта ѝ той се присъедини към Маки, дотогава я жалеше. През онзи ден самият той бе оцелял по чудо, предишната вечер бяха го откарали в кварталната болница с остър апандисит. Освен това имаше и по-малък брат, който беше изчезнал, разбира се. Йожен-Оливие не знаеше със сигурност, а не беше прието да се разпитва, всеки си имаше своите загуби, нямаше човек, който да е пощаден.

Йожен-Оливие махна с ръка. Морис не го забеляза, той внимателно следеше инструктажа.

— Хубаво е, като на курорт през лятото — отрони Жана. — Как мислиш, още дълго време ли ще се препичаме така на спокойствие?

— Не по-малко от два часа — отговори Йожен-Оливие. — Сега те не предприемат нищо, защото са втрещени, то е ясно. Да се надяваме, че само са блокирали подстъпите към мостовете, а самите те се съвещават до дупка. На всички равнища.

— Месата трябва да започне по обяд, а сега е осем и половина. Знаеш ли, може би все пак няма да загинат толкова много от нашите, току-виж сме успели да изслушаме спокойно месата в „Нотр Дам“. Ох, дано сарацините не щурмуват до един час!

Колко лесно било да говориш с нея и да вървиш до нея. И колко глупаво — да се пънеш, специално да измисляш нещо интересно, просто трябва да си самия себе си. Ех, ако можеше да вървят така сто години, но насреща им вече тича Жорж Перну, старшият на частта.

— Ами ти какво се разтакаваш, Левек?

— Ларошжаклен ми нареди да патрулирам по втората линия на барикадите.

— Сега половината хора от барикадите ги пренасочваме, какво, не си ли чул как се затегнаха нещата? Оцелелите ченгета са се окопали точно в катедралата, в самата сграда и в апартамента на имама. Обстрелват подстъпите, включително и от покрива.

— Мамка му!

— Така си е. Тичай под началството на Роже Берто, те са вдясно от главния вход. А ти, Сентвил, остани край барикадите. Да, вземи този мобилен, знаеш ли как да се оправяш с него?

— Бива си го. — Жана хвана във въздуха телефона. — От някое ченге ли го сви?

— Позна! Май няма пин код, но за всеки случай не го изключвай. Ако започнат да стягат частите си за щурм, звънни веднага на Ларошжаклен, сложил съм номера му на първо място.

— Речено-сторено! — Като тичешком подхвърляше на длан новата си играчка, Жана се втурна по посока на Новия мост.

— И внимавай, не си търси сама белята! — не се стърпя и извика след нея Перну. — Опасно момиче.

Йожен-Оливиер намръщено кимна, не вървеше да допълни на глас, че с такава опасност на човек не му трябва никаква сигурност.

* * *

— Направете най-после нещо!! Сякаш не може да се разтурят тези барикади?! Кой изобщо допусна такова безобразие?! Пратете десант, изкарайте флотата, знам ли, не виждате ли, че кафирите всеки момент ще ни атакуват! Хайде по-бързо, какво се помайвате там, не разбирате ли?!

— Прави се всичко възможно, достопочтени Мовсар-Али. Но нали не искате да пострадате случайно от някое наше необмислено действие?

— Не искам да пострадам и от някое ваше обмислено бездействие! Аз в никакъв случай не бива да пострадам, не съм ви някой сульо-пульо, а имамът на джамията „Ал-Франкони“! Офицер, поне разбирате ли какво може да ви коства лично на вас, ако не ме опазите?!

— Прави се всичко възможно. Обадете ни се при каквато и да е промяна в обстоятелствата.

Касим с облекчение затвори телефона. Пискливият глас на имама продължаваше да кънти в главата му, сякаш тя се беше превърнала в пещера, запазваща ехото.

Щабът, разположил се набързо в Центъра за разпространение на благочестива литература, който мнозина от конвертистите по навик още наричаха помежду си „магазинът Шекспир и компания“, се намираше съвсем близо до Малкия мост. Ами да, вярна е поговорката, че лакътят ти е близко, ама няма как да го захапеш. Каквото и да крещеше изпадналият в истерия достопочтен имам, когото можеше да

чуе едва ли не и без помощта на телефона, май наистина му е спукана работата.

Двама млади лейтенанти, възползвали се от почивката между поредната порция заседания, пиеха кафе от термос, седнали без особена почитателност върху купчините духовни книги. Надали на някого от наставниците ще му стиска сега да се навира с опеката си, сигурно вече са чули за Мовсар-Али. Макар и в такова нелепо положение, но е приятно да почувстваш най-последно, че ти си истинската власт. Край вратата се помайваше куриер, като час по час вадеше от джоба на мундира си, който не му беше съвсем по мярка, кутия цигари, а после я натъпкваше обратно, страхливо озъртайки се към офицерите. Касим вчера бе преглеждал личното дело на този новак. Как се казваше, май Абдула. Бил шофьор на Абдолуахид, сега го уредили тук. От гетото е, наскоро приел правата вяра. Виж го ти, мръщи се, не е доволен, че е попаднал от топлото си местенце в пъкъла. Само че, както се казва, лайното винаги плува отгоре. Роднините му сигурно са в гробищата, от Абдолуахидовата глава не остана парченце дори колкото кибритена кутийка, а този като нищо ще оцелее и сега след щурма.

Ами аз, с какво съм по-добър аз от тази жалка твар, нима спасих Антоан, уф, дано сега забравят за гетата... Но ако не беше станало това немислимо въстание, може би днес Антоан щеше да е там, където е и семейството на този страхливец Абдула. Само че Антоан не ме мрази, по гласа му си личеше, че не ме е намразил. Едва ли родата на този мерзавец, когато тях са ги карали към гробищата, а него — към шериатската зона, може би по едно и също време, би му простила по същия начин, както би ми простил преди смъртта си Антоан. Всъщност, това е обяснимо. Когато дванайсетгодишен аз приех исляма, родителите на Тото едва започваха да се разоряват. Имаше още толкова много до времето, когато вече се налагаше да избираш между живота и смъртта.

Но аз и сега съм против, защо да се убива онази част от семейството, която не е приела правата вяра? Нали при такива условия само мръсникът прави своя избор, защо да си затваряме очите? Ако не беше така, и сега щеше да има доста доброволци сред нормалните млади, които просто съзнават разликата между двете житейски перспективи. Значи, в момента сред присъединяващите се няма

нормални млади? Когато ние бяхме юноши, е имало, а сега се натискат разни недоносчета като този Абдула. Гайките все повече се затягат, затягат, затягат... Независимо дали сега ще оставят на мира гетата, или не — за нормалната френска младеж няма да има живот.

А, да, и още една малка разлика. През моята младост не се изискваше да „свидетелстваш с кръв“. Нека моят братовчед да ме презира, но този като нищо е заклал някой свой братовчед, щом в делото му пише, че от семейството само той е приел правата вяра.

Ох, да му се не види! Че отгоре на всичко и оня в джамията, дето е напълнил гащите.

— Какво подпираш вратата! — ядосано подвижна Касим. — Тичай да ми купиш пури, все едно какви. Само се разкарай оттук, чу ли?!

* * *

Имам Мовсар-Али отчаяно се вслушваше в сигнала „свободно“. Нямаше по-отвратителен звук от този, но не му се искаше да затваря телефона — това беше все едно самият да прекъсне нишката на връзката си с нормалния, подреден свят.

Само че не можеше да стои безкрайно като истукан със слушалка в ръка, особено когато в него са се вторачили толкова дразнещо полицаи и благочестиви пазачи, успели да се доберат до джамията и да влязат в нея. Сега имамът можеше да види себе си в очите им като в огледало, ако му беше минало през ум да си представи как изглежда отстрани. Но на достопочтения Мовсар-Али, толкова загрижен за сигурността на собствената си важна и ценна персона, не му беше до глупости. След като най-последно затвори телефона, без да каже и дума, той се извъртя „кръгом“ върху токовете на домашните си пантофи и изхвърча от просторната стая, предназначена за прием на посетители.

Озовал се в кабинета си, имамът безсилно се строполи на дивана. Меката кожена възглавница приятно изпружинира, обгръщайки тялото му. С каква грижа за комфорта на високопоставеното лице се обзавеждаха тези стаи, как се стараяха жените му, докато се препираха помежду си и с дизайнерите, докато се пазаряха с работниците и снабдителите! Някога кафирите са имали тук сбирка от музейни

експонати, мястото беше много добро, към основното помещение водеше вътрешен коридор, което е много удобно при лошо време. Разбира се, наложи се да пристроят няколко стаи и отвън; предшественикът му, грохнал старец, бе живял натясно с последната си и вече единствена жена. Макар децата му от първите две жени отдавна да бяха израснали, на Мовсар-Али много му се искаше да обзаведе всичко суперлюксово. И кой е могъл да знае, кой е могъл да си помисли, че толкова престижен апартамент в самото сърце на града един ден ще се превърне в място, опасно за живота му, в капан за мишки, хлопнал с железните чаркове на мостовете си!

А колко усилия само хвърли той, за да го преместят тук от Старата джамия! И всичко това — заради днешния ден?! Сега щеше да си седи на улица „Катрфаж“ и да няма грижи, а тук някой друг щеше да се моли по телефона на тези мизерници от вътрешни войски да се поразмърдат! Е, нека само се размине лошото, пък тогава ще намеря начин да ти напомня, хубостнико: правело се уж всичко възможно!

Само да се размине лошото! А дали ще се размине?...

Измъчван от тревога, Мовсар-Али се запъти към женската половина. Пътъом зърна само третата си жена, Хадиша, която играеше на кубчета върху килима с едногодишния Асланбек. Като видя мъжа си, лицето ѝ, бездруго изплашено, придоби обичайното си изражение на жертва. То дразнеше Мовсар-Али и в много по-добри дни от днешния. С третата жена, признаваше пред себе си неведнъж имамът, не му провървя. Може да се каже, че напразно я беше ощастливил, закриляйки със статуквото си едно не кой знае какво семейство. От нея нямаше нито полза, нито удоволствие. Трябва да ѝ се признае, че роди едро, здраво дете, при това момче, но нали и без Асланбек той вече си имаше петима синове. Този беше чисто и просто шестият. А всичко онова, което той на младини беше чувал за сексуалната разкрепостеност на скандинавките, се оказа пълна измишльотина. Как да не се ядосваш? Ясно е, че първият, а често и вторият си брак мъжът сключва, за да заздравя положението си. А оттам нататък би могъл да си позволи нещо и за кеф, нима това не е справедливо? То се знае, че му се искаше не просто крехко момиче на петнайсетина години, но и да бъде палаво, игриво. На най-младата жена винаги ѝ се падат повече от подаръците, но нима тя не трябва да си ги заслужи с усърдие? В края на краищата, нима и тя не е лично заинтересована да угоди на

мъжа си, да знае как да го направи? Къде ти. В леглото беше направо дърво, само дето не хленчеше открито, все едно че я изнасилват, разбираш ли.

Клатушкайки се към подредената от майка му кула от кубчета, детето се спъна, но не се удари и не заплака, макар че предпочете да продължи на четири крака. Някаква неясна мисъл прикова погледа на имама към светлокосата му главица.

Прекалено безгрижно си живееха, затова няма с какво да се защитят сега в такъв черен ден. Дедите му веднага биха намерили откъде да вземат заложници. Най-добре е винаги да са такива, малки. Още по-добре — да са няколко, та единият да се убие пред очите на кафирите за назидание, а после вече да се прави пазарлък за другите. Я виж ти, ами Асланбек доста прилича на кафирско дете, особено отдалеч, нали на челото му не е написано, че е правоверен. Хайде да помисли, никой няма да се погрижи за спасяването му по-добре от него самия. Дали да не заповяда на полицаите да кажат на кафирите, че така и така, има заложници, няколко деца от гетата. Да им покажат Асланбек. Нека дадат възможност на имама да излезе със семейството си от Сите, е, нека да е с придружители. Но тогава при всички случаи ще се наложи да остави сина си в ръцете им, а как ли ще реагират те, като разберат, че им е извъртял номер? Той самият, ако някой го изпързеля по такъв начин, сигурно би размазал главата на палето в първата най-близка стена. Но може да стане и по-лошо, в такива случаи никога не се знае предварително докъде могат да стигнат нещата... Току-виж се наложило самичък да гръмне детето. Ех, поне слугите им да имаха деца, ама не!

Добре, нека разсъждаваме трезво. Става дума за шестия син от жена, чието семейство не е сред влиятелните. Дори ако му се наложи да рискува, да поеме много голям риск, нали това е все едно при игра на шах да жертваш пешка срещу цар. Децата са свещена собственост на бащата и нима той е някакъв лигльо, че да не прояви, когато се налага, подобаваща сила на волята? Ами че почтените му предци щяха да му се изплюят в лицето за такава слабохарактерност!^[86]

Предците... Мислите на имама, бързи като никога досега, се насочиха към миналото. През последните петдесетина години, кажи го, половин век, семейството му се беше издигнало твърде много, та нали те не бяха от потомците на Пророка, а всичко на всичко — чеченци. А

какви жалки бедняци са били, някакви си там подлоги на Басаев... Замогнаха се, откакто в началото на века изпратиха пет от дъщерите си в лагери за подготовка на шахидки. Не че парите бяха кой знае колко, но сложиха начало на благосъстоянието им. При това си е и праведно. А после вече имаха късмет да се озоват от нужната страна на зелената завеса, след като своевременно бяха прехвърлили и капиталите си. Вече там, като роднини на праведни девиси, се сродиха благодарение на успешни бракове с арабски семейства. Да, нависоко се издигнаха. Но нали ако ги нямаше онези шахидки, сега той, Мовсар-Али, щеше да си седи в Чечня сред предателите, които позволяват на дъщерите си да работят в телевизията и в театрите, пфу, курви такива, и изобщо живеят рамо до рамо с неверниците! Или пък щеше да е наемен работник тук, в някоя от евроислямските страни. Не, точно така е. С което са се издигнали — нека и сега то да спасява.

— Чуй ме, тъпако!

Смаяният имам отмести поглед към жена си. Грабнала първото, което ѝ бе попаднало под ръка — купената от ocasion тежка метална лешникотрошачка, тя с едната ръка вдигна детето от килима, а с другата заплашително замахна, отскочила по-надалеч от мъжа си.

— Само да доближиш моето дете, ще те убия, Аллах ми е свидетел, че ще те убия!

— Откачи ли, жено? С кого си позволяваш да разговаряш така? И какво означава изобщо твое дете? Какво твое имаш тук?

— Недей да ми дрънкаш врели-некипели, мръсничко! — Хадиша продължаваше да размахва жалкото си оръжие. — Какво си намислил, та гледаше така детето? Каква гнусотия ти е влязла в главата? Да знаеш, че мога да чета по гадната ти мутра като по книга!

— Виж я ти какъв език ми държи, негодницата! — Мовсар-Али побесня. — Ще те науча аз теб, в чудо ще се видиш, само да избият кафирите!

— То не се знае дали преди това кафирите няма да пречукат тебе, Аллах да ги благослови!

Въпреки нечуваната наглост на жена му, неговият гняв изведнъж се стопи. Може, като нищо може да стане и така. Трябва да се мисли, да се търси изход. С тази побъркана датчанка той ще се оправя по-късно, при положение че самият оцелее, сега това е най-важното. Дали все пак да не ѝ вземе детето, е, не самичък, защото тя може и да не го

убие, но положително ще хапе и ще дере като тигрица, но помощниците му ще се справят с нея. Само че това ще е голямо главоболие и ще отнеме доста време. Откъде обаче да вземе друго дете, няма да ходи за него в гетото, я, ако можеше да отиде до някое гето, проклетите макисари щяха да го хванат друг път!

Ама че е глупак, съвсем се е чалнал! Мовсар-Али се плесна с длан по челото. Работата е от проста по-проста!

Забравил на мига за жена си, той се втурна обратно към приемната, към най-близкия телефон. Ами да, разбира се, като му обърна внимание на най-малкия син, Аллах му беше посочил най-печелившия, безпогрешен вариант! Да изпратят автобуси в най-близкото гето, да докарат стотина, не, няколкостотин, да докарат всичките деца, които намерят там! Да ги построят на крайбрежната улица около целия остров Сите и да започнат да ги убиват! В гетата е пълно с роднини на макисари, то се знае, че те незабавно ще се съгласят да пуснат имама с приближените му от острова, а после... абе, има ли значение какво ще стане после, всичко това вече няма да го засяга, той ще е в къщата си извън града, на брега на езерото!

Мовсар-Али припряно натисна копчето за свързване с номера на последния избран абонат. Телефона вдигна отново онзи неприятен капитан, е, не е важно.

— Офицер! Слушайте ме внимателно, офицер!

— Слушам ви. Има ли някаква промяна?

— Не е там работата! Трябва спешно, чувате ли, спешно да...

Имамът тръсна слушалката. Сега пък и връзката прекъсна, когато всяка минута е скъпа!

Нямаше никакъв сигнал.

— Ей, Ибрахим, донеси веднага радиотелефона! Май се търкаляше някъде в кабинета ми!

Младият благочестив помощник не се забави много, но когато влезе с телефонния апарат в ръце, лицето му беше още по-уплашено.

— Изглежда, че връзката е прекъсната, господине. Май че макисарите са успели да я повредят.

— Тъпаци! Дяволски изчадия! Някой да даде мобилен, толкова ли е трудно да се досетите?!

— Ние сме всичко на всичко от градската полиция, достопочтени — мрачно се отзова униформен здравеняк. — Полага ни се по един

мобилен на петима души, все пак е скъпа техника.

— И какво от това?! — Скъпоценните минути се топяха като сладолед на слънце. — Тук сте близо петнайсет човека, дървници такива!

— Така си е — полицаят го гледаше някак не особено почтително, — само че нито един от нас няма мобилен.

Направо да се побъркаш с такива малоумници!

— Ибрахим, тогава намери моя мобилен, той също е в кабинета, побързай!!

— Господине, нали вчера ми наредихте да го занеса на поправка, докато е в гаранционен срок. И аз го занесох. Само че в склада нямаха никакви части. Извиниха се и обещаха да го донесат днес направо вкъщи, към девет сутринта... Ама нали...

Имам Мовсар-Али тежко се строполи на пода и като закри лицето си с длани, тихичко заскимтя.

* * *

Щабът на въстаниците се беше настанил в сградата на Европол. Брисевил отклони две момчета, Малезо и Гаро, за да изтрият информацията от всички компютри. Не беше ясно каква е пряката необходимост от това, но нареждането не предизвика недоумение. „Кое то за руснака е добро, за немеца е смърт.“ — неясно изкоментира разпореждането му София Севазмиу, като държеше в ръка не цигара или револвер, а картонена чашка с чай. Това изглеждаше направо противоестественно.

Ало! Ларошжаклен!

Анри вдигна слушалката:

— Да, Лавал, какво е положението там при вас?

Пиер Лавал тъкмо ръководеше акция по евакуиране в едно от най-големите гета — Пантенско.

— При нас нещата са наред, по-добре няма накъде, в цялото гето са останали не повече от пет ченгета! Хората се окопитиха, досега сме спуснали под земята повече от четиристотин човека. Лошото е само, че жените тъпчат прекалено много неща в бохчите си — разни снимки,

книги, бабините съдове... Може да ги разбереш, естествено, но става една...

Ще стане после, неволно си помисли Ларошжаклен. Да побереш в катакомбите над десет хиляди човека, а после да ги прехвърляш на малки партии извън Париж... Но това е добре, много добре.

— А как е в Аустерлиц?

— Май и там всичко върви нормално. Хайде, да свършваме разговора, макар линията да е защитена, но знае ли човек... Поздрави!

— Девет и десет — отец Лотар хапеше устни. — Софи, колко време ще е необходимо за минирането?

— Ако работят петима души, ще се справим за по-малко от час. Но ще трябва поне два часа, за да ги изкараме оттам. И то в най-добрия случай. Здравно са се окопали там, проклетниците.

— И не по-малко от час ще ни трябва да се оправим с олтара, да осветим наново... Софи, няма да смогнем да свършим всичко в каноничното време.

— А какво означава, Ваше Преподобие, канонично време? — не се стърпя Брисевил. — Не съм чувал нищо подобно.

— Неокатолиците отслужваха меса по всяко време на денонощието, когато им скимне — намръщено отговори отец Лотар. — Това стана лесно, защото те отмениха литургичния пост. Според канона, свещеникът не трябва да яде и да пие преди меса.

— И колко време?

— От полунощ.

— Значи вие...

— А, това е дреболия, свикнал съм. Не ме разбирайте погрешно, мога ако ще до довечера да търпя без вода, както ни се налага да правим това във Великата Събота. Но да служа меса следобед аз не мога, независимо дали съм пил вода или не. Не мога и това е.

— Спокойно, засега няма защо да се притесняваме. — София се надигна с присъщата ѝ младежка рязкост на движенията, вдигна нагоре прозореца с матово, непрозрачно стъкло — младият кестен пред него се беше огънал под тежестта на невероятно количество яркорозови пирамидални цветове. — До десет часа сутринта не сме загубили нито един човек. Трябва да отбележим, че и без всякакви метежи имаме къде по-лоши дни. Да държим острова едно денонощие е нашият максимум, но нали те не знаят планове те ни. Нека смятат

денонощието за наш минимум, иначе изобщо няма да проумеят защо предприемаме всичко това. Какво ще кажете, Анри?

— Ще кажа, че не бих искал да щурмувам катедралата. Те са залостили прозорците с каквото им падне, а цялото пространство около сградата е съвсем голо. Дори дърветата са ги изсекли отдавна и са насадили своите глупави цветя, както си знаят. Прекалено много хора ще загинат, толкова жалко, кой да ти знае, че първо е трябвало да завземем не Двореца на правосъдието, дори не и Европол, а самата катедрала!

— Какво сега, да си скубем косите? Всички ли са съгласни с мен, че с най-малко загуби ще можем да ги превземем утре сутринта?

— Загуби все пак ще има, макар и по-малки — сбърчи вежди Ларошжаклен. — Но все пак не ми допада, че един от мръсниците, запънали се на покрива, както изглежда, е със снайпер. Какво има, Левек?

— Момчетата все пак успяха да изскубят телефона — весело докладва Йожен-Оливие. — Добре щеше да е също да знаем какво е положението вътре с мобилните. Но повече нямаме телефонна връзка.

— Браво! Пийни сок, целият хладилник е натъпкан. И на момчетата занеси. Хубав е, студеничък...

— Няма да откажа. — Йожен-Оливие надникна във вътрешността на огромния хладилник. — Има и домати, чудесно.

— Та какво е положението с пушката? — Брисевил се закашля тежко, с хрипове.

— Не мога да кажа със сто процента сигурност — продължи Ларошжаклен. — Но ми се струва, че снайперистът държи СБ-04 с инфрачервени лъчи. Изпиано нещо, беше разработена в Русия преди трийсетина години. Но откъде един полицаи ще има такова луксозно оръжие?

— Не е задължително да е ченге — засмя се София. — Да не би да сме ги избили всичките, може някой от Европол да се е промъкнал в катедралата, пък и няма съмнение, че по ъглите на Сите се крие немалко добре въоръжен народ, поне няколко десетки човека, и ако не сме забелязали това, то е само, защото те не искат да се разкриват, преди да е започнал щурмът.

— Със сигурност е така — Брисевил продължаваше да кашля и носната му кърпа беше в кръв.

— Е, добре, нека допуснем, че пушката на снайпериста върху покрива е с инфрачервен мерник. Все едно нощните загуби са несъпоставими с дневните. Така че не искате ли да пийнете чай, Ваше Преподобие?

— Благодаря ви, Софи — отец Лотар не можа да сдържи смеха си. — Вие винаги успявате изключително изящно да завършите мисълта си. А пък аз именно сега не съм чак толкова придирчив, за да се откажа дори от питието, с което вие се наливате през последния половин час.

— Макар то да мирише на сушена риба, на кисната в газ — подхвана Ларошжаклен.

— Не мога да си представя, че съм попаднала сред ценители на деликатеси. — София извади още една чашка и започна да налива чай, запарен направо в електрическия чайник. — Това е истински „Лапсунг Сушонг“, половин пакет се търкаляше из джобовете ми. Но може би напразно го откъсвам от сърцето си, а, отец Лотар? Не се притеснявайте, ако предпочитате сок.

— Не, горещото питие е за предпочитане, ако ще да е от татул. — Отец Лотар с нескрито удоволствие пое чашката.

— Левек, предай на Берто, че ще освобождаваме катедралата през нощта.

— Добре.

Йожен-Оливие излезе, натоварен с ледени кутии сок.

* * *

— Значи, припичаме се до нощес. — Роже Берто отвори кутията с ананасов нектар. — С охладени питиета по желание, като на Лазурния бряг. Бих искал да знам само едно: кое ще започне по-напред — ние ли ще тръгнем да щурмуваме катедралата, или ония ще тръгнат да щурмуват Сите. Направо бихме могли да си организираме залагания. И без това — няма какво да правим. Освен да си разтегнем тук шезлонги.

— Тук не си струва — на Йожен-Оливие не му излизаше от ума пушката, която вижда и в тъмното. — Не знаеш ли къде точно горе се е залостила гадината?

— Къде-къде, на галерията, по средата, направо над прозорчето с форма на роза.

Може, разбира се, да се движи от абсидата покрай стените. Дали мръсникът вижда хората край вратите или не? Кой да ти каже? Но няма как да се притиснеш изцяло към камъка. Какво да измисли, за да го обезвреди?

Отдавна не беше виждал „Нотр Дам“ толкова отблизо. Двете кули, устремени към небесата като корони, окръжността на исполинската розетка, трите врати със замазани с вар следи от изкъртените изображения. Оказа се, че той помни имената им: тази, лявата, е Порталът на Девата, в центъра — Порталът на Страшния съд, а последната — Порталът на Света Анна. Само дето няма кого да попита защо са им на вратите имена и защо те са такива, а не някакви други. Впрочем, как да няма кого да попита, ами отец Лотар? Ще трябва да си поговори с него, когато не е толкова зает.

Имай още малко търпение, „Нотр Дам“, нали това са, както казват старците, непоносимите мъки на продължителното боледуване, а после става леко и светло — значи е дошла смъртта, за да те освободи от страданията. Потърпи само още мъничко.

— Уха, виж, Левек, виж само какво става! — Роже приклепна, като звънко се плесна с длани по колената. — Бива си го Ларошжаклен, браво на него, истински юнак е! Направо всичко е като по ноти!

В безоблачното небе въртяха перки черните водни кончета на хеликоптерите, още съвсем дребни, но доста бързо уголемяващи се.

— Искат да извършат десант! Да не съм жив, ако не е десант!

* * *

— Десант!! Насам летят военни хеликоптери, сега ще извършат десант! — Ибрахим се втурна в малкия кабинет, където беше се сврял имам Мовсар-Али, за да не вижда и чува никого и нищо.

— Какво?! — Мовсар-Али подскочи в креслото. — От къде на къде реши, тъпа главо, че ще извършат десант?! Ами ако, тъкмо обратното, започнат да стрелят или да хвърлят бомби и то право по нас! Защо реши така, казвай!

— Така каза офицерът! Офицерът каза, че ще се извърши десант!!

Най-после! Можеха да се сетят и по-рано. Хвала на Аллах, значи сега ще трябва само да поседят още известно време тук заключени и в безопасност, още някой и друг час, с една дума, докато не бъдат обезвредени всички макисари. Мовсар-Али въздъхна с облекчение. Май днес той беше свалил не по-малко от пет килограма, без да е ходил на баня.

* * *

Морис Лодер извади от сандъка „Стингър“.

Пол Герми изчакваше, за да последва примера му.

Слободан, който не беше сметнал за необходимо присъствието си в щаба, се приготви стриктно, с онази пестеливост на движенията, сякаш беше воювал през всичките последни десет години.

Огромното водно конче с черно-зелен корем изведнъж подскочи по жабешки, а в следващия миг вече го нямаше. То просто изчезна, дори беше трудно човек да свърже по някакъв начин изчезването на такова гигантско насекомо с не толкова силното припукване, което го предшествахше.

— Какво, не го ли очаквахте, мръсници, не знаехте ли с какви фойерверки сме се запасили? — щастливо шепнеше Жана, наблюдавайки как хеликоптерите експлодират, как бясно се завърта исполинската водна фуния на мястото, където те падат, между мостовете.

„Дано само никой не пострада от шрапнелите, защото е смъртоносно — помисли си отец Лотар. — Макар че два хеликоптера май вече паднаха в Сена, почти съм сигурен в това.“

— Отново имаме малък *таймаут* — иронично наблягайки върху американизма, каза Брисевил на Ларошжаклен. — Дори и те да не са успели да се подготвят за щурма, сега ще преразгледат тактиката. Ще решат да се въоръжат по-добре.

[86] На мен самата ми е чоглаво да пиша тази книга. Вчера през деня, на 11 октомври, ми хрумна този епизод. Запитах се — дали не

пресилвам нещата? Май е някак прекалено. Същата вечер чух в анонса на новините по програма „Время“: „Терористите в Северен Кавказ са се опитали да използват собствените си жени и деца под формата на жив щит.“ [↑](#)

ГЛАВА XVI

ЗАТИШИЕТО

— Малката Валери ненапразно толкова ни се сърдеше — казваше отец Лотар, докато крачеше с черното си расо заедно със София и Дьо Лескюр между младите кестени, ярко запалили розовите си свещички. — Прекалено дълго ние не можехме да решим простата задача с твърде очевидния за детския й ум отговор. Ако не можеш да опазиш светинята, по-добре да я унищожиш със собствените си ръце, отколкото да оставиш тя да бъде поругавана.

— Е, какво да ги правиш глупаците — усмихна се София.

Отец Лотар с изумление забеляза изведнъж, на златистата слънчева светлина и розовата светлина от свещичките на кестените, че очите на София Севазмиу изобщо не са черни, както му се беше струвало винаги. Черна беше само зеницата, която изобщо не беше по-голяма, от която да е зеница на всеки нормален човек. Пък и увеличената зеница — това си е патология на зрителната функция, а изобщо не е някаква особеност на фаталната жена. Тогава защо винаги и на всички, той със сигурност знаеше, че на всички, им се струва, че ирисът на София е едва ли не еднакъв на цвят със зеницата? А той от вътрешния си край е най-вече сив, а от външния повече бие на блатнозелено. Излиза, че онзи черен пламък, бликащ като от огнехвъргачка, е преди всичко самият поглед, преди всичко самият израз на тези невероятни очи.

— Е, какво, Софи, не сте ли в настроение да се разходите малко из Сите с мен и с мосю Дьо Лескюр? — попита отец Лотар. — Бихме искали да обсъдим с вас някои неща. Нали си спомняте, че аз от самото начало направих уговорката, че ще поставя известни условия?

— Да, спомням си.

— Проблемът е там, Софи, че „Нотр Дам“ е прекалено голяма и прекалено свята светиня.

— Вие говорите доста очевидни неща — гласът на София се напрегна.

— А вие веднага се досетихте, че не го правя току-така.

— Чуйте, Ваше Преподобие, нещо ме мъчат идиотски предчувствия. Я, по-добре говорете направо.

— Съгласих се с това, че може да се случи и такова нещо — да бъде унищожена „Нотр Дам“. Че *трябва* да се унищожи „Нотр Дам“...

— Сега ще кажете, че след като се взриви „Нотр Дам“, не бива и не бихте могли да живеете и вие самият, нали? — София отметна глава.

— Как така да не бива? — с горчивина възрази отец Лотар. — Какво говорите! Че отгоре на всичко се опитвате да припишете на мен такава нелепица! Свети Петър е предал Спасителя, като три пъти се е отрекъл от Него — и пак е продължил да живее! „Нотр Дам“ не е Спасителят, а само едно от хилядите прекрасни отражения на Неговото учение в грешния ни свят. Може ли изобщо да бъде сравнявана тегобата, която ми е съдено да понеса, с тегобата на Апостола?

— Тогава за какво става дума? Да не мислите, че не разбрах накъде биете, Ваше Преподобие? Вие не искате да напускате храма, така ли е?

— Така е — отец Лотар наведе глава с някакъв момчешки инат.

— Що за приумица? Вие самият си противоречите.

— Да. Софи, веднага, още преди да кажете това тогава, аз разбрах, че една-единствена Литургия си заслужава замисленото. Но веднага почувствах и друго — като знам, че катедралата ще избухне, аз не бих могъл да изляза от нея. Просто не бих могъл, краката няма да ми се подчинят. Дай Боже, да успея да отслужа Литургията, хората, които поискат да присъстват на нея, ще започнат да напускат Сите през подземните проходи, а аз ще остана да се моля, да се моля докрай.

— Вие сте християнин, на вас ви е забранено самоубийството! — остро подхвърли София.

— Може би се заблуждавам, може би просто съм твърде слаб духом. Но все пак се надявам, че Господ няма да сметне за самоубийство това, че ще се моля в обречения храм. Но Господ е милосърден към нашата немощ. А ако Той изобщо не ми даде възможност за напускане? Ако обаче аз обричам на гибел душата си от слабост — грешката ще е моя и аз ще отговарям самичък за нея. Софи, във Франция има катедрали, по-красиви от Нотр Дам, какво да говорим. Тя е малко тежка, прекалено е обременена от наследството на

романската архитектура, но без суровата ѝ простота. А катедралата в Реймс е още по-неугледна. Но именно сред стените на тези две катедрали се усеща диханието на страната, на онази страна, която някога е била „възлюбена дъщеря на църквата“. Софи, „Нотр Дам“ не бива да се изоставя в беда. Щом не можеш да ѝ я спестиш, тогава трябва да си с нея докрай.

— А войникът не изоставя своя офицер — тихо каза Дьо Лескюр, доколкото София разбра, продължавайки вече свой започнат спор с отец Лотар. — Мястото на министранта е до свещеника, докрай. Душата на нашата нация винаги е била феодалка — докато нацията ни още е имала жива душа. Аз също не съм способен на някои неща. А освен това, просто вече съм прекалено стар.

— Аз пък излиза, че съм младо девойче — присмя се София.

— Само да не наговорите сега никакви глупости. — Отец Лотар вдигна предупреждаващо ръка.

— Ще говоря само умности, можете да не се вълнувате. Все пак, така или иначе, ще ви взривявам аз. Та значи — грях ли е, или не е грях да взривим „Нотр Дам“ при положението, в което се намираме?

— И е грях, и не е грях.

— С не-греха е ясно, но грехът е доста тежък, нали? Прекалено тежък, за да го стоваря върху плещите на младите, на които животът тепърва им предстои. Аз ще минирам, ще ми трябва само няколко човека за помощните работи. Но нравствената отговорност за този взрив ще легне изцяло върху мен. Значи вие сте премислили всичко по най-удобния за вас начин, а аз да се оправям както знам, така ли? Много галантно и най-вече — много по мъжки. Да, виждам, че вие искате да кажете — всичко това го измисли сега, когато разбра за нашето решение. Но в действителност то не променя нищо, просто нямах време да се замисля по-рано. Но там, в катедралата, все едно щях да го разбера. Всичко, което казвате за невъзможността да се напусне катедралата, съотнесено към вас самия, в същата степен се отнася и за мен, отец Лотар. Ако не и в по-голяма, но хайде от мен да мине, ще ви отстъпя първата позиция.

— Софи, някой някога казвал ли ви е, че сте чудовище? Доста симпатично чудовище, ако трябва да си признаем, но абсолютно.

— Казвали са ми, не се съмнявайте в това.

— Така си и знаех, че няма да съм оригинален.

— Ох, да ви се не видят и католическите приумици! Сериозно ли, Ваше Преподобие, се надявате да ми отклоните вниманието с тези приказки?

— Не сериозно, Софи, — отец Лотар въздъхна, — но се надявах.

— Вижте какво ще ви кажа — очите на София весело блеснаха и отец Лотар с изненада забеляза, че те отново изглеждат черни. — В края на краищата, *имайте страх от Бога*. Защото аз виждам пред себе си трийсетгодишен хлапак...

— Трийсет и три годишен, с ваше позволение.

— Много съществена разлика, няма що. Да бяхте сметнали поне приблизително на колко години съм аз! Ами че аз съм родена преди световната интернет мрежа! Можете ли поне да си представите такова нещо? О, не, къде ти, вие дори не помните времената, когато европейският интернет не беше с филтри. В сравнение с вас аз съм стара колкото Троя. И въпреки това не споря с вас, макар че ми се полага да поспоря. Нима не е така, мосю Дьо Лескюр, не сме ли в правото си ние с вас да настояваме пред младото поколение да живее?

— Провербуване в лагера на противника, и то в крачка. — Антикварят се разсмя с тих старчески смях. — Не, мадам Севазмиу, моето огорчение е друго и то дори не е свързано с годините ми. Паството ще остане без своя пастир.

— Аз благодарение на Бога засега не съм единственият свещеник във Франция! — остро възрази отец Лотар.

— Приятели мои, на всеки от нас тримата просто много му се иска да разубеди другите двама. — Дьо Лескюр се усмихна с онази усмивка, която е прието да се нарича тънка, приписвайки ѝ проникателност, уж типична за хората, натрупали години. В действителност усмивката на старците е *тънка*, защото с годините устните изтъняват, помисли си София. Вярно е, така е и при мен, признаците на възрастта се маскират като признаци на ума. Но ако говорим за истинска проникателност, тя е в тези някога небесносини малки очи, скрити сега от побелелите рошави вежди. Не е лесен старецът, никак не е лесен, забелязах това още онзи ден. — Е, да скрием излишните карти обратно в ръкавите. За мен и вие, Софи, сте момиченце. Чудо голямо, интернет. Аз пък съм се родил, когато всеки компютър е заемал цяла стая. Ще постъпим така, както на всеки му подсказва съвестта или сърцето. Нашият отец Лотар има нещо като

дълг на капитана пред кораба, аз изпитвам дълга на министрант-войник пред офицера-свещеник, когото трябва да следвам, а пък вие, Софи... Не се обиждайте, но вие изобщо от самото начало на тази история сте в ролята на архетип на Смъртта. Смъртта не остава жива, това е алогично.

— Ето още едно предимство на напредналата възраст и то е, че ние успяхме на воля да се начетем с книги, които после бяха напълно унищожени... Погледнете, мосю Дьо Лескюр, как се намръщи нашият скъп отец Лотар! Той е израснал през години, когато те здраво бяха узурпирали образа на смъртта. „Вие обичате живота, а ние обичаме смъртта“, нали помните, че започнаха с това? Но и тук има неистина, пригаждане на нещата. Те обичат не смъртта, а единствено липсата на живот. Мъртвилото, разложението, гниенето във всеки един смисъл на тези думи. Аз пък си спомням какво казваше поколението на моите родители: който обича живота, и смъртта му се вижда лека, който не обича живота — той се страхува и от смъртта. Нали християнинът не бива да се страхува от смъртта, Ваше натъжено Преподобие?

— Не бива, Софи, не бива... — Отец Лотар, както изглежда, сериозно размишляваше върху нещо, размишляваше интензивно, ако се съди по това как изражението на лицето му непрекъснато се менеше. — Ето какво, аз съм съгласен с мосю Дьо Лескюр по отношение на вас, Софи, но отново имам условие. Дори не условие, а пожелание.

— Какво искате пък сега? Боя се, че наддаването тръгна във ваша полза, най-вероятно ще се съглася, макар по очите ви да виждам, че сте замислили някаква дяволия.

Отец Лотар се разсмя толкова искрено и весело, че без още да разбират за какво ще стане дума, към него се присъединиха София и Дьо Лескюр, сякаш за да отърсят от себе си тежестта на трудния разговор.

— Ама каква мъка е с вас, хората от двайсетте години, истинска мъка е, Софи! Именно „дяволия“, една дума във вашия дух, е най-уместна и приложима към онова, което искам сега да предложа! Но как само ме развеселихте! Не е имало кой да ви напляска навремето!

— Е, моля да ме извините. Наистина е глупаво думата да се използва по адрес на свещеник, да не говорим пък за лошия навик да се споменава дяволът. Но моето поколение никога не е приемало

споменаването му буквално, а просто така, като шега или паразитна думичка.

— Което им изнасяше на някои хора. Но сега не става дума за това, много е късно да ви превъзпитавам, особено в контекста на днешните ни обстоятелства.

София весело се засмя, явно оценила шегата на свещеника.

— Прекрасно си спомням, че вие сте православна — продължи отец Лотар. — Тоест не сте никаква православна, разбира се, а просто пребивавате в извънцърковно състояние, и въпреки това! Но *in extremis*^[87] все пак мога да причестя човек във вашето плачевно духовно състояние, без да се опасявам особено, че ще бъда обвинен в икуменизъм. Нашите църкви не си отричат взаимно Апостолската приемственост.

— Ох, не си спомням. Но дори ако нещата се свеждаха до това да ви е по-лесно на вас, пак щях да се съглася. Защото започвам да си мисля, че нещата не опират само до това.

— На нещо повече изобщо не смея и да се надявам, аз съм реалист. И така?

— Ще се причестя на тази меса. И дори ще се изповядам преди нея, макар че цялата ми изповед, също като в романа на вашия френски класик, по най-уместен начин се свежда до две думи.

Калпав роман, но няма как да се отрече, че тази сцена си я бива — помисли си Дьо Лескюр. — Дори много си я бива, въпреки всичките дивотии, с които е била натъпкана главата на автора. Та как беше там?

— Нека всеки от вас на висок глас да се покае за греховете си — каза Гран-Франкер. — Монсенъор, говорете.

Маркизът отговори:

— Убивал съм.

— Убивал съм — повтори Гуанар.

— Убивал съм — каза Гинуазо.

— Убивал съм — каза Брен д'Амур.

— Убивал съм — каза Шатене.

— Убивал съм — каза Иманус.

Гран-Франкер ги прекръсти с разпятието и изрече:
— В името на Пресветата Троица ви опрощavam
греховете. Нека душите ви почиват в мир.
— Амин! — отговориha шест гласа.
Маркизът стана.
— А сега е време за умиране — каза той.
— И за убиване — допълни Иманус.^[88]

Паметта ми обаче все още е много добра, едва ли сбърках и на едно място в целия цитат. Но оставаше да не съм запомнил един толкова ярък пример как персонажите *побеждават* своя автор. Винаги съм обичал да се забавлявам с това — да издирвам в книгите потвърждение, че художествената истина надделява над погрешната идея. Но защо сега се залисвам с книги? Като някакъв римлянин от родените трето поколение в Галия, който се рови в книжни свитъци на вилата с подгрят мозаечен под, а водопроводът, между другото, вече едва цъцри, докато наоколо се съсичат стръвно със секири некъпани исполини франки. Нашият свят не за пръв път се окървавява, и отново не е моментът да се ровиш в поезията на миналото, трябва зорко да следиш как около теб се ражда новият епос.

— В кои далечни земи се зареяхте, мосю Дьо Лескюр — каза отец Лотар. — Вече цяла минута ви наблюдаваме.

Той се усмихваше. Усмихваше се и София Севазмиу.

* * *

Снайперистът беше се залостил добре, твърде добре, за да не мислиш за това. Бездруго и времето за мислене беше достатъчно много, врагът не бързаше да атакува. Йожен-Оливиe виждаше как на крайбрежната улица, оттатък Сена, вече нямаше къде да падне и игла от сини мундири, оттам се дочуваше бръмчене на камиони.

— Засега печелим време — каза Жана. — Слушай, не си ли виждал Валери?

— Не. А на теб не ти ли минава през ум, че сега за последен път виждаме дневния Париж?

— Е, зависи от Божията воля.

— Нямам предвид това — с досада възрази Йожен-Оливие. — Нещата се променят. Хората, слава Богу, напускат гетата, но без гета нелегалното движение няма как да съществува. Утре сутринта, ако оцелеем, и ние ще бъдем в катакомбите. Възможно е да се наложи цял месец да прекараме без дневна светлина, ако не и два месеца. След това ще се преместим във Вандейските гори, но нали тогава и те ще започнат да изтласкват селяните още повече. Горските градове са огромни, още от времето на белите, които също не са ги изкопали сами. И все пак те само ще са междинен пункт по пътя ни към границите на Евроисляма.

— Да. — Жана стисна малките си длани. — Това ще е Изходът.

— Какво?

— Ох, ама колко си неграмотен!

— Чакай, това да не е от Библията?

— Ами да. Изход. Само че не просто от плен, а от родната земя.

— Е, може би ние някога ще се върнем тук. С танкове. — Йожен-Оливие много искаше да утеши Жана и той като че ли бе намерил нужните думи. Лицето на момичето просветля.

— С руски танкове ли? — попита тя все пак с известно съмнение.

— Нали Софи Севазмиу е руския — напомни Йожен-Оливие.

— Е, в такъв случай, мисля, че ще се разберем с руснаците! Ако те поне малко приличат на Софи. Както и да е, не ми харесва, че никой не е виждал Валери. Ще отида да я потърся.

Това си беше запазена марка на Жана — допреди малко да е била тук, а след миг от нея да няма и помен. Йожен-Оливие примижа, мъчейки се да види по-добре притаилата се зад корниза сянка. Крие се, гадината, с топлатата си нощна пушка. Виж, ако се покатери на покрива, няма да е толкова мъчно да го обезвреди. Той гледа надолу и изобщо не очаква да бъде нападат. По никакъв начин.

* * *

Отец Лотар и Дьо Лескюр седяха на пейка сред цветните лехи покрай Консиержри. Старият антиквар прехвърляше още по-стара от

него броеница с бели порцеланови зърна, докато свещеникът просто наблюдаваше подскачането на оперените парижки врабци, които си оспорваха изпуснат на алеята залък хляб.

— Вече бях започнал да се тревожа, че денонощието има само двайсет и четири часа. — Като целуна кръстчето, Дьо Лескюр прибра броеницата в джоба си. — Спомняте ли си колко вярващи имаше вчера на изповедта? И пак добре, че по някакъв начин всички успяха да се изповядат.

— Всички. — Погледът на отец Лотар не се откъсваше от пъстрото врабешко ято. — Освен един, на когото едва ли мога с нещо да помогна.

— Да, не можете. Прекалено стремително се разви всичко, като на стар видеозапис, пуснат на бързи обороти. Разбирам колко ви е тежко, Лотар. Но може би все пак ще разкажете на мен онова, което гнети душата ви? То се знае, че аз не мога да ви опростя греховете, но кой знае, може пък малко да ви поолекне?

— Много сте добър. Но не ми се иска през последния ден от живота си, във всеки случай, се надявам той да е последен, да извърша още един неопростен грях — да прехвърля върху раменете на ближния собствените си тежки мисли.

— Ваше Преподобие, този път казахте нещо абсурдно! Колко години вие самият пазите в сърцето си най-горчивите тайни на всички вярващи от нашата община. Има ли нещо лошо в това един от тези мнозина да поеме малка част от вашата тегоба?

Отец Лотар все така гледаше не събеседника си, а някъде пред себе си, макар че врабците отдавна бяха отлетели, изкълвали и последната трошица. В неговата осанка, осанката на човек, почти неотделим от дрехата, издаваща рода на заниманията му, имаше нещо войнишко.

* * *

Онази, както сега му се струваше, отдавнашна визита при Ахмад ибн Салих, същият Кнежевич, се беше превърнала в истински позор, но тогава възложила акцията точно на него, а не на някой друг дори не толкова заради компютърната му грамотност, колкото заради уменията

му на градски алпинист. Впрочем, там можеше да се мине и без тях, нещата бяха от прости по-прости. Но нали и тези стари камъни също са с отрицателен наклон. По аркбутаните^[89] също можеше да се изкатери. Най-лесно и най-правилно ще е от изток, щом гадината се е залостил на галерията. Само да можеше да стигне до тези аркбутани. Нали отдолу гадовете обстрелваха подстъпите. Дали да не изчака да се стъмни? Но нали и този, на галерията, чака същото. Да става каквото ще! То е почти същото като да скочиш в ледена вода, както е правил като малък, само че по-добре сега да не си затваря очите! Йожен-Оливие се прокрадна, притаи се зад последния окастрен храст, готов да изскочи на открито. Да им се не види — целият източен край е просто една тревна площ с цветенца, все едно че са постлали някой от идиотските си килими. Истинските господари на Париж, кралете, не са се страхували нито от народа, нито от тесните улички, мярна се в главата му. Нали Бонапарт пръв е започнал да разчиства големи пространства, мюсюлманите само са заимствали това от него. Нищо свое не могат да измислят. Както и да е, майната ѝ на историята. А сега, без да губи и минута, трябва да реши следното — да си събува ли маратонките? Без тях ще му е по-лесно да се катери, това е сигурно. Но нали няма как да си ги окачи на врата, ще трябва да ги хвърли. Да бе, пък после до сутринта — шляпай бос. А, не, все някак ще се оправи с тях. Е, хайде!

Йожен-Оливие се затича, като се привеждаше и криволичеше насам-натат. По улицата веднага затрещяха изстрели, слава Богу, че не бяха автоматни откоси! Нали полицаите не се разхождат из града с автомати. Щеше да е по-лесно, ако трябваше да се катери по стената. Само като я стигнеш и се вмъкнеш в някое от прозорчетата — никой не може да те докопа. Но нали целта му е аркбутанът. Ох, колко е лесно да го уцелят на това мостче! Господи, дано не забележат къде точно ще се метне!

* * *

— Огромна съблазън се крие в мексиканските привилегии^[90]. — Ръцете на отец Лотар стискаха джобния брeвиарий^[91] с избелели

лентички и протрита по ръбовете кожа. — Виждате ли моя Бревиарий, Дьо Лескюр? Нищо необикновено няма във вида му, нали?

— Е, все пак разговаряте с антиквар. От началото на XX век е, нали? — Дьо Лескюр внимателно взе книгата от отец Лотар, отвори страницата, на която с римски цифри бе написана годината на издаването. — Да, хиляда деветстотин и първа година. Позлатата, разбира се, е от пластинки.

— Това вече не знам, нямам представа какво ѝ е специалното на позлатата, освен че се държи здраво. До ден-днешен не се е олющила.

— А защо да се олющва? Та това не е боя. При обрязването на книгата са залепвали съвсем тънка златна пластинка, а после са я търкали със слонова кост, докато страниците не започнат да се разлепват. Бивало ги е нашите предшественици. Но въпреки това изданието е банално, масово. Както веднага предположих, ратисбонско, на Фридерик Пустет.

— Наистина, както се казва, всеки гледа от своята камбанария. А какво мъмрене получих във „Флавини“ за същия този „банален“ бревиарий! Нали се наричахме Свещеническо братство на Свети Пий Десети. Как само го почитахме заради неговата „Клетва срещу ереста на модернизма“^[92]. Затова, че той пръв е реформирал бревиарий, хиляда години задоволявал всички, изобщо не беше прието да се споменава. От миряните мнозина дори не знаеха, че четат не оня бревиарий, който са използвали дедите им. Тогава аз се подчиних. Върху какво, ако не върху църковната дисциплина, се гради Църквата? Подчиних се въпреки волята си. Прибрах този екземпляр по-надълбоко в куфара си, започнах да използвам много по-късно издадена книга. Но когато месеци наред не виждаш своя епископ... А понякога изобщо губиш връзка с него... Отдавна вече чета бревиария отпреди реформите. Мексиканските привилегии, изтълкувани по най-спекулативен начин.

— Дореформен е прието да се нарича именно оня бревиарий, който въвежда за употреба Свети Пий Десети, не е ли така?

— Бревиарият, който използвахме ние, е по-млад от този невъобразим „Часослов“ само с шейсет години! Лескюр, работата не е в бревиария, не е само в него! Непрекъснато ме измъчват мисли — защо толкова се бяхме заинадили, че границата за всичко е Вторият Ватикански събор? Вярно е, че след него католицизмът се превърна в

пародия на самия себе си, с тези олтарни масички вместо олтари, с това забравяне на латинския, с икуменизма, с разрушаването на месата... Но ако преди Втория Ватикански събор всичко е било толкова прекрасно, тогава откъде се е взел той, Вторият Ватикански събор? Нали знаете принципа на гнойно-септичната хирургия — разрезът трябва да се направи върху здрава тъкан! А дали ние не рязяхме върху болна, когато скъсахме с Папата? До деветнайсети век Доминиканският орден се е борел срещу догмата за Непорочното зачатие на Дева Мария, борел се е, докато не са му прекършили гръбнака! Ами, ако смятам тази догма за абсурдна също като онези доминиканци, истинските, оцелелите през вековете? Ах, Лескюр, ако можехме да съберем истински Събор, ако бяхме направили опит да разберем кога съсипахме вярата на бащите? Откъде тръгна онази пукнатина, заради която по-късно католицизмът се пръсна на дребни късчета?

— Няма да имате време за това, Лотар — убедително произнесе старецът. — Но може би някога ще го направят други. Не знам дали сте прав в своите съмнения, или те са ви изпратени като съблазън. Наистина не знам, това е прекалено сложно за мен. Но сега следва да пречистим душите си с покой. Та вие винаги сте бил добър войник на Църквата, недейте да спорите с мен, отстрани се вижда по-добре. Вие се мъчехте, но се подчинявахте. Освен може би за по-стария бревиарий. Господ е милостив. Ако ние се заблуждаваме за нещо, нека нашите заблуди изгорят в огъня заедно с нашата катедрала.

— Амин! — Отец Лотар се усмихна.

* * *

Военните сили стягаха обръча си. Не полиция, не вътрешни войски, а истински бойни части. И за какво е толкова войска срещу една жалка шепа макисари, неволно си помисли Касим. А заповед за начало на бойните действия все не идваше.

* * *

Е, чудесно, солидната основа на опората го закри. А те май не се и вглеждаха особено, откъде да знаят накъде се е насочил той. Йожен-Оливие се катереше като по каменен мост, дори му се прииска някъде, където беше възможно, да се изправи и да върви, вместо да пълзи. Но това вече щеше да е детинщина. Изобщо, нагоре никога не е страшно да се изкачваш и винаги е два пъти по-лесно, отколкото да слизаш. Виж, слизането е друга работа. Но и в двата случая нямаше да се наложи да слиза по същия път. Колко далеч в ниското остана паважът...

Мускулите му осезаемо бяха се схванали. Като внимателно остави пушката настрани, Уали-Фарад стана да се разтъпче. Жалко, че няма какво да прави, още по-жалко е, че не улучи макисара, когато издаде присъствието си. Сега не се катерят, чакат да се стъмни. Е, нищо, те сигурно не знаят каква пушка има той. Ще стане весело. А пък колегите му се подхилваха, когато разбраха, че е измолил от баща си за своята осемнайсетгодишнина СБ-04. За какво му е толкова скъпа „топла“ пушка на един младши полицаи? Дори не му се полага да патрулира с такава. И той не патрулираше. Обаче я държеше на работното си място. Е, и кой излезе прав? Ето как сега му влезе в работа!

На детински пухкавото, обикновено капризно лице на Уали-Фарад сияеше щастливо изражение. По устните, украсени от мустачки, които все още не бяха достатъчно сериозни, за да ги оформя с бръснач, се плъзгаше доволна усмивка. Той почти се беше смирил с категоричните планове на баща си: никаква работа в гетото, никаква работа по залавяне на макисари, докато не си завърши образованието. А преди да е завършил — да поработи една година като обикновен патрулен, макар и в престижен квартал, това щяло да се отрази добре на характеристиката му. Междувременно самият Уали-Фарад кроеше за себе си планове, значително надхвърлящи борбата с макисарите във Франция. Той мечтаеше да воюва в Дар-ал-Харб, нали газаватът не е спрял завинаги? Голяма работа, че нямали бомба. Значи трябва да се вземе тази бомба от неверните и да се воюва, да се воюва...

Уали-Фарад си мечтаеше да се бие срещу неверните, откакто се помнеше. Когато беше 13-годишен, той направи малка „бригада“ от приятели. Отначало изборът на подрастващите падна върху Аустерлиц. Успяха да се позабавляват само пет пъти, затова пък до насита. Първо,

и това беше идея на Уали-Фарад, посред нощ те обграждаха нечие жилище и започваха да грухтят пред вратите и прозорците. Добре измислено, нали, няма мръсните кафири не са свине? А после „разузнаваха“, не уточняваха като истинските благочестиви кое е разрешено и кое не е, оставаше да си губят времето и с такива дреболии, бездруго кафирите нямаха право да живеят на този свят! Просто започваха да трошат съдовете, тъпчеха с крака леглата, опипваха мръснишки жените, особено връстничките си, от по-големите малко се страхуваха. А пък да разкъсаш пижамата на момиче, което крещи и те дере, си е истински кеф! Нямаха кураж да изнасилват, прикривайки страха си с шегички от сорта, че току-виж някой се изложил пред очите на приятелите, все пак още бяха зелени. Възрастните кафири по някакъв начин усещаха това, хващаха ги за ръцете, увещаваха ги, заплашваха ги, но до открит бой не се стигаше. Знаеха, че никого няма да убият и да изнасилват, но въпреки това много им харесваше с дивашки крясъци да се изтръгват от ръцете на възрастните, разпръсквайки се из цялата къща, хайде опитай се да хванеш едновременно шестима, и докато единият плюе в тенджерата, вторият пикае върху килима, третият троши с тояга стъклата, четвъртият е подгонил дъщерята на стопаните, петият е изхвърлил всички дрехи от гардероба върху пода и скача върху купчината жалки дрипи, шестият просто гримасничи и се плези... Много скоро това се разчу. Приятелчетата, разбира се, веднага издадоха главатаря си, но и бездруго си беше ясно кой е, нали е най-голям от всички. Изпати си, но не кой знае колко. Уали-Фарад прекрасно разбираше, че макар баща му и да смята за необходимо строго да обуздава нрава на сина си, в действителност възлага на него много сериозни надежди. То се знае, че сега той е станал по-голям и по-разумен. Честно беше се приготвил да скучае, а не щеш ли — такава изненада! Ясно е, че на макисарите бързо ще им видят сметката, но той все пак ще успее да постреля. И няма защо да се притеснява, джамията е сигурна, прекрасно ще се задържат тук, докато дойдат подкрепленията. Уали-Фарад напипа потулилото се из джобовите му шоколадче.

* * *

Благодаря ви от сърце, много съм ви задължен, високопочтени зидари, скъпи каменоделци, че не сте жалили времето и труда си за украсяването на храма с каменни орнаменти от всякакъв вид! Страх ме е дори да си помисля какво щях да правя сега, ако бяхте убедени привърженици на класицизма! На два пъти Йожен-Оливие се подхлъзна и за малко да падне. Но и двата пъти дори не успя да се изплаши, при първия случай намери къде да стъпи, при втория — за какво да се хване. Ненапразно от дете дни наред бе покорявал крайградските руини.

Издраните му длани оставяха кървави следи по камъка. Добре все пак, че не се събу. Макар че босият крак по-добре усеща всяка издатинка и вдлъбнатина. Но нямаше да е добре, ако и краката му сега бяха на същия хал като ръцете. И все пак има с какво да се гордее, малцина биха се покатерили като него най-отгоре върху покрива на катедралата. Както и да е, ще оставим перченето за после.

* * *

Брисевил отмести бинокъла: дори и без бинокъл вече се виждаше, че от другата страна на барикадите става нещо сериозно. Бяха докарали техника за разчистване на струпаните купчини — булдозери, тегличи. Е, можеше да се очаква. Пожарни коли — умно. Само че едва ли това ще помогне.

— Е, сега ще става каквото ще става — каза залегналото до Жана непознато момче, като се взираше прехласнато в приближаващия първата линия булдозер.

— Ясно е като бял ден — засмя се тя. — Сигурно им се е повредило онова, дето е на раменете им вместо глава, защо ли пестим патроните?

Булдозерът бавно се приближаваше към купчината смачкани автомобили. Жана вече виждаше в прозрачната кабина лицето на негъра работник, посивяло от страх. Със сигурност, не произвеждаха булдозери с бронирани стъкла на кабините. Гигантската лопата силно блъсна обърнатия нагоре с колелетата ситроен.

Жана успя да отвори уста и добре че го направи. Въпреки това звукът беше мъчителен за ушите, но можеше и да е по-лошо. Мините

избухваха една след друга, незабележими мини, оплели от горе до долу целия преден ред на барикадата. Резервоарите за бензин се възпламениха моментално, включително и резервоара на обърналия се булдозер. Иззад плътната, извисила се до небето огнена стена вече почти бе невъзможно да се видят щетите, причинени на врага, но ако се съди по шума, стърженето, трясъка и безумните крясъци, нещата не се развиваха зле.

Но буквално след миг същата безумна канонада затрещя и оттатък Сена, само дето удряше по-слабо по тъпанчетата на ушите. А после отново от тази страна, по на запад.

— Супер, направо е супер! — Жана се смееше, без да забелязва самата, че се смее през щастливи сълзи. — Ей, ти разбра ли, разбра ли, че са им заповядали да ударят едновременно?!

— Между другото, казвам се Артур — юношата ѝ протегна ръка.

— Жана.

— Хей, имате ли ранени? — Този път младата негърка Мишел беше облечена в бледорозова копринена рокля с шарка от сребристи кленови листа. Тя не се връзваше особено добре с огромната санитарна чанта, която момичето мъкнеше през рамо.

— Засега всички са невредими — отговори Жана. — Слушай, поне днес да се беше облякла човешки, направо ми е жал като те гледам как подскачаш на високите си токчета!

— Ами ако днес се наложи да загина за нашия Господ Иисус Христос? — Мишел упорито вирна брадичка.

— И какво общо имат с това токчетата?

— Заради такъв празник трябва да си облечен с най-хубавите си дрехи.

— Затова ли и в гетото ти всеки ден беше толкова докарана? — изуми се Жана.

— Нали и в гетото моят празник можеше да се случи във всеки един от дните. Както и да е, да тичам нататък, щом при вас всичко е наред.

Жана само тихичко подсвирна след Мишел, с което признаваше, че самата е доста далеч от подобно благочестие.

* * *

— Е, добре, за няколко „Стингър“ е ясно, но откъде имат мини?! Мините откъде са ги взели?! Автомати, пушки, това може някак да се обясни! Но какво още имат, какво и откъде?!

Гласът на генерала се мятеше в слушалката като хищник в клетка.

— Мисля все пак, че не са от Русия — уморено отговори Касим. — Струва ми се, че не е моментът да започваме съдебно разследване, господин генерал, но очевидно някой склад порядъчно е опоскан.

— В момента се проверява състоянието на складовете. Поне да знаем с какво още ще ни зарадват кафирите. Какво стана с имам Мовсар-Али, той така ли не се свърза повече с вас?

— Не, господин генерал.

— Е, добре. — Генералът се поуспокои. — Ще се вдигне голям шум, но нямам намерение да хвърля на смърт цял полк войници само за да го спася на всяка цена. Щатът на джамиите не е по частта на моето ведомство.

Касим се изкашля. Генералът не беше французин, но парижанин четвърто поколение, от богато семейство. С друг арабин той никога не би си позволил подобна двусмислена фраза.

— Много ли са загубите?

— Засега е трудно да се прецени. Но са доста — и техника, и хора.

— Какво възнамерявате да предприемете?

— Отстъпихме на безопасно разстояние. Техническите войски умуват как да се превземат останалите барикади без загуби. Опасно е да пускаме сапъори, би им се наложило да работят под обстрел. Колкото по-бързо огражденията избухнат, толкова по-скоро ще изгорят докрай. Това ще даде на макисарите само няколко часа преднина.

* * *

— Ние печелим само няколко часа — каза на Ларошжаклен София. — Какво пък, и това е нещо в нашето положение. Софи, до мен стигна един доста идиотски слух...

— Няма да го обсъждаме, Анри. Сега има по-важни неща. Какви пълчища струпаха те, по-големи, отколкото предполагахме! Колко ли

загуби ни чакат оттук нататък, когато барикадите догорят?

* * *

Когато долу загърмя и затреця, Йожен-Оливие седеше, опрял гръб в каменната плетеница и се мъчеше да разбере дали силно си е навехнал китката на ръката. Виж ти, първият етап вече започна. До щурма остава съвсем малко. Трябва да побърза. Нищо, ръката се движи нормално, само дето го боли.

* * *

Непоносимата миризма на изгоряло измести благоуханието на пролетния цъфтеж и влажния мирис на реката. Във въздуха се завъртяха като конфети на дяволска сватба гъсти валма мазни сажди. Те покриха с черни петна розовите цветове на кестените, розовата рокля на Мишел, сведена над седналия върху уличното платно, превит на четири Брисевил. Тялото му се гърчеше от страшен задух, Мишел се страхуваше да му вкара иглата на спринцовката. Добре поне, че не трябваше да му бие венозна инжекция. Господи, дори на нея й дере на гърлото, трябва да го отведе някъде в затворено помещение, дано инжекцията мъничко му помогне.

* * *

Колкото повече приближаваше галерията, толкова по-бавно се движеше Йожен-Оливие. Сега той изобщо не се опасяваше да не падне, но се страхуваше да не вдигне шум. Тихо, по-тихо, още по-бавно...

Какъв късмет! Ченгето, младо момче, седнало на земята, ядеше със забит нос в пода. Пушката беше оставил до себе си. Йожен-Оливие пълзеше, като се стараеше дори да не диша. Наведе се. Протегна ръка, много внимателно, непоносимо внимателно хвана с пръсти края на

дулото. Сега трябва да дърпа, да тегли нагоре, както котката измъква рибка от аквариума. Още малко и ще може да я хване и с другата ръка, по-здраво, пушката е прекалено тежка, за да я изтеглиш само с пръсти за крайчеца.

Ах, да му се не види! Острата болка в дясната китка не го накара да пусне плячката, но прикладът предателски изтрополя в камъка.

— А-а-ах!! — Младият полицай с обезумели, неразсънени очи скочи и с всичка сила сграбчи приклада.

Проумял, че няма да удържи оспорваното оръжие, Йожен-Оливие скочи на галерията, дори не скочи, а направо се стовари отгоре върху полицая.

Пушката шумно падна, безполезна и за двамата. Безполезен беше револверът в кобура на Йожен-Оливие, с нищо не можеше да помогне и на полицая неговият също прибран в кобура пистолет. Те се бяха вкопчили един в друг, всеки притискаше другия към камъка, поклащаше се, като се стремеше нито за миг да не разхлабва захвата си.

— Кафир, измет, свиня — съскаше полицаят.

Йожен-Оливие се бореше мълчаливо, той беше къде по-добре подготвен професионално, за да си позволява толкова бездарно да си хаби дъха.

Момчето се оказа едро и яко, добре хранено, беше поне с десет килограма по-тежък от Йожен-Оливие. Разбираше го и още как!

— Ще те смажа, мръсен кафир! Жал ми е да хабя патрон за теб, хич не се и надявай, направо ще ти прережа гърлото! Ще ми се усмихнеш от ухо до ухо! — Полицаят явно се ядосваше, че Йожен-Оливие не отговаря. Докато изригваше ругатни с месестите си алени устни, плюнките му гадно пръскаха наоколо.

Незабележимо, съвсем лекичко, Йожен-Оливие започна да притиска брадичката си към гърдите. Притисна се още по-силно до стената, рязко отметна глава нагоре.

Ударът, насочен към брадичката на противника, може и да не беше кой знае колко силен, но тялото му за миг трепна от болка, мускулите забележимо омекнаха, хватката му малко се отпусна. Йожен-Оливие бързо клекна, подсече мюсюлманина в сгъвката на колената, събирайки всичките си възможни сили, изправи се, като продължаваше да стиска коленете му с ръце, вдигна го и като

прехвърли тялото му чак до раменете през парапета, започна да го блъска...

— Не-е-е!! — Главата на полицая висеше в бездната, но той правеше отчаяни усилия да се откопчи и да скочи обратно от парапета на покрива, Йожен-Оливие го натискаше, натискаше го все повече и продължаваше да го изблъсква надолу с всички сили. — Ти няма да посмееш!! Няма да посмееш!! Баща ми ще те свари жив, ще те набие на кол, ти просто не знаеш, кретен такъв, кой е баща ми, та той ще те...

Последен тласък — тялото се гмурна напред и надолу толкова стремително, че Йожен-Оливие едва успя да откопчи собствените си пръсти.

Викът отекваше и се множеше, тялото се премятеше, докато падаше и изглеждаше странно сковано, сякаш вече мъртво.

Пред очите му подскачаха светещи точки, слепоочията му лудо пулсираха. Странна мелодийка, прозвучала някъде досами него, му заприлича на ехо от кошмарен сън. Малък скъп мобилен телефон, от сгъваемите, за който, за своя зла участ, не подозираше Мовсар-Али, се търкаляше на земята, изпаднал по време на борбата.

По дяволите, нека си дрънчи! Пред очите му вече се въртяха по-малко светещи точки. Не, не бива да се обажда. Но все пак трябва да е наясно — ами ако ония долу са разбрали какво се е случило тук? Или пък са видели? Йожен-Оливие отвори телефона.

— Ало?

— Ти ли си, Уали-Фарад? Как е положението там при вас, всичко наред ли е? Ей, кой е на телефона?! Някой там от джамията! Повикайте сина ми!

— Той не може да се обади. Много бърза.

Йожен-Оливие затвори капачето на телефона и погледна надолу. Уали-Фарад, значи така се е казвал този охранен младеж, вече не бързаше. Разперил ръце и крака, той се беше проснал върху паважа и изглеждаше съвсем дребен. От мостовете, вече от всичките, като огромни тирбушони се отправяха към небето черни стълбове дим. Просветляваше спокойната, сребриста вода на Сена. Някога тук е била окачена камбана, огромна. Но дори и без камбана е страхотно просто така да си стоиш и да гледаш от високото безкрайната върволица от покриви.

А тази, горкичката, с откъртената глава, сигурно е била химера. Колко висока си, „Нотр Дам“! Вятърът развяваше косите му, тук, горе, можеше да се диша с пълни гърди.

Йожен-Оливие внимателно вдигна пушката. Разкошно нещо, но ще има време да я огледа. Щурмът на „Нотр Дам“ няма да започне, преди да мръкне. А това значи, че той ще престои тук още няколко часа. Когато мръкне, ще слезе по онази вита стълба, за която толкова много е чувал още от дете. Ако няма късмет, ще го застрелят, преди да се е справил с ключалката. Но има вероятност и да му провърви. И тогава той ще отвори пред своите сподвижници Портала на Страшния съд. Разбира се, може да се отвори и която и да е от другите две врати, но макар това да не е свързано с никакъв практически смисъл, все пак ще отвори именно тази. Защото Страшният съд в известен смисъл вече беше започнал.

[87] В случая — „в извънредни обстоятелства“ (лат.) ↑

[88] Из романа на Виктор Юго „Quatrevingt-treize“ („Деветдесет и трета“), кн. V, гл. XI. ↑

[89] В готическата архитектура — каменни подпори, външни арки в катедралите, подпирани свода на главния неф. — Бел.ред. ↑

[90] Мексикански привилегии — по време на безпрецедентните гонения срещу Католическата църква в Мексико през 1920–1930 г., които по мащабите си могат да бъдат сравнени само с болшевишките гонения срещу религията в Русия, римският папа Пий XI (1922–1939) дал на мексиканското духовенство специални пълномощия: при крайни обстоятелства свещениците получавали право да действат по богослужебно-канонични въпроси по собствено усмотрение, без да ги съгласуват с решенията на управляващия епископ. ↑

[91] Бревиарий — в Римокатолическата църква — богослуженията, които се извършват в ежедневно, а също така и сборникът с тези богослужения. — Бел.ред. ↑

[92] „Клетва срещу ереста на модернизма“ — приета на 1 септември 1910 г. от папа Пий X. В „Клетвата“ се е съдържало изповядването на католическа вяра в Бога, Божественото Откровение, светостта и Богоустановеността на Църквата, както и отрицание на модернистките тезиси за еволюцията на църковното учение, за противоречието на догмите „на историческото учение на Христос“,

необходимостта от критическо преразглеждане на историята на християнството и др. През „Клетвата“ задължително са минавали всички кандидати за клира преди ръкополагането си, след което са я повтаряли всяка година. ↑

ГЛАВА XVII

ЩУРМ В ЩУРМА

Огънят още облизваше черните скелети на автомобилите, но димната завеса беше се поразредила, беше излиняла като плат, само че не за години, а за часове, бе станала полупрозрачна. Виждаше се как са се стегнали редиците, как са се подготвили за щурм армейските части. Виждаха се вечните калашници, проблясваха на слънцето бронираните каски.

„А пък ние нямаме дори бронирани жилетки — с горчивина си помисли Ларошжаклен. — Що за малшанс, защо в армейския склад нямаше бронежилетки? А пък има всякакви други боклуци, дори парфюмирани кърпички.“

— Сега така ще налетят, че ще ни се разкаже играта. — София презареди оръжието си. — Без глупости, нали? Всички сте наясно кого трябва да отстреляме най-напред, нали?

— Офицерите — каза някакво момче, което я гледаше с обожание.

— Аз пък насмалко да реша, че някой не е вдянал! — Неземните очи на София се смееха. — Без командване войската се превръща в стадо.

— Ще се опитаме да ги превърнем в стадо овни, които те толкова обожават — момчето грейна.

— Добре, Анри, сдавам командирския пост, макар че ще остана малко да пострелям като обикновен войник. След един час ще започне да се стъмва. Трябва да се готвим за изкарването на ченгетата от Нотр Дам.

Ларошжаклен мълчаливо кимна, преди да долепи око до оптическия мерник. Прозвуча първият изстрел. Първият изстрел винаги е камъчето, което раздвижва лавината. И тя се раздвижи.

* * *

Абдула с всички сили се мъчеше да се промъкне към задните редици, да се скрие зад гърбовете на другите. Ако можеше да знае преди една седмица колко ужасно ще се промени толкова уреденият, толкова благополучният му живот! Направо щеше да се изсмее и да реши, че го занасят! Няма го вече благодетелят му, сега вече няма кой да го измъкне от общата маса, втурнала се по голия мост срещу автоматните откоси! Негов ред е да си изцапа мундира, провирайки се през нагорещеното желязо. След малко ще се мушне под каросерията на булдозера, а после ще излезе на открито, макар и зад другите, но ей сега, когато топлото желязо го пусне от тъмната си спасителна стряха, той ще прекоси чертата... Напред, командата е — напред... А встрани е отворената врата на смачканата кабина на камиона. Тя напомня череп на кит или на някакъв морж, който ли ще наднича сега в нея!

Абдула се вмъкна в кабината. Тъкмо навреме. Почти в същия миг покрай него, като псуваше и пухтеше, се промуши следващият войник. Още по-следващият изскочи на празния асфалт вместо него, а той, той май ще изчака тук.

* * *

Новите атакуващи се спъваха в телата на падналите. Най-голямо струпване на тела се беше образувало край догарящата барикада.

* * *

Дали да не се задейства тегличът, помисли си Касим. Сега би могла да се разтури тази купчина. Прекалено много са загубите при преодоляването ѝ. Но кой знае защо той не бързаше да отдава заповед.

* * *

Благодаря на Бога, че имаме толкова патрони, помисли си Ларошжаклен. Но колко многобройни са те, да не би да са докарали

войските от цяла Франция?

Вече бяха се появили и ранени, жените християнки от катакомбите ги изтегляха встрани от мостовете, доста сръчно им оказваха първа помощ, нали в гетата винаги имаше недостиг на лекари. И те бяха свикнали да се оправят сами с всичко, когато беше възможно. Но ако някой се вгледаше в този безумен мравуняк на битката, щеше да забележи, че някои от жените не превързваха ранените с бинтове. Коленичили на асфалта пред проснатите тела, те оставаха известно време неподвижни, с броеници в събраните длани, навели глави. Но прочели молитвите си, веднага се изправяха, целуваха загиналите по челата и бързаха обратно към барикадите.

Бързаше и Мишел, като хлипаше в движение и подсмърчаше с нос, бършейки сълзите си с длани. Пръстите и на двете ѝ ръце бяха изтръпнали и я боляха — повече от час, преди Филип-Андре Брисевил да изпусне последния си дъх, измъчен дъх, от който сините му устни направо станаха лилави, а изпъкналите на челото му вени почерняха, тя държа дланите му в своите. Белите му дробове не издържаха на дима и саждите. Колко се измъчи той, горкият мосю Брисевил!

Мишел не се мъчи нито една минута. Тънките ѝ точета се спънаха, както тичаше и тя падна на колене, а след това по очи.

— Може в чантата ѝ да има някакви медикаменти, ти разбираш ли нещо от медицина? — Четиринайсетгодишният Артур, заел от самото начало позиция до Жана, се метна към Мишел с два скока — тя беше паднала съвсем близо до барикадата.

— Вече няма нужда нищо да разбирам. — Жана внимателно намести къдравата глава на Мишел до дънера на кестена. — Стреляй и не се тревожи за нея. Тя има празник.

Първата атака се провали. Макисарите стреляха вече по гърбове, по бягащите, просто за назидание. От облечените в мундири на моста вече не беше останал нито един във вертикално положение.

— Имаме на разположение още няколко часа. — Ларошжаклен обърса челото си с ръка, след което доби вид на човек, водещ празничното хоро. — Сентвил, прасенце, не ми навирай във физиономията това огледалце, по-добре го завинти обратно на мястото му. То все пак ще влезе в работа. По-добре самата да се беше погледнала. Виж какво, Морис, прати някого, нали знаеш къде са

складирани кутиите с кучешки консерви? Мисля си, че трябва да сложим още някоя и друга върху тия обгорели железа.

— Веднага, Ларошжаклен. Артур, донеси от склада още мини, пет парчета, не по-малко.

Погледнал след втурналото се презглава момче, Морис Лодер реши да не си губи времето. Черните скелети на автомобилите е къде по-трудно да се минират, всяко телче бие на очи. Трябва да поогледа къде е най-добре да ги маскират.

Като праметна през рамо калашника за всеки случай, Морис се прекатери през пясъчно-циментовата купчина чували. Тук, на моста, имаше само вражи трупове. Търкаляйте се, мърши, няма да стигнат гарваните за вас. Когато се приближи към камарата скрап, Морис се напегна. От вътрешността на смачканите железарии се долови слабо мърдане, в дъното се мерна син плат. Някой се мъчеше да се измъкне оттам, то се знае, че по посока на брега.

— Слушай, мършо. — За всеки случай Морис говореше на лингва франка. — Сега ти наистина ще се измъкнеш, само че не оттатък, а отсам. Дори не се опитвай да направиш някое движение, което да не ми хареса. И да не си помислил да стреляш. От овъгленото си корито ти все едно не можеш да ме видиш, а само ако мръднеш, ще те направя на решето.

Абдула се измъкна бавно, много бавно, като се мъчеше да отсрочи неизбежното, но се страхуваше да не се подчини на макисара. Колкото и да се помайваше, миговете летяха прекалено бързо. Ботушите му стъпиха на асфалта, безопасното убежище остана зад гърба му.

Струва си да го предаде на началството, за да го разпитат, макар че много повече му се иска да му тегли куршума веднага. Но някога на такъв май се е казвало „език“. Полезно нещо.

— М...м...морис! — гласът на „езика“ жално, зарадвано трепна.

Лицето на Лодер моментално посивя. Като потръпна с цялото си тяло, той впи поглед в неочаквания пленник.

— Представи си, аз бях шофьор, Морис — припряно нареждаше Абдула. — Шофьор! И изведнъж те ме натикаха в армейската част, че отгоре на всичко ме изпратиха тук! Аз не исках, нали знаеш, аз никога не бих поискал такова нещо самичък, Морис!

— Знам, ти прекалено обичаш собствената си кожа. — Гласът на Лодер беше безжизнен. — Но на нея ще ѝ се наложи да пострада. Майка ти я закараха на гробищата, когато ти се премести при изродите.

— Но какво можех да направя, тя не искаше, не искаше! Тя самата се отказа да приеме исляма! Морис, нали няма да ме убиеш, та ти си ми брат!

— Има различни братя. Не ти ли е минавало през ум, че понякога си струва и Авел да убие Каин?

— Недей, Морис, Морис, недей! Морис, та ние сме братя!

— Братя... — Сивото лице на Лодер беше страшно, но той говореше бавно и спокойно, сякаш разсъждаваше безпристрастно върху някакъв философски проблем. — Може би Каин и Авел нямат нищо общо с това. Защото Каин се е казвал Каин, а Авел се е казвал Авел. Доста трудно е да го оспориш. Същевременно аз никога не съм имал брат на име Абдула. Не, ние с теб не сме братя.

— Не ме убивай!!

— Няма. Ако ти беше мой брат, сигурно щях да те убия. А сега... Не, аз ще те изпратя където трябва, само че не се залъгвай, в крайна сметка там едва ли някой ще те пощади. Но нека всичко да си върви по реда, както е по-полезно за делото. Мен просто не ме интересува. Хайде тръгвай! — Морис побутна пленника в гърба с дулото на автомата.

* * *

С трофейната пушка на рамо Йожен-Оливиe слизаше по каменната стълба. Стълбата се завиваше като тирбушон, стълбата го всмукваше като каменна фуния. Сигурно дядо Патрис стотици пъти се е качвал и слизал по нея, със завист си помисли той. Интересно дали дядо му е можел да бие камбаната, поне малко? На негово място нямаше да се стърпя и щях да се науча.

* * *

— Те тръгват в атака, те ще ни щурмуват!! — На имам Мовсар-Али през последните часове гласът му беше паднал. — Те атакуват, макисарите атакуват, кафирите атакуват! А ония изчадия на шейтана там, в щаба, в правителството, досега не можаха да направят нищо!

— Но нашите също атакуват, достопочтени Мовсар-Али — осмели се да възрази младото момче от благочестивите помощници. — Нали чуваме, че там се води бой.

— Атакуват ли?! Нищо подобно, те се оттеглиха веднага, щом се стъмни, оттогава няма нито един изстрел! Те се оттеглиха веднага, щом кафирите тръгнаха срещу нас! — Със сигурност имамът на джамията „Ал-Франкони“ не беше в настроение да изслушва утешения.

— Бих искал да знам къде се дяна снайперистът, оня с прехвалената топла пушка — весело извика Пол Герми по време на поредната прибежка.

Куршумите, разбира се, удряха в паважа, но опасността от рикошет сега беше къде по-сериозна от опасността да бъдеш улучен. Сега, обградени от нощта, обсадените стреляха накъдето им падне.

— Защо, имаш ли нещо против?

— Не особено! — Пол дори не знаеше на кого отговаря, пък и не беше важно.

— До фасадата ще отида сам! — Роже Мулиние измъкна от джоба си граната. — Сега ще отворя вратата елегантно пред всички ви, като истински английски портиер!

* * *

Стъпалата свършваха. Сега всичко зависеше от едно — от късмета. Старинните, излети от бронз резета и дъбовите врати бяха толкова здрави, че трябва да си идиот, за да ги затискаш отвътре допълнително. Значи, той за броени мигове може да отвори крилата. Всичко е само въпрос на късмет.

Роже Мулиние закрепил гранатата за вратата. Готово! Да се каже, че хукна покрай стената през глава — значи нищо да не се каже! Взривът избухна.

* * *

Мовсар-Али, свит на дивана в гостната, с ужас наблюдаваше как се стовари купчината книги, затискаща прозореца. Допреди малко тя служеше за прикритие на полицаи с пушка. Но сега в джамията имаше много по-малко пушки и полицаи, отколкото прозорци.

Книгите не се разпиляха от само себе си. След тях върху перваза на прозореца се появи макисар. Без да обръща никакво внимание на имама, той се озърна, наведе се навън, за да вмъкне друг, вероятно този, върху чиито рамене беше стъпил, за да стигне прозореца. И ето че макисарите вече скачаха един след друг върху пода на апартамента му.

Ту тук, ту там в полутъмната грамада се чуваха отделни безредни изстрели.

* * *

Дочул взрива, Йожен-Оливие бързо скочи от стълбата, забравил всякаква предпазливост. Крилата на Портала на Страшния съд паднаха върху него.

— Левек!! Ти пък откъде се взе?! Нали те нямаше в щурмуващата група? — В процепа стоеше Роже Мулиние.

— А да кажеш нещо за това? — Йожен-Оливие показва трофея си.

— Ето значи къде изчезна снайперистът! Пък ние си блъскахме главите! — Роже вдигна автомата. Група полицаи, пет-шест човека, се бяха сврели в страничната галерия.

Нотр Дам се напълни с макисари, но нещата вървяха много побавно, отколкото се предвиждаше. Прекалено много места, удобни, за да се потулиш, и неудобни, за да намериш някого, криеше старинната вътрешност на катедралата. Мюсюлманите се окопаваха на втория, „женски“ етаж, в жилището на имама, в олтарната част, в криптата. По-лесно беше с онези, които се издадоха стреляйки — на тях им видяха сметката за един час. Но за да мине месата благополучно, се налагаше да се претърси от край до край цялото огромно пространство — както се разресва въшлясала коса с гъст гребен. Отделни изстрели и

викове още дълго време се дочуваха отвсякъде, понякога с прекъсвания от половин час помежду им.

— За пръв път стоя тук наяве — усмихна се на София отец Лотар.

— Вие донякъде преждевременно стоите тук, Ваше Преподобие. Не бива да се забравя, че тъкмо вас нямаме с кого друг да заменим.

— Най-съблазнителното и най-вредно нещо за душата е да знаеш, че си незаменим, когато другите рискуват живота си. Не се тревожете за моята безопасност, Софи. Мисля, че Господ иска тази меса. А щом е така, Той ще ме запази, няма защо аз самият прекалено да се старая за това.

— Е, както се казва, трябва да се надяваме на Господ, но да държим барута си сух.

— Протестантското лицемерие, по същество, прикрива безверието.

Спорът бе прекъснат от само себе си — макисарите изведоха от вътрешния коридор шестима души. Трима мъже — имама и две голобради момчета, които се притискаха към тучното му тяло, и три жени с паранджи, едната от които държеше на ръце дете.

— Тези сополанковци все пак решихме да не ги убиваме, Софи. Знам мнението ви по въпроса, но нека да бъде така — произнесе доста възрастен макисар, когото отец Лотар виждаше за пръв път.

— Вие няма да посмеете да ме убие, кафири! — Имам Мовсар-Али, изглежда, изведнъж събра смелост. — Аз съм имамът на джамията „Ал-Франкони“...

— Гресиш и по двете точки. — София извади от джоба си револвера и с ледена усмивка го притисна до слепоочието на имама, поддържа го малко, наблюдавайки как проблясъците на самоувереност се сменят в подпухналите му очички с всепоглъщащ ужас. — С кого разговаряш, кучи сине? Аз съм София Севазмиу. Не, не е задължително да падаш на колене, макар да виждам, че те ти се подгъват самички. Добре, виждаш ли, прибрах револвера си, може да се опиташ да се задържиш на краката си, ако искаш, разбира се. И така, твоята първа грешка е, и ти вече си я разбрал, кучи сине, че си мислиш, че няма да посмеем да те убием. Ще посмеем и още как. Но има и втора грешка. Ти не си никакъв имам на джамията „Ал-Франкони“.

— Не, имам съм, аз съм имамът на джамията „Ал-Франкони“, ето ги свидетелите ми! Това наистина съм аз! Кой би посмьал да се представя за толкова важно лице, за човек, който може да бъде разменен, който е изгодно да се размени срещу...

— Млъкни за малко и ме чуй — София кой знае защо духна в дулото на револвера си. — Ти не си имамът на джамията „Ал-Франкони“, защото от днес никаква джамия „Ал-Франкони“ не съществува. Ти си простичко казано — едно безработно имамче.

— Какво?! Как?! — Очите на Мовсар-Али се ококориха, ченето му увисна. Сякаш бе видял пред себе си тракащо с костите си привидение, макар че в действителност той гледаше отец Лотар и черното му расо.

— Да, точно така стоят нещата. От този ден нататък и завинаги това отново е катедралата „Парижка Света Богородица“.

— Тук вече грешиш, жено! — Колкото и да е странно, на Мовсар-Али май най-накрая му беше омръзнало да малодушничи, точно сега, когато за това си имаше най-основателна причина. Той не можеше да надмогне страха си, но поне сега се опитваше да се бори с него, като ту го надвиваше, ту губеше предимството си. — Много грешиш! Да речем, че ще издържите на острова седмица, е, нека предположим, че ще е дори месец! Наоколо е шериатска Франция! Нима си мислиш, че някой ще позволи вашето гнездо на оси да си остане тук просто така? Наистина, жените нямат ум, но нямат ум и онези, които слушат жени! Какво си въобразявате всичките? Ще ви пометат оттук, непременно ще ви пометат! И тази сграда отново ще стане джамията „Ал-Франкони“, не може да е друго!

— Може и още как. — София мушна револвера в джоба си. — Нотр Дам никога повече няма да бъде джамия. А по какъв начин това ще се осъществи — засега ти е рано да знаеш. Така че, ако разбира се, ти самият не се навреш между шамарите, още не ти е дошло време да умираш. Ние те пускаме.

— Пускате ме? — Имамът кой знае защо позеленя и се олюля на краката си, които отново се бяха подкосили.

— Да. Теб, с цялата ти шайка, в смисъл — свита. Ще те придружат до барикадите и ще те пуснат. Ще им занесеш интересна новина. Всички трябва да знаят, че вече няма никаква джамия. Че тук се отслужва светата меса. Че кръстът е победил полумесеца.

София направи небрежен жест с ръка. Трима макисари поведоха пленниците към изхода. Имамът вървеше и се олюляваше. От едната страна го подкрепяше едната от жените му, от другата — един от младоците.

— Давай-давай! — Йожен-Оливие ободрително кимна на изостаналата от групата жена с детето, като ѝ сочеше с ръка излизащите. Изглежда, че тя зле разбираше лингва франка или пък беше твърде изплашена. — Никой няма да те пипне, можеш да си тръгваш с останалите.

— Чуйте... кафири... — Жената говореше на лингва франка с някакъв странен акцент. — А може ли... Може ли да не си тръгвам? Нали вие няма да ни убиеете? Чувала съм, че вие не убивате деца и жени. Това не ми го е казал един човек, много хора са ми го казвали. Повече не знам за вас, кафирите, почти нищо, не съм ходила на училище, дори не мога да чета. Но за сметка на това мога да работя за вас, мога да върша много и най-различна работа, каквато върши прислугата. Кълна се, че съм добра в работата!

— Но за какво ти е? — едва можа да каже от изненада Йожен-Оливие. — Нали си най-младата жена на имама?

Жената потръпна с цялото си тяло.

— Да...

— Виж какво, дете. — Гласът на София прозвуча неочаквано нежно. — Свали за начало този парцал.

Младата жена изплашено понечи да се дръпне, въздъхна силно, на пресекулки, а след това рязко, сякаш се страхуваше да не размисли, смъкна фереджето си.

Оказа се, че не е просто млада, а направо невръстна, тънка, синеока, със светли мигли и почти безцветни коси.

— И защо ти е трябвало да криеш хубавото си лице? Казвай сега какво става, но по-бързо, защото нямаме никакво време.

— Не мисля, че с кафирите може да ми е по-зле, отколкото сред правоверните. Ожениха ме за имама, защото родителите ми много искаха да се сродят с влиятелен човек, а той... Вижте, госпожо, това е синът ми! Нали виждате, че той има светла косица... Мъжът ми искаше... искаше...

— Искаше да го представи за дете от гетото? — бързо довърши изречението София. — Канел се е да го пожертва, ако нещо стане,

нали?

Невръстната жена слабо кимна и още по-силно притисна момченцето до гърдите си.

— Познат номер. — София сякаш не забелязваше погледите, които си разменят съратниците ѝ. — Разбира се, че никой не те кара да вървиш след него. Левек, я изпрати момичето до метрото. Ще я зачислиш в някоя от евакуационните групи, с една дума, преценявай на място.

— Да вървим! — Йожен-Оливие добре помнеше, че една млада жена не бива да се хваща за ръката, за да не я изплашиш до смърт. — Хайде стига си треперила като листо, голяма работа, направила си на мъжа си талак!

— Жената не може да направи на мъжа талак. — Тя плахо се изкиска, докато излизаше след Йожен-Оливие през зейналия отвор на вратата. — Само мъжът може да го направи на жената.

— Ти пък си направила обратното! — Йожен-Оливие се усмихна. — Хайде, да тичаме по-бързо, дали да не нося аз детето? Я виж колко е тежко! Ама недей да ревеш, няма къде да се дене майка ти, ето я тук, до теб. След такова премеждие може да се смята, че си кръстено, хлапе!

* * *

Макисарите лека-полека напускаха катедралата и се връщаха на позициите си. Останаха само шест-седем души от воюващите младежи от катакомбите и Дьо Лескюр. София не беше забелязала кога той е влязъл.

— Да се превръща това нещо отново в епископско кресло, няма никакъв смисъл — стигна до София гласът на отец Лотар. — Все едно, днес нямаме епископ! Просто го изнесете оттук, но някъде по-надалеч, за да не се мотае из краката на процесията. Ришар, Дени, смъкнете тези идиотски микрофони и ги пратете по... прости ми, Боже, няма да кажа къде! Дьо Лескюр, имаме ли достатъчно тамян?

— Обиждате ме, Ваше Преподобие, нали аз не ви питам дали не сте си забравили потира вкъщи? Благодаря ти, Господи, че старият олтар е почти здрав. Както неокатолиците го използваха като поставка

за цветя, така и тези просто са си струпали върху него книжките! По-вероятно да не са разбрали, че това е олтар. Ако бяха разбрали, щяха да го унищожат.

— Ваше Преподобие, а какво да правим с това, я вижте?

— Идвам! — Отец Лотар се забърза нататък.

Какво пък, засега нямаха нужда от помощта ѝ. София не искаше да си откаже удоволствието да се изкачи по витата стълба, за да погледне оттам панорамата на Париж. Качването наистина си заслужаваше усилията, както твърдяха пътеводителите от времето на младостта ѝ. Зрелището спираше дъха дори сега, когато градът все още тънеше в мрак. Впрочем, нощта бързо си отиваше. Летните нощи са къси. Вече се виждаха не само открояващите се върху фона на бледото небе силуети, но и самите парижки улици, които наистина напомняха корита на пресъхнали реки, готови не след дълго да се изпълнят с човешки потоци. А дали няма прекалено много хора по тях в този ранен час? София се взираше в далечината, вкопчена в каменния парапет. Взираше се с всички сили, като се ядосваше, че не страда от старческо далекогледство.

Да му се не види, ах, да му се не види! Всичко! Вчера ли им се струваше, че войските са прекалено много? В сравнение с това тук — вчерашните направо можеха да се преброят на пръстите на ръцете!

Накратко, всичко е ясно. Страхуват се, проклетниците, страхуват се да използват артилерията, но не им е жал за пушечното месо. С него искат да смажат бунта, да го смажат колкото може по-бързо, по върховете нервничат, настояват...

Нещо блесна в краката ѝ. Изпуснат от някого мобилен телефон. Тя на няколко пъти се канеше през изминалото денонощие да си намери телефон, но така и не се стигна дотам. Ако не беше тази случайност, сега щеше да ѝ се наложи презглава да тича надолу.

— Добре, че се обаждате, Софи! — отговори незабавно Ларошжаклен. — Тъкмо исках да разбера как е при вас.

— Аз пък, напротив, звъня не за да кажа какво е нашето положение, а да проверя какво е вашето. Анри, време е да се изкарват картечните, гранатометите, артилерията — с една дума, вече няма никакъв смисъл да пазим в тайна нашия арсенал.

— Софи, тогава и те ще изкарат топовете.

— Няма да успеят, още не им е дошло и наум да ги докарат.

— Със сигурност ли го знаете?

— Къде мислите, че съм сега, Анри? На покрива на „Нотр Дам“.

— Е, и какво? От това си вадя заключението, че при вас всичко е наред?

— Да, може да се каже. — София отметна кичур от косата си, който вятърът бе духнал върху лицето ѝ. — Мисля, че църквата вече е приведена в ред, доколкото това е възможно. Ще ни трябват по-малко от три часа за всичко, което остава. Анри, единственият ни шанс е този, че те не знаят колко малко вече ни трябва. Не знам дали ще успеем пак да се свържем. След два часа и половина трябва да дадете команда за отстъпление.

— Засякох времето. След два часа и половина ще започнем да свиваме линията на отбраната.

— Не. Започвайте да я свивате лека-полека след два часа. Анри, каква бъркотия ще стане...

— Ще задържим мостовете, не се тревожете, Софи.

— Знам. И още нещо, Анри...

— Да? — Гласът в слушалката стана напрегнат.

— Не ме споменавайте с лошо.

София изключи телефона.

* * *

Най-обидното е, че нищо не може да се направи за толкова кратко време с тези легени за миене на крака. Впрочем, онези, които са горе, изобщо не се виждат. Все едно няма как да се върне органът на мястото му, пък и откъде да се вземе орган?

— Истинската грегорианка^[93] не се нуждае от орган — каза отец Лотар на Дьо Лескюр. — Според мен, органът е прекалено късно изобретение.

— Както и кръглите ноти, които вие не познавате? — Дьо Лескюр разопаковаше кутиите със свещите.

— Защо ми е да ги познавам, щом разбирам всичко и по квадратните — съвсем простодушно отговори отец Лотар. — Никога не съм могъл да проумея за какво ви е цяло петолиние, не, дори не се и

опитвайте да ми обяснявате, все едно няма да го разбере. Нарадвахте ли се вече на града, Софи? След малко започваме.

— Момент! — София с повелителен жест вдигна ръка. Имаше нещо в гласа ѝ, което накара всички да заприличат на персонажи от приказката за спящата царкиня: кухненският помощник застина, както гонеше кокошката с нож в ръка, готвачът — с лъжица над огъня, слугинята — както си тупаше килима. Във всеки случай, в ръката на Дьо Лескюр замръзна току-що извадената от кутията свещ, а Ив Монту спря на вратата с камарите молитвени килимчета, които бе понесъл към кофите за боклук.

— Слушаме ви с внимание, Софи — кротко каза отец Лотар.

— След няколко минути врагът ще щурмува мостовете — продължи София. — Предстои битка, в сравнение с която вчерашната ще ни се стори леко разгриване. Разбирам, много добре разбирам на колко много хора би им се искало да присъстват на днешната меса, на месата в „Нотр Дам“, на месата, символизираща нашата победа. Може би още някой и друг чифт ръце няма да реши кой знае какво на барикадите. Но... Отец Лотар, колко човека са нужни, имам предвид абсолютния минимум, за да може месата да се състои?

— Нужен ми е министрантът. А освен това е добре да има поне още един човек от миряните. Това е *minimum minimorum*.

— Нужен е и един, който да поставя експлозивите. Аз ще се справя и без помощници. И понеже днес се причестявам, затова ще присъствам на службата, по такъв начин вместо с двама души, ще минем с един — в мое лице. Още нещо. Ще повторя, някой и друг чифт ръце в повече няма да повлияе върху хода на боя. Нямам никакво право да изисквам това. И не настоявам за нищо. Всеки трябва да реши сам за себе си дали има право да присъства на месата в миговете, когато другите умират. Всеки трябва сам да реши това и всеки ще го реши сам. Можете да започвате, Ваше Преподобие.

Тома Бурделе по детски изхлипа.

Ив Монту скръцна със зъби.

— Що се отнася до мен, връщам се на барикадите. Тук наистина са достатъчни и трима.

— Аз също.

— Какво да говорим, всичко е ясно.

— Нека бъде така. Роже, вземи със себе си още един човек, бързайте към склада там, в метрото. Не можехме да рискуваме по-рано да извадим пластичния взрив. Но сега той трябва да се достави много бързо, дежурният по склад знае колко да ви даде. Постарайте се да свършите това до половин час.

— Добре.

* * *

След като предаде на евакуационната група бившата жена на имама, Йожен-Оливиe побърза да излезе от метрото. Още когато вървяха насам, по мостовете беше започнала стрелбата. Сега тя звучеше по различен начин, по всичко личеше, че е дадена заповед да се вкарат в действие картечниците. Трябва да побърза. На стъпалата Йожен-Оливиe се сблъска с Роже Мулиниe, с него имаше и едно момче от катакомбите.

— Здравейте! Месата вече започна ли?

— Още не. Представяш ли си, та това ще бъде мяса-реквием! — възкликна луничавото момче.

— Бих отишъл, но няма как... Сега съм тръгнал към Малкия мост. Но исках да изчакам, докато отец Лотар слезе в метрото. Някой не знае ли кога той ще излезе от катедралата?

Събеседниците му се спогледаха някак особено.

— Не се прави на интересен, Левек, отстъпвай, когато ти наредят — остро каза Роже.

— Какво за отец Лотар?! — Йожен-Оливиe задържа Роже, като с желязна хватка се беше вкопчил в лакътя му. — Мулиниe, недей да говориш с недомлъвки!

— А нима ти не си чул нищо? Отец Лотар... и Софи Севазмиу... Те ще останат в Нотр Дам до края. До самия край. Така са решили. И ми пусни якето, Левек, имам още много работа.

Можеше и да не настоява, пръстите на Йожен-Оливиe се отвориха сами. Той тръгна към Малкия мост, в началото по-бавно, после по-бързо, разбрал какво става на барикадата.

Междувременно на Малкия мост се случваше нещо неописуемо. Вече нито овъглената барикада, нито платното на моста се виждаха от

купищата тела в сини мундири. Други сини мундири тичаха през тях, като ги прегазваха. Все едно някой беше полял с газ огромен мравуняк.

— Да не са им инжектирали нещо, дяволите да ги вземат?! — сърдито подхвърли Жорж Перну. — Налитат като обезумели! Боже милостиви, как налитат! Ей, Берто!

Берто, без да пита нищо, отмести калашника и зае мястото на Перну зад картечницата.

— Ало, Пол, ало? — викаше Перну. — Има ли още мунициии за гранатометите? Свършили са? Да му се не види, тогава поне за подстволните гранатомети, нещо друго, каквото и да е! Добре, ще го вземем! И дай знак на Ларошжаклен, нека изпрати хора от някое друго място, където е по-спокойно, трябва ми поне още десет човека! Ами на мен половината ми хора са избити, каква половина — направо две трети! Да, две трети, и то за някакъв си половин час, помисли си Йожен-Оливие, хвърлил бегъл поглед към разбитата глава на Ив Монту. Вече нямаше никаква възможност телата на убитите поне да се отместват някъде встрани.

— Левек, тичай за гранати, докато още дават! — извика Жорж. Падналият върху челото му кичур коса бе почернял от спекла се кръв, неясно — негова или чужда.

Йожен-Оливие скочи и се втурна. Потисканата умора беше толкова огромна, че той обръщаше внимание на това как куршумите пицят покрай ушите му не повече, отколкото, ако те бяха майски бръмбари. Струваше му се, че може да тича, да пада, да скача и да стреля до безкрайност, като навит на пружина. Струваше му се, че това навиване никога няма да свърши, че пружината, здраво стегната вътре в него, никога няма да се разхлаби.

* * *

Касим тичаше по Малкия мост най-отпред на колоната почти без да се прикрива с бронирания щит. Той атакува един от първите, макар че спокойно би могъл сега да си седи в „Шекспировата библиотека“, бе повел войниците в атака, като по пътя си задаваше въпроса дали някой ще забележи, че не стреля? Той самият не разбираше защо не стреля, не искаше да разбира каква сила го тегли право срещу куршумите.

* * *

— Берто, ще те сменя! — извика Жорж Перну, преди да е успял да разбере, че картечницата, зад която е залегнал Роже, не стреля.

Той дори не отнесе встрани тялото, просто леко го отмести с рамо и залегна до мъртвия. Стреля още около пет минути, докато картечницата не млъкна отново.

* * *

На Ларошжаклен му провървя — Йожен-Оливие тичаше обратно не само с гранати за подстволовите гранатомети. С него идваха на помощ поне още седмина, които той водеше от по-тихия Мост на Свети Луи.

* * *

Така! Касим с лекота скочи върху насипа на втората барикада. Още миг — и беше от другата ѝ страна. Нима те са в Сите? Те? Но в следващия миг осъзна, че в Сите засега е само той. Тези мъртъвци, които лежаха един върху друг, бяха успели, преди да изпадат толкова безпомощно, да застрелят всички атакуващи, всички, освен него, Касим.

Това вече нямаше никакво значение, те бяха спечелили по-малко от минута, по-малко от половин минута. Но изведнъж времето потече по-бавно, отколкото водите на Сена там, долу. Той беше насаме с мъртвите, той, единственият жив. Макисарът с жокейска шапка, сложена с козирката назад, слабичък и нисичък, се оказа девойче. Какво ти девойче, направо момиченце, на не повече от тринайсет години. До него лежеше мъж на средна възраст, Касим го беше срещал и преди, веднъж бе закарал колата си на поправка не в обичайния сервиз, а в случайна евтина авторемонтна работилница. Той работеше там, да, няма съмнение. Никога не би предположил, че е макисар. А

онзи, зад картечницата, много прилича на Антоан. Антоан?! Не, беше друг човек, просто приличаше на него.

На колко години се равняваха тези секунди?!

Касим залегна зад картечницата в същия миг, в който времето изведнъж прещрака и се ускори. Чужди хора в сини мундири вече тичаха по моста.

* * *

Йожен-Оливие тичаше с всичка сила и му се струваше, че сърцето му всеки момент ще изхвъркне от гърлото и ще се плъсне върху асфалта. Дали му се беше сторило, че стрелбата на Малкия мост е стихнала? Да, сторило му се е. Хайде, дръжте се още четвърт минута, момчета!

От двете картечници и дузината автомати стреляше само едната картечница. Това стигаше, за да не се даде възможност на атакуващите да се покатерят върху барикадата. Стрелбата беше пресеклива, неритмична. Някой беше успял да прибяга и да заеме мястото на ранения войник. Междувременно Йожен-Оливие се наведе над него, за да види с какво може да му помогне.

Що за дяволия?!!

— Мамка му!! — изумено изруга някой край него. — Ей, какво е това?!

— ... Да вървят... на майната си... дяволски изчадия... — раненият с мундир на мюсюлмански офицер с мъка мърдаше посинелите си устни. Минутите му бяха преброени. — Аз... аз не съм им Касим... Аз съм Ксавие!

* * *

Правилно е, разбира се, че прехвърлиха хората на Малкия мост от Моста на Свети Луи — помисли си Жана, докато презареждаше автомата. — На втория остров няма как да се разгърнеш за настъпление. И въпреки това налитат, по-слабо, но налитат. Е, нищо,

тук е достатъчно да има и двама души. А всеки момент ще дойде и трети.

Засега отбихме атаката, може човек и да си запали една цигарка. Не е пура, разбира се, но все е нещо за пушене, тези гадни „Голоаз“. Слободан отвори нов пакет. Той не би се отказал от „Беломорканал“, каквито пушеше София Севазмиу, но нали не можеше да помоли жена да си разделят двамата една такава скъпа контрабандна стока.

— Хей, чухте ли новината?! — Жана не познаваше този млад макисар, а още по-малко го познаваше Слободан.

— Не, какво има? При нас ли те изпратиха?

— Вече няма защо да ме изпращат! Те се оттеглиха, не искат да се набутват в касапницата. Взехме телефона на един от убитите, прослушахме гласовата му поща. Най-малко за час са се оттеглили! Искат да предприемат артилерийски обстрел, ще изпратят и кораби, ще атакуват по вода, и от двата бряга. Сериозно са се приготвили, браво на тях! Жалко само, че след един час вече няма да има кого да атакуват! Колко ли ще се учудят, горките. С една дума, има заповед да се оттегляме.

— Супер!! — Жана скочи и вдигна ръце над главата си. — На това му се казва супер! Излъгахме глупаците и им накривихме калпаците! Ами аз направо ще изтанцувам от радост партията на Жизел!

Слободан неволно се засмя и с наслада дръпна дълбоко от цигарата. Той също беше станал и стоеше, опрял крак в чувала, струваше му се неописуемо приятно да разкърши рамене. Като хвърли фаса, той неволно проследи полета му — отвъд барикадата, откъм вражеската страна. Фасът падна на асфалта до ръката на някакъв убит, стиснала револвер. Ръката започна бавно да се вдига, дулото на револвера отново стана зрящо, то гледаше покрай Слободан, вираше се в подскачащата върху барикадата Жана.

Револверът трепна и стреля. Потръпна, този път наистина в последна предсмъртна конвулсия, и тялото на асфалта.

Слободан успя наполовина да я изблъска встрани, наполовина да закрие Жана с гърдите си. Лоша работа — спокойно, все едно че нищо не се е случило, си помисли той. Много лоша работа.

— Ранен ли си?! Хей, гадината силно ли те одраска?

— Още не знам. Като стигнеш до метрото... прати за мен... санитарите... — Отначало думите му излизаха лесно, после по-трудно, докато говореше, той се свлече на колене, не падаше, не, просто опря гръб в барикадата. Съзнанието му, допреди малко ясно, започна да се замъглява стремително бързо, сякаш някой беше замъглил с дъх прозрачно стъкло.

— Ти... чу ли... заповедта... Няма защо да оставаш повече тук. Бягай!

— Как пък не!!

Слободан усещаше паважът да се движи под него като жестоко ренде. После камъните кой знае защо престанаха да му убиват и зрението му се поизбистри. Той откри, че лежи почти до самите стълби, отвеждащи към платформата Сите, а над него се е свела Жана. Впрочем, той не я позна веднага. По-често бледо, лицето на Жана светеше отвътре с някаква неистово ярка руменина, то пламтеше като розово фенерче, а пухкавите кичури на бретона ѝ внезапно бяха станали някак тъмни и лъскави, залепнали за челото ѝ като нарисувани. Ах, това сигурно е от дъжда, който се стичаше на прозрачни капки по слепоочията ѝ. Но не валише дъжд. Жана отри лице с ръкава на ризата си. Слободан с ужас разбра, че момичето го е влачило самичко от Моста Свети Луи до самия вход на метрото. Как изобщо бе успяло да го помръдне, с неговия ръст и деветдесетте му килограма!

— Защо така... ще се... пресилич... — думите му имаха някак солен вкус.

— Мълчи! — Жана дишаше шумно, на пресекулки. — Не бива да говориш... кръвта... Защо се намеси, защо? Все едно, не можех сама да се погрижа за себе си?!

Слободан гледаше младото лице, без да може да откъсне поглед от него: момиче, французойка, му се сърдеше, че я е закрил с тялото си и сега е ранен, тя яростно се мъчеше да не му позволи да умре.

Изведнъж му стана леко, неопишуемо леко, сърцето му се изпълни с почти непоносимо усещане за щастие, което сякаш беше забравил веднъж завинаги, с безметежно детско щастие, каквото бе изпитвал като малък, гледайки как поръсват с бяло брашно и поливат с вино коледните бъдници, преди да ги запалят в камината.

Той разбра. Разбра всичко.

Душата му се оказа къде по-умна от него самия. Не, не за да усети насладата от хвърлената, разкъсана на малки парченца, отъпкана с крака фалшива маска, той се беше отказал от ника „Страничния“ и дошъл на тези барикади. Той е тук не за да постреля по мюсюлманите, за което си мечтаеше през дългите години, докато му се налагаше да се преструва. София е права, нормалният човек не изпитва от това никакво особено удоволствие. Той не го знаеше предварително, но душата му, душата му го е знаела. Той дойде тук, за да сподели тегобите на метежа рамо до рамо с един народ, причинил някога злини на неговия народ, но сега страдащ в същата мяра, ако някой изобщо може да знае мярата на страданието. Той дойде тук, за да е с народа, на който беше простил.

Но за да осъзнае собствената си прошка, за да усети благотворността и щастието на християнското опрощение, му е трябвало, както излиза, нещо съвсем малко. Трябвало му е само да види надвесеното над него сърдито, плувнало в пот лице на това френско девойче. А може би това не е малко, а е твърде много?

— Живей... моля те... — Думите му прозвучаха с неочаквана сила, на висок глас. Кръвта зашуртя от устата му като от скъсан кран.

— Не!!! — отчаяно извика Жана. Но този вик стигна до Слободан сякаш много отдалеч и той престана да го чува, преди Жана да е престанала да вика.

* * *

— Чуваш ли, Левек?! Заповядано е да се оттегляме! Ние издържахме определеното време! Там, в катедралата, те ще имат още един час, това е дори повече, отколкото им трябва!

Йожен-Оливие кимна, взе подадената му от някого бутилка вода. Отначало той разбра само едно — може да не се бие и да не стреля, макар и за кратко. Клепачите му се затвориха. Тъмнина. Той не спеше, а просто се наслаждаваше на отпуснатите си мускули и звънящата пустота в главата, където нямаше нито една мисъл. Измина минута. Пет минути. Йожен-Оливие потръпна.

Беше си спомнил.

[93] Грегорианка — грегорианско пеене или грегориански хорал, средновековна система на пеене в католическите църкви. Според преданието, въведена от папа Св. Григорий I Велики. Наред с латинския език грегорианското пеене е неотделима част от традиционната меса. — Бел.прев. ↑

ГЛАВА XVIII

КОРАБЪТ ОТПЛАВА

Автоматните откоси се чуваха вече не само от мостовете. Долу, на платформата на метростанция „Сен Мишел“, тракаше картечница.

— Артилерията току-що се включи — произнесе Венсан дьо Лескюр. — Нашата артилерия. Моите родители едва ли биха могли да си представят, че ще ми се случи да участвам в такава древна битка като „Ritus reconcilliandi ecclesiam violatam“^[94].

— Как разпознавате картината на боя по звука от стрелбата? — Отец Лотар прелистваше джобния „Rituale Romanum“^[95]. — Трябва да си призная, мосю Дьо Лескюр, че вие направо ме смаяхте с участието си в разработването на плана на отбраната. Дори Софи Севазмиу беше принудена да ви слуша.

— Забравяте на колко години съм — усмихна се Дьо Лескюр. — Учил съм в „Сен-Сир“. Май единственото място в злощастната ни република, откъдето с лекота би могъл да стартира към голямата кариера не само потомък на плутокрацията, а и някой беден аристократ. Просто не успях поради младостта си, в противен случай щях да съм не книжен червей антиквар, а щабен генерал.

— Никога не бих си го помислил... — Отец Лотар отбеляза с коприненото шнурче нужната му страница, подаде книгата на Дьо Лескюр и наметна върху расото си бял плювиал^[96]. — Хайде да започваме, с Божията помощ.

Те стояха пред вратите на главния вход. Свежият вятър се мъчеше да затвори книгата в ръцете на отец Лотар, издуваше стихаря на Дьо Лескюр, твърде широк за слабата му фигура.

Въглените цвърчаха в кадилницата, тънката струйка тамян започваше своята игра с вятъра.

— Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor^[97]... — гласът излетя към небето, оттласквайки се от

стените. Беше странно, много странно толкова безогледно да се извършва ритуалът не в подземие, а при ярка слънчева светлина.

Те бавно тръгнаха да обикалят покрай стените. Но още преди малката процесия да е заобиколила ъгъла на фасадата, през площада към главния вход притичаха двама души с чували на гръб, превити от тежестта им.

София погледна часовника си и облекчено въздъхна.

— Мадам, благоволете да приемете двајсет килограма шоколад!
— извика тичешком Тома Бурделе, нисичък, луничав, лекомислен, от хората, с които всичко изглежда вятър работа. Още от първите години на живота си той ходеше на меса, отначало с родителите си, а после, след гибелта им в гетото — самичък.

— По-тихо, глупчо, отец Лотар вече започна — скастри го Роже Мулиние, като преместваше товара на другото си рамо. Само допреди месец той, човек с авторитет в Маки, на своите деветнайсет години дори не беше подозирал за съществуването на месата. — Софи, всичко е наред. Вече не може да се влезе лесно в метрото, хората са си направили фенери от клонки. Най-после успяха да прекъснат тока. На действащите метростанции сега е също толкова тъмно, колкото и на изоставените. А пластичният взрив наистина е двајсет килограма, по десет във всеки чувал, вече е разфасован на пакети по един килограм.

* * *

Покаянието на Давид се възземаше в думите на Петдесети псалм, молейки Господ да го очисти от беззаконието, да го измие от греха. Докато минаваше под външната пристроена стълбичка, водеща към „женския“ етаж на вече някогашната джамия, Дьо Лескюр направи гримаса, с мъка сдържайки, заради тържествеността на момента, някоя по-пиперлива думичка. Нищо, сега цялата тази гнусотия вече няма никакво значение.

* * *

— Добре се справихте, момчета! — София Севазмиу вдигна тъмните очила на челото си, в очите ѝ святкаха весели пламъчета. Тя беше облечена с фино черно поло, върху него с риза на светлосиви и тъмносиви карета, а най-отгоре — свободно яке с многобройни джобове. Но дори всичките тези дрехи, навлечени една върху друга като листата на зелка, не можеха да скрият младежки гъвкавата ѝ слаба фигура. Роже усети, че зрението му от само себе си, с точността на цифрова камера, попива и най-малките щрихи от нейния облик: устните ѝ бяха леко напукани, под очите си имаше сенки от умора. Колко красива е ръката ѝ, онази без ръкавицата — не е малка, но с дълги пръсти, съвсем бяла, недокосната от слънцето.

— Роже, и ти може да умреш днес. — София се усмихна, очилата отново закриха веселия ѝ поглед. — Особено, ако побързаш. На позициите всеки калашник е под отчет. Хайде, момчета, носете побързо всичко това в средата на нефа, не карайте старицата да си троши кокалите.

Процесията от двама вече минаваше под аркбутаните, напомнящи пипала на паяк. Върху тях София със сигурност ще залепи пластичен взрив, неволно си помисли отец Лотар, размахвайки китката за ръсене. Капките весело проблясваха и падаха върху древните камъни.

По-скоро да обиколим църквата, кой знае защо си помисли Дьо Лескюр, преборвайки желанието си да ускори крачка. Господи, позволи ни да довършим нещата докрай, нали сега всичко зависи от това момче, понесло върху плещите си прекалено тежкото бреме на свещеническия сан. Дори по-малкият ми син, Етиен, ако сега беше жив, щеше да е с шест години по-голям от него. Господи, позволи му да довърши нещата докрай. Още три крачки, още две. Защо ми се струва, че откъм тази стена опасността ще ни се размине? Изобщо има ли опасност?

Куршум от пушка на неznайно как укрil се наблизo снайперист удари звучно в камъка и го нащърби. Кадилницата трепна. Не уцелиха, помисли си отец Лотар, преди Дьо Лескюр да се е олюлял и да се е свлякъл на едно коляно.

— Неприятно... нещо... е рикошетът. — Той протягаше съда със светената вода и китката на свещеника.

— Ранен ли сте, Лескюр, силно ли? — Като трескаво местеше насам-натам кадилницата и водата, отец Лотар се мъчеше да си освободи едната ръка, за да помогне на министранта.

— Ранен ли съм, убит ли съм, ами откъде да знам! — Дьо Лескюр строго извиси глас. — Напред! Не си играем детски игрички и това все още е джамия!

Отец Лотар, прехапал до кръв устната си, се обърна с гръб към ранения и зави зад стената. Още един куршум удари паважа, но както му се стори и на Дьо Лескюр, свещеникът зад ъгъла вече беше извън обсега на снайпериста.

Отпуснал се тежко и опрял гръб в стената, Дьо Лескюр се мъчеше да определи откъде стрелят. Но не последваха нови изстрели. Какво и къде се случва, върви да разбереш в тази кървава бъркотия. Болката размазваше пред очите му познатия от детинство градски пейзаж като потоците вода, изливащи се върху челното стъкло на кола. Но чистачките бяха отказали — зрението не искаше да се фокусира. Най-после Дьо Лескюр си позволи стонът му да се изтръгне, надявайки се, че свещеникът вече се е отдалечил.

Но свещеникът чу стона — сега той вървеше два пъти по-бавно, без да разбира как успява да се оправя сам едновременно с Ритуала, кадилницата и светената вода. Но нататък няма как това да стане. In extremis, разбира се, можеше да му помогне София, но нали и тя самата е заета.

* * *

София вече беше вътре, тя вадеше съдържанието на чувалите, на всеки малък пакет закачваше таймер. Бурделе и Мулиние се бяха върнали на позициите.

* * *

Отец Лотар отново стоеше край входа, повелявайки на сатаната да бяга, преди да е наближил Спасителят. Външната обиколка е завършена. За късмет, вратата бе останала отворена, иначе той по

никакъв начин нямаше да успее да влезе вътре с не много тежкия си, но неудобен товар.

София, която коленичила, се занимаваше с експлозивите на няколко крачки от него, вдигна глава. По лицето ѝ се плъзна сянка. Като изостави заниманията си, тя скочи на крака с несъмнена, но толкова неприсъща на характера ѝ обърканост — дали да се затича към свещеника, да поеме от ръцете му нещо или не бива? Тази поза — крачката, която не смееше да направи, разперените ѝ с недоумение ръце — я правеха да изглежда някак трогателно млада.

Отец Лотар отдалеч ѝ се усмихна — може, Софи, *in extremis* може много неща, в съветските лагери жените, поради липса на свещеник, са кръщавали сами децата си, защо сега една жена да не поеме от мен кадилницата? И все пак те ни отнеха известно време от онова, на което разчитахме, като убиха Венсан дьо Лескюр, липсата му ще ни коства още няколко десетки живота.

Зад гърба му се чува забързани стъпки, но отец Лотар дори не се обърна — по лицето на София се четеше, че няма никаква опасност.

Силно изтрополя хвърленият на пода калашник. Йожен-Оливие Левек, запъхтян, с още незасъхнали кървави драскотини по дланите, оплескан с бензин, сажди, пръст, цимент, със скъсани на едното коляно джинси, вече протягаше ръка за кадилницата.

— *Jube, domne, benedicere!* — думите се изрекоха сами, сякаш винаги ги беше помнил и произнасял стотици пъти.

Нямаше време, а и смисъл да се разпитва дали той по някакъв начин е разбрал, че Лескюр е излязъл от строя, или се е озовал тук по друга някаква причина. София отново започна да се занимава с експлозивите, като бързаше да навакса изгубените минути. Отец Лотар, осенил коленичилиия пред него юноша с кръстно знамение, с облекчение му подаде кадилницата, китката за ръсене и съда със светената вода, оставяйки в себе си само Ритуала.

— *Oremus!* — Магия, истинска магия, за която той не е знаел, а и не се е надявал да изпита в живота си това пленително чувство, не е подозирал какво щастие носи: сводовете подеха гласа му, както вятърът вдига отбруленото листо, понесоха го към висините. Ох, това е съвсем друго нещо, не е като да служиш в как да е приспособени за църква обикновени помещения. Господи, какви идиоти са били неокатолиците, окачили навсякъде микрофони, наследени след това

благополучно от мюсюлманите! Тази архитектура столетия наред е усъвършенствала уменията да усилива звука... — Omnipotens et misericors Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam prae ceteris gratiam contulisti, ut quidquid in tuo nomine digne, perfecteque ab eis agitur, a te fieri credatur: quaesumus immensam clementiam tuam; ut quidquid modo visitaturi sumus, visites, et quidquid benedicturi sumus, benedicas; sitque ad nostrae humilitatis introitum, Sanctorum tuorum meritis, fugadaemonum, Angeli pacis ingressus. Per Christum Dominum nostrum. ^[98]

— Amen — отвърна Йожен-Оливие.

Процесията се насочи към олтара. Когато се изравни със София, отец Лотар вдигна китката. Пръските паднаха върху лицето ѝ. На младини, през онези няколко щастливи години с Леонид Севазмиос, щастливи дотолкова, доколкото Соня Гринберг изобщо можеше да изпитва щастие, кой знае защо ѝ се струваше, че светената вода мирише на момини сълзи. Колко години бяха минали, а миризмата си е все същата.

На отец Лотар му се струваше, че той върви насън из огромния храм, пронизан от мечовете на слънчевите лъчи, наподобяващ кораб с мачтите на колоните си, със стесняването на олтарната част, с правата линия на тавана, с още нещо, което беше трудно да се определи. Хоругвите трябваше да висят тук като платна. Кораб, символичната основа на храмовата архитектура.

„Кораб, отплуващ към Вечността.“ Отец Лотар горчиво се засмя, размишлявайки по толкова патетичен начин, наистина е лесно да се вземеш за герой. По-добре е да се каже, както би казала Валери: трябва да успееш да свършиш работата си, докато не са дотърчали задниците.

Когато подхващаше литанията, отец Лотар забеляза с крайчеца на окото си, че София се насочва към изхода, натоварила и двете си ръце. Е, да, аркбутаните. Но ако изневиделица я убият като Дьо Лескюр, ролята на бомбаджията ще трябва да поеме, макар и да не е добър колкото нея, носещият кадилницата. Да се надяваме, че момчето ще успее и в този случай да се справи. Но все пак се постарайте, Софи, да поживеете още час и половина.

— Ut hanc ecclesiam, et altare hoc purgare, et reconciliare digneris ^[99]. — отец Лотар коленичи, после се изправи и осени с кръстен знак камъка, служил дълги години като лишено от смисъл и същина украшение

— Te rogamus, audi nos!^[100] — почти отчаяно извика Йожен-Оливие, вече без да се пита как, по какъв необясним начин паметта на прадедите му смогва сега да говори чрез неговите уста.

Като фар в морето по време надълго плаване, вече приближаваше 67-и псалом. Колко много има още до края, колко далеч все още е брегът!

* * *

София се върна в храма с празни ръце, както и следваше да се очаква. Значи времето вече неумолимо отброява минутите, във всеки случай — стрелката му е насочена по посока на отвъдното, на небитието.

* * *

— Е, сега това вече отново е църква. — Отец Лотар изведнъж усети, че му прилошава от вътрешно напрежение. — Сега вече това отново е „Нотр Дам“. Йожен-Оливие, Софи, джамията „Ал-Франкони“ повече не съществува, тя потъна в преизподнята.

— YES!! — Йожен-Оливие се изчерви до корените на косите си. Бива си го и него, достойна за събитието реплика, няма що! Впрочем, ако се съди по вида на отец Лотар, той самият нямаше да има нищо против срещу някоя хлапашка лудория, а в пламъчетата на малките свещички, танцуващи в бездънно черните очи на София Севазмиу, май се четеше същото това несериозно, дръзко „Yes!“.

* * *

— Какво става с Дьо Лескюр, Софи?

— Мъртъв е.

— Ясно. Е, хайде всички да заемат работните си места. — Отец Лотар се обърна към Йожен-Оливие. — Одеждите са в оня ред, в който

трябва да ми ги подаваш. Нататък ще ти казвам.

* * *

Добре е, че из складовите помещения се намери висока сгъваема стълба. Тя малко изостава от Негово Преподобие, той приключи своя ритуал навън поне с половин час по-рано.

* * *

Отец Лотар, вече без плювиал и бирета, за миг покри главата си с амикт^[101], премести го на раменете си, облече върху расото дълга ленена алба. Албата препаса с колан от грубо въже. Нашите възли също са донякъде морски, мерна се отново в главата му. Във всеки случай, и тях трябва да знаеш как да ги правиш.

И епитрахилът, и ризата бяха черни, както е прието за меса-реквием.

* * *

София изведнъж си спомня леля си Лиза, макар да е смешно да се нарича леля момиче, по-голямо от теб само с единайсет години. Соня я наричаше просто Лиза.

Изправена върху сгъваемата стълба, София закрепваше върху колоната — накръст с широка лента сиво тиксо — поредната опаковка пластичен експлозив, не по-голям от книга. Лиза. Откъде я връхлетя сега този напълно забравен спомен! Не забравен, а изтласкан от паметта, тази неволна вина, с която нямаше сили да живее в ранната си младост.

Лиза Забелина, много по-младата сестра на майка ѝ, тя беше запомнила преди всичко с разкошната ѝ плитка, която стигаше до под кръста. Имаше такива светлокестеняви ситно къдрави коси, малко остри, честно казано, но за сметка на това невероятно буйни. По

улиците се обръщаха след нейната плитка. Плитката беше нейният стил, плитката невероятно много разкрасяваше малко кръглото ѝ, чипоносо лице с раздалечени сиви очи. Лиза имаше широки рамене и дълги крака, вървеше стегнато и изглеждаше спортен тип, може би покрай другото и заради склонността си към тениските и маратонките, но нито веднъж в живота си не беше влизала в час по физкултура. Тя по рождение имаше проблеми със сърцето. За свой срам, Соня, когато вече нямаше кого да попита, ѝ зададе въпроса какви точно са били? Болнаво, късно, обградено с прекалени грижи дете, Лиза беше едновременно и по-млада, и по-стара от годините си, както често се случва. Пренебрегваща връстниците си, разкрепостена в обноските си с по-възрастните, Лиза можеше с часове да рови из Интернет, за да си изясни съдбата на някой *фототипен* албум на Императорското училище по Юридически науки, издаден в Париж преди деветдесет години. Възрастната София си спомняше само външните признаци на вътрешния живот на младата си леля, също както палеонтологът по костите на динозавъра трябва сам да пресъздаде облика му, обличайки ги в сухожилия и мускули. Изтърканото от четене първо издание на „Отнесени от вихъра“ с тъмнозелени корици, портрети на величествени генерали и на момче с генералско мундирче, кандилце пред икона в остъклено сандъче, което на детето много му се искаше да разпердушини. Това дете, „кръщелницата Сонка“ (всъщност, първата проява на волеви характер — дванайсетгодишното момиче беше се изхитрило тайно да кръсти едногодишната си племенница...), правеше единственото изключение във високоинтелектуалното общуване на Лиза. С племенницата си тя бе готова да си играе с часове.

* * *

— *Requiem aeternam dona eis, Domine...* — Отец Лотар осени с кръстно знамение не себе си, както при обикновената Литургия, а камъка на олтара, благославяйки измъчващите се в оковите на смъртта — *et lux perpetua luceas eis. Te decet himnus, Deus, in Sion, et tibi reddetur votum in Jerusalem: exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet. Requiem aeternam dona eis, Domine: et lux perpetua luceat eis.*^[102]

Някъде от десетата си година нататък Соня не я влечеше чак толкова просторното, но твърде старомодно и доста тъмно жилище на Университетски булевард. Леля ѝ се сърдеше заради екшъните и другите глупави компютърни игри, караше я да гледа ужасно дълги филми, свързани с отечествената история без всякакви замъци, рицари и турнири.

Но през страшните месеци на Сониния плен именно Лиза, изведнъж светкавично съзряла, бе застанала до обезумелия ѝ отначало баща. Тя се превърнала в най-надеждния секретар, изпълняващ поръченията му във фирмата, докато той тичал да действа за спасяването на Соня, издирвала по телефоните нужните за преговорите във връзка със Соня хора, когато на него му се налагало да се откъсне, заради неотложни професионални задължения.

Но когато баща ѝ, изпуснал телефонната слушалка на пода, извикал: „Лизок, Сонка са я освободили!!“, от съседната стая не последвал отговор. Лиза седяла, потънала в дълбокия диван, а устните ѝ се усмихвали.

Научила след четири години за обстоятелствата около смъртта на леля си, Соня си блъскаше главата над неразрешимия въпрос: откъде това непоносимо чувство за вина, нали всъщност тя не е виновна, изобщо не е виновна, виновни са единствено *те*.

Дали пък това не беше само съжаление за непоправимото — ако беше слушала по-внимателно песните за „сините улани“ и „черните хусари“!

Но кой можеше да ѝ каже, че след повече от петдесет години тя изведнъж ще си спомни любимата песен на леля си, ще си я спомни цялата — от първата до последната дума, че тази песен ще зазвучи в душата ѝ, издигайки се към обречените сводове на чуждоземната готика.

*Чуй стона ни, Боже Могъщи!
Загина под бойния флаг
миноносецът смел Стерегуций
далече от родния бряг.*

С непретенциозните си думи и простицката си мелодия песента звучеше равномерно и мощно, като дихание на великан.

*Командирът извика: „Момчета,
това ни е сетният ден!
Но Рус е с герои прочута!
За Царя си нека умрем!“*

Без самата да усеща, София почти беззвучно си тананикаше, закрепвайки четвъртия пластичен експлозив.

* * *

Отец Лотар, без да се обръща, само с движение на ръката възпря Йожен-Оливиe, когато той се опита да повтаря след него думите на „Confiteor“^[103]. Интересно защо? Той със сигурност си спомняше, че миряните също се удрят с юмрук в гърдите при думите „mea culpa“^[104]. Ами да, трикратно. Ох! Това е само при модернистите, а иначе според канона „Confiteor“ са два — един на свещеника, един на паството. Отец Лотар завърши своя.

Йожен-Оливиe излезе от положението простичко: малко помълча, приведен, и три пъти произнесе само думите, съпътстващи удрянето в гърдите. Господи, прости ми, ако можеш, не съм го направил нарочно. Mea culpa, Господи!

* * *

*На морската бездна във гроба
полегнаха мълком, до крак,
матросите храбри без ропот
далече от родния бряг.*

Само че това ще е бездна от пламък — усмихна се накриво София, старателно въвеждайки в таймера зелените цифри.

* * *

Колко ли години тези сводове не са чували латински, неволно си помисли отец Лотар, много преди да дойдат мюсюлманите, сигурно откъм седемдесета година. Значи излизат тъкмо седемдесетина години. Колко ли са се затъжили!

* * *

*И чайките щом долетяха,
с предсмъртен и жалостен глас
те „Вечная память“ пропяха
над черния морски талаз.*

* * *

*Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla:
Teste David cum Sibilla.*

*Quantus tremor est futurus,
Quemdo iudex est venturus,
Cuncta stricte discussurus!*^[105]

Всъщност, нали това е католическата „Вечная память“, помисли си София, неволно прехласната от омагьосващия ритъм, в който

свещеникът се движеше пред олтара. А песента продължаваше да звучи някъде, преплитайки се странно с погребалния химн.

*И в бъдното ще си могъща,
Русийо, с такива чеда!
Безсмъртен, живеј Стерегуций
в сърцата ни — не под вода.*

* * *

*Tuba, mirum spargens sonum
Per sepulcra regionum,
Coget omnes ante thronum.*

*Mors stupebit et natura
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.*^[106]

Нали това е за всички, които сега падат по барикадите върху мостовете, помисли си Йожен-Оливие. Колко по-лесно е да загиваш така!

* * *

София слезе долу, когато химнът беше свършил. Какво пък, сега може да послуша Литургията. Песъчинките на минутите оттук нататък ще се отронват сами.

* * *

Колко съжаляваше Йожен-Оливие, че не разбира по слух Евангелието, то сигурно беше някое от тези, в които се говори за преминаването от смъртта към вечния живот. Но какъв късмет имат ония, които го разбират. Евангелието, а след него следва проповедта. Откъде знае това? Ами просто го знае.

Позна, отец Лотар се обърна с лице към паството. Погледна София, кимна ѝ, разбрал причината тя да си почива, внимателно, много внимателно се вгледа в Йожен-Оливие.

— Възлюбени мои, сега няма да произнасям проповед, макар това да не е съвсем правилно. Но всичко, което можеше да се каже, ние го казахме днес, и то не с думи. Йожен-Оливие, след като ми полееш на ръцете, по-нататък ще се оправя и без министрант.

— Какво искате да кажете?!

— Това, че после ти вече можеш да си тръгваш. След измиването на ръцете — Свещеникът го гледаше в упор.

— Отец Лотар, какво говорите, нима вие нищо не разбрахте?! — тихо, да не би чувствителните към сакрално слово сводове да подхванат недостойната човешка реч, възкликна Йожен-Оливие.

— Няма изобщо да си тръгна! Тук съм по право, аз трябва да умра заедно с „Нотр Дам“. Аз съм потомствен министрант на катедралата.

— И ти днес служиш в нея. Никой не оспорва правото ти. Но днес не ти е ред да умираш.

— Но аз искам да се причестя! — Това вече той няма да посмее да ми откаже, а после ще видим.

— Не, ти още не си готов за Причастие. Ако тази Литургия беше последната на земята, щях да те причестя на своя глава. Но твоят дълг към катедралата е да се причестиш, както трябва. Може да е в други предели. Да, тук ти си министрантът. — Отец Лотар се усмихна на нещо. — Но капитан на кораба днес съм аз. Заповядвам ти да напуснеш борда.

Така е, след петнайсетина минути той вече не би могъл да се отдалечи достатъчно от стените, помисли си София.

— А пък аз съм твой командир, Левек — меко се намеси тя. — И ти заповядвам да живееш.

Весели пламъчета играеха в черните очи на София Севазмиу, светлосивият поглед на отец Лотар беше непреклонен. Осемнайсетгодишните сили на Йожен-Оливие не му достигаха, за да спори с тях двамата.

— Но кой ще се моли тогава по време на месата? — с отпаднал глас попита той. — Нали само при модернистите свещеникът е можел да служи без богомолци, така ли е, отец Лотар?

— Все някак ще се опитам аз — отговори София. — Не ме бива много, но ми се струва, че сега е дошло времето да се науча.

— Ето, всичко се подреди — отец Лотар се извърна към олтара. — *Gloriatibi, Domine!*^[107]

Йожен-Оливие не следеше думите, той бе изпаднал от течението на месата, плувайки в потока на своята обида, обидата за отхвърлената жертва.

Някъде по стените, от невралгичните точки на камъка, се изцеждаха електронните песъчинки на оставащото време.

Обикновените, почти аптекарски шишенца от кафяво стъкло (върху кожената калъфка на едната от тях се виждаше изображение на грозд, върху втората рисунка се беше изличила напълно...) трепереха в ръцете му. Йожен-Оливие поля от второто върху ръцете на отец Лотар.

— Това е, тръгвай! И нека Бог е с теб! — тихо прошепна свещеникът и се обърна към олтара.

Ох, колко не му се иска на момчето да остава живо, помисли си София. Нищо, приятелче, ще ти се наложи все някак да го понесеш. И без теб днес паднаха мнозина. Но все пак сторихме каквото трябваше.

— *Orate, fratres...*^[108]

Като се олюляваше леко, Йожен-Оливие бавно, сякаш очакваше свещеникът да го повика обратно, вървеше към вратата. Някога тук е бил централният проход между двете редици дървени пейки, още преди модернистът Люстиже да издигне на мястото му идиотското възвишение, което на свой ред мюсюлманите бяха разрушили. Те пък на свой ред бяха застлали освободилото се място с пъстри като килим, ярки до замайване кахлени плочки. Но Йожен-Оливие вървеше не по тях, а по каменния под, между дългите пейки отляво и отдясно, твърдите пейки, върху които сега прекланяха колене десетки хора, участници в Литургията. Сред тях той различаваше познати фигури — Патрис Левек, с радостна усмивка обърнал глава към минаващия си

внук, Антоан-Филип Левек, с лице на тежко болен, когото току-що го е отпуснал пристъпът на непоносима болка, Клер-Йожени Левек, изгубила при пропадането на линията „Мажино“ тримата си синове, когато бошите пробили смехотворните укрепления, останали от предходната война, Женевиер Левек, умряла на седемнайсет години от охтика, Огюст-Антоан Левек, със сюртук и висока колосана якичка, удвоил с производството на каучук семейния капитал, забогателият от вноса на шоколад Йожен Левек с напудрени коси, покровителствалият пиратството Патрис-Оливие Левек с разделена на три кичура перука...

Ето кой ще се причестява днес тук — крачката му стана потвърда.

Малка купчинка сиви парцали, захвърлена от някого край вратата, за миг привлече вниманието му. Валери! Валери в своите дрипи, свита на земята, неподвижна. Светлите ѝ къдрици се бяха разпилели като вълна по пода. Ръчичките, покрити с рани — бели, разперени, като ръце на порцеланова кукла. Ами, разбира се, можеше да се досети веднага! Нямаше как да е другояче — тя беше умряла, умряла заедно с катедралата! Преодолявайки вечния си страх пред момиченцето, Йожен-Оливие коленичи на пода. Без самичък да знае защо, отмести кичура, закрил личицето му. Неговата ръка, без дори да докосне челото, усети топлината му. Йожен-Оливие долепи ухо до детските гърдички, които се повдигаха, до туптящото сърце. Но тогава какво ѝ е? Дишането ѝ беше равномерно, много равномерно. Йожен-Оливие с лекота вдигна спящото дете на ръце и като се разбърза изведнъж, почти се затича с него към вратите. Ако отец Лотар не го беше изгонил, кой щеше да изнесе Валери от задаващия се огън?

Разтревожена от бързането му, Валери за миг отвори очи. Помътеният от съня, недоволен поглед на детето за миг се срещна с неговия. След това клепачите ѝ отново се притвориха, момиченцето въздъхна и намести по-удобно главица върху рамото му. Никога преди Йожен-Оливие не беше виждал у Валери толкова обикновен, толкова детски поглед. Сега едно съвсем обикновено, макар и изрядно мърляво дете, спеше на ръцете му, провесило надолу слабицката си ръка. Йожен-Оливие трепна.

Мръсната ръчичка, цялата в петна от засъхнала кръв, вече не кървеше. Нямаше стигмат. Нямаше дори коричка на мястото му, само розово петънце нова кожа.

Внимателно, за да не смути съня на своя товар, Йожен-Оливие с лакът и коляно отвори тежките врати и излезе сред парижкия ярък ден, сиво-синкав, изпълнен със слънце и стрелба. Денят, в който независимо от кръвта и смъртта, както винаги бълбукаха с бистрата си вода малките улични фонтани. Денят, в който някъде наблизо беше Жана — жива, непременно жива.

Таймерите равномерно отброяваха оставащото на катедралата време.

И младият свещеник продължаваше своите молитви, а възрастната жена се вслушваше в тях, коленичила едва ли не за пръв път в живота си. Те не знаеха, макар че и двамата се питаха, дали се страхуват от това, че след броени минути техните души, изтръгнати от земната си обвивка в непредставима, но кратка мъка, ще се устремят нагоре през исполинския смерч от камъни и пламък.

февруари — октомври 2004
Москва — Париж — Кан — Москва

[94] Ритуал за преосвещаване на осквернена църква (лат.) ↑

[95] „Rituale Romanum“ (Римски требник) — богослужебна книга на Западната църква, съдържаща чинове на различни извънлитургични богослужения (треби) — кръщение, венчавка, опело и др. ↑

[96] Плювиал (от лат. *pluviale* — плащ за дъжд) — закопчаваща се на гърдите дълга свещеническа риза-наметка; облича се по време на процесии, кръстни ходове и всякакви други богослужения с изключение на Месата. ↑

[97] Поръси ме, Господи, с исоп и ще се очистя: измий ме и ще стана по-бял от сняг. (из Пс. 50). ↑

[98] Боже вседържителю и милосърдни, Ти, Който си дарил на Свещениците Свои в сравнение с другите хора такава благодат, че каквото в Твое име достойно и свършено и да извършат, да се приема за произтичащо от Теб. Молим за безкрайната Ти милост, защото каквото и да се каним да посетим, Ти го посещаващ, и каквото и да имаме намерение да благословим, Ти го благославяш; да стане входът на нашето смирение, според подвижите на Твоите Светци, място за бягство на бесовете, вход на Ангела мирен. Благодарение на Христос, нашия Господ, (лат.) ↑

[99] Тази църква и този олтар да се пречистят и преосветят, Ти да би благоволил, (лат.) ↑

[100] Молим Те, изслушай ни! (лат.) ↑

[101] Амикт (лат. amictus — покривало) — част от облеклото на свещенослужителите в Западната църква: малка бяла наметка, която се слага върху раменете под албата. След Втория Ватикански събор покрай богослужебните реформи в Римокатолическата църква амиктът е изваден от употреба, но се е запазил при католиците традиционалисти. ↑

[102] На тях им дари, Господи, вечно упокоение: и да им свети вечната светлина. На Теб химн подобава, Боже, на Сион, и на Теб жертва на обетованието в Йерусалим ще се въздаде: моята молитва чуй, при Теб идва всякаква плът. На тях им дари, Господи, вечно упокоение: и на тях да им свети вечната светлина. (лат.) ↑

[103] Изповядвам се! (лат.) — началната дума и наименованието на чина за изповядване на греховете, влиза в състава на Западната Литургия на Римския обред. ↑

[104] Моя е вината! (лат.) — фраза от чина за изповядване на греховете на Римската Литургия. ↑

[105] Денят на гнева, оня ден/ века ще превърне в пепел:/ според свидетелството на Давид и Сивила. Колко велик ще е ужасът,/когато дойде Съдникът/въздаващ с твърда ръка! (лат.) ↑

[106] Тръбата, удивително разпространяваща звука/сред гробовете./ Всички пред престола ще събере./ Смъртта ще притихне и природата/ когато творението възкръсне/призвано да отговори на Съдника. (лат.) ↑

[107] Слава на Теб, Господи! (лат.) ↑

[108] Молете се, братя... (лат.) ↑

ОТ АВТОРА

Петте години съществуване на тази книга е срок, който те кара да направиш първата равностметка.

Почти веднага тя заживя властно свой собствен живот. Това не е живот на победител, защото съпротивата срещу нея е твърде голяма. Но е живот на войн. А войнът винаги се сражава в строя.

Около книгата започнаха да се случват някакви необикновени събития, каквито, строго погледнато, няма като цяло в прозаичното ни и пресметливо време. Още в края на 2005-а от мен взе интервю за сръбското списание „Нин“ г-жа Любинка Милинчич, журналистка и преводачка от руски на сръбски. След няколко месеца тя ме покани да се срещнем отново в ресторанта на сръбското посолство. „По време на отпуската си пътувах до Китай — спомена тя и лукаво се усмихна. — И бях взела със себе си Вашата книга. Знаете ли, че я преведох!“

След още половин година благодарение усилията на Любинка, сръбската „Джамия“ бе издадена в Белград.

Такива неща просто не стават — толкова доброволци, без да са се наговаряли, да се впуснат да помагат за някаква си книга, да пилеят своето време, своите сили, а понякога и парите си. Всички съществуващи до момента преводи (освен пиратското издание в Турция, за което научих напълно случайно) са направени от доброволци, но с професионализъм, не всякога присъщ и на платените специалисти.

И ми се вярваше, и не ми се вярваше, че ще дойде редът на френския превод, на признанието за книгата ми в страната, вдъхновила ме да я напиша. Но и това се случи. Сега не мога да спомена името на френския „кръстник“ на моята „Джамия“, но мога и съм задължена да кажа едно нещо: френският превод стилистически значително превъзхожда оригинала. Това признават всички, които са имали възможност да ги съпоставят.

А чудесата продължаваха. Заедно с френския ми преводач стигнахме до тъжния извод: издаването на книгата във Франция е

невъзможно. Реших просто да я публикувам в интернет. Но само няколко дена, след като го бях направила, се появи младият и решителен Жан Робен, който каза: „Аз ще издам тази книга“.

Прекрасният пролетен ден, навечерието на Великден. Залата на културния център недалеч от Люксембургската градина, претъпкана до крайност. Изящната парижанка, госпожа Делкамбр, автор на предговора, специалист по ислямистика, която произнася слово.

„Вие разбирате ли колко добре ни познава тя? — възкликна г-жа Делкамбр. — Тя познава и обича дори детските ни песни!“

И досега ми присяда буца на гърлото, когато си спомня как г-жа Делкамбр внезапно, махнала повелително с ръка с опъната върху нея ръкавица, пропява:

*Мелничарю, напразно спиш!
Мелницата прекалено силно мели!
Мелничарю, напразно спиш!
Мелницата е много бърза!*

И залата подхваща:

*Мелницата, мелницата
силно мели!
Мелницата, мелницата
е толкова бърза!*

Дори не католически химн, което все пак би могло да се очаква... Пълната зала със зрели хора в центъра на Париж пее детска песничка. Пее я заради руската писателка. А пък аз седя и плача, без да се мъча да скриям сълзите си. Заради такива минути живее писателят.

Какво, че възможностите на издателство „Татами“ са твърде скромни, какво, че големите средства за масова информация ще игнорират и занапред книгата ми — това не е важно. Вече никой не може да ме задраска от френската литература. Тази страна поиска да чуя болката ѝ и ме припозна за своя.

Много радост, много тъга...

Голяма мъка ми причини моята не-среща с Ориана Фалачи. С неистовата в своята безкрайна честност Ориана, послужила до голяма степен за прототип на моята София. Научила за това, Ориана ми писа, уви, по електронната поща. Редове, написани от ръката ѝ, скъпи на паметта ми, за жалост не притежавам. Но нали самите думи са по-важни от автографа, имам какво да пазя. Ориана ми пишеше, че ракът вече не ѝ позволява да напуска Ню Йорк, но ако случайно се озова в САЩ, ще се радва да се видим. Побързах да ѝ отговоря, че да се озова в САЩ случайно няма никакъв начин, но ако тя поиска, ще пристигна специално. Уви, вече беше късно за всичко това. Следващите писма вече ми пишеха сътрудници от нейния център, а скоро Ориана напусна този свят. А нейното писмо (единственото) до мен завършваше с думите: „Не се предавайте. Аз не се предавам.“

Още една трагична колизия. На шумната премиера на книгата ми, организирана от ВВЦ (Всероссийский выставочный центр, т.е. Всеруски изложбен център), дойде мисионерът отец Даниил Сисоев, беше дошъл да ме подкрепи. Този вече далечен ден сложи начало на познанството ми с отец Даниил, както е известно — успешен проповедник сред мюсюлманите. Неведнъж сме спорили с него, пък и не познавам човек, който да се е съгласявал във всичко с този може би твърде рязък в преценките си, но безкрайно принципен млад свещеник. Не са малко днес духовните лица, които участват в политически игри, приспособявайки се към даденостите на злободневието. Но отец Даниил изхождаше от твърде неудобния за православните политици факт, че Константинополският събор от 1180 г. е постановил: „Бог на свещеното писание не е богът на Мохамед.“ А постановленията на Съборите за християнина са неоспорими и неотменими. Неудобна истина при нашата светскост и толерантност, но истина. Не може едновременно да си и привърженик на концепцията за толерантност, и да си останеш християнин. Всеки прави избора си сам.

Готовността да даде живота си в името на своите убеждения винаги се е усещала в отец Даниил. И в дните, когато пиша тези редове, в неговата енория отбелязаха една година от мъченическата му смърт. Бил е убит в храма по време на богослужение. Излишно е да се

споменава защо и от кого — всичко е пределно ясно и престъплението е разкрито.

Обвиняваха ме във всички възможни грехове. Бях готова затова — такава е винаги участта на хората, посегнали върху основополагащи обществени стереотипи. А т.нар. толерантност и мултикултурност до ден-днешен си остава именно такъв стереотип. Преди всичко, защото концепцията за толерантността и мултикултурността някога е била създадена от хора, изпълнени с най-благовидни убеждения. Да си припомним, че тя се е зародила в Европа, изплашена почти до смърт, че в нея е могъл да се породи националсоциализмът, Европа, опитваща се отчаяно да отговори на въпроса как е могло да се случи подобно нещо? И какво да се направи, та то да не се повтори?

Но добродетелта, доведена до абсурд, се превръща в порок. Опитвайки се да не обиди никого, Европа загуби собствената си жизнеспособност, оказа се безпомощна пред експанзията на новото варварство. Днес, когато крахът на мултикултурализма е признат от канцлера на Германия Ангела Меркел, на моите опоненти им е много по-трудно да ме изкарат „нацистка“ и „расистка“.

Признато е съществуването на цивилизационна заплаха.

Аз останах себе си, промени се политическият пейзаж.

Прекрасно си давам сметка до каква степен е остра писателската и човешката ми позиция. Но за да може обществото да е уравновесено, някой трябва да балансира на самия ръб, надмогвайки потоците кал, лъжи, обвинения и заплахи. Не отричам компромиса изобщо. Отричам го за себе си. Ако всички единодушно проявим склонност към компромис, ще стигнем не до него, а до капитулация.

Книгата ми бе написана, когато капитулацията изглеждаше неизбежна. Тя е вик на отчаяние, вик на болка. Този вик беше чул, но не напълно. Нека продължава да звучи.

30 ноември 2010, Москва

Елена Чудинова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.